ROĐENI U KRVI

IZGUBLJENE TAJNE MASONERIJE

Džon Robinson

Džon. J. Robinson

ROĐENI U KRVI

Izgubljene tajne masonerije

Prevod:
MILAN VIDOJEVIĆ

NASLOV ORIGINALA:
John J.Robinson
„BORN IN BLOOD“
The Lost Secrets of Freemasoney

NARODNA KNJIGA
ALFA
1995.

Posvećeno

J. R. Volinu
Vrhovnom Majstoru

Zahvalnica

Posebnu zahvalnost dugujem velečasnom Martinu Čedviku, dekanu Čiping Nortona u Oksfordšajeru, koji mi je omogućio korišćenje Bodlejanske biblioteke i Redklif pravne biblioteke na Univerzitetu u Oksfordu, Engleska Na tom istom mestu, posebna zahvalnost za dr Norisa Kina sa Boliol koleџa, koji je odvojio vreme iz svog pretrpanog rasporeda za tutorske sastanke s amaterom istoričarem iz Amerike. Njegova objašnjenja Seljačkog ustanka i učenja Džona Viklifa i priča o lolardskim vitezovima su bila osvežavajuća početna tačka istraživanja. Saradnja bibliotekara se često prenebregava i zato izražavam veliku zahvalnost zaposlenima u bibliotekama u Oksfordu i Linkolnu u Engleskoj, kao i onima u biblioteci u Četrdeset drugoj u Njujorku i javnoj biblioteci u Sinsinatiju. Takođe sam imao predivnu podršku u oblasnim arhivima u Oksfordu i u Oblasnom muzeju Linkolnšajera.

Priznanje se mora odati i velikom broju masona raznih stepenova koji sa mnom nisu delili „tajne“ reda, već su mi pomogli u razumevanju korena i ciljeva bratstva, onako kako su njima to preneli masonski pisci i predavači.

Treba naglasiti, iako sam dobio velikodušnu pomoć, da su stavovi i zaključci izneti u ovoj knjizi moji sopstveni.

Što se tiče doprinosa moje žene, teško ih je i nabrojati. Ne samo da je kucala ovaj rukopis već ga je lektorisala i kontrolisala tačnost datuma i geografskih podataka. Pomagala mi je četiri godine u istraživanju i sa puno oduševljenja diskutovala o sadržaju svakog poglavlja. Njeno znanje francuskog jezika mi je olakšalo istraživanje, i mnogi izvori u Engleskoj su mi bili dostupni zahvaljujući njenim prijateljima i kontaktima koje je stekla godinama radeći kao prosvetni radnik u Oksfordšajeru.

Na kraju, malo objašnjenje o posveti ove knjige. J. R. Volin nije „vrhovni Majstor“ u simboličnom masonskom smislu već je bukvalno majstor za rad sa metalom. U svom svakodnevnom poslu proizvodi dekorativne gvozdene kapije, metalne ukrase i nameštaj, ali je u svoje slobodno vreme svu svoju pažnju

posvećivao srednjem veku, opčinjen njime, proizvodeći buzdovane, bodeže i šlemove. Proveo sam sate u razgovoru s njim o krstaškim ratovima i templarima i neizmerno mi je pomagao da održim sopstveni entuzijazam za ovaj projekat. Izabrao sam da njemu posvetim knjigu jer mislim da treba ohrabrivati sve izuzetne ljude, pošto nema mnogo ljudi na ovom svetu koji provode zimske večeri povezujući hiljade ručno proizvedenih karika kako bi napravili oklop.

Džon J. Robinson
Tvin Bruk farma
Kerol Kaunti, Kentaki

UVOD

U POTRAZI ZA VELIKIM DRUŠTVOM

Istraživanja koja su prethodila pisanju ove knjige nisu u prvo vreme imala ideju da otkriju bilo šta o masoneriji ili vitezovima templarima. Njihov cilj je bio da zadovolje moju sopstvenu radoznalost u vezi s nekim nepoznatim aspektima Seljačkog ustanka u Engleskoj 1381, jednim divljačkim događajem koji je pokrenuo sto hiljada Engleza na London. U svom nekontrolisanom besu spalili su mnogobrojne kuće i letnjikovce, provalili u zatvore i pregazili svakog ko im se usprotivio.

Ostala je nerešena misterija koja je organizacija bila iza ove pobune. Nekoliko godina pre pobune grupa nezadovoljnih nižih sveštenika je u provincijskim gradovima propovedala protiv bogataša i korupcije crkve. Nekoliko meseci pre ustanka održano je mnogo tajnih sastanaka u centralnoj Engleskoj i uspostavljene su linije komunikacije Velikog društva, čije sedište je bilo u Londonu. Toliko se malo znalo o ovoj navodnoj organizaciji da je nekoliko učenjaka rešilo misteriju tako što je izjavilo da takvo tajno društvo uopšte ne postoji.

Druga misterija su koncentrisani i izuzetno surovi napadi na religiozni red vitezova hospitalaca svetog Jovana, danas poznatih kao vitezovi sa Malte. Ne samo da su pobunjenici vandalski uništavali i palili njihovu imovinu već je njihov iguman izručen iz Tauera, odsečena mu je glava koja je zatim obešena na Londonski most, na veliku radost rulje.

Nema sumnje da je ispoljena žestina spram hospitalaca imala u pozadini neki razlog. Jedan od uhvaćenih vođa pobunjenika, kada je upitan o razlozima pobune, rekao je: „Prvo, i iznad svega… uništenje hospitalaca.“ Kakvo tajno društvo je moglo imati tako izraženu mržnju kao jedan od osnovnih ciljeva?

Želja za osvetom nad hospitalcima je bila lako prepoznatljiva u suparničkom krstaškom redu vitezova Solomonovog hrama u Jerusalimu. Problem je bio u tome što su vitezovi templari bili potpuno potisnuti skoro sedamdeset godina pre Seljačkog ustanka, a nekoliko godina ranije bili zatvarani, mučeni i spaljivani na lomači. Posle bule kojom je zabranio red templera, papa Klement V je odlučio da se celokupna imovina templara ustupi hospitalcima. Da li je žudnja templara za osvetom preživela u tajnosti tri generacije?

Nije bilo neospornog dokaza, ali je jedini dokaz sugerisao postojanje jednog jedinog tajnog društva u Engleskoj četrnaestog veka, koje je bilo, ili će postati, red slobodnih i priznatih masona. No, nema nikakve veze između pobune i masonerije, osim imena ili titule njihovog vođe. On se nalazio u centru engleske istorije ovih sedam dana i o njemu se ništa ne zna osim da je bio vrhovni komandant pobunjenika. Zvali su ga Volter Tajler (Walter the Tyler), i na prvi pogled izgleda kao čista koncidencija da je nosio titulu oficira u obezbeđenju masonske lože. U masoneriji je Tajler, koji mora biti majstor, stražar, dežurni oficir koji pregleda propusnice onih koji žele da uđu u ložu. Ova funkcija je uvedena u znak sećanja na ranija, mnogo opasnija vremena, kada je njegovo mesto bilo ispred vrata lože, gde je stajao sa isukanim mačem u ruci.

Bio sam svestan činjenice da je bilo mnogo pokušaja da se povežu masoni i vitezovi templari, ali nikada sa uspehom. Zagovornici ove teze nikada ovu vezu nisu mogli da podupru valjanim dokazom zato što je bila zasnovana ili na maštovitim izmišljotinama ili, najmanje u jednom slučaju, na namernom falsifikatu. Ali uprkos neuspeha da se ustanovi ova veza, ona jednostavno nije htela da ustukne, i to verovanje isprepleteno u vremenu o vezi između ova dva reda ostaje kao jedna od najizdržljivijih legendi masonerije. Ovo je potpuno prihvatljivo, jer postoje mnogobrojne teorije o korenima masonerije koje su čista legenda. Nijedna od njih nije poduprta bilo kakvim prihvatljivim dokazom. Ja nisam želeo da se uputim ovom iscrpljenom putanjom, već sam koncentrisao svoje napore da dublje istražim istoriju templara i da pokušam da ustanovim da li je postojala veza između progonjenih vitezova i tajnog društva koje je bilo u pozadini Seljačkog ustanka. Radeći tako, mislio sam da ću masoneriju ostaviti sasvim po strani. Nisam mogao biti u većoj zabludi.

Kao i svi ljudi zainteresovani za srednjovekovnu istoriju, i ja sam se interesovao za krstaške ratove, možda čak više nego interesovao. Ti sveti ratovi

imaju neku privlačnost koja je koliko istorijska toliko i romantična, i na svojim putovanjima sam pokušavao da upijem tu atmosferu uskih tesnaca u planinama Libana kroz koje su prolazile armije krstaša, i sedeo sam zagledan u ruševine tvrđava oko Sidona i Tira, osluškujući zvuke sudara vojski. Divio sam se zidinama Konstantinopolja i šetao lukom u Veneciji gde se flota krstaša okupljala. Sedeo sam u okrugloj crkvi vitezova templara u Londonu, pokušavajući da u mašti oživim ceremoniju njenog osvećenja od strane patrijarha Jerusalima 1185, više od tri godine pre nego što je Kolumbo zaplovio na zapad ka Indiji.

Red templara je osnovan u Jerusalimu 1118, neposredno posle Prvog krstaškog rata. Njegovo ime potiče od lokacije na kojoj je bio prvi štab, na mestu drevnog Solomonovog hrama. Pomažući da se ispuni očajnička potreba za stalnom armijom u Svetoj zemlji, vitezovi Hrama su uskoro ojačali u šrojnom stanju, u bogatstvu i političkoj moći. Takođe im je porasla arogancija, a njihov veliki Majstor De Ridfor je bio ključna figura čije su greške dovele do pada Jerusalima 1187. Zapadni hrišćani su uspeli da se održe na uzanom delu terijgorije duž obale, gde su templari bili najveći posednici zemlje i utvrđenja.

Konačno, entuzijazam da se šalju ljudi i novac u Svetu zemlju je slabio u evropskim kraljevstvima, koja su bila preokupirana međusobnim ratovima Do 1296. egipatski sultan je bio u poziciji da stanovništvo koje je došlo sa krstašima i vojne redove potisne u more. Sveta zemlja je bila izgubljena, a poraženi vitezovi templari su svoje sedište prebacili na Kipar, maštajući o novom pohodu koji će im povratiti nekadašnju slavu.

Dok se templari planirali novi krstaški pohod protiv nevernika, francuski kralj Filip IV je planirao svoj privatni krstaški pohod protiv templara. Žarko je želeo da se oslobodi svog velikog novčanog duga prema redu templara, koji su koristeći svoje bogatstvo uspostavili značajan bankarski sistem. Filipu je bilo potrebno bogatstvo templara da bi finansirao evropski rat protv engleskog kralja Edvarda I.

Posle dve dekade borbi s Engleskom, na jednoj strani, i svetom rimskom crkvom, na drugoj strani, dva nepovezana događaja su Filipu dala priliku koju je čekao. Edvard I je umro, a njegov žalosno slabi sin Edvard II je seo na presto Engleske. Na drugom frontu uspeo je da na presto Svetog Petra kao papu postavi svog čoveka, Klementa V.

Kada je na Kipar stigla vest da novi papa priprema krstaški rat, vitezovi templari su pomislili da je vreme obnove nekadašnje slave došlo. Pozvani u Francusku, otišli su predvođeni ostarelim velikim majstorom Žak de Moleom, koji je sa sobom poneo planove za spasavanje Jerusalima. U Parizu su mu ugađali i zavaravali ga do fatalnog dana. U sumrak trinaestog oktobra, u petak. 1307. svi templari u Francuskoj su uhapšeni i bačeni u tamnicu po Filipovom naređenju. Strašna mučenja da bi se iznudila priznanja za jeres su odmah počela.

Kada je papino naređenje da se uhapse templari stiglo na engleski dvor, mladi Edvard II nije preduzeo ništa Protestovao je kod pape da su templari nevini. Tek kada je papa izdao formalnu bulu, engleski kralj je bio prinuđen da nešto preduzme. U januaru 1308. Edvard je konačno izdao naređenje za hapšenje vitezova templara u Engleskoj, ali su tri meseca upozorenja iskorišćena na dobar način. Mnogi templari su se povukli u ilegalu, dok su neki od uhapšenih uspeli da pobegnu. Njihovo bogatstvo, njihove relikvije ukrašene dragim kamenjem, čak i njihove arhive su nestale. U Škotskoj, papino naređenje nije čak ni objavljeno. Pod ovim uslovima je Engleska, a naročito Škotska, postala nebeski raj za templare u bekstvu iz kontinentalne Evrope, a efikasnost sa kojom su se skrivali govorila je o pomoći spolja ili o međusobnom pomaganju da se zature tragovi.

Engleski presto je posle Edvarda II preuzeo Edvard III koji je krunu zaveštao svom desetogodišnjem unuku koji je, kao Ričard II, sa Tauera posmatrao kako „seljački" revolt besni ulicama grada Londona.

Mnogo toga se desilo običnim ljudima za ovo vreme. Neprestani ratovi su ispraznili kraljevsku blagajnu a korupcija je odnela ono što je ostalo. Trećinu stanovništva je odnela crna smrt, a glad je takođe uzela svoj deo. Smanjena radna snaga farmera i zanatlija je dovela do povećanja njihovih zarada, ali je njihov povećani prihod išao na teret zemljoposednika, barona i biskupa, koji nisu bili spremni da prihvate takvo stanje stvari. Doneti su zakoni koji su smanjivali nadnice i cene na nivo pre kuge, a pažljivo su se istraživali poreklo i genealogija ljudi da bi se odnovilo kmetstvo i vezanost za posede, i to i onima koji su mislili da su slobodni građani. Kraljeve potrebe za novcem kako bi se vodili francuski ratovi su inspirisali nove i neverovatne poreze. Ugnjetavanje je pritiskalo sa svih strana, i lonac pobune je počeo da ključa.

Religija takođe nije pomogla. Crkva kao zemljoposednik je bila nemilosrdni gospodar kao i zemljoposedničko plemstvo. Religija je bila izvor zbunjenosti i za

templare begunce. Oni su bili religiozna organizacija monaha ratnika koji su svoju odanost na zemlji dugovali jednom čoveku, svetom ocu. Kada se njihov papa okrenuo protiv njih, bacio ih u okove, mučio, raskinuo je njihovu vezu s bogom. U Evropi četrnaestog veka nije bilo puta do boga sem kroz njegovog namesnika na zemlji. Ako se papa odrekao templara, a templari pape, morali su da pronađu nov način da obožavaju boga, u vreme kada je svako odstupanje od učenja zvanične crvke dobijalo etiketu jeresi.

Pada mi na pamet glavni princip masonerije, koji zahteva da čovek veruje u vrhovno Biće, koji ne određuje kako će se obožavati novoizabrano božanstvo. U katoličkoj Britaniji ovakvo verovanje je bilo zločin, ali je ona prihvatila begunce templare koji su bili odbačeni od strane zvanične crkve. Uzimajući u obzir ekstremne kazne za jeres, jasno je da je jedno ovakvo nezavisno mišljenje bilo zaštićeno jednim od najmisterioznijih drevnih pravila masonerije po kome se bratstvo i danas ravna. Pravilo kaže da.mason ne sme otkriti tajne brata koje bi ga mogle koštati imovine i života.

Ta veza me je nagnala da drugim okom gledam na masonska Stara pravila. Dobijala su sasvim nov pravac i značenje kada se na njih gleda kao na skup instrukcija tajnog društva stvorenih da pomognu i zaštite članove bratstva u bekstvu i skrivanju pred crkvom. Ta karakterizacija je besmislena u kontekstu srednjovekovnih udruženja klesara kamena, za koja se veruje da su bili koren masonerije. Ali zato ima mnogo smisla za ljude u bekstvu, kao što su bili templari, čiji je život zavisio od veštine skrivanja. Nije bio ni problem pridobiti nove članove u godinama koje su sledile, jer je bilo mnogo onih koji su se bunili i protestovali protiv crkve. Pobunjenici u Seljačkom ustanku su to potvrdili kada su napadali crkve i manastire i kada su odsekli glavu nadbiskupu Kenterberija, vodećem katoličkom velikodostojniku u Engleskoj.

Templarima u bekstvu su bila potrebna kodirana pravila kao što su Stara pravila masonerije, a sasvim je jasno da nisu bila ni od kakve koristi kamenorescima. Postalo mi je jasno da moram da naučim više o drevnom redu slobodnih i priznatih masona. Količina materijala o masonima u velikim javnim bibliotekama me je iznenadila, kao i činjenica da je bila svrstana u odeljenje obrazovanja i religije. Pošto nisam hteo da se zadovoljim onim što je bilo dostupno najširoj javnosti, zamolio sam da mi se dozvoli korišćenje biblioteke u Masonskom hramu u Sinsinatiju, Ohajo. Rekao sam gospodinu da nisam mason, ali da želim da koristim biblioteku kao mesto mog istraživanja za knjigu koja će

verovatno sadržati u sebi i nova saznanja o masonskom radu. Njegovo jedino pitanje je bilo: „Hoće li knjiga biti fer?“ Uverio sam ga da je moja jedina namera da budem vrlo fer u pisanju knjige, a njegov odgovor je bio: „To je sasvim dovoljno.“ Tako su mi stavili na raspolaganje katalog i stotine masonskih knjiga koje su pokrivale zidove. Takođe sam koristio i publikacije Servisa Masonske asocijacije u Silver Springu, Merilend.

Kasnije, kada mi je novostečeno znanje o masonima omogućilo da diskutujem o temi, počeo sam da razgovaram sa masonima U početku sam se pitao kako ću se snaći u razgovoru sa petnaest ili dvadeset masona, i ako ih upoznam, da li će biti voljni da razgovaraju sa mnom? Prvi problem je bio rešen kada sam počeo da zapitkujem prijatelje i saradnike da li su masoni. Bilo ih je nekoliko u grupi ljudi koje sam poznavao više od dvadeset godina ne znajućp da imaju bilo kakve veze sa masonima. Što se tiče drugog dela problema koji me je mučio, otkrio sam da su vrlo raspoloženi za razgovor, ne o „tajnim“ lozinkama i rukovanjima (već sam znao za njih), već o onome što se učilo kao o korenima masonerije i njenim drevnim pravilima.

Kao i ja bili su zaintrigirani mogućnošću da se otkriju zaboravljena značenja reči, simbola i rituala za koje nije bilo LOGIČNOG objašnjenja, kao što je onaj deo kada veliki Majstor kaže u ritualu inicijacije da te „ovaj stepen čini bratom pirata i gusara“. Složili smo se da će razrešenje ovih tajni masonskih misterija doprineti i otkrivanju prošlosti, jer je gubljenje njihovog značenja učinilo da se drevni nazivi i simboli očuvaju nedirnuti i budu manje podložni promenama kroz vekove ili da se adaptiraju prema novim uslovima.

Među ovim izgubljenim tajnama su značenja reči koje se koriste u masonskim ritualima, reči kao *tyler, cowany due-guard* i *Juwes*. Pisci masoni su se vekovima borili, bezuspešno, da ove reči na silu uklope u svoje pretpostavke i predubeđenja da je masonerija rođena u udruženjima srednjovekovnih kamenorezaca engleskog govornog područja.

Zatim sam testirao mogućnost da je zaista postojala veza između masonerije i reda templara koji su govorili francuski, i potražio sam izgubljeno značenje ovih reči, ne u engleskom jeziku, već u srednjovekovnom francuskom. Odgovori su počeli da se pojavljuju i uskoro sam u francuskom jeziku pronašao razumno značenje za svaku misterioznu masonsku reč. Čak se otkrilo prvo verodostojno značenje imena Hirama Abifa, ubijenog arhitekte Solomonovog hrama, koji je centralna figura masonskog rituala. Istraživanjem sam ustanovio

još nešto. Dobro je poznato da je 1362. godine engleski dvor zvanično promenio upotrebu jezika u zvaničnim dvorskim protokolima sa francuskog na engleski, tako da su francuski koreni svih misterioznih masonskih reči potvrdili postojanje tajnog društva u četrnaestom veku, u veku progona templara i veku Seljačkog ustanka.

Ohrabren, potražio sam rešenje i za ostale izgubljene tajne masonerije: krug i pod u mozaiku u loži, rukavice i kecelja od jagnjeće kože, simbol šestara i kvadrata, čak i misterioznu legendu ubistva Hirama Abifa. Pravila, običaji i tradicija templara su dali odgovore na sve ove misterije. Zatim je na red došla dublja analiza Starih pravila drevne masonerije koja je objasnila tajno društvo za međusobnu zaštitu. Ono što je „loža" činila bilo je da pomogne braći u skrivanju od gneva crkve i države, opskrbi ih novcem, garantuje za njih kod vlasti, čak da im obezbedi „smeštaj"[1], što je masoneriji dalo jedinstveno ime za njihove ogranke i mesta gde su se sastajali. Za mene nema dileme da je originalni koncept tajnog društva koje se nazvalo masonerija rođen prvo kao društvo za međusobno pomaganje izbeglih templara i njihovih prijatelja u Engleskoj, društvo ljudi koji su morali da „nestanu" da bi izbegli zatvor i mučenje koje je naredio papa Klement V. Njihov antagonizam prema crkvi je postao mnogo izraženiji i jači kroz formu totalne tajnosti. Gušenje reda temlara je bila jedna od najvećih grešaka koje je Sveta crkva ikada napravila.

Zbog toga je masonerija postala meta za više gnevnih papskih bula i enciklika nego ijedna druga sekularna organizacija u istoriji hrišćanstva. Ova prokletstva i osude su počele već nekoliko godina pošto se masonerija pojavila u javnosti 1717. i rasle su u intenzitetu da bi kulminirale u buli *Humanum genus* pape Lava HŠ, 1884. godine. U njoj, masoni su optuženi zbog zalaganja za versku slobodu, razdvajanje crkve i države, obrazovanja dece od strane laika, i zbog ogromnog zločina što su verovali da ljudi imaju pravo da donose svoje sopstvene zakone i da biraju svoju sopstvenu vladu „prema novim principima slobode". Ovi principi su poistovećeni, zajedno sa masonima, sa kraljevstvom satane. Dokument ne samo da definiše stav katoličke crkve o masoneriji u to vreme, već, kao u negativu, daje sliku masonskih ubeđenja i verovanja, tako da sam kompletan tekst ove papske bule uključio u apendiks ove knjige.

---

[1] Objašnjenje: „loža" je na engleskom „lodge", znači smestiti, stanovati.

Na kraju, treba reći da su događaji ovde opisani središte velikog raskršća istorije zapadnog sveta Feudalno doba je bilo na izdisaju. Zemlja, i rad seljaka na njoj, izgubili su svoj značaj kao izvor bogatstva. Trgovačke porodice su se udruživale u gilde i preuzimale čitave gradove i donosile pravila popug trgovačkih korporacija. Trgovina je vodila ka bankarastvu i investicijama, i gradovi su postali centri moći koji su se takmičili sa plemstvom u bogatstvu i uticaju.

Crkva, koja se u feudalnom kontekstu borila za poziciju supremacije, sporo je prihvatala promene, pogotovo one koje su imale uticaja na tu supermaciju. Svako konkretno neslaganje sa crkvom je proglašeno za jeres, što je bio najgnusniji zločin pod kapom nebeskom. Jeretici ne samo da su zasluživali smrt, već je to morala biti najbolnija moguća smrt.

Neki disidenti su bežali u šume i tako se skrivali, neki su se organizovali. U slučaju vitezova templara koji su bežali, organizacija je već postojala. Posedovali su bogato iskustvo tajnog delovanja koje je bilo podignuto na najviši nivo kroz spletkarenje vizantijske politike, tajnih rituala asasina i intriga na muslimanskim dvorovima, sa kojima su se naizmenično sretali na bojnom polju i za pregovaračkim stolom. Crkva, u svom krvavom sprečavanju protesta i promena, vekovima ih je opskrbljivala novodošlim članstvom.

Više od šest stotina godina je prošlo od uništenja organizacije vitezova templara, ali njihovo nasleđe živi kroz najveću organizaciju koja je ikada postojala, bratstvo. Tako je priča o mučenjima vitezova krstaša, divljaštvo Seljačkog ustanka i izgubljenim tajnama masonerije postala priča o najuspešnijem tajnom društvu u istoriji sveta.

PRVI DEO

VITEZOVI TEMPLARI

GLAVA 1.

NAGON ZA UBIJANjEM

Godine 1347. na udaljenosti od preko hiljadu milja od Londona, Kipčak Mongoli su držali pod opsadom trgovački centar Đenovljana na Krimu. Mongoli su u toku opsade počeli da umiru u velikom broju od nepoznate bolesti koja je bila vrlo zarazna. Ono što je usledilo, moglo bi se nazvati prvim zabeleženim biološkim ratom u svetu. Počeli su zaražena tela da katapultiraju na branioce.

Nekoliko meseci kasnije, đenovljanske galije iz opsednutog grada su pristale u Mesini na Siciliji, sa posadom koja je umirala za veslima, i strašnom pričom o onima koji su umrli u toku puta i bili bačeni u more. Mornari su ignorisali napore vlasti da im spreče iskrcavanje, i uskoro je „crna smrt" kročila u Evropu. Prenosili su je brodski pacovi, i nije čudo što se bolest pojavila prvo u lukama Napulja i Marseja. Iz Italije je krenula u Švajcarsku i istočnu Evropu, a jedan krak je išao kroz Francusku i Nemačku. Kuga je došla u Englesku brodovima koji su pristajali u Dorset i odatle se širila dalje. U roku od dve godine, procenjuje se da je ubila između 35 i 40 procenata stanovnika Evrope i Britanije.

Kao u svim vremenima i na svim mestima, glad, neuhranjenost i, kao rezultat, niski imunitet, otvorili su put epidemiji. Promena klime koja je dovela do dužih zima i hladnijih, vlažnijih leta, prouzrokovala je skraćenje i pogoršanje uslova za gajenje useva. Između 1315. i 1318. obilne letnje kiše su uništile žetvu i usledila je masovna glad. Sledeće žetve su bile takve da je narod jedva preživljavao. Onda je 1340. došlo do katastrofalne propasti useva širom Evrope, i hiljade ljudi je umrlo od gladi u toj najsušnijoj godini veka.

Čak i pod nekim idealnim uslovima, najšire gledano, stanovništvo je bilo pothranjeno. Hranili su se pšenicom i raži, sa malo povrća i minimumom mesa i

mleka – delimično i zbog toga što nije bilo frižidera i načina da se duže očuvaju, čak i da su imali mogućnosti da ih dobave. Nedostatak vitamina i minerala u toku zime je bila uobičajena stvar, način života. Lov je mogao da pribavi sveže meso, ali pravo na lov je pripadalo plemstvu. Batinanje je bila lagana kazna, a smrt ne tako retka, za ulovljenog jelena, ili čak zeca, u lordovoj šumi. To što ih je toliko mnogo rizikovalo govori o intenzitetu biološke potrebe za svežim mesom.

Bolest nalazi najlakše žrtve među decom koja ne mogu da razviju prirodni imunološki sistem pre doba od deset ili jedanaest godina, i među starima, čiji je imunološki sistem u opadanju sa godinama, pa je i kuga najviše žrtava pokupila u ovim starosnim grupacijama, iako je umrlo i mnogo ljudi u punoj snazi.

„Crna smrt" nije bila jedna bolest, već tri, a izvor za sve tri je bila buva. Bacil u krvi je blokirao buvin stomak. Dok je buva tražila put kroz kožu svog domaćina, najčešće crnog pacova, bacil bi izleteo iz buvinog stomaka i ušao u domaćina donoseći infekciju. Kada bi pacov uginuo, buve su prelazile na druge životinje i ljude.

U drugom obliku, bacil je napadao limfne žlezde. Velike otekline i čirevi, đićoš, pojavljivali su se na preponama i pod miškama, i to je i dalo ime bolesti „bubonska kuga". Ime „prna smrt" dolazi od činjenice da je telo žrtve pokriveno crnim pečatima, a i jezik takođe pocrni. Smrt obično nastupi posle tri daia.

U drugom obliku, septisimiji, krv je zaražena, i period bolovanja do smrti je sedam dana, pa i duže. Smrt je najbrže dolazila od najzaraznijeg oblika bolesti, plućnog, koji je izazivao zapaljenje grla i pluća, izbacivanje krvi, neprijatan zadah i jak bol.

Nije bilo nikakve naučne identifikacije kuge kao bolesti u to vreme, niti se išta znalo o načinu prenošenja. Ovo je dovelo do iznošenja najluđih teorija o poreklu bolesti, ali je najčešća bila ta da je „crna smrt" božija kazna. Mnogi su proklinjali Boga zbog ove velike nesreće, pa je francuski kralj Filip VI preduzeo korake da se spreči da se Bog još više razljuti. Doneti su posebni zakoni protiv blasfemije, sa vrlo specifičnim kaznama. Za prvi prekršaj, hulitelju bi se odeskla donja usna. Za drugi prekršaj gubio je gornju usnu, a za treći prekršaj hulitelju bi se odsekao jezik. Pojavile su se i grupe pokajnika koji su javno iskajavali grehe koje nisu mogli baš da identifikuju, ali koji su po njima sigurno bili ozbiljni čim se Bog razljutio i odlučio da uništi ljudsku rasu. Samo je najsurovije pokajanje bilo u stanju da iskupi tako strašne grehe. Samobičevanje se pretvorilo

u grupe flagelanata koji su greh okajavali na ulici, često predvođeni sveštenikom, i koji su nemilosrdno udarali jedni druge konopcima sa čvorovima ili bičevima s metalnim završecima koji su kidali meso. Neki su nosili teške krstove ili krune od trnja.

Drugi su našli svoje odgovore u nesputanim obredima i seksualnim orgijama. Njihov stav je bio da se, pošto se svet bliži svom kraju, treba prepustiti svakovrsnim zadovoljstvima. Drugi su verovali da je Bog napustio ljude i da se treba obratiti satani i od njega izmoliti milost.

Kao što je često bio slučaj u srednjem veku, u nekim sredinama je krivica bačena na nehrišćane, najčešće na Jevreje. Iako su i Jevreji umirali od „crne smrti“, optuživali su ih da su zatrovali izvore, ili da su prouzrokovali kugu tajnim obredima i bajanjima koji su imali za cilj uništenje hrišćanstva Do krvavih pogroma je došlo u Francuskoj, Austriji i, naročito, kao što je to bio slučaj za vreme krstaških ratova, u Nemačkoj. U Strazburu je preko dve stotine Jevreja živo spaljeno. U jednom gradu na Rajni Jevreji su masakrirani, onda su njihovi ostaci zapečaćeni u vinsku burad i pušteni niz reku. Jevreji u Eslingenu koji su preživeli prvi talas progona su takođe smatrali da je svetu došao kraj, po njihovim sopstvenim učenjima. Okupili su se u sinagogi, zapalili zgradu i našli smrt u njenim ruševinama. Oni Jevreji koji nisu bili ubijeni često su buli proterivani, što je u mnogim slučajevima doprinelo širenju kuge. I u Poljskoj je bilo progona Jevreja ali u daleko manjoj meri nego u Nemačkoj pa je veliki broj nemačkih Jevreja prešao na poljsku teritoriju. Ovo su bili koreni kasnijeg razvoja jevrejskih zajednica Aškenaza u Poljskoj. Zadržali su svoj nemački jezik, koji je postepeno evoluirao u kolokvijalni govor poznat kao jidiš.

Zbog prenaseljenosti i skoro potpunog odsustva sanitarnih uslova gradovi su u početku bili najviše pogođenji, ali kad su odlučili da pobegnu na sslo i tako izbegnu smrt u gradovima, preneli su kugu u rurllns dslove zemlje. Seljaci su počeli da umiru, polja se nisu obrađipala, domaće životinje su lutale poljima i šumama, poludivlje, dok nisu počele da ugibaju, kao i njihovi gospodari. Henri Najton, kanonik Opatije sv. Marije u Lesteru, prijavio je pet hiljada mrtvih ovaca koje su uginule i trunule na pašnjacima. Procenjuje se da je broj stanovnika Engleske kada se kuga pojavila bio četiri miliona. Kada se bolest povukla, staovništvo je bilo smanjeno na dva i po miliona ljudi.

Vesti o haranju bolesti u Engleskoj su stigle do Škota koji su zaljučili da je desetkovanje njihovog starog neprijatelja delo samo jednog izvora,

osvetoljubivog Boga. Odlučili su da pomognu Svemogućem u njegovom božanskom planu i napadnu oslabljene Engleze. Svim klanovima je otišao poziv da se okupe u Selkirk Forestu, ali pre nego što su započeli Marš na jug, kuga je udarila svom snagom u logor, ubivši pet hiljada Škota za nekoliko dana. Nije bilo drugog rešenja nego da se plan o invaziji napusti, tako da su još zdravi rasformirali logor i s bolesnima i umirućima krenuli svojim kućama. Vesti o ovom okupljanju su stigle u Englesku, i vojska je krenula na sever da zaustavi invaziju. Stigli su na vreme da presretnu i masakriraju škotsku vojsku u povlačenju.

Neverovatno zvuči, ali dok je smrt uzimala svoj strašni danak na način koji svet nije poznavao do tada, rat između Engleske i Francuske se nastavio, jer je svaka oslabljena strana mislila da je ona protivnička još slabija. Vojskama je bilo potrebno snabdevanje proizvodima zanatlija i farmera, od kojih je umrlo više od trećine. Vojskama je trebao novac, a stanovništvo i proizvodi koji su se oporezivali su se smanjivali. Kada se kuga posle nekoliko godina povukla, svet je bio drugačiji. Nikada više neće biti isti, jer su najniže klase društva iznenada osetile novu snagu.

Ono što se desilo bilo je to da se jedan zakon, zakon ponude i potražnje, prekršio na način koji je izazvao posledice. Ovoga puta je njegova snaga bila u korist farmera, običnih radnika i zanatlija U sećanjima zemljoradnika nikada nije bilo vremena kada je radna snaga na imanjima ili broj zakupaca bio manji nego što je bilo potrebno. Sada su temelji načina života koji je funkcionisao vekovima počeli da pucaju. U mračnim vremenima anarhije pojedinac je bio bespomoćan. Očuvanje života je bio glavni i najvažniji zadatak, i ljudi su se slobodno opredeljivali za služenje jačem čoveku koji će im obezbediti zaštitu. Ovi jaki ljudi su se zavetovali još jačim ljudima i rezultat je bio feudalni sistem. Ljudi na svim nivoima su imali vojnu obavezu, često za određene akcije ili određeni period, četrdeset dana u godini. Ratnička klasa je postala plemićka i bilo je potrebno pravo bogatstvo za ratne konje, oružje i oklope. Bilo im je potrebno još više bogatstva, često u obliku rada, da se izgrade utvrđena mesta gde će njihovi sledbenici doći po pomoć. Postepeno su utvrđene kuće opkoljene palisadom i rovom prerasle u visoke kamene građevine koje su zahtevale prave armije kamenorezaca, zidara, stolara i kovača. Za sve ovo je trebalo platiti, pa iako se neki prihod mogao prikupiti kroz ratni plen ili otkup bogatih zarobljenika, osnovni izvor bogatstva je bila zemlja, i rad ljudi na njoj.

Kada su naoružani konjanici počeli da dominiraju bojnim poljem, došlo je do prave „trke u naoružavanju“ među vitezovima. Vernost lokalnog barona njegovom grofu je sada uključivala obavezu da se odazove pozivu u rat i da dovede sa sobom izvestan broj ljudi koji je zavisio od veličine njegovih poseda. Bilo je skupo opremiti viteza. Bio mu je potreban najmanje jedan trenirani teški ratni konj, jedan lakši konj za obično jahanje, i više konja za štitonoše, sluge i prtljag. Bio mu je potreban oklop, koji je bio vrlo skup, kao i oklop za konja Da bi mogao sve ovo da obezbedi, u zamenu za usluge prema lordu, davana mu je zemlja i ljudi na toj zemlji.

Status kmetova se menjao kroz vekove. Neki su postepeno bili u stanju da postanu napoličari koji su obrađivali zemlju koja im je dodeljena i plaćali su vlasniku zemlje određene sume ili usluge u skadu s dogovorom. Uslovi su se razlikovali od imanja do imanja, ali obično su zakupci imali višestruke obaveze u periodu zakupa U slučaju smrti njegova najbolja životinja bi pripala lokalnom svešteniku. Ni on niti član njegove porodice se nisu mogli oženiti bez dozvole, koja je obično podrazumevala plaćanje. Kao dodatak propisanom broju dana koje je radio za lorda, često dva ili tri dana nedeljno, morao je da se odazove na poziv i radi bez nadoknade i taj zahtev je nosio cinično ime „vesela ljubav“. Zakupac je trpeo i druga ograničenja, kao što je skupljanje drva za ogrev, seča drveta za opravku kuće, čak i za skupljanje stajskog đubriva na putevima.

Ako je zemljoposednik imao mlin, zakupac je plaćao za njegovo korišćenje. Isto je važilo za plemićku pekaru što je često stvaralo monopol na pečenje hleba. U svetlu pripadajućih prava i obaveza napoličar nije bio kmet, koji je bio u poziciji bliskog ropstva, ali nije bio sasvim slobodan. Najveća prepreka njegovoj slobodi je bio stari zakon koji mu je oduzeo slobodu kretanja. Ovi napoličari su morali da ostanu na imanjima na kojima su se rodili, i živeli su u naseljima koja su se zvala *„vill“* (očigledna preteča budućeg *„village“* – selo). Iz ovih razloga zakupac se često nazivao i *„villein“* – seljak, što se izgovaralo skoro na isti način kao i omalovažavajući termin *„villain“* – nitkov, što jasno govori o odnosu lorda prema svom zakupcu.

Ono što je dramatično promenilo status mnogih seljaka bila je potreba zemljoposednika za gotovim novcem, što je nadjačalo njihovo pravo na deo žetve koja se nije lako transportovala do pijace radi prodaje. Skoro da nije bilo pogodnih puteva za transport velikih količina žitarica, a one se nisu mogle ekonomično transportovati na leđima konja kao što je to moglo s vunom. Kralju

je trebao novac za rat s Francuzima, plemićima je trebala gotovina za isplatu najamnika i obezbeđenje robe i transporta na kontinent. Seljaci su počeli da sklapaju dogovore po kojima su mogli da daju pola penija ili peni umssto jednog dana rada i fiksnu sumu novca umesto dela useva koje su dugovali zemljoposedniku. Njihov položaj se promenio onog trenutka kada su se našli zaista u poziciji „zakupca“ zemlje umesto što su za nju razmenjivali svoje vreme i svoju snagu. Osetili su se slobodnim jer je ovaj novi odnos poništio stare odnose poniznog služenja.

U vreme pojave kuge većinu engleskih poseda je držala crkva. Neki su bili kupljeni a mnogi su bili poklonjeni. Mnogobrojni posedi vitezova templara su bili preneseni vitezovima Bolnice sv. Jovana Jerusalimskog (hospitalci) pošto je templare zabranio papa Klement V 1312. Svi monaški redovi su imali u posedu zemlju s hiljadama kmetova i zakupaca koji su im pripadali. Čak i zamena usluga seljaka za gotov novac često nije mogla da zadovolji potrebe lordova ili biskupa, pa se uspešnim zakupcima davala mogućnost da otkupe slobodu za neku fiksnu sumu. Na nesreću, ti ljudi obično nisu shvatili potrebu da se ovakav dogovor dokumentuje na način validan na sudu pa su često bili izigrani. Stav crkve je bio prost: nikakvo oslobađanje seljaka nije smatrano ispravnim ako nije bilo registrovano kao deo poslovne transakcije. Svaki drugi način oslobađanja seljaka je tretiran kao krađa vredne crkvene imovine.

Onda je došla „crna smrt“ i odnela trećinu ili više radne snage. S nedostatkom radne snage cene su otišle naviše, posebno za proizvode veoma umanjenog broja zanatlija. Bilo je mnogo manje proizvođača čizama, tkača, stolara, zidara i kovača. Stvaralo se manje novca i moglo se kupiti manje proizvoda čija je cena porasla.

Ovo je bilo zlatno vreme za potlačene seljake. Imanja su ležala neobrađena a njihovim vlasnicima je trebao prihod. Prvi put u životu usluge zakupca su se tražile, i on se mogao cenjkati, i dobiti, veći deo žetve i bolje uslove života i rada. Za rad u slobodno vreme mogao je dobiti dvostruku ili trostruku nadnicu u odnosu na ono što je nekada dobijao. Zakupci su počeli da napuštaju svoja sela u potrazi za boljim uslovima, uz sveopštu ljutnju svojih gospodara.

Da bi ovo zaustavio i vratio stvari u prethodno stanje, engleski parlament je doneo Statut o radnicima 1351. Na prvom mestu statut je pokušao da fiksira cene rada na njihovom nivou pre epidemije kuge ali je sadržao i nekoliko izuzetnih odredaba. Nadnice za radnike na farmama nisu bile samo određene

(dva i po penija za vršenje četvrt galona ječma, pet penija po jutru za košenje, i tako dalje), već, da bi se zakon sproveo, seljaci su bili dužni da se pojave lično u gradu sa svojim alatom u rukama kako bi se radni ugovori sklopili javno. Statut je zabranjivao dodatna davanja kao što je hrana. Ugovori za rad na farmama su sklapani na godinu dana. Seljaci su polagali zakletvu dva puta godišnje pred nadzornikom ili šerifovim pomoćnikom u svom selu, zaklinjući se da će poštovati propise. Bilo im je zabranjeno da napuštaju sela ako im je tu ponuđen posao po propisanim uslovima. Ako bi neko odbio da položi zakletvu ili bi prekršio statut, bio bi stavljen u pritvor tri dana ili dok ne prihvati nove propise. Za takve slučajeve statut je propisivao da se u svakom selu izgrade prostorije gde će se kazne sprovoditi.

Zanatlije takođe nisu bile zaboravljene. Statut je propisivao nadnice od tri penija dnevno za glavnog stolara, četiri penija za glavnog zidara, tri penija za radnike koji su pravili crepove i pokrivali krovove slamom ili drvetom. Sve proizvodne zanatlije – sedlari, zlatari, bojaџije, krojači, čizmari i drugi, mogli su da naplaćuju za svoje proizvode ne više od četvorogodišnjeg proseka pre kuge, i svi su morali da polože zakletvu da će poštovati zakon. Kršenje zakletve, i zakona, nosilo je neobičnu kaznu. Za prvi prekršaj, onaj ko bi podigao cenu bio bi kažnjen sa 40 dana zatvora, a zatvorska kazna mu se duplirala sa svakim sledećim prekršajem. Tako je treći prekršaj značio zatvor od 160 dana (40, 80, 160). Po ovakvom principu, ako bi obućar bio osuđen po deveti put za prodaju cipela po višim cenama, samo ta deveta kazna mu je nosila zatvor od 10.240 dana ili 28 godina.

Ovaj Statut o radnicima je primenjivan sa velikim pritiskom, ali suštinski nije funkcionisao. Pokušao je da iskoreni popularnu trgovinu na crno, ali je, u stvari, pogoršao situaciju. Dok su zakupci na farmama i zanatlije napuštali tržište, zbog smrti ili starosti, dotle je za njihova mesta bilo premalo novih ljudi zbog disproporcije nastale zbog velike smrtnosti dece u vreme epidemije kuge. Inflacija je iastavila da raste. Zakupci i kmetovi bez prava na slobodu, pli oni koje su pažljivo kontrolisali pa nisu mogli da odu, jedva su mogli da izvršavaju svoje dnevne obaveze zbog jako suženih mogućnosti nastalih povećanjem cena svega što su kuponalp. Isto tako pogođeii, jer nisu bili u poziciji da se cenjkaju, bili su niži sveštenici. Biskupi, u želji da održe svoj nivo luksuznog života i da ispune obaveze prema papskom dvoru čiji su prihodi bili smanjeni zbog rivalstva oko trona Sv. Petra, odbili su da povećaju plate svom potčinjenom

sveštenstvu. Ovo je seoske sveštenike dovelo na ivicu gladi u vremenima stalne inflacije i stvorilo zajednički osnov sa parohijama protiv više klase, bez obzira na to da li je bila duhovna ili svetovna.

Na sve ovo došla su dodatna opterećenja jer je počeo Stogodišnji rat, 1337. Ovaj rat je doneo značajnu promenu u načinu vođenja borbe. Do tog trenutka bitku su vodile velike mase ljudi u borbi izbliza, gde su ručno oružje i veština odlučivali. Sada se pojavilo poboljšano oružje za borbu na daljinu, što je unelo mnoge dramatične promene. Luk i strela su oduvek bili prisutni, ali su relativno bili slabo oružje bez velike opasnosti za oklopljenog ratnika i njegovu ulogu „tenka“ na bojnom polju. Pre usavršavanja daljinscog oružja najefikasnije oružje na bojnom polju nije bio vitez, već njegov ratni konj. Za borbu su bili odgajani veliki, teški konji koji su mogli da nose čoveka u oklopu i sa oružjem, kao i da nose sopstveni oklop i specijalne velike potkovice, koje su bile strašno oružje. Nije bilo pešadijske jedinice koja je mogla da izdrži udar ove ogromne mase. Sem toga ratni konji su bili obučeni da grizu i udaraju kopitama.

Onda se pojavio samostrel, koji je predstavljao prvu stvarnu pretnju superiornosti oklopljenog viteza na bojnom polju. Kratak, čvrst luk, napravljen od drveta, kosti ili roga, mogao je izbaciti kratku, debelu strelu brzinom koja je bila dovoljna da probije laki oklop. Tako je oklopljeni ratnik, aristokrata u ratu i miru, mogao postati žrtva protivnika na koga ne bi stigao da spusti ruku, ili još gore, da postane žrtva protivnika iz niže klase. To nije bilo pošteno. a ako nije bilo fer po mišljenju plemića, to sigurno nije bilo u skladu s božjom voljom. Papa je otišao tako daleko da je zabranio hrišćanima upotrebu samostrela, ali ova zabrana nije imala vidljivog efekta. Zabrana određenog oružja nikada nije funkcionisala jer je uvek bila branjena neizgovorenim argumentom: „Nećemo ga upotrebiti sem ukoliko moramo da pobedimo.“

Samostrel nije bio idealno oružje jer je imao dva nedostatka. Prvo, domet je bio mali. Mnogo važnije, teško ga je bilo zategnuti. Neki su imali uzengiju na vrhu da bi se luk držao na zemlji, a strelac je imao kuku pričvršćenu na uzici oko struka ili preko ramena. Tehnika zaptivanja samostrela je bila komplikovana, strelac bi se sagnuo, stavio nogu u uzengiju, zakačio tetivu kukom i onda, koristeći svu snagu nogu i leđa napeo luk do pozicije u kojoj je tetiva bila napeta i spremna za ispaljivanje nove strele. Ova procedura ne samo da je bila spora već je zahtevala i snagu. Zahtevala je trening da se samostrel napinje i da se njime gađa. Sem toga bio je relativno skup da se proizvede, seljak

podanik i obaveznik seoske milicije ne bi bez roptanja primio još jednu obavezu prema feudalnom gospodaru. Strelac je stoga postao plaćenik. Bio je potreban novac da se koriste usluge strelca, a ne feudalna obaveza. U bici kod Kresija 1346. francuska armija je imala strelce, plaćenike iz Đenove. S druge strane, Englezi su se spremali da demonstriraju oružje koje će odmah nadvisiti samostrel, takozvani engleski dugi luk („takozvani“ jer je bio izmišljen u Velsu). Tog dana je demonstracija superiornosti o dugog luka uzdrmala Evropu. Zaboravite ukupan broj mrtvih; važan podatak je da je tog dana palo 1500 francuskih vojvoda, grofova i vitezova u jednoj bici. Ta prosta činjenica je promenila pravac evropskog društva. Pre toga, vitezovi su očekivali da mogu biti ubijeni, ako se to uopšte desi, od sebi ravnih. Držali su monopol na ratnu veštinu, i na taj način moć. Sada su stotine nedodirljivih aristokrata bili zbrisani od šake ljudi na najnižem nivou zahvaljujući komadu drveta i tetivi koje su držali u rukama. To je drastično promenilo način na koji su dve klase gledale jedna na drugu. Više nikakvu ulogu nisu imali mobilisani, neuvežbani seljaci sa feuda. Strelci su postali profesionalni vojnici, dobro uvežbani, plaćeni, i sa kojima se dobro postupalo. Postali su dnevni heroji, i to heroji klase seljaka. Prosto je nemoguće za savremene ljude da zamisle klasne razlike koje su postojale pre tog vremena. Oklopljeni vitezovi su za seljake bili nedodirljivi, superiorna bića ravna bogovima pridošla sa druge planete. Niko nije razmišljao da im se suprotstavi, a sada su bogovi pali dole. Sada je vitez imao razloga da sedi u svom domu i bulji u vatru naborana čela, a seljak je imao potpuno nov osećaj sopstvene vrednosti i ponosa. Možda je još uvek o novoj vrednosti razgovarao šapatom sa snojim drugovima, ali jednom posađena nova misao je nastavila da raste.

Sa promenom načina vođenja rata, kralju je više nego ikada bilo potrebno da se feudalne obaveze ispunjavaju novcem, a ne uslugama. Novi profesionalni vojnik je radio za platu i potrebovao je i hranu, opremu i transportne životinje, kao i način da pređe na kontinent. Uprkos nedostataka radne snage, inflacije, bolesti, monarhija nije želela da odustane od Stogodišnjeg rata, koji je započeo 1337. Jedini odgovor je bio, sasvim bukvalno, porezi, porezi, i novi porezi.

Tako je počela da se razvija situacija koja će izazvati nevolje: zemljoposednici su se pozvali na stara prava, što su predložili advokati koje su samo oni mogli da plate, da bi se ponovo ljudima oduzela njihova sloboda. Ljudi koji su sebe nazivali „slobodnima“ pozvani su da to dokažu. Genealogije i

crkveni zapisi su pažljivo pretraženi da bi se dokazalo da je nečija majka ili baka bila zakupac ili kmet i da je samim tim i on neopozivo nasledio taj status. Bio je to način da se uz pomoć zakona dođe do jeftine i „legalne“ radne snage koja nije mogla da napusti gospodara zbog boljih uslova na drugom mestu. Jedini koji su imali koristi su bili zemljoposednici. Što je bio veći zemljoposednik, to je bila veća korist od prisiljavanja seljaka, a crkva je bila taj najveći zemljoposednik. Posedovala je najveći broj kmetova i seljaka koje je naterala da se vrate iz privremene slobode na njihovu zemlju. Gorčina izazvana ovakvim postupcima je počela da se skuplja prema crkvi, a plamenove nezadovoljstva su često pojačavali nezadovoljni niži sveštenici.

U Oksfordu je sveštenik i učenjak po imenu Džon Vajklif pokrenuo akciju, verovatno zamišljenu skromnije, koja se pretvorila u propoved o reformi crkve. Posebno je bio razgnevljen korupcijom crkve i onim što je video kao konstantnu borbu za moć i materijalni probitak, na teret tradicionalne pastoralne misije crkve. Uvideo je da postoji direktan kontakt između čoveka i Boga koji nije zahtevao usluge crkve. Tvrdio je da niko sem Boga nema kontrolu nad ljudskim dušama. Rekao je da kralj odgovara direktno Bogu i da mu nije potrebno posredovanje pace. Jedna od njegovih najšokantnijih tvrdnji, za to vreme, jeste da sakramenti koje služe sveštenici koji su i sami grešnici, a ne u stanju milosti, nemaju nikakvog efekta, i da to uključuje i papu. Otišao je tako daleko da je Bibliju vulgatu preveo na engleski jezik, sa opravdanjem da svi hrišćani, muškarci i žene, treba da imaju neposredan kontakt sa svetim tekstom, jer se u njemu može naći savršenstvo i ne može se dovesti u pitanje nijedna reč u njemu. Pogotovo, istakao je, što se u tekstu ne spominje papa.

Takvi napadi na crkvu nisu ostali bez odgovora, i Vajklif je optužen za jeres u Crkvi sv. Pavla. To što nije oeuđen na smrt verovatno se može pripisati činjenici što |e parod u Londonu reagovao vrlo burno u znak protesta. Vajklif je uklonjen sa položaja i poslat da živi u svojoj parohiji u Lutervortu. Nije prestao sa kritikama na račun crkve već je preusmerio svoj kriticizam sa publike koju je imao u crkvi na ljude koji su imali um da shvate. Njegovi sledbenici su postali putujući sveštenici koji su Vajklifovu poruku nosili u gradove i sela.

Još direktniji i efektivniji na domaćem frontu je bio Džon Bol, koga francuski hroničar Žan Frosar naziva „ludim sveštenikom iz Kenta“. Bol je propovedao protiv klase i privilegija, uključujući i crkvu. Takođe je zahtevao agrarnu reformu, insistirajući na tome da veliki posedi bogatih barona i crkve

budu oduzeti od njih i razdeljeni među narod. Od 1360. Bol i njegovi svešteni sledbenici su krstarili centralnom i jugoistočnom Engleskom, propovedajući doktrine jednakosti prava i preraspodele, odnosno stvaranje zajedničkog vlasništva nad imovinom. Hapšen je više puta od strane crkvenih vlasti i na kraju ekskomuniciran. U sam osvit Seljačkog ustanka 1381. bio je u nadbiskupskom zatvoru u Meidstonu u Kentu.

Postojala je nada da će francuski uticaj na Svetu stolicu prestati kada se papa Grgur XI vratio u Rim 1377. Na nesreću, veliki segment crkvene hijerarhije se nije složio sa ovim potezom. U to vreme većina kardinala su bili Francuzi i više su voleli francusku bazu u Avinjonu. Kada je sledeće godine Grgur XI umro, građani Rima su se pobunili s cil,em da sledeći izabrani papa bude Italijan. Tako je i bilo, izabran je Urban VI. Francuski kardinali su izbor proglasili neregularnim. Izabrali su sopstvenog papu, koji će vladati kao Klement VII i koji se vratio u Avinjon. Ovaj raskolje poznat kao Velika šizma i biće potrebno mnogo godina da se zaceli. Iz crkvene šizme nastala je i politička šizma jer su antipapu Klementa VII u Avinjonu podržavali Francuska, Škotska, Portugal, Španija i nekoliko nemačkih principata. Rimskog papu Urbana VI su podržavali neprijatelji Francuske: Engleska, Mađarska, Poljska i Sveti Rimski Car (iz Nemačke). Svaki od papa je ekskomunicirao pristalice onog drugog, zabranjujući im davanje sakramenata, tako da se u Evroni nije mogao naći hrišćanin na koga nije bilo bačeno prokletstvo i koji se našao izvan božje zaštite. Ovo nije činjenica koju je trebalo olako uzeti. U jednom primeru proengleske snage, koje su podržavale rimskog papu, osvojile su francuski samostan koji je priznavao vlast pape u Avinjonu. Vojnici i njihovi sveštenici su se lako složili oko toga da su nesrećne monahinje van zaštite bilo civilnih, bilo duhovnih vlasti. Shodno tome, nisu videli prepreka da opljačkaju, spale samostan i siluju sve monahinje. Po ludilu koje je tada vladalo, čak nisu bili obavezni da ovaj zločin spomenu svom svešteniku prilikom ispovedi.

Za sve to vreme, rat između Engleske i Francuske se nastavljao, dok su obe strane praktično gladovale, iscrpljene intenzivnim oporezivanjem potrebnim da bi se finansirao konflikt.

Godine 1377. uveden je nov porez u Engleskoj, koji je morao da plati svaki Englez, u iznosu od četiri penija. Parlament 1379. uvodi nov porez koji se postepeno menjao u skladu sa socijalnim statusom stanovnika. Oba zakona su propala, pa se pribeglo prodaji krunskog nakita da bi se finansirao rat s

Francuskom. U novembru 1380. je određen novi porez u iznosu od jednog šilinga po glavi stanovnika, s neobičnom klauzulom da bi bogati trebalo da pomognu siromašnima da plate porez. Naravno, nije im to padalo na pamet, pa je zakon propao.

Engleski parlament iz 1376. je ostao poznat kao „Dobri parlament“, prvenstveno zbog toga što je osudio korupciju kraljeve vlade. Govoreći o mitu, parlament je smatrao da kraljevi savetnici ne smeju primati nikakvu nadoknadu ni od jedne strane koja je prezentirala svoje probleme pred njima i tražila rešenje, osim poklona male vrednosti, u hrani i piću. Po pitanju oporezivanja, članovi parlamenta su izjavili da bi kralj, kada bi imao lojalne oficire i dobre savetnike, bio bogat bez potrebe za surovim oporezivanjem, naročito ako se uzmu u obzir „kraljevski otkupi“ iznuđeni za oslobađanje kralja Davida II od Škotske koji je zarobljen u bici kod Nevil Krosa 1346. i za kralja Džona II zarobljenog u bici kod Poatjea 1356. Predložili su da ljudi koji su isplatili ove enormne sume budu optuženi i kažnjeni.

„Dobri parlament“ je takođe optužio londonskog trgovca po imenu Ričard Lajons za nekoliko zločina iznuđivanja i korupcije. Optužen je da je kao kraljevski sakupljač poreza od prikupljenog novca velikodušno pomogao sebi, a ne kraljevskoj blagajni. Traženo je da mu se konfiskuje sva zemlja, zamkovi i dobra u korist krune, a da se on osudi na doživotni zatvor. Umesto toga, Lajons je uz pomoć svog bogatstva i prijatelja izdejstvovao kraljevo pomilovanje za sebe.

Ime „Dobri parlament“ je možda previše deskriptivno, i možda bi mu više pristajalo ime „Ignorisani parlament“.

Tako smo analizirali stanje u Engleskoj, koje nije moglo biti teže. Engleska je bila u neprekidnom ratnom stanju, inflacija je bila ogromna, pokušano je da se slobodni ljudi vrate u kmetstvo, velika crkvena šizma je dovela do ekskomunikacije svih stanovnika Engleske od strane pape u Avinjonu, veliki deo sveštenstva u Engleskoj je otvoreno izražavao svoje nezadovoljstvo, a teret nezapamćeno visokih poreza je nametnut ljudima svih proizvodnih struktura. Bure baruta je bilo napunjeno do ivice. U proleće 1381. vlada je pojačala napore da se prikupe porezi i fitilj je bio upaljen. Eksplozija koja će dovesti do pobune je bila samo nekoliko dana daleko.

GLAVA 2.

„SAD JE VREME ZA RAT“

Enciklopedija Britanika je naziva „čudnovato spontanom“ pobunom. Barbara Tačman u svojoj istoriji četrnaestog veka „Udaljeno ogledalo“ kaže da se pobuna raširila „s nekim dokazima o planiranju“.

Vinston Čerčil je otišao dalje. U „Rođenju Britanije“ je napisao: „Kroz celo leto 1381. stvari su išle ka opštem vrenju. Iza toga je bila organizacija Špijuni su krstarili selima centralne Engleske, u kontaktu s 'Velikim društvom' za koje se zna da je bilo u Londonu.“

Iskra pobune se žestoko razgorevala i konačno je signal dat. Iako je bio hapšen, ekskomuniciran, a upravo tada je bio u crkvenom zatvoru u Meidstonu, u Kentu, pisma su nesmetano išla od Džona Bola i drugih sveštenika, njegovih sledbenika Klerici su bili tada jedina pismena klasa, i pisma su morala biti slana lokalnim sveštenicima i očigledno su bila namenjena za glasno čitanje drugima Sva su sadržavala signal da se odmah dela, što iskučuje tvrdnju da je pobuna jednostavno bila spontana eksplozija frustracije koja je u isto vreme zahvatila sto hiljada Engleza. Ovo je odlomak iz pisma Džona Bola: „Džon Bol vas pozdravlja sve i kaže vam da je zazvonilo vaše zvono. Sada možete i morate . Bog podržava svaki ideal. *Sad je vreme.*“ Od sveštenika Džeka Kartera: „Uzmite sa sobom Boga u svim svojim delima. *Jer sada je vreme za rat.*“ Od sveštenika Džeka Trumana: „Džek Truman vam kaže da shvatite da je laž i greh vladao previše dugo, i da je istina bila zaključana, a laž je vladala u svakom delu… Bog zna najbolje, *jer sad je vreme.*“

Jedno pismo Džona Bola, „Sveštenika Svete Marije“, vredno je da se citira u celini. Razvrat i proždrljivost su bile česte mete u njegovim optužbama visokih crkvenih lica. „Džon Bol, Svete Marije sveštenik, pozdravlja sve ljude dobre

volje u ime Trojstva, Oca i Sina i Svetog duha da stojite zajedno u istini, i pomognete istinu, jer će istina pomoći vama. Sada vlada ponos i žudnja drži ljude i razvrat bez srama i proždrljivost bez osude. Zavist vlada sa izdajom, a lenjost je sveopšta. Bog zna najbolje, jer *sad je vreme amin."*

U svim citiranim pismima akcenat je stavljen na identifikaciju signala „sad je vreme“. Daću još dokaza o planiranju i organizovanju.

Nemiri su izbili u Eseksu, provocirani novim i starim merama da se prikupi treći po redu porez po glavi stanovnika. Ideju da se organizuju specijalni načelnici za skupljanje poreza je došla od kraljevog komandanta straže francuskog opata Džona Leџa. Ideja će ga koštati glave nekoliko nedelja kasnije.

Načelnici su se u nekim relacijama previše angažovali. Za neke je prijavljeno da su pregledali mlade devojke da bi utvrdili da li su imale seksualne odnose i da bi utvrdili da li su strarije od petnaest godina da bi bile oporezovane. Neki čovek, izvesni Džon iz Depforda, uhapšen je jer je udario skupljača poreza koji je podigao haljinu njegove ćerke da vidi da li ima pubične dlačice, dokaz da je u dobu za oporezivanje.

U nekim krajevima skupljače poreza su ili ignorisali ili su ih seljaci izmlatili. Veliki lokalni lord, Džon de Bampton, čije je sedište bilo u gradu Brentvudu u Eseksu, zahtevao je da ljudi iz okolnih mesta dođu k njemu s kompletnom listom imena i novcem. Više od sto ljudi se odazvalo njegovoj naredbi, ne da plate porez već da ga obaveste da nemaju nameru da to urade. Optimista De Bampton je naredio dvojici svojih stražara da uhapse stotinu ljudi i stave ih u zatvor. Besna svetina je napala kraljeve oficire, a De Bampton je bio vrlo srećan što su ga pustili da pobegne nazad u London.

Kao odgovor, vlada je poslala ser Roberta Bilnapa, vrhovnog sudiju za opšte molbe. Ser Robert je došao s oružanom pratnjom i pripremljenim optužbama i iskazima potpisanim od strane porotnika. (U to vreme, porota je bila sve drugo sem neutralna. Oni su bili „nosioci znanja“ slučaja kome se sudilo, a često su i sami nastupali kao tužioci.) Uprkos Bilnapovom velikom autoritetu, prijem nije bio bolji nego u prethodnom De Bamptonovom slučaju. Seljaci su zarobili kraljevsko društvance i naterali Bilnapa da otkrije imena porotnika koji su se pojavili kao zakleti svedoci i tužioci protiv napadača na Bamptoma. Sa tim podacima krenuli su u lov na n>ih. Uhvaćeni porotnici su bili pogubljeni a njihove glave su istaknute na motke kao primer drugima, dok su onima koje nisu našli spalili i porušili kuće. Vrhovni sudija je izvređan kao izdajnik kralja i

kraljevstva, ali mu je ipak dozvoljeno da se vrati u London. Nisu pustili da sa njim odu njegova tri pisara koje su prepoznali kao pisare koji su bili sa De Bamptonom. Njih su pogubili.

U međuvremenu je u Kent, pokrajinu južno od Eseksa u Greivsend došao vitez iz kraljeve pratnje, ser Sajmon Burli, i optužio slobodnjaka po imenu Robert Beling da je njegov kmet. Odredio je kaznu i cenu za Belingovu slobodu na tri stotine funti u srebru. Stanovnici Greivsenda su bili besni i zbog optužbe i zbog visine kazne koja bi, kako su rekli, potpuno uništila Belinga. Kraljev oficir je odgovorio Belingovim hapšenjem i bacio ga je u tamnicu u obližnji zamak Ročester. U isto vreme, u Kent je stigla poreska komisija sa istim zadatkrm kao i ona u Eseksu. Franciskanski komandant straže Džon Leџ je došao naoružan s pripremljenim optužbama protiv jednog broja ljudi ove oblasti. Mislio je da sedište njegovog rada bude u Kenterberiju, ali ih je lokalno stanovništvo najurilo.

Dok su se vesti o ovim događajima širile, narod Kenta je počeo da se okuplja, sa centrom u gradu Dartfordu. Grupa ljudi iz Eseksa je čamcima prešla Temzu da im se pridruži. Pokazali su ne samo organizaciju već i disciplinu, jer su vođe odlučile da nijedan muškarac koji živi unutar dvanaest liga (oko 36 milja – 57 km) od mora ne može da ime se pridruži, jer bi ti ljudi bili potrebni za odbranu engleske obale ukoliko bi Francuzi iznenada napali.

Svetina iz Kenta nije krenula na London, već na suprotnu stranu, na istok, gde su opkolili Ročester, tražeći puštanje Roberta Belinga. Posle samo pola dana, i bez pružanja otpora, komandant zamka je otvorio kapije pobunjenicima. Oslobodili su Belinga i druge zatvorenike, a onda krepuli na jug do Meidstona, gde su stigli 7. juna Tu im se pricružilo mnogo ljudi, među njima i izvesni Volter Tajler. Za divno čudo, hiljade ljudi su ga odmah prihvatile za vođu i njegovo ime dali ustanku: „Volt Tajlerov revolt“. Ništa se ne zna o prethodnom životu Volta Tajlera, ni o sredstvima koja je upotrsbio da ga obično neorganizovana rulja izabere za vođu istog onog dana kada je stigao.

Jedna od prvih Tajlerovih akcija je bilo oslobađanje Džona Bola, „sveštenika Svete Marije“, iz crkvenog zatvora u Mendstounu, a od tog trenutka Bol je postao nezvanični kapelan ekspedicije.

Još uvek se udaljavajući od Londona, Tajler je poveo svoje ljude dalje na istok, do Kenterberija, sedita najvišeg crkvenog vekikodostojnika Engleske. Da je Tajler od početka planirao marš svoje armije grubijana na London, pokazuje

prvi postupak pobunjenika na dan njihovog dolaska u Kenterberi, u ponedeljak 10. juna. Hiljade pobunjenika su bili u crkvi na velikoj misi. Posle molitve, klicanjem su tražili od prisutnih sveštenika da između sebe izaberu novog nadbiskupa Kenterberija, jer se tadašnji nadbiskup nalazio u Londonu sa kraljem, koji ga je nedavno naimenovao za kancelara kraljevstva. „On je izdajnik i biće mu odrubljena glava zbog grešnosti“, što mu se i desilo pre nego što je nedelja istekla. Vođe pobunjenika su tražile imena „izdajnika“ u gradu. Prokazana su tri čoveka, i njima je odrubljena glava. Potom su pobunjenici napustili grad, a sa njima je krenulo samo pet sgotina stanovnika Kenterberija, jer je ovaj grad bio blizu obale i bilo je potrebno da ostane dovoljno ljudi u slučaju da Francuzi napadnu.

Istoga dana, 10. juna, kada je Tajler zauzeo Kenterberi u Kentu, okupljena rulja Eseksa je razorila i spalila glavi centar vitezova hospitalaca, po imenu Kresing Templ. Ovo bogato imanje je vitezovima templarima poklonila 1138. Matilda, žena kralja Stivena. Kada je templare zabranio papa Klement V, sva njihova imovina u Britaniji, uključujući ovo imanje u Kresingu, data je hospitalcima Crkva koja je posedovala jednu trećinu zemlje u Engleskoj u to vreme, i pretrpela dosta štete od pobunjenika, nije ni izbliza bila tako oštećena kao imovina hospitapaca u tih nekoliko dana Izgleda da su hospitalci bili posebno istaknuti na listi pobunjeničkih vođa.

Sledećeg dana, 11. juna, pobunjenici u Eseksu i Kentu su se okrenuli ka Londonu. Uprkos paljevinama, pogubljenjima i uništavanju feudalnih arhiva koje su činili usput, njihov cilj i disciplina su bili takvi u obe grupe, koje su brojale sto hiljada ljudi, da su razdaljinu od sedamdeset milja (preko sto kilometara) prešli za dva dana i stigli do grada skoro u isto vreme.

Upozoren na približavanje pobunjenika, četrnaestogodišnji kralj Ričard II je iz Vindozora prešao u Tauer, najjaču tvrđavu u kraljevstvu. U njegovoj pratnji su bili ser Sajmon Sadberi, koji je bio u isto vreme nadbiskup Kenterberija i kancelar; ser Robert Heils, koji je bio kraljevski ministar finansija i iguman reda vitezova hospitalaca; Henri Bolinbruk, koji će jednog dana zbaciti Ričarda i preuzeti presto kao Henri IV; erlovi Oksforda, Kenta, Arundela, Varvika, Safoka i Solsberija i drugi perovi i niži službenici uključujući vrhovnog sudiju ser Roberta Bilnapa, neuspešnog sakupljača poreza Džona de Bamptona, i omraženog komandanta straže, franciskanca Džona Leџa. Svi su imali razloga da strepe za svoj život pred nastupajućim pobunjeničkim hordama.

U zoru 12. juna ljudi iz Eseksa su počeli da pristižu u Mail End, blizu Oldgeita. Preko reke, pobunjenici iz Kenta su se skupljali u Sautvorku, južno od londonskog mosta. Simpatizeri iz Londona pošli su im u susret. Jedna grupa iz Kenta je prošla kroz obližnji Lambat, na južnoj strani Temze, i uništila nadbiskupovu palatu, spalila nameštaj i celokupnu arhivu. Istog tog dana, preko reke u Tauer, iz koga se video dim koji se dizao iz palate, nadbiskup je vratio Veliki pečat kralja i zatražio da bude oslobođen javnih dužnosti kancelara. Druge pobunjeničke grupe su provalile u zatvor na južnoj strani reke, uključujući i crkveni zatvor biskupa Vinčestera u Klink stritu, po kome su svi zatvori dobili posprdni nadimak „klink“. Provalivši u zatvor Maršalsi u Sautvorku, rulja se dala u potragu za njegovim komandantom Ričardom Imvortom, čuvenom po okrutnosti. Pošto ga nisu našli, zadovoljili su se time da mu unište kuću.

Uskoro su pobunjenicima stigli kraljevi glasnici da uiitaju za razloge narušavanja mira u zemlji. Odgovor je bio da je ustanak podignut da bi se spasao kralj i uništili izdajpici kralja i zemlje. Kraljev odgovor je bio da traži da pobup.snici prestanu s pljačkom i sačekaju dok se sa njima ne sretne i reši sve nepravde koje su im nanete. Pobunjenici su se složili i predložili kralju da se sa njim sretnu u zoru 13. juna u Blekhitu na Temzi, udaljenom nekoliko milja od Londona. Ljudi iz Kenta su se pojavili na mestu sastanka na južnoj obali reke, a ljudi iz Eseksa na severnoj. Kralj i njegova pratnja| su krenuli iz Tauera ukrcani u četiri barže, ali su stigli samo do kraljevskog letnjikovca u Roterhitu, blizu Grinviča, gde su nadbiskup Sadberi i ser Robert Heils ubedili poslanstvo da ne idu bliže pobunjenicima. Kada su shvatili da kralj neće doći kao što je obećao, vođe iz Kenta su poslali Kralju peticiju tražeći glave petnaest ljudi. Na listi su bipp i nadbiskup Kenterberija, iguman hospitalaca, vrhovni sudija Bilnap i skupljači poreza Džon Leџ i Džon de Bampton. Naravno, kralljevski savet nije mogao da prihvati ove zahteve, i barže su se vratile u Tauer. Svaki na svojoj strani reke, ljudi iz Eseksa su otišli ka Oldgentu a frakcija iz Kenta je odmarširala natrag ka Sautvorku i Londonskom mostu. Iz razloga koji se verovatno nikada neće saznati, Oldgent nije bio branjen i pobunjenici iz Eseksa su jednostavno ušli u grad. Ista tolika misterija je bila pred masom iz Kenta kada se približila Londonskom mostu. Nije bilo pokušaja da se brani iz utvrđenja ulazne kapije, a pokretni most je bio spušten pa su lako prošli.

Krećući ss kroz grad pobunjenici nisu dirali ništa dok nisu stigli do Flit strita. Tu su napali zatvor i oslobodili sve zatvorenike. Uništili su dve kovačnice koje su hospitalci bili preuzeli od templara. Neki su se pridružili grupama iz Londona i otišli do palate Savoj gde je živeo omrznuti kraljev ujak Džon od Gauna, spaljujući usput sve kuće koje su mogli da identifikuju kao imovinu hospitalaca. Savoj palata je i sama bila uništena u naletu rušilačkog besa. Nameštaj i umetnički predmeti su bili polomljeni, tapiserije i posteljina spaljeni. Nakit je bio razdrobljen u prah. Konačno su zgradu zapalili uz pomoć nekoliko buradi baruta.

Posle Savoja pobunjenici su se nameračili na imovinu hospitalaca između Flit strita i Temze, gde su bile zgrade iznajmljene advokatima koji su radili na kraljevom dvoru i pridruženom kraljevom gradu Vestminsteru. Razrušili su i spalili zgrade advokata, spalili njihove arhive i ubili svakog ko se usprotivio. Uništili su i svu drugu imovinu hospitalaca, bez izuzetka. Ono što su nalazili od arhiva, knjiga i drugog u crkvama, iznosili su napolje i tu spaljivali da bi se izbegla oštećenja crkava Jedan istoričar ide tako daleko da tvrdi da je deo rulje „štitio“ crkve od oštećenja. Ovaj stav je bio neobičan usred orgije destrukcije koja je zahvatila i crkvenu imovinu i same crkvene predstavnike. Ova imovina je, takođe, bila oduzeta templarima i data hospitalcima, a čak i danas deo grada Londona je jednostavno poznat kao „Templ“. Crkva koja je ostavljena netaknuta od strane pobunjenika je bila glavna crkva vitezova templara u Engleskoj. Ovaj stav prema staroj crkvi templara stoji u potpuno suprotnom uglu od stava mase koji je bio nemilosrdan prema velikom prioratu hospitalaca u Klarkenvelu, gde su se uputili. Dok crkva templara postoji i danas, sve što je ostalo od glavne crkve hospitalaca je podzemna kripta.

Deo ljudi je iz Londona otišao u grad Vestminster, gde su oslobodili sve uhapšenike iz zatvora Vrativši se u London, učinili su to u čuvenom zatvoru Njugejt, iz koga su lance i negve odneli u obližnju crkvu i stavili na oltar.

Jedna grupa je otišla pred Tauer da traži audijenciju kod kralja Pošto su bili odbijeni, opseli su Tauer. Vođe pobune su trupama poslale naređenje da se svim članovima Suda pravičnosti i Ministarstva finansija, svim advokatima i svakom ko zna da pročita sudski nalog ili pismo, odrubi glava Prsti zamrljani mastilom su bili dovoljni da nekom nesrećniku zapečate sudbinu. U to vreme je crkva imala monopol na pismenost, tako da je verovatno da su žrtve bili

administrativni klerici, koji su držali monopol na ono što bi se moglo nazvati „javnim poslovima“ kraljeve vlade.

Do ovog trenutka kraljevski savet je bio potpuno neaktivan, i nešto se moralo učiniti, pa je konačno smišljen plan. Nije bio baziran na snazi, jer snage nisu imali. Oružje koje su imali bila je obmana i prevara Pušten je glas u sva predgrađa Londona da će se sledećeg jutra, u petak 14. juna, kralj i njegov savet sresti s pobunjenicima i ispuniti sve njihove zahteve. Obećanje je dato laka srca jer nije bilo namere da se ispuni. Mesto koje su odabrali su bila polja u Majl Endu, van grada iza Oldgeita. Očekivalo se da će ovaj potez postići osnovni cilj, da izvuče pobunjenike iz grada. U stvari, većina je to i učinila, ali je Tajler i njegov zamenik Džek Stroun ostao u gradu sa nekoliko stotina ljudi. Njihov „kapelan“ Džon Bol je ostao s njima. Vođe pobunjenika su imale da urade nešto važnije nego da se sretnu s kraljem i razgovaraju o oslobađanju seljaka i kmetova.

U to vreme Temza je uticala i proticala svojim tokom kroz južni zid Tauera, tako da se u njega moglo direktno ući vodenim putem. Dok se kraljeva delegacija pripremala da krene u Majl End, nadbiskup Kenterberija je pokušao da pobegne čamcem. Prepoznat je, pa se digla velika graja i galama tako da su njegovi preplašeni veslači Okrenuli nazad u sigurnost zidina Tauera.

Kao što je obećano, kraljeva delegacija je otišla na sastanak u Majl End. Hroničari su zabeležili da su kralja pratili takvi velikaši kao što je erl od Kenta, erlovi od Varvika i Oksforda, kao i gradonačelnik Londona i „mnogi vitezovi i štitonoše“. Nisu zabeležili zašto ga nisu pratili dva najviša velikodostojnika, ser Sajmon Sadberi, nadbiskup Kenterberija i kancelar, i ser Robert Heils, iguman reda vitezova hospitalaca i kraljev blagajnik. Nikada nećemo saznati da li su sami odlučili da ostanu ili im je to naređeno. Takođe nema zapisa o tome ko je govorio u ime pobunjenika u Majl Endu, dok su Tajler, Strouv i Bol ostali u Londonu zbog važnijih stvari.

Na sastanku je sve teklo naizgled dobro. Pobunjenici su tražili dve stvari: prvo, da im se dozvoli da pohvataju i pogube sve izdajnike koji su prevarili kralja i narod, i drugo, da se nijedan čovek ne može potčiniti drugom kroz kmetstvo ili zakupstvo. Svaki Englez treba da bude slobodan čovek. Što se tiče prvog zahteva, kralj se složio da se svi „izdajnici“ osude na smrt, pod uslovom da im se u skladu sa zakonom dokaže krivica. Tražio je da se svi tako optuženi dovedu pred m,ega i tu im se sudi. A što se tiče zahteva za opštom slobodom, sa

sobom je poveo trideset pisara koji su užurbano počeli da ispisuju naloge za oslobođenje od kmetstva.

Čim je kralj napustio Siti, Tajler, Strou i Bol su stupili u akciju. Neverovatno je, ali njihov plan je bio da zauzmu Tauer sa nekoliko stotina slabo naoružanih ljudi. Tauer je tako građen da bude najsigurnija tvrđava u Britaniji, toliko sigurna da je kraljevska porodica stanovala u njemu. Bio je opremljen teškom kapijom, teškom rešetkom koja se spuštala pred vratima i pokretnim mostom. U vreme kada je Tajler krenuo, Tauer su čuvali profesionalni vojnici, uključujući stotine iskusnih strelaca. Imali su vođstvo i autoritet u liku nadbiskupa Sadberija, i čak više od toga, u liku ser Roberta Heilsa, komandanta vojnog reda.

Treba reći da je morala postojati pomoć iznutra. Tajler i njegova mala grupa su zatekli spušten most, podignutu rešetku, otvorenu krapiju. Jednostvano su ušetali u Tauer. Nijedan hroničar tog vremena nije to spomenuo, kao da je reč o običnoj tuči.

Unutra, nadbiskup je služio misu i ispovedao igumana hospitalaca i ostale. Pobunjenici su ga pronašli u kapeli u Taueru. Jedan sveštenik je pokušao da ih zadrži iznoseći osvećenu hostiju, što se praktikovalo da se zaustave svi demoni i zli duhovi, ali su ga pobunjenici jednostavno makli s puta. Nadbiskup je oboren na pod i izvučen iz kapele i iz Tauera vučen za ruke i odeždu. Drugi su izvukli napolje igumana hospitalaca, dok su treći pretraživali sobe i pokušavali da nađu ostale krivce sa svoga spiska. Među njima su bili franciskanac komandant straže i skupljač poreza Džon Leџ, i još jedan franciskanski fratar Viliam Epltton, lekar i savetnik Džona od Gaunta. Sve uhvaćene su odveli na Tauer Hil, gde se okupila velika masa ljudi. Uz glasno odobravanje uhapšenicima su odsečene glave i nataknute na motke koje su odnete i postavljene na Londonski most. Da bi se prepoznala glava nadbiskupa od Kenterberija, na nju su pričvrstili mitru i tako je podgli na motku.

Posle pogubljenja, pobunjenici i pridružena londonska rulja krenuli su kroz grad tražeći nove žrtve. Jedan čovek je pogubljen samo zato što je lepo govorio o opatu Viliamu Epltonu, koga su pobunjenici pogubili na Tauer Hilu. Dok se njihov bes nije stišao, pogubili su oko 160 neprijatelja. Posebno tražena meta je bio Ričard Lajons, bogati londonski građanin, koji je optužen i osuđen za mnoga dela korupcije od strane Parlamenta, 1376. Osuđen je bio na doživotni zatvor, ali je njegov uticaj bio toliki da je molba koju su kralju podneli njegovi prijatelji

uslišena i on se našao na slobodi. Nije mogao da podnese molbu za pomilovanje pobunjenicima koji su ga izvukli iz kuće i po kratkom posgupku odsekli mu glavu.

Dok su pobunjenici tutnjali gradom sa listom za likvidaciju, dotle je njihovo vođstvo preduzelo još jedan nenajavljeni potez. Organizovana je grupa ljudi koju je predvodio Džek Strouv, a vodič mu je bio Londonac Tomas Farnodon. Izašli su iz Londona i otišli šest milja (oko 10 km) s vrlo određenom namerom da unište kuću hospitalca u Hajberiju, za koju je savremeni hroničar zapisao da je bila „nedavno i nešto obnovljena da je ličila na raj".

Vesti o nasilničkom ponašanju pobunjenika u Taueru i samom Sitiju su stigle u Majl End, i kraljevska delegacija se vratila u London. Nisu se vratili u tvrđavu Tauer već u kraljev zamak Bejnard, gde su njegovi pisari nastavili da ispisuju naloge za oslobađanje od kmetstva. Mnogi među pobunjenicima su uzeli ove naloge za sebe ili svoja sela i krenuli kućama.

Nema istorijskih podataka kako je ili zašto pripremljen još jedan sastanak kralja i pobunjenika, u Smitsfildu sledećeg dana, u subotu 15. juna. U ranu zoru toga dana, kralj i njegova pratnja su otišli u Vestminstersku opatiju, svi bosi, gde ih je sačekao iguman i odveo u katedralu zbog službe, u pratnji velikog broja radoznalih pobunjenika. Kralj je prisustvovao velikoj misi i ostavio dar za opatiju. Pobunjenici su u crkvi prepoznali Ričarda Imvorta, omraženog mučitelja i šerifa zatvora Maršalsi, koji se krio u Kapeli sv. Edvarda Ispovednika. Kada je Imvort shvatio da je prepoznat, odložio je oružje kod jednog stuba i zavapio za milost. Pobunjenike to nije dirnulo, odvukli su ga napolje do Čipsajda gde je javno pogubljen.

Postepeno, pobunjenici su počeli da se okupljaju na poljima Smitsfilda, gde je trebalo da stigne kralj. Rasporedili su se na strani otvorenoj prema polju, dok se kraljeva delegacija i pratnja smestila na suprotnoj strani, ispred Bolnice sv. Bartolomea.

Ono što se desilo posle toga je objašnjeno na uobičajeni način, da je to rezultat uvredljivog ponašanja Volta Tajlera, ali mi se čini da je bilo rezultat plana. Dakle, gradonačelnik Vilijem Valvort je poslat pobunjenicima da bi pozvao Tajlera da dođe i sretne se s kraljem. Tajler bi bio previše udaljen od svojih ljudi i uvideo je opasnost. Kao meru sigurnosti pokazao je svojim ljudima znak koji će dati rukom, i kada ga ugledaju, pobunjenici treba da jurnu u pomoć

i pobiju sve sem kralja. U pratnji samo jednog čoveka koji je nosio zastavu, Tajler je prošao preko polja.

Svi zapisi o tome šta se desilo u narednih nekoliko minuta su napisani iz vizure vlade, ne pobunjenika, a mnoge od ovih zapisa su napravili ljudi koji nisu bili prisutni. Kako izgleda, Tajler je izdiktirao listu zahteva kralju koja je uključivala opozivanje zakona o kmetstvu, zakona koji je zbog toga ljude stavljao u poziciju da nisu pod zaštitom zakona, zatim zaplenu imovine crkve i njenu razdeobu među one koji je obrađuju, i naimenovanje samo jednog biskupa koji će biti na čelu crkve u Engleskoj.

Ostavljajući po strani razne verzije, ono što se sigurno desilo jeste to da je u jednom trenutku Valvort izvukao svoj beislard (bodež sa dvostrukim sečivom) i udario Tajlera, presekavši mu vrat. Ralf Stendiš, jedan od kraljevih štitonoša, izvukao je mač i ubo Tajlera dva puta. Tajler je pokušao da okrene svog konja i vrati se svojim ljudima, ali je pao na zemlju, smrtno ranjen.

Zbunjeni pobunjenici na drugoj strani polja nisu mogli jasno da vide šta se desilo. Pričalo se da je mladi kralj odgalopirao do pobunjenika na drugoj strani, sam ili sa pratnjom, to ne znamo. Rekao je pobunjenicima da će on lično biti njihov „vođa i komandant“, i da oni treba da se obrate njemu za ostvarenje svih svojih težnji. Pozvao ih je da se sretnu u poljima Klarkenvela, gde je još uvek gorela opatija hospitalera Zatim se kralj pridružio svojoj grupi, i brzo odjahao u pravcu Klarkenvela, ostavljajući zbunjene pobunjenike da se dogovore šta dalje. Neki su otrčali da podignu svog umirućeg vođu i odnesu ga u Bolnicu sv. Bartolomea

Trebalo je sat vremena da se pobunjenici dogovore šta da urade i da krenu u pravcu Klarkenvela Za to vreme, a verovatno i ranije, ser Robert Nouls, krenuvši sa dve stotine svojih ljudi, sakupljao je ljude u Londonu s kojima će se suprotstaviti pobunjenicima, nesumnjivo ohrabren vestima da je Tajler pao. Gradonačelnik Valvort takođe je poslao poziv svim sposobnim ljudima da se naoružaju i da najbrže što mogu dođu u Klarkenvel i podrže kralja.

U Klarkenvelu pobunjenici su zahtevali glave onih koji su napali Tajlera. Dok su se raspravljali i postavljali zahgeve, naoružani Londonci su počeli da se okupljaju oko i iza njih. Konačno je ser Robert Nouls mogao da izvesti kralja da je okupio šest hiljada ljudi za njegovu zaštitu. Pobunjenici kod Klarkenvela su bili u manjini. Kralj je sada zahtevao od njih da se raziđu da bi se izbeglo kažnjavanje za njihova dela Videvši šta se sprema pobunjenici su počeli da se

razilaze. Jedinu organizovanu grupu su činili ljudi iz Kenta, koju su predvodili Džek Strouv i Džon Bol. Izašli su iz Sitija, nazad preko Londonskog mosta, koji su prešli u trijumfu, pre samo tri dana, prilikom dolaska.

Pošto je rasturio pobunjenike, Vilijem Valvort je otišao da traži Volta Tajlera Našao ga je teško ranjenog u Bolnici sv. Bartolomea Naredio je da ga iznesu napolje i tu mu je odrubljena glava. Postavljena na motku, poslata je da na Londonskom mostu zameni glave nadbiskupa Sadberija i ser Roberta Heilsa.

Napolju u polju, kralj Ričard je proizveo u vitezove Vilijema Valvorta, Ralfa Stendiša i druge građane Londona Jer, za London je pobuna bila završena, iako još nije bila ugušena u desetinama gradova, sela, priorata i mesta udaljenih stotinama milja.

Iako je pobuna u Londonu privlačila najveću pažnju istoričara, naša potraga za dokazima o organizaciji iza pobune zahteva da obratimo pažnju na događaje u drugim krajevima Engleske, gde se pobuna nastavila i posle Tajlerove smrti.

U sredu, 12. juna, kada su se pobunjenici okupljali ispred zidina Londona, i provalili u Maršalsi zatvor, sveštenik po imenu Džon Reiv se pojavio u Listonu, Safok, sa fupom pobunjenika, šaljući pozive pristalicama u obližnje fadove. Njegov prvi potez je bio da uništi letnjikovac u Listonu koji je pripadao onom istom Ričardu Lajsonu koga je zbog prevare i korupcije „Dobri parlamet“ osudio 1376, a onda je dobio kraljevsko pomilovanje. (Lajons je uhvaćen u svojoj kući u Londonu od strane pobunjenika i pogubljen. Napad na Lajonsovo imanje sigurno nije bila slučajnost.)

Sledeća meta Reiva je bio Bari Sv. Edmonda, najveći grad u Safoku. Njime je u potpunosti vladao lokalni manastir, koji je neprekidno odbijao da dodeli bilo kakva opštinska prava zanatlijama i trgovcima u gradu. Pobunjenike su pustili da uđu, jer su zapretili da će ubiti svakog ko im se suprotstavi. Stanovnici grada su bili spremni da povedu rulju ka njihovom glavnom cilju, kućama zvaničnika reda, uključujući igumanovu, koji je pobegao u manastir u Mildenholu, nekih 20 km odatle. Sledećeg dana iguman je pokušao da pobegne još dalje čamcem, ali su ga pobunjenici na obali omeli u tome. Uspeo je da im zavara trag i pobegne u šumu, u pratnji lokalnog vodiča. Vodič se vratio nazad i obavestio pobunjenike da se iguman krije u šumi, tako da su oni opkolili područje i postepeno sužavali obruč dok nisu uhvatili igumana. Zarobljenika su odveli u Mildenhol gde su mu odrubili glavu i istakli je na motku. To je postala njihova zastava sa kojom su se vratili u Bari i istakli je na gradskom trgu.

Zatim je stigla vest da će tuda pokušati da pobegne ser Džon Kevendiš, vrhovni sudija i kancelar Univerziteta u Kembriџu. Njegov beg je osujećen na skeli u Brandonu, blizu Mildenhola, kada je jedna žena presekla jedini konopac koji je povezivao obale i odgurnula čamac. Kevendiš je uhvaćen i glava mu je odsečena na licu mesta i poslata u Bari da se pridruži igumanovoj na glavnom trgu. Rulja je našla morbidnu zabavu u tome da Kevendiševe usne prisloni na igumanovo uvo kao kod ispovesti, a zatim je glave okrenula tako da se usne spoje u poljubac.

Reiv se u Bariju zadržao nedelju dana, nateravši monahe da predaju arhive, a onda im je uzeo srebro i dragocenosti u zalog dok ne napišu povelju o slobodama za grad. U toku te nedelje je poslao glasnike i pratioce da raššire pobunu. Ovi su u nekim slučajevima tražili zlato i srebro kao otkup za spas privatne svojine i očuvanje crkvene imovine od uništenja. Kao dodatak, poslao je pet stotina ljudi da zauzmu obližnji zamak u Notingemu. Iako je bio dobro utvrđen visokim zidom i s više pokretnih mostića preko rovova, izgleda da nije bilo otpora pobunjenicima, koji su opljačkali zamak i odneli sve što se moglo poneti.

Na severu od Safoka, u pokrajini Norfok, glavni vođa je bio Džefri Lister, koji nije bio „seljak“ već imućni bojaџija vune. Njegov zamenik je bio ser Roџer Bejkon od Bejkontorpa.

Njihov prvi cilj je bilo osvajanje Norviča, u čijem je zamku Lister smestio svoj štab. Nekoliko kuća uglednih građana je bilo razoreno, a okružni sudija po imenu Reџipald Ekls je odvučen na gradski trg gde je prvo uboden u stomak a onda mu je odsečena glava. Ser Roџer Bejkon je s kontingentom ljudi iz Norviča otišao u lučki grad Veliki Jarmut, na koji su bili ljuti svi okolni gradovi jer je imao povelju po kojoj su svi oni koji su živeli u krugu od sedam milja (oko 12 km) bili obavezni da svu svoju trgovinu obavljaju u Jarmutu, bez obzira na to da li imaju priliku da kupe po nižoj ili prodaju po višoj ceni negde drugde. Ovo mora da je bila posebna meta, jer Bejkon nije spalio povelju. Pocepao ju je na pola i jednu polovinu poslao Listeru, a drugu je poslao Džonu Reivu.

Na zapadu, grupa pobunjenika je napala imovinu hospitalaca u trgovačkom gradiću Vatonu. Od instruktora reda su dobili pismeno poništenje svih dugova prema redu, plus obećanje novčanih isplata kao kompenzaciju za prošle grehe.

Dok se sve ovo dešavalo, stigli su glasnici u Kembriџšajer iz Londona i od Džona Reiva iz Safoka da izveste o velikom uspehu ustanka i nateraju lokalno

stanovništvo da se digne. Prvi napad pobunjenika u Kembriџšajeru desio se 14. juna i meta je bio zamak vitezova hospitalaca u Čipenhamu. Sledećeg dana revolt je eksplodirao na nekoliko različitih mesta širom pokrajine. Glasnici su jahali pokrajinom razglašujući da je s kmetstvom završeno. Jedan od njih, Adam Klajm, naredio je da se nijedan čovek, bio kmet ili slobodnjak, ne pokori plemiću, ili uradi nešto za njega, pod pretn>om smrti, ukoliko drugačije ne naredi Veliko društvo (Madpa boaesaz). Sveopšti bes je bio usmeren na skupljače poreza, lokalne sudije i zemljoposednike iz verskih redova Na njih su izvršeni napadi u Iklintonu, Eliju i Torniju i na zamak hospitalaca u Daksfordu.

U subotu, 15. juna, na dan kada je Volt Tajler posečen u Londonu, izvesni ugledni građani grada Kembriџa su izjahali iz grada, uz saglasnost gradonačelnika, da se sretnu s pobunjenicima i planiraju zajednički napad na univerzitet. Pobunjenici su se podelili u dve grupe, od kojih je prva, udaljena petnaest milja od grada, napala zamak vitezova hospitalaca u Šingaju, a druga je nekoliko milja dalje uništila kuću Tomasa Haseldona, revizora vojvode od Lankastera.

Kombinovane snage su se vratile u grad, gde su signal za ustanak u gradu dala zvona Crkve velike sv. Marije. Prva meta je bio Univerzitet, gde je rulja otišla do kuće kancelara ser Džona Kevendiša. Još nisu znali za njegovo smaknuće u Bari. Sv. Edmunda, pa pošto nikog nije bilo kod kuće, polomili su nameštaj i sve ostalo.

Sledeći na listi je bio bogati Koleџ Korpus Kristi, kome je svaki šesti građanin iz grada plaćao zakup. Koleџ je bio napušten u strahu od pobunjenika, koji su noć proveli opijeni ludilom razbijanja, paljenja i krađe.

Sledeći dan je bila nedelja, i neke crvke su pokušale da rade kako je bilo uobičajeno. Rulja je provalila u Crkvu velike sv. Marije za vreme mise i iznela sve, od arhiva do srebra i vrednih predmeta. Provalili su i u Kuću karmelita i izneli zapise i knjige koje su spalili na gradskom trgu.

Grupa od oko hiljadu pobunjenika je napustila grad da bi napala manastir u obližnjem Barnvolu. Tu su porušili zidove i demolirali zgrade. Dajući oduška svom besu posekli su drveće koje im je bilo zabranjeno za seču i otvorili ustave i ispraznili ribnjake u kojima im je bilo zabranjeno da love ribu.

Ustanak u Jorkširu zahteva posebnu pažnju, ne zato što se desio tako daleko od Londona, već zbog učešća zanatlija i ostalih, uglavnom stanovnika gradova. Odsustvo seoskog stanovništva je čak neke istoričare navelo da

zaključe da ustanak u Jorkširu u stvari nije bio deo Seljačkog ustanka, iako se desio u isto vreme. Ako nije bilo seljaka, kako može biti deo seljačkog ustanka? Istina je u tome da je revolt glavnu snagu crpao iz značajne saradnje između seoskog i gradskog stanovništva, kao što je bio slučaj u Kembriџu, Bariju Sv. Edmunda, Sv. Albansu, a naročito u samom Londonu. Pošto je to nesporno, glupo je reći da su događaji u koje su bili umešani samo farmeri deo pobune, a da događaji u kojima su učestvovali stanovnici gradova nisu deo pobune. Sigurno je da je bilo komunikacije s drugim pobunjenicima Sigurno je čak i da je nivo organizacije u ustanicima u Jorku, Skarborou i Beverliju bio visok.

Ova tri grada u Jorkširu su smeštena tako da izgledaju kao temena ravnostranog trougla na razdaljini četrdeset do pedeset milja jedan od drugog, što je bila velika putna razdaljina u to vreme. Skarboro je na moru, i imao je ugled jedine sigurne luke između Hambera i Tajna Beverli, na jugu od Skarboroa, bio je grad razvijene tekstilne industrije. Jork, na zapadu, skoro na pola puta između Skarboroa i Beverlija, bio je najveći grad na severu i drugi najveći grad u Engleskoj.

Nedelju dana po smrti Volta Tajlera, 22. juna 1381, kraljevska pisma su poslata u pet gradova na severu zemlje. Ova pisma su pozivala na javnu žalost zbog smrti nadbiskupa Sadberija, ser Roberta Heilsa i vrhovnog sudije ser Džona Kevendiša. Ono što je važnije, pisma su propisivala lokalnim vlastima da ne dozvole bilo kakvo nelegalno okupljanje masa Tri od ovih pet pisama su otišla u Jork, Skarborou i Beverli. Strahovanja krune su bila opravdana, ali su stigla prekasno da uvedu neke preventivne mere; pobuna je počela pet dana pre nego što su bila napisana Do ponedeljka, 17. juna, pobunjenici u Jorku su primili vesti o revoltu u Londonu koji je počeo samo četiri dana pre toga, 13. juna Na dan 17. juna 1381. rulja u Jorku je napala sedišta dominikanskog reda, opatije franciskanaca, bolnicu sv. Leonarda, i kapelu sv. Đorđa.

Nekoliko dana kasnije, bivši gradonačelnik Jorka Džon de Gisborn se pojavio na Butam Daru, jednoj od kapija Jorka, s oružanom pratnjom na konjima Probili su se u grad i pridružili pobunjenicima Najinteresantnije od svega, De Gisbornovi ljudi su nosili „livreju“ koja se sastojala od bele vunene kapuljače. Slična „uniforma“ se pojavila u Beverliju i Skarborou, gde postoje detaljniji opisi ove pojave. Livreja je opisana kao „capuchon“[2] bele boje s

[2] *Capuchon* – kapuljača kapucinskog ogrtača.

crvenim produžetkom poznatim kao „liripipe“. Kapuljača je bila rašireni i uobičajeni deo srednjovekovne garderobe tog vremena i pokrivala je glavu i ramena, kao šal. Vrh kapuljače je često bio izvučen u dugi izvučeni kraj, kićanku, kao što su i cipele imale nenormalno produžene špiceve. Ova izdužena kićanka se zvala „liripipe“, tako da je uniforma pobunjenika bila lako prepoznatljiva: bela kapuljača s dugom crvenom kićankom.

Da bi se napravio šal s kapuljačom potrebno je oko šest kvadratnih stopa vunenog prediva. U sva tri grada je bilo oko 1500 pobunjenika koji su nosili ove uniforme. To znači da je bilo potrebno utrošiti oko hiljadu kvadratnih jardi (oko 350 kvadratnih metara) belog vunenog prediva, plus dekorativni crveni repovi. Takav materijal je mnogo koštao i zahtevao je mnogo rada da se napravi pomenuta količina. Nije se mogla napraviti u tih nekoliko dana u potpunoj tajnosti. Džon de Gisborn je doneo sa sobom veliku količinu ovih kapuljača i razdelio ih pobunjenicima u Jorku, i najverovatnije da su došle iz Beverlija, gde je osnovna industrija bila tkačka i gde su se kapuljače mogle napraviti. Nema podataka o tome kako su stigle u Skarboro, gde je zabeleženo da ih je nosilo više od pet stotina ljudi. Prisustvo ovih jednostavnih uniformi govori ne samo o pripremama već o umešanosti sva tri grada u jednoj vrsti zajedničkog napora.

Zajedničko za sva tri grada je bila položena zakletva tipa „svi za jednog i jedan za sve“ kojom je učvršćena bratska veza. Druga uočljiva činjenica ustanka u Jorkširu je osnovna meta nasilja. Iako je crkvena imovina bila napadana, antireligiozne aktivnosti su bile drugorazredni cilj u odnosu na napade na vladajuće porodice, bogate trgovce koji su činili oligarhiju u svim gradovima, a napadi su isključivali male trgovce i zanatlije. U kasnijim presudama može se pročitati da su među vođama u Skarborou bili Viliam de la Marš, suknar, Džo Kant, obućar, Tomas Simson, korpar. U Beverliju vođe pobune su bili Tomas Vajt, crepar i Tomas Preston, kožar. U Jorku je Robert de Harom, prodavac tekstilne robe, optužen da je izdavao „livreje u jednoj boji raznim članovima njihove konfederacije“.

U svojoj autoritativnoj knjizi „Orijentalni despotizam“ Karl A. Vitfogel je napisao: „Uspon preduzetništva i privatne imovine u manufakturi i trgovini stvorio je preduslove koji su rezltirali socijalnim konfliktima različitih vrsta, među urbanim stanovništvom. U srednjovekovnoj Evropi takvi konflikti su rešavani s velikom energijom. Neretko socijalni pokreti su poprimali razmere

masovne (i klasne) borbe koja je u nekim gradovima naterala trgovce da dele političko vođstvo sa zanatlijama.“

Iako je bilo na desetine incidenata u Engleskoj, zadržaćemo se samo još na jednom, revoltu protiv benediktinaca iz Sv. Albansa, najvećih zemljoposednika u Hertfordšajeru.

Na dan 14. juna, kada su pobunjenici provalili u Tauer u Londonu, u Sv. Albans su stigli ljudi kojima je bilo naređeno da sa sobom povedu sve sposobne muškarce Sv. Albansa i Barneta. Trebalo je da se naoružaju bilo kakvim oružjem koje im je na raspolaganju i krenu za glasnicima u London, i vrlo brzo su se okupili jer je opat dao svoju saglasnost, verovatno da bi rulju odvratio od svojih poseda. Kad su se ljudi iz Sv. Albansa približili Londonu, naišli su na Džeka Strouva i njegove ljude kako uništavaju zamak hospitalaca u Hajberiju. S velikim entuzijazmom su se pridružili zabavi, a onda su sa Strouvom otišli za London. U gradu su se njihove vođe srele s Tajlerom i izrazile svoju želju da prenesu pobunu u Sv. Albans. Tajler im je dao instrukcije o tome kako da traže svoju slobodu od opatije. Zakleli su se da će slušati njegove komande, a Tajler im je zauzvrat obećao da će, ako budu imali problema s opatom, igumanom i monasima, krenuti na Sv. Albans sa dvadeset hiljada ljudi „da im obrije brade“ (da im odseče glave).

Benediktinci Sv. Albansa su autokratski vladali gradom i okolinom više od dve stotine godina. Bili su čuveni po tome što su cepidlački čuvali svaki prerogativ opatije, i po pedantnom prikupljanju svih prihoda i svih usluga koje su im pripadale po drevnim zemljoposedničkim ugovorima. Nije se moglo očekivati da će se dobrovoljno odreći ma i jedne tačke koja im je davala slobodu u odnosu na grad ili zakupce, pogotovo pod tadašnjim opatom Tomasom de la Merom.

Ljudi iz Sv. Albansa su se vratili iz Londona oduševljeni objavom da je kralj oslobodio sve kmetove i seljane. Glasnici su krenuli u svim pravcima noseći naređenja od vođe pobune Vilijama Grindkoba da se svi ljudi naoružaju i okupe sledećeg dana, u subotu 15. juna. Oni koji odbiju biće ubijeni, a njihove kuće uništene.

U subotu se okupilo nekoliko hiljada ljudi i prvo su položili zakletvu na vernost i istinu svojoj braći po oružju. Odmarširali su posle toga u opatiju i tražili ulaz, što im je dozvoljeno. Zatim su zatražili puštanje svih onih koji su bili u crkvenom zatvoru. Kada su zatvorenici oslobođeni, za jednog su se složili

da je kriv i da ne zaslužuje slobodu, pa je izveden iz opatije i pred njenim vratima mu je odrubljena glava.

Oko devet sati pre podne dojahao je čovek koga su nestrpljivo čekali. Zvao se Ričard od Volingforda i bio je značajan zakupac na opatijskoj zemlji. Bio je ostao u Londonu da dobije kraljevsko pismo kojim se ponovo uspostavljaju drevna seljačka prava koja su im dozvoljavala napasanje stoke, lov, ribolov i druge slobode.

Naoružani kraljevim pismom, napisanim tog istog jutra, vođe su zatražile sastanak sa opatom. Pročitavši pismo, opat je odgovorio da su prava o kojima se govori vrlo stara i da su prestala da važe pre mnogo generacija. Vešto je izmanipulisao vođe pobune u pregovorima, ali su napolju nestrpljivi pobunjenici polomili ograde i kapije, porušili zidove i naneli i drugu štetu manastirskoj imovini. Ispraznili su ribnjak a mrtvog zeca su okačili na motku kao zastavu i time označili kraj poštovanja zakona. Prošli su sati u jalovom razgovoru kada je stigla vest o smrti Volta Tajlera. Stav pobunjenika se odmah promenio, kao i opatov. Odmah je počeo da koristi svoju prednost, jer je znao da Tajlerove trupe sigurno neće doći u pomoć pobunjenicima, a da će kraljevske trupe verovatno stići uskoro. Pobunjenici su počeli da popuštaju, pa su se čak složili da plate dve stotine funti kao kompenzaciju za uništenu imovinu.

Opat je bio u pravu. Kraljevske trupe su bile na putu, predvođene novim vrhovnim sudijom Robertom Tresilianom. Novi vrhovni sudija je bio žedan krvi. Prva objava je bila da su svi izdati nalozi za oslobađanje od obaveza nevažeći. Već 18. juna stigla su naređenja svim šerifima da uguše pobunu u svojim oblastima a da im svi vitezovi i plemići pomognu u tome. Zbunjenost vlade i šok su bili prošli, i snage okupljene protiv pobunjenika, mnogo bolje naoružane za borbu, dobile su zadatak da razbiju pobunjenike i uhapse njihove vođe. Došlo je vreme za sudsku osvetu.

<u>GLAVA 3.</u>

BILO PO PRAVDI ILI IZ MRŽNjE

„Došlo je vreme da Kralj kazni delikvente“, zapisao je monah Henri Najton. „Lord Robert Tresilian, sudija (koji je naimenovan umesto ubijenog vrhovnog sudije ser Džona Kevendiša, otišao je po kraljevom naređenju da istraži i kazni one koji su se digli protiv mira Bio je svuda aktivan, nije poštedeo nikoga, i napravio je veliki pokolj. I pošto su zločinci napadali i ubijali sve sudije koje su mogli naći, uključujući Džona Kevendiša, i nisu poštedeli život nijednom advokatu u kraljevstvu koga su uhvatili, tako ni Tresilian sada nije poštedeo nikoga Ko god da je bio pred njim optužen za učešće u pobuni, bilo po pravdi ili iz mržnje, odmah je dobio smrtnu kaznu. Osudio je neke (u skladu sa njihovim zločinima), na odsecanje glave, neke na vešanje, nekima da budu vođeni kroz gradove a onda obešeni na četiri strane grada, neke na vađenje utrobe i spaljivanje unutrašnjih organa pred njima dok su još bili živi, a onda na pogubljenje i čerečenje tela na četvrtine koje bi bile obešene na četiri strane grada“

Sveštenik Džon Bol je uhvaćen u Koventriju i doveden u Sv. Albans 12. jula gde mu je sudio lično vrhovni sudija Tresilian. Suđenje je održano sledećeg dana Bol nije pokušao da opovrgne optužbu, nije ispoljio žaljenje, i priznao je da je on pisao pisma koja su nosila njegov potpis. Tresilian ga je osudio na čitav spisak smrtnih kazni, po kojima je Bol trebalo da bude obešen, udavljen u reci, rasporen, pogubljen i raščetvoren.

Vilijem Grindkob, glavni vođa pobunjenika u Sv. Albansu, pušten je uz kauciju s nagodbom da iskoristi svoj uticaj radi smirivanja naroda Uradio je suprotno. Ovo je govor koji mu se pripisuje: „Prijatelji, koji ste posle tako dugog ugnjetavanja na kraju za sebe izborili dašak slobode, držite se čvrsto dok

možete, i ne mislite na mene ili na ono što ću prepatiti, jer ako umrem zbog slobode koju smo zadobili, smatraću se srećnim da završim svoj život kao mučenik.“ To mu se upravo i desilo jer je ponovo uhvaćen i pogubljen.

Ljude u Sv. Albansu čija su tela bila netaknuta, uključujući i Grindkobovo, sa gubilišta su pokupili njihovi prijatelji i sahranili. Nekoliko nedelja kasnije stiglo je ljutito pismo u kome se naređuje sa dvora da se sva tela iskopaju i javno izlože i tako ostave dok ne istrunu.

U Norviču, vođa pobunjenika Džefri Lister je saznao za smrt Volta Tajlera i propast ustanka u Londonu. Kao odgovor, odlučio je da pošalje delegaciju kralju i zahteva povelju o ukidanju kmetstva i pomilovanje za ceo Norfolk. Delegaciju su tobože predvodila dva zarobljena viteza, ser Vilijem de Morli i ser Džon de Bru, ali su sa njima išla tri vrlo bliska Listerova saradnika sa zadatkom da osiguraju da vitezovi ispoštuju Listerova uputstva Kao poseban podsticaj za kralja da blagonaklono primi nihove zahteve, vođe delegacije su sa sobom nosile kraljevski poklon u vidu novca koji je sakupljen od građana Norviča Na putu, blizu grada Njumarketa, delegacija je imala veliku nesreću da se sretne sa vojskom na čijem je čelu bio lord Henri de Dispenser, biskup Norviča. Mladi biskup Dispenser je bio u svom dvorcu u Burliju, blizu Stanforda, kada je dobio vest o ustanku u Norfolku. Odlučio je da se vrati u svoju dijecezu u Norvič, i poveo je sa sobom osam vitezova na konjima i malu jedinicu strelaca. I sam je nosio šlem, oklop i mač. Usput je mobilisao lokalno plemstvo, povećavajući svoju pratnju kako je napredovao. U Piterborou su pobunjenici zahtevali povelje i pisane naloge o ukidanju ropstva i upravo su počeli demoliranje manastira kada ih je le Dispenser iznenada napao. Jedan deo pobunjenika je ubijen na licu mesta a ostatak je zarobljen. U Remziju, u Hatingtonšajeru, biskupove snage su lako porazile malu grupu pobunjenika. Zarobljenici su predati opatu lokalnog manastira, a biskup je nastavio za Kembriџ. Sada je njegova grupa ličila na malu armiju, jer su joj se priključili mnogi iskusni vojnici, i pobunjenici u Kembriџu su brzo stavljeni pod kontrolu. Zanemarujući sekularne odredbe zakona, biskup je bio i tužilac, sudija i porota. Određivao je koji pobunjenici su za pogubljenje a koji za zatvor.

Napuštajući Kembriџ, Le Dispenser se uputio u svoju dijecezu u Norviču. Na tom delu puta je sreo misiju koju je kralju uputio vođa pobunjenika Džefri Lister. Dva viteza taoca su mu ispričala za misiju u koju su bili poslati pod kontrolom trojice pobunjenika, od kojih su dvojica bila u logoru, dok je treći

otišao da se postara za večeru. Biskup je odmah naredio pogubljenje dvojice pobunjeničkih vođa, a za trećim je poslao poteru. Sve tri glave je stavio na motke u obližnjem Njumarketu i nastavio dalje, povećavajući svuju armiju novim pristalicama.

U Norviču biskup je saznao da je Lister odmaglio čuvši za njegov dolazak. Le Dispenser je krenuo za njim, jer su se pobunjenici ulogorili blizu Nort Volšama. Lako ih je razbio, a među zarobljenicima je bio i Džefri Lister. Biskup ga je odmah osudio na smrt vešanjem, utapanjem i odsecanjem glave, a onda je lično saslušao Listerovu ispoved i dao mu oprost grehova Zatim je doživeo puno pohvala od prisutnih sveštenika jer je išao iza zatvorenika dok su ga za noge vukli ka gubilištu pridržavajući mu glavu da ne udara o kamenje na putu. Sam Lister, suočen sa onim što će mu se uskoro desiti, možda je i želeo da se usput onesvesti udarajući glavom o zemlju.

Pobuna u Norfolku je ugušena brzo i potpuno, skoro nemilosrdno, zalaganjem jednog ljutitog čoveka koji je mislio da će mu to doneti zahvalnost dvora iako su zakoni tih nekoliko dana bili ignorisani. Naprotiv, neko je (pošto je kralj bio maloletan) pokrenuo postupak i biskup Le Dispenser je dve godine kasnije, 1383, optužen zbog načina na koji je ugušio pobunu u Norfoku, kršeći zakon.

Već 16. jula su otišli pozivi za okupljanje Parlamenta koje je bilo zakazano za 16. septembar, ali je zasedanje odloženo do 4. novembra 1381. Ako je Parlament iz 1376. zaslužio da se pamti kao „Dobri parlament“, zasedanje 1381. se može pamtiti kao „Kakosamrekao parlament“.

Parlament od 1376. je naveo primere korupcije na kraljevom dvoru, podmićivanja, krađe novca od poreza i nesposobnog upravljanja. Članovi su upozorili kraljevski savet da se ovi propusti moraju ispraviti. Optužili su londonskog trgovca i finansijera Ričarda Lajonsa za mnogobrojna dela korupcije i bili svedoci kako se ovaj izvukao od kazne doživotnog zatvora. Svi njihovi strahovi, saveti i akcije su bili ignorisani, ali je pobuna potvrdila da su bili u pravu.

Može se reći da su članovi Parlamenta sada s pritajenim samozadovoljstvom saslušaln poslanicu koju su uputili kralj i savet, a pročitao spiker Parlamenta ser Hju Sigreiv:

„Naš gospodar Kralj, ovde prisutan, koga Bog čuva, naredio mi je da vam pročitam ovu deklaraciju. Prvo, naš gospodar Kralj, želi iznad svega da sloboda

Svete Crkve bude u potpunosti sačuvana bez nedostatka, i da imovina, mir i dobro upravljanje njegovim kraljevstvom budu održani i sačuvani na najbolji način kao u vreme njegovih plemenitih predaka, kraljeva Engleske, odlučuje, da ako se neki nedostatak pronađe, treba da se ispravi savetom prelata i lordova u ovom parlamentu." (Već mi se čini da čujem pognutog člana Parlamenta kako mrmlja sebi u bradu: „Da si držao proklete uši otvorene pre pet godina, znao bi sve odgovore.")

Parlamentarni svitak ne ostavlja sumnju na koga će Parlament svaliti krivicu za revolt:

„Ako se upravljanje kraljevstvom ne može popraviti, onda će samo kraljevstvo biti potpuno izgubljeno i uništeno za sva vremena, kao i gospodar naš, Kralj, i svi lordovi i narod, koje Bog, u svojoj milosti, čuva. Jer, istina je da ima mnogo mana u upravljanju, u Kraljevoj ličnosti, u njegovom domu, zbog ogromnog broja slugu u njemu, kao i na njegovom dvoru, u Sudu, Kraljevom savetu, Savetu naroda i Ministarstvu finansija Postoji teško ugnjetavanje u celoj zemlji zbog nečuvenog uvećanja onih koji vole svađu i samovolju, koji se ponašaju kao kraljevi u oblastima, tako da se pravda i zakon retko sprovode. A siromašni narod se s vremena na vreme pljačka i uništava, i od strane dobavljača kraljevskog doma i drugih koji ništa ne plaćaju narodu za hranu i tegleću stoku uzetu od njih, i za subvencije i poreze natovarene na njih, na njihovu veliku nesreću, i drugim teškim i nečuvenim ugnjetavanjem koje čine različite sluge gospodara Kralja i drugi lordovi kraljevstva, a naročito spomenuti samovoljnici. Zbog svih ovih razloga narod je doveden do velikog jada i bede, više nego ikada pre."

Pošto je rekao ono što je imao o nepodnošljivim porezima, korupciji na kraljevom dvoru i pravnom sistemu, Parlament se osvrnuo na nacionalnu odbranu, koja je bila glavni razlog za oporezivanje:

„Može se dodati da iako je veliko blago stalno uzimano od naroda za odbranu kraljevstva, ono ipak nije bolje branjeno i zaštićeno od kraljevih neprijatelja, koliko narod zna. Jer, iz godine u godinu, neprijatelj pali, krade i pljačka po kopnu i moru svojim dereglijama, galijama i drugim brodovima; za to lek još nije pronađen. Zbog toga je naneto zlo sirotom narodu, koji je nekada živeo u punoj časti i obilju, i koji više ne može izdržati ni na koji način."

Sve ovo, u sebičnom tumačenju Parlamenta, bio je jasan uzrok pobune: „Govoreći istinu, rečeni sramni postupci kao i drugi koji su kasnije učinjeni

jadnom narodu, više nego ikada pre, učinili su da se taj jadni narod oseti teško ugnjetenim što je dovelo do toga da se zli pojedinci u narodu dignu i počine zlo u rečenoj pobuni." Zatim je usledilo upozorenje kralju i njegovom savetu: „Treba se nlašiti još većeg zla ako se dobra i ispravna sredstva ne obezbede na vreme radi zaustavljanja strašne potlačenosti i zla."

Parlament je sugerisao rešenje koje je, naravno, odslikavalo njegov glavni cilj u nekoliko proteklih godina: jači glas u centralnoj vlasti i veći uticaj u izboru ljudi koji su služili u toj vladi:

„Predloženo je da bi se narod vratio redu i miru da se uklone svi loši oficiri i savetnici za koje se zna i da se postave bol^i i plemenitiji l.udi na njihova mesta, kao i da se otklone sve zle okolnosgi iz kojih su rečeii nemiri i drugo zlo zadesili kraljevstvo, kao što je već rečeno. Inače, svi ljudi misle da ovo kraljevstvo ne može živeti dugo jer će na njega pasti zlo veće nego što je ikada bilo palo, što Bog neće dozvoliti."

Ovoga puta poslušali su Parlament i došlo je do promena na ključnim mestima. Porez po glavi stanovnika je odbačen, i nije više bilo pokušaja da se izmisle novi porezi.

Nema nigde podataka da je za vreme pobune napadnut član Parlamenta ili njegova imovina, tako da može da izgleda da je ovoj grupi pobuna donela bučan uspeh. Dobili su ono što su želeli. U stvari, teško je odoleti iskušenju da se zaključi da je tajanstveno Veliko društvo podstaklo i upravljalo revoltom preko nekih članova Parlamenta koji su bili i članovi Društva.

U postizanju svojih ciljeva unapređenih pobunom, Parlament se nije potrudio da zadovolji potrebe drugih. Kada je upitan od strane kraljevskog saveta da li je za ukidanje kmetstva i zakupstva, odgovor je bio vatreno negativan. Isti negativan odgovor je dat Vilijemu Kortniju, novom nadbiskupu od Kenterberija, koji je od Parlamenta tražio strože zakone u definisanju i kažnjavanju jeresi.

Ono što je Parlament generalno učinio za pobunjenike bilo je da preporuči amnestiju za sve osim za one koji su bili na specijalnoj listi i za građane Kenterberija, Bari Sv. Edmunda, Briџvotera, Kembriџa, Beverlija i Skarboroa. Spisak gradova se uskoro redukovao na samo Bari Sv. Edmunda, čiji su građani osuđeni da plate kaznu od dve hiljade maraka, za šta im je trebalo pet godina. Što se tiče pojedinaca, iz amnestije su isključeni oni koji su bili direktno umešani u smrt nadbiskupa od Kenterberija, igumana hospitalaca, i vrhovnog

sudije Kevendiša. Interesantnije je isključenje svih onih koji su pobegli iz zatvora i nema zapisa da je neko od njih ponovo uhvaćen. Lista onih koji nisu bili uključeni i pomilovani sadržavala je 287 imena, od kojih je 151 bilo ime građana Londona. Oni koji već nisu bili u zatvoru jednostavno su nestali.

Generalna amnestija je zaustavila sudsku osvetu, tako da je i sa „krvavim nalozima“ vrhovnog sudije Tresiliana pogubljeno manje od 120 pobunjenika – manje nego što su pobunjenici pogubili ljudi u Londonu samo u jednom danu. Osim nekoliko pobunjenika koji su bili pogubljeni iz čiste osvete, od takvih kao što je bio biskup Le Dispenser, svima ostalima je organizovano suđenje i omogućena odbrana.

Vođe pobunjenika koje su bile uhvaćene, ili su već bile u zatvoru, nisu automatski išli na gubilište ako su imali prijatelje koji bi se za njih zauzeli. Listerov zamenik, ser Roџer Bekon, bio je na listi onih izuzetih od pomilovanja, ali ga je ipak dobio, neki kažu na zahtev Ričardove buduće kraljice Ane od Češke. Tomas Sampson, vođa pobunjenika u Ipsviču, proveo je u zatvoru osamnaest meseci, a onda je pomilovan. Vođa u Somersetu, Tomas Engilbi, zarobljen je i bačen u lance, ali je pomilovan nekoliko meseci kasnije. Tomas Parndon, čija krivica je bila neproverena, jer je bilo lider i vodič pobunjenicima u Londonu i odveo ih do sedišta hospitalaca u Hajberiju, pomilovan je marta 1382.

Jedan od najinteresantnijih slučajeva je onaj Džona Avedina iz Eseksa. On je optužen i osuđen kao „pobunjenik protiv Kralja u gradu Londonu“ i „kao kapetan pobunjenih z.počрррса“. Tlkođe je bio na listi onih koji su isključeni sa liste ošpte lmnestije, ali ga je 16. marta 1383. kralj pomilovao *na zahtev erla od Oksforda*. Teško da ćemo razumeti pobunu i organizaciju u njenoj pozadini pošto niko nije ostavio zapis o tome ko je pritiskao dugmeta uticaja, i zašto.

Dok je Parlament zasedao, i ispitivanja i suđenja su se simultano odvijala. Ispitivanja koja je obavio šerif Londona 4. i 20. novembra jasno ukazuju na to da pobunjenici nisu krenuli na London nesvesno srljajući poput leminga u more, već su bili podstaknuti, ohrabreni i pozvani da dođu od strane stanovnika Londona. Zapisnik s ispitivanja od 4. novembra kaže: „Sudije porotnici izjavljuju pod zakletvom da je izvesni Adam Vil, mesar… sada dobavljač hrane lorda vojvode od Lankastera, putovao u Eseks, četrnaest dana pre dolaska pobunjenika iz te pokrajine u London. Tamo je Adam podsticao i hrabrio pobunjenike da dođu u London, i obećao im je mnoge stvari ako to učine.“

Isto ispitivanje je dovelo do optužbe protiv gradskog većnika Londona Džona Horna, trgovca ribom. Horn je bio u tročlanoj delegaciji koju je poslao gradonačelnik Londona da se sretne s vođama pobunjenika iz Kenta da bi procenio njihovu snagu i pokušao da ih ubedi da se ne približe gradu. Horn je uradio suprotno. Privatno se sastao sa kentskim vođama da bi ih posavetovao da nastave da napreduju. Posle ovog sastanka pobunjenici iz Kenta su krenuli do Sautvorka na južnom kraju Londonskog mosta i provalili u zatvor Maršalsi. Horn je takođe pobunjenicima dao kraljevsku zastavu koju je poneo iz esnafskog doma. Nekako je uspeo da uvede trojicu vođa pobunjenika u London pre dolaska njihovih snaga i krio ih je u svojoj kući gde su verovatno razrađivali planove za narednih nekoliko dana.

I drugi londonski većnik i trgovac ribom, Volter Sibil, optužen je da je bio Hornov saradnik. Njegov kvart je bio Londonski most. Optužen je da je postupio suprotno gradonačelnikovom naređenju da zatvori kapije i podigne pokretni most, kao i da je rasturio masu koja se okupila na severnoj strani mosta da bi sprečila pobunjenike da uđu u grad.

Treći većnik, Vilijam Tong, optužen je da je otvorio kapiju Oldgeit da bi pustio pobunjenike iz Eseksa u grad. U optužnici sudije priznaju da „ne znaju da li je Vilijam Tong otvorio Oldgeit zbog sopstvene zloće, zato što je bio u savezu sa Džonom Hornom i Volterom Sibilom, ili zato što je bio uplašen pretnjama zločiNaca iz Kenta koji suveć bili u gradu.“

Istoričari su nas upozorili da treba da budemo skeptični u odnosu na londonska ispitivanja jer su možda bila politički motivisana. Ovo je pametna predostrožnost zato što je svaka hronika pobune bila politički motivisana, makar u razmerama favorizovanja kralja ili crkve. Pobunjenici nisu imali nikoga ko je vodio dnevnik, ili istoričara da zapiše njihovu verziju priče.

Drugi aspekti ispitivanja, iako nisu uključivali tako visoke ličnosti kao što su gradski većnici, pa su manje podložni političkim distorzijama, podjednako su interesantni. Neke optužnice govore o zanatlijama iz Londona koji su otišli u svoje rodne gradove da podstaknu prijatelje i rodbinu na pobunu. Drugi ljudi su optuženi, i priznali naređenja u njegovo ime. Nažalost, nema zapisa da su ispitivači, šerifi ili sudije imali ikakvu želju za pribavljanje dodatnih informacija o Velikom društvu, što je navelo neke istoričare da zaključe da takvo društvo nije ni postojalo. Mnogo je više onih istoričara koji smatraju da je iza pobune 1381. sigurno stajala organizacija, ali zaključuju da verovatno nikada nećemo

saznati kakva je bila ta organizacija Zaista je previše nerešenih misterija Pažljiviji pogled na neke od tih misterija će, možda, dovesti do zaključka da organizacija u pozadini pobune ne mora večno da ostane potpuna misterija.

GLAVA 4.

„PRVO I IZNAD SVEGA… UNIŠTENjE HOSPITALACA“

Prvo iskrivljavanje istine kojim ćemo se pozabaviti vezano je za ulogu koju su hroničari pripisali kralju Ričardu II. Kada je njegov otac, legendarni Crni Princ, umro 1376. Ričarda je za naslednika trona proglasio njegov deda Edvard III. Sledeće godine Edvard je umro, a Engleska je dobila desetogodišnjeg kralja. Za upravljanje zemljom i kraljem obrazovan je savet koji su činili dva biskupa, dva erla, dva barona, dva kraljeva zastavnika, dva mlada viteza i advokat civil. Dokle god je Ričard maloletan, novi savet će se birati svake godine. Umesto toga, mladi kralj se pojavljuje kao glavna i jedina snaga koja deluje u ime kraljevske vlasti. Ništa od ovoga nije istina, ne samo zato što Ričard nije posedovao nikakav kraljevski autoritet već i zbog toga što on nije model junaka-viktorijaske ere-u-avanturističkim-romanima koji bismo mogli da prihvatimo.

Savremenik hroničar, koji je zapamćen samo kao monah iz Evešama, ostavio nam je Ričardov opis koji uključuje reči „… arogantan… pohlepan… stidljiv i neuspešan u stranom ratu… koji je ponekad ostajao do ujutru pijući i praveći ekscese koji nisu za spominjanje“, i možda najvažnije za našu procenu, „isprekidan i mucav način govora“. Ričard se toliko plašio regentskog saveta da do svoje dvadeset treće godine nije prikupio dovoljno snage za prostu izjavu da će pošto je odavno postao punoletan, vladati kao kralj. Ovo je čovek za koga bi trebalo da verujemo da je posedovao zadivljujuću hrabrost i harizmu u četrnaestoj godini. Servirano nam je da je on odgalopirao pred pobunjeničku rulju koja je upravo videla kako joj je vođa oboren, i jasnim glasom preuzeo kontrolu nad situacijom promovišući sebe u njihovog vođu. On je dao naredbu da se ugovori sastanak kod Majl Enda da bi pobunjenici izašli iz Londona. Lično

je komandovao kaznenom ekspedicijom u Eseksu. Odlučio je da pomiluje pobunjenike. Vladajući savet očigledno nije imao nikakvu ulogu, nikakvu vlast, nije donosio nikakve odluke.

Neće biti. Ono što je „istorija" sačuvala za nas jesu hronike događaja koje su ostavili autori protivnici pobunjenika, pisci čije su karijere mogle da napreduju (ili bar da budu osigurane) putem ulagivanja monarhiji. Neko ko je u stvari radio iza scene bio bi zadovoljan da pusti dečaka da pokupi slavu.

Iza scene? Uzmimo u razmatranje sastanak kod Majl Enda. Da li je zaista organizovan da bi se pobunjenici izvukli iz Londona? Ako je tako, onda nije uspelo zato što je značajna organizovana grupa ostala u Sitiju, kao i glavne vođe Tajler, Bol i Strouv. Imali su da urade nešto što je očigledno mnogo važnije od susreta s kraljem i razgovora o žalbama. Nisu otišli na sastanak da bi zauzeli Tauer. Potpuno je realno da se pretpostavi da je sastanak kod Majl Enda organizovan ne da bi se pobunjenici izvukli iz grada, već da bi se kralj izvukao iz Tauera. Ključ dogovora je bio da nadbiskup od Kenterberija i iguman hospitalaca ne odu s kraljem, već ostanu tamo gde su verovali da su potpuno sigurni. Nekako su ih ubedili da ostanu, ili im je naređeno da ostanu. Nadbiskup je možda bio oslobođen dužnosti kancelara, jer mu je dozvoljeno da pokuša bekstvo rekom, ali šta je sa ser Robertom Heisom? Nije bio samo glavni administrator vojnog monaškog reda već i slavni vojni komandant i borac. Kao upravnik imanja Igl, 1365. vodio je snage hospitalaca u značajnoj pobedi krstaša protiv muslimana koji su imali dvadeset hiljada mrtvih, i istakao se ličnom hrabrošću pa je prozvan „herojem Aleksandrije". Ser Robert je bio najiskusniji borac u kraljevoj pratnji. Ne samo da je trebalo da bude kraljev telohranitelj, trebalo je da komanduje zaštitnim snagama. Zašto je pustio svog maloletnog kralja da krene u susret krvožednim pobunjenicima, a on izabrao da ostane iza debelih zidova Tauera? Sve je ovo mirisalo na majstorsku režiju na najvišem nivou.

Ako se ovaj zaključak čini previše spekulativnim, razmotrimo Tajlerov ulazak u Tauer. Nekoliko stotina ljudi je moglo da brani Tauer nedeljama, čak mesecima, protim rulje koja nije imala opsadne mašine, pogotovo ako je odbrambenim snagama komandovao iskusni vojskovođa poput Heilsa. Tajler je znao da nema vremena da izgradi opsadnu kulu ili „mačku" u čijoj se unutrašnjosti krio razbijač kapije. Postojao je mnogo jednostavniji način: da se napravi dogovor koji će garantovati da pokretni most bude srušen, a gvozedna

rešetka podignuta. Kontrola kapije je ključna za ulazak pobunjenika. Nijedan hroničar ne spominje bilo kakve borbe na kapiji, ili ma kakav otpor na drugom mestu. Niko nije nikada izneo nijednu pretpostavku kako je ovaj zadivljujući manevar izveden.

Takođe je misterija zašto je Tajler uopšte želeo da zauzme Tauer. U svakom ustanku, zauzimanje najmoćnije tvrđave u okolini bi, vojnički gledano, bilo na visokom mestu prioriteta. Vođa bi odmah to mesto pretvorio u svoj štab, mesto odakle se preduzimaju operacije koje su pretnja celoj provinciji. To očigledno nije bio Tajlerov cilj. Kada su se egzekucije okončale, to mesto mu više nije bilo potrebno. Kada je polazio, rekao je vojnicima garnizona da sada mogu zatvoriti kapije i podići most. Cilj nije bio Tauer, već smrt nekoliko ljudi u njemu.

Kada je sastanak u Majl Endu bio završen, kralj se nije vratio nazad u Tauer već je otišao u kuću u kojoj su se čuvale njegove lične stvari (ne garderoba). Bila je to solidna kuća, ali ne i tvrđava. Ričard je pažljivo uklonjen s borbene linije i tako je osigurana njegova lična sigurnost. U stvari, pošto su njime vladali njegovi savetnici, a ne on njima, Ričardov itinerer i pratnja su bili pažljivo izabrani. Uzimajući u obzir koliko je puta bio izložen pobunjenicima, kod Majl Enda, u Vestminsterskoj opatiji, kod Smitfilda, dok je prolazio ulicama, bilo je očigledno poznato nekim članovima dvora da je kraljeva ličnost potpuno zaštićena ne samo njegovom ličnom pratnjom nego i od pobunjeničkog vođstva.

Sve u svemu, izgleda da se kraljem vešto manipulisalo. Citati koji su mu pripisani potiču od drugih koji su govorili u njegovo ime. Hroničari potpuno prenebregavaju činjenicu da 1381. kralj još nije bio vladar. Njega su vodili, naređivali mu i manipulisali njime godinama, čak i preko zakonskog roka kada je trebalo da počne da vlada. Svedočanstva o njegovom herojskom direktnom komandovanju situacijom za vreme pobune su ulizivačka fikcija, ali ukazuju na činjenicu da je postojala saradnja između vođa pobune i jednog ili više članova kraljevskog dvora.

Saradnja izgleda da nije prestala sa gušenjem pobune. Kada je Parlament u novembru i decembru 1381. „prodat“ na konceptu opšteg pomilovanja, isključio je iz ove milosti građane Kembriџa, Kenterberija, Briџvotera, Beverlija, Skarboroua, Bari Sv. Edmunda. Crkva je posebno bila željna osvete za napade na njeno englesko sedište u Kenterberiju i na njenu religijsku i svetovnu imovinu u Kembriџu. Uprkos tome, stiglo je naređenje „od kralja“ koje je poništilo odluku Parlamenta i proširilo kraljevski oprost na sve gradove sem Bari Sv. Edmonda.

Što se tiče pojedinaca isključenih iz opšte amnestije, već smo videli da je izvestan broj pobunjeničkih vođa pomilovan, iako su u početku bili isključeni iz pomilovanja, zahvaljujući pomoći uticajnih ličnosti, među njima i erla od Oksforda.

Što se tiče 287 ljudi koji su se nalazili na spisku onih koji su izuzeti od pomilovanja, oni predstavljaju posebnu misteriju. Osim onih koji su već bili u zatvoru, ostali su jednostavno nestali. Tipični su primeri Ričarda de Midltona, Tomasa Vajta, Henrija de Njuarka iz Beberlija Kraljevski sudski nalog u kome se nalaže hapšenje i ispitivanje ove trojice ljudi u vezi s njihovim učešćem u pobuni u Beverliju poslat je iz Vestminstera 10. decembra 1381. Odgovor koji je stigao kraljevskom dvoru od lokalnih zvaničnika zaključuje: „Osim toga, oni izjavljuju da se Ričard de Midlton, bivši gradski većnik, Tomas Vajt, crepar, i Henri de Njuark, bivši komornik, ne mogu pronaći u ataru Beverlija posle primitka ovog naloga. Zbog toga ne možemo izvršiti zapovest iz ovog naloga u pomenutom slučaju.“ Nestali su, ali gde? Da li je svaki od ovih stotina bio prepušten sam sebi, ili im je pružena pomoć? Intrigirajući aspekt ovog masovnog nestanka jeste taj što je veoma podsećao na masovni nestanak vitezova templara sedamdesetih godina pre toga. I jedni i drugi su bili osuđene grupe koje su tražile i crkva i civilne vlasti, i trebalo im je obezbediti tajne izvore hrane, boravka, nov identitet i sigurne kuće. Bilo bi zaista neverovatno da su bez tuđe pomoći pronašli desetine odvojenih, nepovezanih punktova za pružanje pomoći, među ljudima spremnim da rizikuju život da bi im sve to obezbedili. S druge strane, ako je postojalo Veliko društvo ljudi koji su se zakleli da će se međusobno pomagati, jedna od njegovih funkcija bi bila da se obezbedi sva pomoć potrebna braći u bekstvu i skrivanju. Činjenica je da nema zapisa da je iko od traženih ljudi ikada uhvaćen, tako da je razumno zaključiti da im je zaštita bila obezbeđena, od nekoga, negde, nekako.

Dok se svo ovo dešavalo, crkva je naizgled potpuno zanemarila zbivanja oko pobune, kao da se ona nikad nije desila. Novi nadbiskup Kenterberija Vilijem Kortni nije proganjao pobunjenike. Umesto na njih okomio se na nastavnika iz Oksforda i sveštenika Džona Vajklifa i njegove sledbenike, Kortni nije tražio od Parlamenta pojačavanje mera za traženje i kažnjavanje pobunjeničkih vođa koji su uništili crkvenu imovinu i ubili njegovog prethodnika. Ono što je tražio bili su stroži zakoni da se iskoreni *jeres*. Savremeni istoričari smatraju da delovanje Džona Vajklifa i njegove kritike na

račun crkve imaju malo uticaja na izbijanje pobune. Nadbiskup Kortni se ne bi složio s njima Konstantno uznemiravan od strane crkve koju je želeo da pročisti kroz eliminisanje nekanonskih sakramenata i doktrina, umrr je 1382. Njegove ideje su nastavile da žive, tako da je Stalni savet, trideset pet godina posle njegove smrti, naredio da se njegovi posmrtni ostaci iskopaju i spale zbog jeresi.

Već smo videli kakve efekte je imala agitacija i vođstvo među pobunjenicima od strane nižih slojeva sveštenstva, posebno seoskih sveštenika kao što su bili Džon Bol, Džon Reiv i njihovi sledbenici kada su krenuli protiv bogatih manastira i crkvenog kmetsva. Ono što je nadbiskup Kortni možda uvideo ili osetio jeste to da se u Engleskoj desilo nešto mnogo veće nego što je pobuna seljaka i zanatlija. Nije bio zabrinut zbog engleskog prestola, već zbog prestola Svetog Petra, a taj presto je osetio prvi potres anticrkvenog raspoloženja koje će tinjati u potaji u Engleskoj sve dok ne izbije punom snagom kao protestantska reformacija.

Opovrgnuta misterija Seljačkog ustanka iz 1381. je, naravno, organizacija koja je bila iza njega. Mnogi istoričari se sada slažu da je zaista postojala organizacija i planiranje u velikom delu Engleske, ali se niko nije usudio da spekuliše o tome kakav je bio karakter te organizacije. Da li je stvorena samo zbog pobune, ili je postojala i pre 1381? Da li je prestala da postoji s krahom pobune, ili su preostali neki delovi, ili je čak nastavila s radom koji je mogao da utiče na religiozne i političke prilike u Britaniji u godinama koje su dolazile? Da li je to bila jedinstvena organizacija ili neformalna, jednokratna grupa za komunikaciju među na brzinu okupljenim grupama?

Procenite sami na osnovu kraljevskog pisma od 23. jula 1381. upućenog šerifima i upravnicima imanja u jednoj administrativnoj jedinici u pokrajini Češajer, skoro 250 km udaljenoj od Londona: „Iz svedočenja poverljivih ljudi saznali smo da se nekoliko zakupaca našeg voljenog u Hristu opata u Češajeru, okupilo u oblasti pod vašom jurisdikcijom; i da su se okupili u tajnim udruženjima u šumama i drugim skrivenim mestima u vašoj oblasti. Tamo su držali tajne sastanke suprotno našem nedavnom naređenju po tom pitanju.“ Čak i u tom relativno zabačenom kraju takva „tajna udruženja“ zahtevaju planiranje. Neko treba prvo da izabere mesto sastanka. Onda obaveštenje o mestu i vremenu sastanka treba, u potpunoj tajnosti, da se prenese onima koji treba da učestvuju. Mora se sprovesti i pažljivo praćenje ljudi da bi se procenilo kome se može verovati, da grupa ne bi bila izdana. Svaki član je poveravao svim ostalim

članovima svoj život i svoju imovinu. Moralo se voditi računa da učesnici dođu na sastanak tako da ne probude ničiju sumnju. Morale su se izmisliti priče koje bi uverljivo suzbile sumnju kod članova porodice i suseda i opravdale odsustvo. Morali su se postaviti stražari koji bi upozorili grupu na približavanje ne samo predstavnika vlasti već svih prolaznika, čak i onih dobronamernih koji bi naivno mogli ispričati kako su u šumi sreli okupljene ljude. Neko je morao da pripremi dnevni red sastanka i odluči, sam ili u dogovoru sa ostalim vođama, da li je tema dovoljno važna da bi se rizikovalo sastajanje grupe.

Jasno je da organizovanje i funkcionisanje tajnog društva u jednom zabačenom seoskom kraju zahteva organizaciju, planiranje i disciplinu. Proširite sada iste zahteve na regionalni i nacionalni nivo i počećete da cenite obim potrebnog planiranja i sposobnosti potrebne da se primeni i najprostiji sistem komunikacije. Ko inicira komunikaciju? Ko je sprovodi? Ako se informacije prenose peške, onda je potrebna večnost da se to obavi. Ako se prenose, recimo, na konju, onda više ne govorimo o „seljačkom“ tajnom društvu.

Drugi problem sa nosiocima poruka je prepoznavanje. Kako se može znati da glasnik nije špijun? Uobičajeni metod je korišćenje telesnih signala, komada odeće ili ukrasa, ili kratkih i jezgrovitih jezičkih šifri. „Jeste li daleko putovali?“ „Ne toliko koliko sam želeo, ali dovoljno daleko za jedan dan.“ „Dug put izaziva jaku glad.“ „Da, i to više vrsta Moj stomak žudi za hranom, ali moje umorne kosti žude za mekim krevetom.“ U kineskim tajnim društvima, ovakav katehizam za identifikaciju može, u izvesnim opasnim okolnostima, imati pedeset različitih pitanja i odgovora Signali se mogu poslati i načinom kako se drži čaša, ili položajem prstiju kada se izvadi maramica i obriše lice. (Kao što ćemo videti kasnije, škotski heroj ser Vilijem Valas je prepoznat i uhapšen kada je informan u taverni za stolom okrenuo naopačke veknu hleba.) Važna tačka u svim ovim načinima identifikacije i komunikacije jeste da signali moraju biti razumljivi obema stranama. Da bi oni bili poznati u većem broju geografskih lokacija zahteva se nešto još kompleksnije: zahteva se standardizacija, koja zauzvrat traži autokratsko vođstvo koje diktira standarde, ili u slučaju jednog demokratičnijeg oblika, sastanak grupe vođa, vladajuće telo ovlašćeno da uspostavi standarde lozinki, signala, prepoznavanja i slično. Posebno je movo važno ako će član sretati i pomagati, ili sretati i izvršavati naređenja potpunog stranca. Konkretna situacija koju smo imali ukazuje na to da je verovatno

postojalo vladajuće telo, savet ili komitet, koje je, skoro sigurno, bilo u Londonu.

Da li ovo znači da je društvo imalo rašireno pojedinačno članstvo sa samo jednim ogrankom ili sedištem u Londonu? Teško da je bilo tako, uzimajući u obzir teškoće oko putovanja u to vreme. Kontakti društva u gradovima su više nalikovali na ćelije ili ogranke sastavljene od stanovnika tih gradova. Još značajnije, ti kontakti ili članovi su morali biti ljudi s izvesnim uticajem u tim sredinama Imati masovnu pobunu i biti u poziciji da se izda naredba da svi oni koji žive unutar trideset šest milja udaljenosti od mora ostanu kod kuće, zahteva više od obične organizacije. Znači da su takvu naredbu dali ljudi koji su očekivali da će ona biti poštovana U vremenima mizernih komunikacija, marš na London je zahtevao veliko planiranje, vođstvo i superioran sistem tajnog obaveštavanja, ne samo da se odredi dan za pokret nego i da se motiviše sto hiljada ljudi da se digne i prekrši zakon. Takva vrsta akcije je zahtevala ono što bi stručnjaci danas nazvali fazom „ratne igre“. To je vreme i energija potrebna da se koordinira i proširi informacija (ili dezinformacija) i propaganda da bi se grupa dovela u stanje besa, a velika grupa u stanje da deluje, čak i da ubije. U naše vreme „ratna igra“ koja organizuje ljude da bi započeli revoluciju, ili podržali napore oslobodilačkog rata, jeste brza multimedijalna vežba u novinama, na radiju i televiziji od strane stručnjaka za javne komunikacije. U četrnaestom veku nijedna od ovih stvari nije postojala Praktično su sve komunikacije bile lokalne i, u jednom nepismenom društvu, svedene na verbalnu komunikaciju. Predikaonica je bilo jedno od mesta za masovnu komunikaciju, i sigurno je da je nezadovoljno niže sveštenstvo, uključujući Džona Bola i njegove sledbenike, učinilo dosta da uzburka duhove na tri jedina mesta okupljanja u srednjem veku: u crkvi, u kafani i na pijaci.

Sve ovo ne znači da je Veliko društvo „tvorac“ Seljačkog ustanka. Veliko društvo, štogod da je bilo, nije donelo „crnu smrt“. Ono nije moglo biti odgovorno za stav crkve prema slobodi ljudi na njihovoj zemlji, niti za rat koji je stvorio potrebu za posebnim oporezivanjem. Revolucionarni lideri retko stvaraju bolesti koje prouzrokuju revoluciju; umesto toga, oni ih oportunistički koriste, artikulišu sporna pitanja za ojađene ljude (ne uvek ispravno), fokusiraju krivicu, slikaju optimističnim bojama mogući bolji život, dovodeći kotao do tačke ključanja Njihova nada je da će ojađenost i frustraciju pretvoriti u bes, bes u akciju, a onda će ponuditi planove i vođstvo da usmere tu ljutitu akciju, s

idejom da preuzmu konačnu kontrolu. Ovaj metod se često uspešno koristio u savremenoj istoriji. Na nesreću, Volt Tajler je pao pre nego što je svoje zahteve javno rastumačio, tako da nikada nećemo moći jasno da označimo ciljeve Velikog društva, ili njegovo pravo vođstvo.

Pre nego što nastavimo, mora se istaći jedna stvar. Nema nikakvih indikacija da je ikada postojala organizacija po imenu *Veliko društvo*. Ona se samo označavala kao „veliko društvo", a niko mu nije dao to ime. Bilo kako bilo, vrlo je teško razgovarati ili čak misliti o grupi bez imena Sa tim smo se susreli i u naše vreme, kada je štampa konačno uvidela da se italijanska grana organizovanog kriminala u Americi, koju čine u velikom broju oni koji su Kalabrezi i Napolitanci, ne može nazvati „mafija" jer je ona čisto sicilijanski fenomen. Kratko vreme su upotrebljavali termin „sindikat", čak i „kombinacija", ali ovi nazivi nisu funkcionisali. Onda se u jednom prisluškivanom razgovoru na italijanskom jeziku čula kovanica „naša stvar" (na italijanskom *la cosa nostra)* koja se odnosila na društva kriminalaca Štampa je skočila na ovaj izraz i njime konačno popunila prazninu koja je postojala u vezi s imenom. Naravno, zadržali su italijanski izraz, jer bi izgledao pomalo blesavo da napišu da je „FBI upravo uhapsio Anđela Piljaćelija iz Džersija, navodnog šefa Naše stvari". Slično tome, i mi ćemo iz čiste potrebe i nužnosti koristiti izraz „Veliko društvo", znajući da ono nije nosilo to ime, sve dok nam neko ne kaže koje mu je bilo pravo ime.

U potrazi za pravom prirodom Velikog društva nema se gde dalje ići. Nema zvaničnih podataka o nekom tajnom društvu u srednjovekovnoj Engleskoj, s izuzetkom lolarda, pristalica učenja jeretičkog sveštenika Džona Vajklifa, koji iznosio svoje kritike crkve i pre i posle pobune. Neki iznose podatak da je Džon Bol bio Vajklifov sledbenik, ali Bolova istupanja prethode aktivnosti lolarda Ipak, u objavljenom priznanju Bol je izjavio da postoji „tajno bratstvo" Vajklifovih sledbenika koji su putovali Engleskom šireći njegovo učenje. Istoričari se slažu da je ovo „priznanje" nastalo kasnije i da nema veze sa Bolom. Interesantno je, svakako, da su lolardi bili potisnuti u ilegalu i da su nekoliko vekova po celoj Engleskoj egzistirali u tajnim ćelijama koje nikada nisu bile jasno identifikovane ili opisane.

Postojalo je još jedno tajno društvo u Britaniji, Drevni red slobodnih i priznatih masona. Praktično ne postoji dokumentacija koja bi sugerisala da je masonerija bila aktivna u vreme pobune, kao što ne postoji ni ona koja bi dokazala da nije bila aktivna. Pisci masoni koji su počeli da veličaju vrline svog

bratstva pošto je izašla iz svete tajanstvenosti na svetlo dana 1717. često preduzimaju letove u svet fantazije. Ima raznoraznih tvrdnji da su među masonima i velikim majstorima bili i Adam, Noje, Pitagora, Ahil, Julije Cezar, koji su potvrđivali postojanje reda „od pamtiveka". One trezvenije glave se drže podalje od stvaranje sveta i potopa, i smatraju da je kralj Solomon u stvari bio prvi masonski veliki majstor a da je njegov Hram bio prva masonska građevina Sazrevajući vremenom, ova shvatanja su osnivanje reda dovela bliže našim vremenima i našla ih u srednjovekovnim esnafima klesara kamena, što je danas najraširenija prihvaćena teorija o korenima bratstva.

Prvi nagoveštaj da je masonerija mogla imati veze s pobunom jeste ime njenog vođe, Volter Tajler (Walter the Tyler). Neočekivano se pojavio u engleskoj istoriji, na misteriozan, neosporiv način je naimenovan za vrhovnog komandanta Seljačkog ustanka u petak, 7. juna 1381. i napustio ga isto tako naglo kada mu je odsečena glava osam dana kasnije, u subotu 15. juna Pre ovih osam dana o njemu se apsolutno ništa nije znalo. To sugeriše da verovatno nije koristio svoje pravo ime. Istoričari su sugerisali da je njegovo ime verovatno derivat njegovog zanimanja („tiler" na engl. crepar, onaj koji nravi krovne pokrivke), što je malo verovatno ako se uzme u obzir njegovo vojno iskustvo i liderske sposobnosti. Ali ako je zaista sebi uzeo pseudonim, zašto je sebe baš nazvao „Tyler"? Masoni koji ovo čitaju će odmah shvatiti poentu. „Tyler" je čuvar, komandant straže, onaj koji održava red u masonskoj loži. On kontroliše propusnice posetilaca, osigurava mesto sastanka i stoji na straži ispred vrata sa mačem u ruci. Ako je Veliko društvo na bilo koji način bilo u vezi sa masonima, „Tyler" bi bila jedina ispravna masonska titula za vojnog vođu koji će vitlati mačem i zavesti disciplinu. Ovo je, priznajem, tanak argument.

Druga moguća, ali podjednako tanka masonska veza, jeste sjajno organizovan „uniformisani" ustanak u Jorkširu, posebno u gradu Jorku. Četiri londonske lože odlučile su da obnaroduju svoje postojanje 24. jula 1717. na dan posvećen svom svecu zaštitniku Jovanu Krstitelju, i izabrali velikog Majstora za svoju novu veliku ložu. Masoni u Jorku su bili razljućeni ovom jednostranom odlukom londonskih masona da odbace drevni zavet tajnosti i njihovom drskošću da se mogu postaviti iznad svih ostalih masonskih loža u Engleskoj. Loža u Jorku je sebe smatrala najstarijom ložom u zemlji, datirajući svoje osnivanje u sedmi vek n. e. u vreme izgradnje katedrale u Jorku. Ova loža je odlučila 1725. da potvrdi svoj značaj i formirala je sopstvenu „Veliku ložu cele

Engleske“. Mnogo kasnije, 1767, Veliki sekretarijat Jorka je zapisao da „ova loža ne priznaje nikog višeg, da nikom nije u podređenom položaju, da postoji prema svom Sopstvenom Pravu, da po istom dodeljuje Ustave i Isprave, kao što radi Velika Loža u Londonu, kao što je to njeno Pravo od Drevnih Vremena i kao što je navikla da radi“.

Jork zauzima posebno mesto u masoneriji, naročito u Sjedinjenim Državama gde mnogi masoni veruju da je masonerija iz Jorka najčistiji i najstariji oblik masonerije.

Još jedna maglovita veza sa masonima u vezi s pobunom jeste bes sa kojim je ispoljena želja da se bude slobodan, da se ukine kmetstvo i zakupništvo. Jedan od drevnih masojnskih zaštitnih znakova jeste taj da mason mora biti „slobodan čovek rođen od slobodne majke“. Ako neko dokaže da slobodni čovek koji je mason nije više slobodan, taj čovek je morao da se odrekne svog članstva u masonima. Takođe treba primetiti da je do kraja petnaestog veka skoro svaki čovek u Engleskoj bio slobodan. Postojanje zahteva da se traži sloboda kao status radi prijema u masone, dokazuje da je masonerija već bila drevna organizacija kada je objavila svoje postojanje 1717. Ma koliko sve ovo bilo interesantno, to nije jak dokaz da je Veliko društvo bilo masonsko, ili da mu je bilo preteča. Mnogo direktniji i dramatičniji dokaz leži na drugoj strani, kod organizacije čije je postojanje pre Seljačkog ustanka dobro dokumentovano, ali za koju se verovalo da je potpuno iščezla.

Prvi bljesak tog dokaza je bio surovi način na koji su pobunjenici napali imovinu vitezova hospitalaca, uključujući ubistvo njihovog igumana ser Roberta Heilsa Razmotrimo i slučaj Džorџa de Dansbija iz Linkolnšajera Uhapšen je na više od dve stotine milja od kuće, i priznao da je bio glasnik Velikog društva. Da li je prosta koincidencija da su u njegovom rodnom gradu Dansbiju zakupci počeli da štrajkuju i da su odbili da plate svoje obaveze lokalnom sedištu hospitalaca? Ili uzmimo slučaj uništenja nedavno renoviranog dvorca hospitalaca u Hajberiju. Usred dramatičnih događaja u Londonu, usred toliko crkvene imovine kojoj su mogli da nanesu štetu samo da su o tome mogli da sanjaju, Tajler je izabrao svog glavnog poručnika i grupu pobunjenika u misiju van grada Morali su da pređu pešice šest milja samo da bi uništili taj objekat u Hajberiju, a onda još šest milja da se vrate nazad. Iz Kembriџa su većnici grada, uz odobrenje gradonačelnika, – odjahali u Šingaj da se pridruže pobunjenicima, koji su tu spalili dvorac hospitalaca, a onda su se svi vratili u Kembriџ da bi

napali Univerzitet. Zašto su građani jahali deset milja u unutrašnjost da bi gledali kako gori dvorac hospitalaca? Zašto jednostavno nisu kod kuće čekali da pobunjenici obave posao i dođu? Ili su se sreli po dogovoru da isplaniraju zajednički napad, u okolnostima u kojima je podudaranje sastanka s uništenjem imovine hospitalaca bilo za njih od nekog značaja?

Svi religiozni redovi su posedovali imovinu u Londonu, ali jedino je imovina hospitalaca namerno uništavana, i to ne samo glavni objekti, Sv. Jovan u Klarkenvelu i „Hram“, kvart između Flit Strita i Temze. Hroničari su zabeleželi da su pobunjenici tražili i spalili ili demolirali svaku kuću ili zakupljenu imovinu hospitalaca Zbog tog cilja Londonci su morali da budu umešani, ne samo da identifikuju takvu imovinu već i da odvedu pobunjenike do nje, jer u to vreme ulice Londona nisu bile označene nazivima, a tek nekoliko stotina godina kasnije zgrade su dobile brojeve. Pobunjenici su čak uništili dve kovačnice u Flit Stritu koje su hospitalci bili preuzeli kada su templari zabranjeni. Možda je kao primer jakih veza između vođstva pobunjenika i vodećih građana Londona činjenica da je dvadeset godina posle pobune red hospitalaca bezuspešno pokušavao da ponovno izgradi ove dve kovačnice, čemu su se suprotstavljali izvesni građani Londona.

Uz sve uništavanje u Londonu, zašto pobunjenici nisu spalili arhive sklonjene u crkvi hospitalaca u Flit Stritu? Zašto su se mučili da iznose kutije i pakete iz crkve sem ako nisu želeli da izbegnu rizik oštećenja građevine? Zašto se ova crkva izdvajala od druge imovine? Jedino po tome što je to bila glavna crkva vitezova templara u Britaniji, posvećena skoro tri storine godina pre toga, 1185. od strane Eraklija, patrijarha Jerusalima Ni ovaj događaj posvećenja sigurno ne bi bio dovoljan razlog, jer je patrijarh takođe posvetio iste godine crkvu hospitalaca u Klarkenvelu. Ipak ovu crkvu pobunjenici nisu poštedeli.

Sjajno organizovani pobunjenici u Jorku, Skarborou i Beverliju su bili građani, ne „seljaci“, i prepoznavali su se po uniformi koju su nosili. To je bio beli šal s kapuljačom i crvenom kićankom, koji je po podacima samo u Beverliju nosilo oko pet stotina ljudi. Sigurno je da to nisu bili begunci iz okoline pristigli u grad veče pre toga. Njihovo postojanje govori o formalnom, organizovanom vođstvu i donošenju odluka, da ne spominjemo novac koji im je bio na raspolaganju. Možda je čista koincidencija što su crveno i belo bile boje templara, crveni krst na belom štitu.

Ono što mi ne izbija iz glave jeste rečenica koju je pred pogubljenje izgovorio jedan od Tajlerovih zamenika Džek Strouv. Prema svedočanstvu Tomasa Volsingama, monaha iz Sv. Albansa, Strouv je uhvaćen i odveden u London gde je osuđen na smrt. Pre nego što je kazna izvršena, gradonačelnik je obećao Strouvu hrišćansku sahranu i obećao je da će se za njegovu dušu tri godine držati mise ukoliko prizna šta je bio pravi razlog za dizanje ustanka U svom priznanju Strouv je, između ostalog, rekao: „Kada smo okupili ogroman broj ljudi u celoj zemlji, bili smo u stanju da ubijemo sve one lordove koji su mogli da nam se suprotstave. *Prvo i iznad svega, mi smo krenuli da uništimo hospitalce*." Strouv nije objasnio ovu posebnu mržnju spram hospitalaca, i nema zapisa da je neko to pitao. Ako je postojala organizacija koja je pripremala pobunu, bar je jedan njen cilj bio jasan, „uništenje hospitalaca". Koja je organizacija, ili čak koji segment društva mogao tražiti totalno uništenje tog uglednog vojnog monaškog reda? Postoji samo jedan odgovor.

Vitezove templare je zvanično raspustio 1312. papa Klement V, pošto su vitezovi pet godina trpeli progone, hapšenja, mučenja i smrt. Skoro celokupna njihova imovina u Britaniji je data njihovom velikom rivalu, vitezovima Hospitala. Templari su sigurno imali razloga da mrze i Svetu stolicu i red hospitalaca. Oni bi sigurno u potpunosti odobrili uništenje imovine hospitalaca, odobrili bi pogubljenje ser Roberta Heilsa, vrhovnog igumana hospitalaca u Engleskoj, a sigurno bi odobrili da se poštedi njihova nekada centralna crkva. Što se tiče Svete stolice koja je mučila, razapinjala na sprave za mučenje i spaljivala njihovu braću, sigurno su se složili s pobunjenicima koji su ignorisali crkveno pravo skloništa, svetih sakramenata, i koji su odsekli glavu nadbiskupa od Kenterberija.

Jedini primetni izuzetak od ove očigledne koncentracije na imovinu hospitalaca bio je posebno žestok napad na benediktinski manastir Bari Sv. Edmunda, koji je vodio sveštenik pobunjenik Džon Reiv. Ovde su se igrali glavama vrhovnog sudije Kevendiša i igumana Džona de Kembriџa. Ovim glavama se pridružila glava još jednog monaha, Džona de Leikenhita, koji je upravljao manastirskim imanjima Pobunjenici su tragali za još jednim monahom, Volterom Todingtonom, nadajući se da će i njegovu glavu pridružiti ostalim, ali nisu uspeli da otkriju mesto gde se sakrio.

Kada je opšta amnestija konačno određena, isključivala je jedino građane Bari Sv. Edmunda zbog krvavih događaja koji su se tamo odigrali. Na prvi

pogled nema nikakve veze između tih događaja i mogućeg tajnog društva Takođe izgleda da nema nikakve veze s templarima dok se ne pročitaju hronike opatije. One dokumentuju jak osnov za ispoljeni bes templara, ne spominjući hospitalce nijednom reči.

Prevod originalne hronike, s optužbama protiv templara, uzet je iz knjige Antonije Grandsen „Hronika Bari Sv. Edmunda 1212-1301". Tekst govori sam za sebe: „Na bdenju i na dan praznika Cveti, hrišćani i nevernici su se sreli na bojnom polju između Akre i Safeda U početku je osam emira i osamnaest kolona nevernika ubijeno, ali su na kraju nevernici bili pobednici, iako su izgubili mnogo ljudi. *Hrišćanska vojska je bila skoro zbrisana zbog izdaje templara."*

Ovaj izveštaj je napisan 1270. i baziran je na napadu egipatske vojske na zamak templara u Safedu, četiri godine pre toga Novi sultan je bio brutalni i prevrtljivi ratnik iz plemena Kipčak, po imenu Baibare Rukd al-Din, koji je presto preuzeo ubivši prethodnog sultana. Kada njegovi napadi na zamak nisu dali rezultat, obećao je slobodan prolaz i pomilovanje svim Turkopolima, trupama koje su činili domaći stanovnici i koji su bili gro snage odbrane zamka Domoroci su dezertirali u velikom broju i templari su ostali bez podrške na koju su računali. Videvši to, poslali su jednog od svojih oficira rodom iz Sirije, brata Lava da pregovara sa Baibarsom. Lav se vratio s dobrim vestima da su svi templari slobodni da odu i da im se garantuje siguran prolaz kroz linije Egipćana. Templari još nisu poznavali karakter svog neprijatelja i prihvatili su.

Čim je Baibars preuzeo kontrolu nad zamkom i templarima, dao im je jednu noć da se odluče da li će promeniti veru i preći na islam, ili umreti. Ujutru su se svi postrojili ispred zamka da bi obznanili svoju odluku. Pre nego što su se izjasnili, komandant zamka ih je pozvao da izaberu smrt, radije nego da se odreknu svoje hrišćanske vere. Odmah su ga zgrabili, svukli i živog odrali, pred njegovom braćom templarima Neuzdrmani kricima i krvlju svog vođe, templari su do jednog radije izabrali smrt nego da se odreknu krsta. Kada je postalo jasno da neće promeniti odluku, Baibars je naredio da se svima odseče glava.

Ovo je priča o gubitku zamka Safed i mučeništvu templara, onako kako se stvarno desila, i kao takva je pričana svakom novom templaru kao primer pobožnosti i žrtvovanja njegovih prethodnika. Priča se nekako promenila i izvrnula u značenju do vremena kada su je zabeležili benediktinci u Bari Sv. Edmunda. Optuživanje braće koja su umrla mučeničkom smrću u Safedu za

izdaju, sigurno je uzburkalo krv svakog templara kada bi ovo čuo. No, to nije bila jedina optužba protiv templara u hronikama iz Bari Sv. Edmunda.

Drugi antitemplarski slučaj u hronikama nije toliko optužba koliko je konačni sud: „Hju od Luzinjana, kralj Kipra, njegov sin i ostali članovi kuće su otrovani od strane vitezova templara."

Nema sumnje da je u najvećem delu svoje vladavine Hju III bio u neprijateljstvu s templarima, jer im je plenio imovinu, a jednom ih je čak optužio da su organizovali napad muslimana na njegove trupe. Hju je želeo da proširi svoju vlast i na kopno ističući kontroverznu tvrdnju da ima pravo na kraljevstvo Jerusalima, i bila je javna činjenica da su se templari suprotstavili njegovim ambicijama Bilo kako bilo, nema istorijske osnove za optužbe da su otrovali kralja Hjua i njegove sinove. Hju je umro 4. marta 1284, a njegov najstariji sin Bohemond je umro u novembru prethodne godine. Njegov slabašni mlađi sin Džon je nasledio krunu, a posle Džonove smrti krunu je nasledio Hjuov treći sin Henri. Ali u Engleskoj, benediktinski rukopisi u Bari Sv. Edmunda kažu da su templari krivi zbog ubistva kralja, njegovog naslednika i članova njegovog domaćinstva.

Postojala je zaista templarska veza, a ako se pod plaštom Seljačkog ustanka razmahala templarska osveta, onda je sigurno Bari Sv. Edmunda bio prioritetna meta.

Ako se vođstvo i njegovo „usmeravanje" gnevne mase u pravcu izvesnih ciljeva poklopilo sa željom templara za osvetom, pobuna se ne bi mogla oceniti propalom, kao što ju je istorija procenila. Svakako, ako je cilj bila osveta protiv tri velika neprijatelja templara: hospitalaca, crkve i monarhije, stepen uspešnosti je očigledan. Ali ma koliko pobuna izgledala templarski orijentisana, ne zvuči nimalo logično da je Veliko društvo koje je podstaklo deo pobune moglo biti bazirano na društvu koje je bilo zabranjeno šezdeset devet godina pre toga Vitez templar koji bi, recimo, imao dvadeset jednu godinu u vreme zabrane, sada bi, u vreme pobune, imao devedeset godina. Templarska veza mora da je dostigla drugu ili treću generaciju do perioda pobune. Ta veza, prema tome, nije bila samo tajna grupa osnovana kao Veliko društvo zbog ustanka, ili kao grupa koja se priključila ustanku da ga iskoristi za svoje ciljeve, već je bila kanalisana kroz tajno društvo koje je postojalo skoro sedamdeset godina Da li je to bilo moguće?

Očigledno je da je neka vrsta labave organizacije ili grupa simpatizera radila za templare u vreme njihovih progona u Engleskoj za vladavine Edvarda

II jer je mnogo njih izbeglo hapšenje i praktično nestalo. Kraljevo traganje za zločincima uz pomoć ostalih religijskih redova je dovelo da hapšenja dvojice templara u Engleskoj i jednog u Škotskoj. Kao dodatak tome, veliki broj njih je izbegao hapšenje zahvaljujući pomoći i spolja i iznutra. Onda, hapšenja u Engleskoj su došla tri meseca posle hapšenja u Francuskoj, što je ostavilo dovoljno vremena za pripreme. Neka vrsta labave uzajamne pomoći mora da je tada uspostavljena, ali da bi se živelo i funkcionisalo sedamdeset godina, bilo je potrebno da se ta korisnost ili potreba za tajnim društvom koje je služilo za uzajamnu pomoć produži van životnog veka prvobitnih begunaca Morao je postojati zajednički cilj, zajednički strah ili zajednički neprijatelj koji će motivisati takvu dugovečnost. Ako je Veliko društvo zaista imalo korene u templarima, možda se ključ za zajedničko delovanje može naći u organizovanim aktivnostima povezanim sa Seljačkim ustankom. Da bi se ozbiljno istražila templarska veza, potrebno je da na nov način pogledamo na istoriju i rad ovog vojnog monaškog reda, rođenog u Prvom krstaškom ratu.

Ovo znači da ćemo se distancirati od daljih spekulacija o umešanosti masona, ali, kako će se videti, ne zadugo.

GLAVA 5.

VITEZOVI HRAMA

Godinu dana je trebalo hrišćanskim ratnicima da se borbom probiju kroz Nikeju i Antiohiju i da se nađu pred zidinama Jerusalima, 7. juna 1099. godine. Time je Prvi krstaški pohod bio pred svojim ispunjenjem.

Videvši da se krstaši približavaju, egipatski guverner Jerusalima je uništio ili zatrovao izvore vode oko grada i oterao sva krda stoke da ne bi poslužila njihovim potrebama. Svim hrišćanima je naloženo da napuste grad, ne zato što je to bio akt milosti, već je hteo da teret ishrane i vode za ove ljude padne na teret osvajača. Jedan od izbačenih hrišćana je bio Žerar, upravnik prenoćišta Amalfi u gradu. On je bio od velike koristi vođama opsade, jer je jako dobro poznavao grad i način kako je bila organizovana njegova odbrana.

Niko nije upozorio krstaše na vrućinu nepodnošljivu za one koji su nosili odeću ispod oklopa koji se zagrevao po ceo dan jer nije bilo zaklona od nepodnošljivog sunca. Niko nije rekao ovim ljudima, naviklim na šumovite oblasti Evrope, da oko Jerusalima nema drvene građe za konstrukciju opsadnih mašina. Materijal je morao da se donosi sa obale ili iz šuma Samarije, i bilo je potrebno čak šezdeset muslimanskih zarobljenika da nose jedno deblo. Nisu očekivali da će morati da pešače do izvora s vodom i nazad čitavih dvanaest milja da bi napojili stoku i obezbedili vodu za borce. Zatim je, posle šest nedelja agonije, pojačane nedostatkom vode i hrane, stigla vest iz Kaira da su Egipćani prikupili veliku armiju za oslobođenje grada Jerusalima. Očajanje i panika su zahvatili hrišćansku vojsku.

Tada je jedan sveštenik u hrišćanskom logoru objavio da su njegove molitve uslišene. Imao je viziju u kojoj mu je 6tkriveno kako će i pod kojim uslovima hrišćanima biti podarena pobeda. Prvo, moraju odbaciti sve grehe, sve

sebične ambicije, i prekinuti sve međusobne svađe. Sledeće je da moraju da poste i mole se tri dana. Trećeg dana moraju u poniznoj procesiji, bosonogi, da obiđu oko zidina Božjeg svetog grada. Ako ispune sve ove uslove, Bog će im podariti pobedu u roku od devet dana Vizija je prihvaćena kao stvarna, i vođe pohoda su naredili vojsci da prihvati njena uputstva. Posle dva dana posta celokupna armija je bosonoga krenula u ophodnju oko grada dugu dve milje. Smejući se egipatski branioci su sa zidina krstašima uputili bujicu uvreda, urinirajući na krstove koji su bili na čelu skrušene kolone.

Na sreću, proročanstvu je pomogao i završetak tri opsadne kule. Da bi ih dogurali na mesta predviđena za napad, trebalo je da zatrpaju velike delove jarka i suvog rova ispred zidina. Ovo je učinjeno, ali je veliku štetu hrišćanskoj vojsci nanosila kiša kamenja sa zidina i sumporna grčka vatra. Do večeri 14. jula, vojska je bila spremna i počelo je guranje gigantskih opsadnih kula ka zidinama. Rejmond od Tuluza je prvi došao do zidina sa svojom kulom, ali nije mogao preko mosta da prebaci svoje ljude do zida. Godfri de Bujon je do jutra uspeo da na severnom zidu postavi most sa kule do zida Borba prsa u prsa je trajala satima, ali do podneva Godfrijevi ljudi su bili na gradskom zidu. Drugi su nagrnuli za njima na ovaj mali mostobran da im pomognu, i uskoro je Godfri imao dovoljno ljudi, pa je mogao niz zidine bezbedno da spusti merdevine kojima se sve više ljudi penjalo na zid. Kada je imao dovoljno ljudi, krenuli su ka Kapiji stuba i osvojili je. Glavnina krstaša je nagrnula u grad. Jerusalim je bio zauzet devetog dana, kao što je proročanstvo najavilo.

Opijeni željom za krvavom osvetom, pošto su nedeljama patili izvan zidina, krstaši su jurnuli ulicama, provaljujući u kuće, radnje i џamije, masakrirajući sve muškarce, žene i decu koji su im pali u ruke.

U jednom izveštaju papi piše: „Ako želite da čujete kako smo postupili prema neprijateljima u Jerusalimu, znajte da su na stepeništu i u Hramu naši ljudi jahali kroz nečistu krv Saracena, koja je dopirala konjima do kolena“

Neko je proširio vest da muslimani ponekad progutaju svoje zlato kao najsigurniji način da ga sakriju, i posle toga je paranje stomaka bila uobičajena praksa da bi se od nesrećnika uzeo plen.

U nadi da će izbeći ovaj manijački pokolj, Jevreji su se okupili u svojoj glavnoj sinagogi da bi jasno pokazali da nisu muslimani. Krstaši su zapalili sinagogu i svi u njoj su uskoro bili mrtvi.

Rejmond od Agilera, pišući o masakriranim telima koja su pokrivala dvorište hrama, citirao je psalm 118,24: „Evo dan, koji stvori Gospod! Radujmo se i veselimo se u nj!“

Tako je pozornica bila pripremljena za čudnu mešavinu pobožnosti, samožrtvovanja, krvožednosti i pohlepe, što će obeležiti istoriju hrišćanskog kraljevstva na Istoku u sledeća dva veka.

Interesantan epilog Prvog pohoda zbio se s položajem skromnog reda koji je vodio Amalfi konačišta za hodočasnike. U znak zahvalnosti za njihove informacije i pomoć, u zanosu pobede monasima su dati mnogobrojni pokloni u blagu i zemlji. Bili su u stanju da prošire svoje operacije uz pomoć patronata punog entuzijazma novih hrišćanskih vladara Već 1118. njihov novi iguman, francuski plemić, odlučio je da red mora da čini više nego što je obezbeđenje prenoćišta i hrane za hodočasnike. Treba da u svoj red primaju vitezove koji će činiti vojni odeljak koji će se boriti za Svetu zemlju. Promenili su ime u Bolnicu sv. Jovana Jerusalimskog i zamolili papu da im dodeli statut, što je i učinjeno. Sa svojim novim bogatstvom i značajem, osećali su da su prerasli svog sveca zaštitnika sv. Jovana Blaženog. Objavili su da je njihov novi svetac zaštitnik sv. Jovan Krstitelj.

Te iste godine, u Jerusalimu je osnovan još jedan red koji će biti takmac hospitalcima po broju ljudi, bogatstvu i moći.

Podrška koju je Boldvin I dao novoorganizovanom redu hospitalaca sv. Jovana možda je inspirisala Hjua de Pajena, vazala grofa od Šampanje. De Pajen je 1118. podneo peticiju kralju Boldvinu II i zamolio da se njemu i još osmorici vitezova dozvoli osnivanje novog religioznog reda Patrijarhu Jerusalima su se zavetovali na siromaštvo, neporočnost i pokornost. Za razliku od hospitapaca, koji su upravljali konačištima i bolnicama u Svetoj zemlji, ovaj novi red se u potpunosti posvetio zaštiti hodočasnika u svetim mestima Tražili su dozvolu, i dobili je, da se smeste u delu kraljeve palate. Palata je u stvari bila bivša џamija Al-Aksa, koja je bila sagrađena na originalnim temeljima Solomonovog hrama Po ovoj lokaciji grupa je sebi dala ime siromašni vojnici Hrista i Solomonovog hrama U narednim vekovima bili su poznati pod imenima kao što su red Hrama, vitezovi Solomonovog hrama u Jerusalimu, i pod drugim brojnim varijacijama Bilo kako bilo, dve stvari su uvek ostale iste: kako god da su se zvali, to ime je u sebi sadržavalo Solomonov hram, i uvek je po popularnosti bilo na drugom mestu iza imena vitezovi templari.

Novi red je činio vrlo malo u prvih devet godina svog postojanja, a nema pisanih tragova da je primao nove članove. Onda su, izgleda, 1127. odlučili da se aktiviraju. Te godine je kralj Boldvin II uputio pismo Bernardu (kasnije sv. Bernardu), opatu Klervoa i najuticajnijem kleriku svog doba, o kome se ponekad govorilo kao o „drugom papi". Boldvin je zamolio Bernarda da iskoristi svoj značajni uticaj kod pape Honorija II kako bi se doneo statut koji će regulisati život i ponašanje članova reda Bernard je prihvatio da se angažuje.

Red je u početku bio tek nešto više od privatnog kluba formiranog oko grofa od Šampanje. Svi osnivači templara su bili njegovi vazali. Hju de Jajen je bio njegov rođak. Andre de Mobar, koji će postati peti veliki Majstor, bio je Bernardov ujak, koji je i sam bio iz Šampanje, dok je papa Honorije bio cistercitski sledbenik Bernardov. Papa je izabrao glavni grad Španije, Troa, kao mesto gde će se sastati koncil i razmotriti zahteve templara Prvu darovnicu u zemlji templari su dobili u Troa, a tu su osnovali i svoj prvi preceptorat u Evropi.

Bernard je obavestio papu o Boldvinovom zahtevu i podržao ga svim svojim autoritetom, koji nije bio mali. Kada je Hju de Pajan sa pet templara u svojoj pratnji stigao u Rim, papa ga je odmah primio. Papa je odlučio da se koncil sazove u gradu Troa sledeće godine, i tražio da templari budu prisutni. Bernard nije mogao lično da prisustvuje, ali je uputio pismo u kome je s oduševljenjem pisao o novom redu i njegovoj perspektivi. Objasnio je razloge zbog kojih misli da bi koncil trebalo zvanično da prizna red i da mu napiše statut, i za to je ponudio svoju pomoć. Bernardov uticaj je počivao na velikim uspesima koje je imao kao reformator i propagator monaškog života, i njegova pozicija je bila takva da je bilo koji projekat kome je on dao podršku odmah dobijao i podršku crkve i laika. Bernard je pomogao u pisanju templarskog statuta koji je baziran na njegovom cistercitskom redu, koji je opet za svoja pravila imao da zahvali još starijem benediktinskom statutu.

Da bi se razumela priroda templarskog reda, važno je zapamtiti da je to red monaha a ne red plemstva. Templari su bili religiozni red u vreme kada su monasi generalno smatrani boljima nego obični sveštenici, a samim tim i bliži Bogu. Sv. Bernard je zapisao: „Ljudi se ne mogu ugledati na sveštenike zato što su ljudi bolji nego sveštenici." Danas katolička crkva ima dobro organizovane linije koje idu od Svete stolice preko biskupa do sveštenstva, a savremeni monaški redovi su izgubili nekadašnji značaj i nisu toliko bitni za strukturu

crkve, osim kada ispunjavaju neki specijalizovani zadatak kao što je obrazovanje ili lečenje. Zato je danas teško zamisliti koliko su monaški redovi bili važni za crkvu; iz njihovih redova su se birale pape, naročito u jedanaestom i dvanaestom veku.

Monaški život je u počecima hrišćanstva bio lični napor da se čovek frustriran svetovnim okruženjem jednostavno povlači i živi na način koji je, kako je verovao, Bog očekivao od njega. Ovo je vreme asketskog pustinjaštva, pokret koji je prvo uporište imao u Egiptu. Cilj je bio da se čovek bori protiv svih telesnih želja i svih impulsa materijalizma. Tipičan primer je biografija monaha Antonija, koji je živeo u trećem veku n.e., a koju je napisao biskup Atanasije. Iako je živeo u vreloj egipatskoj pustinji, Antonije je do kraja života ispod kožnog odela nosio košulju od kostreti. Nikada se nije kupao, a postio je do granice umiranja od gladi. Njegova najveća iskušenja nisu proisticala iz odsustva životnih udobnosti već zbog seksualnih želja. Ispričao je da mu se đavo jedne noći javio u obliku lepe žene i mučio ga dok nije počeo glasno da viče. Tražio je stalno nove načine da muči svoje telo kako bi ga oslobodilo grešnih misli. Ovaj sveopšti napor da zadovolji Boga učinio je Antonija svecem još za života, a hodočasnici su se okupljali da ga vide i zatraže savet od njega. Najpoznatiji pustinjak od svih bio je sirijski asketa Simeon Stilit, koji je izgradio stub visok dvadeset metara i na njegovom vrhu živeo trideset godina. Hranili su ga sledbenici i hodočasnici koji su se verovatno starali i o njegovim sanitarnim potrebama.

Crkva se nije suprotstavljala ovakvim ekstremistima, ali ih nije ni ohrabrivala. Crkveni uticaj je više bio usmeren ka zajedničkom življenju, a samoća pustinjačkog života se delimično čuvala tako što su monasi boravili u privatnim ćelijama gde su se posvećivali molitvama, meditaciji i odmoru. Ovakav život je bio kombinovan sa nekim zajedničkim aktivnostima, kao što je bilo služenje mise, grupna molitva, obedovanje i rad. Građani koji su se divili monasima, a možda im čak i zavideli, ali nisu bili spremni za takvo lično žrtvovanje, mogli su učestvovati u deljenju njihovog života posredno, pomaganjem manastira ili davanjem poklona i zaveštanja u zemlji i drugim vrednim poklonima Mnogi manastiri u to vreme su bili potpuno nezavisne jedinice, koje su činili opat i dvanaest monaha, po ugledu na Bibliju i dvanaest apostola.

Možda je najuticajniji čovek ranog monaškog perioda bio Benedikt iz Nikozije. Ne želeći više da toleriše pokvarenost i korupciju rimskog načina života, Benedikt se povukao u obližnja brda i posvetio životu u potpunom siromaštvu i žestokom samokažnjavanju. Postepeno se njegova slava proširila i mladići su počeli da mu dolaze kao hodočasnici ili kao dobrovoljci koji su želeli da s njim dele njegovu veru i život. Počeo je da organizuje zajednice za ove sledbenike, što je kulminiralo osnivanjem manastira na Monte Kasinu oko 530. godine. Taj manastir se još nalazi na istom mestu bez obzira na to što je u Drugom svetskom ratu pretrpeo velika razaranja.

Mnogo značajnije od samog manastira bilo je Pravilo koje je Benedikt napisao za monahe. Ovo pravilo je postalo obrazac za veliki broj osnovanih monaških redova kao što su i cisterciti, čiji je statut postao osnova na kojoj su vitezovi templari doneli svoje pravilo. Centralna tema benediktinskog statuta su tri zaveta kojih su se rigorozno pridržavali: na siromaštvo, neporočnost i pokornost. Za prvi prekršaj, Pravilo je predviđalo verbalni prekor i boravak u samici gde se kao lek prepisivala stalna molitva Ukoliko ovo nije bilo dovoljno da monah napusti svoje grešne puteve, njegov opat je bio ovlašćen da iskoristi šibu. Ako se greške nisu mogle ni ovim načinom korigovati, monah je mogao biti isključen iz reda. Iako su se monasi trudili da budu sebi dovoljni što je više moguće, njihova osnovna obaveza je bila služenje Bogu kroz revnost i milosrđe. Monasi koji su živeli prema Pravilu (*regula*), postali su poznati kao „regularno“ sveštenstvo. Sveštenici koji su se slobodno kretali među ljudima (*saeculum*) postali su poznati kao „sekularno“ sveštenstvo, što je doprinelo porastu njihovog uticaja i poziciji poverenja. Mekani opšiveni pojas koji nose monasi i fratri sada je samo deo njihove odeće, ali u ranim počecima monaških redova svi su znali da je grubi konopac oko monahovog struka služio za samošibanje da bi se isterale grešne misli i nagoni.

Naravno, svetovnost se uvukla i u manastire kada su im pokloni u zemlji i zlatu omogućili da na svojim imanjima drže kmetove i zakupce, i monaški sistem je u jednom trenutku osetio potrebu za reformom. Na ovaj zahtev najdramatičnije se odazvao Bernard od Klervoa. On se 1112, kada je imao dvadeset jednu godinu, pridružio relativno novom redu cistercita Uskoro je postao opat od Klervoa i osnovao je ni manje ni više od šezdeset pet „sestrinskih kuća“. Bio je briljantan govornik, ubedljiv pisac, i za njega se znalo da je vodio besprekoran život u skladu sa cistercitskim Pravilom.

Bernard je imao samo dvadeset osam godina kada ga je koncil u gradu Troa zamolio da pomogne u pisanju pravila za templare. Učinio je i više od toga. Postao je njihov najglasniji zastupnik, insistirao da im se pomogne poklonima u zemlji i novcu terajući muškarce iz dobrih porodica da se odreknu svog grešnog života i prihvate mača i krsta kao vitezovi templari. Bernard je takođe uspeo da ustanovi oblik regrutovanja koji je omogućio templarima priliv novih članova kroz sve vreme njihovog postojanja Služenje u redu koje je saobražavalo pridržavanje strogih monaških zaveta sa stalnom opasnošću od smrti ili sakaćenja na svetom bojnom polju, bila je dovoljna pokora za pokriće svakog greha Ubice, lopovi, preljubnici, čak i jeretici, bili su dobrodošli, pod uslovom da su se odrekli svog ranijeg grešnog života i prihvatili svete zavete reda U vreme albigenske jeresi u južnoj Francuskoj, jedan broj jeretika katara, koji su se pokajali, pristupili su redu. Nemoguće je proceniti uticaj koji su takvi ljudi imali u tajnim enklavama reda, ali je ludo pomisliti da ga nije bilo.

Bernard je podsticao mladiće plemenitog porekla da se pridruže templarima i pozvao je sve hrišćane da pomognu red velikodušnim darivanjem. Francuski kralj se odazvao dodeljujući im zemlju, kao i veliki broj plemića Putujući u Normandiju Hju de Pajen se sreo s engleskim kraljem Stivenom. Kao sin Stivena od Bloa, heroja Prvog krstaškog rata, engleski kralj je odmah pružio podršku. Dao je templarima značajne sume novca i omogućio im da organizuju regrutaciju u Engleskoj i Škotskoj. Tamo su dobili ne samo poklone u zlatu i srebru već i produktivna imanja koja će im omogućiti konstantan priliv prihoda Stivenova žena Matilda im je poklonila vredan dvorac i imanje Kresing u Eseksu, ono isto koje je kasnije prešlo u posed hospitalaca i bilo poharano od pobunjenika za vreme Seljačkog ustanka.

Hju de Pajen je krenuo iz Jerusalima kao jedan od devet vitezova povezanih u nepoznatom, neozvaničenom redu. Vratio se dve godine kasnije kao veliki Majstor reda odgovornog jedino papi i bogatog zemljom, zlatom i srebrom, na čelu tri stotine vitezova zakletih da se bore i umru ako njihov Majstor tako naredi.

Za sve to vreme rad na njihovom pravilu je napredovao. To nije mogao biti još jedan u nizu monaških statuta, jer je život templara zahtevao putovanja, vojnu obuku, učešće u bitkama, a sve su to bile aktivnosti nepoznate u životu drugih monaških zajednica Na prvo mesto su došla tri osnovna zaveta, na neporočnost, siromaštvo i pokornost. Neporočnost se odnosila na oba pola

Templaru nije bilo dozvoljeno da poljubi ili dodirne ijednu ženu, čak ni svoju majku ili sestru. Čak je i razgovor sa ženama bio nepoželjan i često zabranjen.

Templari su nosili gaće od ovčije kože koje nisu nikada skidali. (Pravilo je određivalo da se templari nikad ne kupaju, tako da je zabrana skidanja gaća bila u funkciji seksualnih aktivnosti.) Nijedan templar nije smeo da dozvoli nikome, naročito drugom templaru, da vidi njegovo golo telo. U njihovim spavaonicama lampe su gorele po celu noć da bi onemogućile homoseksualne odnose, što je bila konstantna briga svih muških društava, uključujući manastire.

U skladu sa zavetom siromaštva, Hju de Pajen je poklonio svu svoju imovinu redu, što su zatim učinili i svi ostali članovi osnivači reda. Ako novi kandidat templara nije imao imovinu da priloži redu, morao je da dođe sa nešto gotovog novca, sa „mirazom“ koji je davao redu. Kada bi postao templar, nije mu bilo dozvoljeno da poseduje novac niti neke druge vrednosti, čak ni knjige. Ako je zarobljen plen, on je pripadao redu. Pravilo je bilo tako strogo da bi bio isključen iz reda ako bi se po njegovoj smrti utvrdilo da je posedovao novac ili neku imovinu, što mu je uskraćivalo hrišćansku sahranu.

Bespogovorna poslušnost nadređenima zahtevala se od svakog templara, i pošto je red bio odgovoran isključivo papi, red je stvorio i sopstveni sistem kažnjavanja, do smrtne kazne, za neposlušnost. Na primer, u crkvi templara u Londonu izgrađena je pokajnička ćelija samo metar i trideset duga, i u tu ćeliju je brat maršal (vojni komandant) za Irsku bio zatvoren zbog nepoštovanja naređenja Majstora. U tom kamenom zatvoru u kome nije mogao ni da se uspravi ni da se ispruži, ostavljen je dok nije umro od gladi. Ni na koji način templare nije obavezivao zakon zemlje u kojoj su privremeno boravili. Jedino je njihovo pravilo upravljalo njihovim ponašanjem, i jedino su njihovi nadređeni članovi mogli da ih kažnjavaju. Templari nisu imali pravo na privatnost, i ako bi templar dobio pismo, ono se čitalo naglas u prisustvu Majstora ili kapelana.

Na bojnom polju templarima nije bilo dozvoljeno da se povlače osim ako je neprijatelj bio jači u odnosu tri prema jedan, pa i tada samo ako im je bilo naređeno. Ako se desi da je neprijatelj mnogobrojniji i da pravilo pruža mogućnost da se povuku, a vojni komandant im naredi da ostanu na bojnom polju i bore se do poslednjeg, ta naredba se morala poštovati.

Ljudi koji su se priključili templarima zaista su mogli očekivati da će umreti na bojnom polju. Bilo je malo koristi u pojedinačnoj predaji u bici jer je templarima bilo zabranjeno da novac reda koriste za otkup zarobljenih članova

Kao rezultat toga, templari zarobljeni u borbi bi obično posle toga bili pogubljeni od neprijatelja.

Red je bio podeljen u tri klase. Prvu klasu su činila puna braća („vitezovi“), koji su morali biti slobodni i plemenitog porekla. Odeća po kojoj su se prepoznavali je bila bela mantija, kojoj je kasnije dodat crveni krst sa osam špiceva. Mantija je označavala nov beli život čistote u koji je ušao vitez. Drugu klasu, generalno zvanu vodnici, popunjavali su pripadnici slobodne buržoazije. Vodnici su služili kao vojnici, stražari, konjušari, poslužitelji i tome slično. Nosili su crveni krst na crnoj ili tamnobraon mantiji. Treću klasu su činili klerici, sveštenici koji su služili kao kapelani reda, i pošto su bili uglavnom jedini koji su u ovim klasama bili pismeni, služili su kao pisari, vodili knjige reda i bili odgovorni za druge dužnosti nevojnog karaktera Klerici su takođe, na zelenoj mantiji nosili krst templara. Oni su sve vreme morali da nose rukavice da bi ruke sačuvali čistim, „jer dodiruju Boga“ prilikom služenja mise. Takođe su bili glatko izbrijani, prema običajima toga doba, dok su vitezovi morali kosu redovno da podrezuju, ali su brade puštali da rastu.

Spoljašnji znak njihovog zaveta siromaštva bila je jednostavnost odeće ili opreme, bez ukrasa. Jedini ukras na odeći je mogao biti od ovčije kože. U skladu sa pravilima, morali su sve vreme da nose pojas kao simbol neporočnosti, koji je bio napravljen od ovčije kože.

Templarsko Pravilo je predviđalo dva obroka dnevno, ali je dozvoljavalo meso, koje je bilo zabranjeno u drugim monaškim redovima, zbog težine dužnosti koje su obavljali templari. Za vreme obeda razgovor je bio strogo zabranjen. Od njih se tražilo da apsolutno obavezno učestvuju u svim dnevnim molitvama, kao što je to bio uslov u svim drugim monaškim redovima.

Zastava templara je bila vertikalna, podeljena u dva bloka Jedan je bio potpuno crn, da simbolizuje tamni svet greha koji su templari napustili, a drugi je bio čisto beli, i odražavao je čisti život reda Zastava se nazivala „Beau Séant“, što je bio i njihov bojni poklič. Reč *beau* se danas generalno prevodi sa značenjem „lep“, ali ona znači mnogo više. U srednjovekovnom francuskom jeziku je označavala uzvišeno stanje, za koje su prevodioci nudili reči kao što su „plemenit“, „slavan“, čak „veličanstven“. Kao bojni poklič, „Bean Séant“ je značio „Budi plemenit“, „Budi slavan“.

Inicijacija templara ili sastanci držani su u potpunoj tajnosti. Svaki templar koji otkrije nešto od rituala, čak i drugom templaru nižeg ranga nego što je

njegov, bio je kažnjen, čak i isključenjem iz reda Da bi se očuvala tajnost, sastanke su obezbeđivali vitezovi koji su stajali ispred vrata sa isukanim mačevima Iako o tome nema dokumenata, legenda kaže da su u nekoliko slučajeva špijuni, ili možda samo radoznalci, bili posečeni odmah pošto su bili otkriveni.

Celokupni sadržaj Pravila je bio krajnje poverljiv, iako je svaki veliki Majstor mogao dodati nova pravila ili čak preskočiti poneko staro. Početniku se otkrivao onaj deo Pravila koji mu je omogućavao da zauzme svoje mesto na najnižoj lestvici reda Kako je napredovao u templarskoj hijerarhiji, tako su mu se otkrivali i tumačili novi delovi Pravila Poznavanje sadržaja kompletnog Pravila je bilo dostupno samo najvišim krugovima reda Za sve ostale Pravilo je funkcionisalo na osnovi „minimuma saznanja“. Jedan od najtežih prekršaja pravila reda je bilo otkrivanje bilo kog dela Pravila.

Sastanak vitezova templara u nekoj od njihovih crkava bi mogao da podseti na legendu o kralju Arturu i njegovom Okruglom stolu, zato što je većina templarskih crkava bila okrugla da bi podsećala na Crkvu Svetog groba u Jerusalimu. Okrugla crkva templara u Londonu, na primer, ima kamenu klupu uokrug celog perimetra tako da svi vitezovi koji sede gledaju u pravcu centra Ne postoji „presto“ ili posebna dekoracija koja bi naglasila da je neko sedište važnije od drugih.

Konačno, prema Mateju iz Pariza, templari su posedovali preko devet hiljada imanja širom Evrope, plus vodenice i tržnice. Ovo nije bio jedini izvor prihoda templara, bilo je i drugih. Plen otet ili donet od strane nekog brata je išao redu. Za vreme dve stotine godina postojanja, preko dvadeset hiljada članova je poklonilo zemlju ili novac redu. S obzirom na to da su kupili i sagradili sopstvenu flotu da bi trasnportovali ljude i robu na Istok, kao i na to što su ratnim brodovima štitili ostale, templari su zarađivali prihod od transporta sekularnih krstaša i hodočasnika u Svetu zemlju. Često su od nečlanova dobijali zaveštanja kroz testamente ili memorijalne poklone. Crkva u Rimu im je redovno pomagala i uticala na druge da templarima pomažu. Javno samošibanje, deo kazne pokajanja engleskog kralja Henrija II zbog njegove uloge, direktne ili indirektne, u ubistvu Tomasa Beketa, nadbiskupa Kenterberija, bilo je dobro poznato. Manje je poznato da je drugi deo pokajanja bio plaćanje značajne sume novca vitezovima koji je iskorišćen za finansiranje sledećeg krstaškog pohoda. Rezultat svega ovoga je bio značajan višak fondova,

a taj višak je počeo da radi, jer su templari ušli u relativno nov posao, posao s novcem.

Mnoge karakteristike su pridodate templarskim finansijskim aktivnostima pod imenom „bankarstvo“, koje zapravo ne stoje. Magazin „Fortuna“ je za njihovu kategoriju poslovanja dao najbolji imenitelj: „različite finansijske usluge“. Najlakša finansijska usluga za templare bilo je čuvanje depozita. Pošto su stalnim stražama morali da čuvaju svoje sopstveno blago, nije im bio potreban poseban napor ili dodatno ljudstvo da čine istu uslugu drugima. Toliko su njihovi objekti bili sigurni da su čak i vlade država koristile njihove usluge. U jednom trenutku je Engleska kod njih čuvala deo svog krunskog nakita Ima, naravno, zapisa o krađama iz templarskih kuća, ali oni su bili najveća garancija i dalje, pogotovo u vremenima kada je jedina zaštita vrednosti bila naoružana zaštita ili dobro skriveno mesto. Ako je, recimo, bogat čovek trebalo da putuje, mogao je svoje blago da nosi sa sobom i rizikuje da ga opljačkaju banditi, ili lord rival, ili da ga ostavi kod kuće, uz rizik da mu ga ukradu rođaci ili zakupci ili neki drugi koji bi napali njegovu kuću. Sada je postojala efikasna alternativa koju su kao uslugu nudili naoružani monasi čija je reputacija bila da su tuđe blago štitili žestoko, kao svoje sopstveno.

Druga važna usluga koju su obavljali templari je bila da su služili kao posrednici. Preuzimali su ugovore za skupljanje poreza, a ponekad su služili kao posrednici u pregovorima oko otkupa i vraćanja važnih zarobljenika, čak do tačke da su sopstvenim novcem učestvovali u aranžmanima oko plaćanja otkupa. Ove usluge su obavljali podjednako za obe strane, ako su obe bile hrišćanske.

Templari su upravljali fondovima, u smislu da su skupljali prihod ili upravljali imovinom koja donosi prihod. Raspoređivali su prihode korisnicima na bazi potpisanog ugovora, garantujući uspešno upravljanje vlasništvom drugih. Zauzvrat su od prihoda uzimali proviziju.

U poslovima sa nekretninama templari su pozajmljivali novac na prihod od imovine, izbegavajući zabranu zelenašenja tako što su uzimali prihode od imovine dok dug ne bi bio isplaćen. U ovom slučaju oni su se pojavljivali kao upravljači imovinom, što su bili u stanju da obavljaju jer su imali ljude u koje su mogli da se pouzdaju. Verovatno njihova najpopularnija usluga je bila izdavanje novčanih potvrda. Ovi dokumenti su se poštovali u svakoj templarskoj ustanovi i mogu se smatrati pretečom čekova i bankarskih garancija. Bila je to važna

usluga. Ako bi plemić iz Provanse želeo da pošalje sinu i kmetovima koji su bili u krstaškom pohodu novac, morao je da pronađe prenosioca u koga je mogao da ima poverenje, angažuje pratioce da ga prate, da snosi troškove puta dugog hiljade kilometara, plašeći se bandita na kopnu, gusara na moru, ili opasnosti od brodoloma. Bilo je mnogo lakše, i manje je koštalo, da se novac preda lokalnom Majstoru templara, a da se isplata novca izvrši, recimo, u Jerusalimu bez opasnosti od gubitka. Provizija za „troškove" plaćena je s olakšanjem.

Nemoguće je reći koju su od ovih usluga izmislili templari, ako su uopšte izmislili ijednu. Italijanske bankarske familije su počele da nude slične usluge, a Venecijanci su davno pre ovoga usavršili tehnike međunarodnog transfera novca i izvesnih aspekata deobe rizika i trgovinskog bankarstva, ali samo među sobom. Jevreji u Evropi, kojima je zakon u mnogim zemljama zabranjivao da poseduju zemlju ili druga sredstva za proizvodnju, bili su prinuđeni da se okrenu trgovini i finansijskim transakcijama, iako se mora reći, uglavnom između sebe. Pozajmljivali su novac vladarima, ali obično kroz komunalnu aktivnost, a ne kao „banka". Templari su svoje finansijske usluge obavljali na široj osnovi, i nisu to krili od javnosti, što je možda rezultiralo preteranim entuzijazmom istraživača tog doba da templarima pripišu i one finansijske izume koje ovi nisu napravili.

Jedna stvar koju su militantni monasi izmislili, zasigurno, bio je način identifikacije koji je bio potreban da se transakcija kompletira. Danas za to imamo lične isprave sa fotografijom, broj socijalnog osiguranja, vozačku dozvolu, broj bankovnog računa, nevidljivo fluorescentno mastilo, otiske prstiju i čitavu industriju posvećenu bezbednosti i identifikaciji. Čak i sa svom tom tehnikom koja je na raspolaganju, desi se da novac ode pogrešnoj osobi, ili se ukradeni čekovi unovče. Možemo samo da zamišljamo probleme čoveka u Jerusalimu koji treba da uruči veliku sumu gotovine nepoznatom čoveku koji je ušao na vrata sa samo jednim komadom papira u ruci, izdatim tri meseca ranije u Parizu. Tada nije bilo teleksa, telegrafa, nije bilo načina da se utvrdi da dokument nije bio falsifikovan ili da je čovek koji ga donosi zaista čovek na koga dokument glasi.

Pisci su pristalice prelomljenog novčića ili talismana, ali upotreba „podudarajućih komada", kao sredstva identifikacije, zahteva da se jedan komad pošalje unapred drugoj strani, posebno ako je važio princip da izdata potvrda važi u *svakom* templarskom centru. Ono što je bilo apsolutno potrebno bila je

standardizovana procedura identifikacije. Jedan metod bi bio da postoji jedan ili više „svedoka“ koji mogu potvrditi identitet. Drugi metod je bio da se postavi jedno ili više ličnih pitanja na koja je, pretpostavljalo se, jedino primalac mogao da odgovori. *Pitanje:* Kao dečak pao si sa drveta i povredio se. Koliko si tada imao godina? *Odgovor:* Devet godina. *Pitanje:* Koje drvo je to bilo? *Odgovor:* Hrast. *Pitanje:* Ko te je podigao i uneo u kuću? *Odgovor:* Moj ujak Tomas. Taj drevni sistem je i danas u upotrebi, što sam nedavno otkrio kada su mi poslali novac iz Amerike u Englesku. Postavili su mi pitanje na koje je samo primalac mogao tačno da odgovori. Pitanje je bilo: „Kako je devojačke prezime vaše majke?“ Pošto sam otkrio tajnu reč *Džejmison,* novac mi je uručen.

Pisma su takođe zahtevala verifikaciju, pošto su većinu napisali pisari i prepisivači. Lažna pisma su mogla nositi opasne pogrešne instrukcije za pokrete vojske ili brodova Ugrađene šifre su mogle da posluže kako bi se osigurala autentičnost. U kodiranom pismu se iza bezazlene sadržine mogla kriti prava informacija koja se čitala po određenom principu, na primer da je drugo slovo treće reči u svakoj rečenici ono što čini deo poruke. Skrivena poruka je mogla biti u ogromnom rasponu od, recimo, „Pošaljite dva broda u Mesinu“, do „Ubijte donosioca ovog pisma“.

Templari su imali mrežu obaveštajnih agenata u glavnim gradovima Bliskog istoka i duž mediteranske obale, i sigurno su morali da koriste tajne načine komunikacije. Međunarodne finansijske transakcije su zahtevale potpunu tajnost, pomorske operacije su zahtevale da se informacije o kretanju brodova kriju od muslimana i pirata, a vojna administracija na dva kontinenata je sigurno zahtevala tajnost. Tako su templari stekli reputaciju, ne uvek povoljnu, za svoju privrženost tajnovitosti delanja, koja se najdirektnije očitovala na njihovim sastancima i koncilima.

Sve zajedno, obaveštajni sistem kodova, signala, tehnika identifikacije i tajni poslovi s kontinuiranim vojnim i finansijskim operacijama, obogaćeni strašnim opredeljenjem za tajnost prilikom inicijacija i sastanaka, stvorili su idealnu osnovu za stvaranje tajnog društva Sigurno nijedna druga organizacija u Evropi četrnaestog veka nije imala toliko potrebe i ljubavi za tajnim operacijama kao što je to bio slučaj sa vitezovima Hrama Sigurno je da su templari u Engleskoj, ako su osetili da su u opasnosti i odlučili da na brzinu stvore tajnu organizaciju pošto su saznali za hapšenje svoje braće u Francuskoj

13. oktobra, a imali su do prvih hapšenja u Engleskoj 10. januara skoro tri meseca, imali sve raspoložive pretpostavke da to efikasno učine.

Sve ove administrativne aktivnosti ne treba bukvalno shvatiti. Nisu naoružani vitezovi, uglavnom nepismeni, provodili sate u dešifrovanju poruka ili u menjačnicama sedeli za knjigama računa, ili u magacinima nadgledali šišanje ovaca. Oni su bili ratnici, a ne knjiški moljci. Iako se među sobom nisu zvali „viteže" ili sa više počasti „ser", već skromnim eklezijstičkim imenom „brat" *(frater* ili *frère,* templari su morali imati viteški stepen i poreklo. To je i opredelilo nihovo osnovno zanimanje. U redu Hrama oni su bili oficirska klasa, i imali su kao osnovno usmerenje i delovanje učešće u vojnim pohodima i bitkama Iza njih je stajala armija administratora, lokalnih trupa i službenika koja ih je nadmašivala u odnosu pedeset prema jedan. Red nije mogao biti sastavljen od 100 procenata „vitezova" kao što se danas moderno vazduhplovstvo ne sastoji od 100 procenata pilota Vodnici su bili ti koji su imali više različitih zaduženja, mogli su biti vojnici, lične sluge vitezova ili upravnici njihovih imanja Templarski klerici kao pismeni ljudi sigurno su se u velikom broju bavili upravljačkim ili finansijskim poslovima, uključujući i pisanje šifrovanih poruka Drugi upravljači, nadglednici, pisari, bili su samo službenici, i u kasnijim godinama života reda bili su arapskog porekla Kako je Sveta zemlja postala mešavina evropske i lokalne krvi u nekoliko generacija, mladići koje su tu regrutovali i obučavali templari, postali su značajna snaga u njihovim redovima, poznata kao „turkopoli" kojima je komandovao templarski oficir koji je nosio titulu brat turkopol *(frère Turcopolier).*

Veliki Majstor, koji je imao i čin opata, bio je autokratski vladar reda, iako se savetovao i primao sugestije od svojih potčinjenih oficira. Majstori preceptorata i podnačelstava su bili autokrate na sličan način, ukoliko nije bio prisutan veliki Majstor. On nije bio samo administrator već i vojni komandant na prvoj borbenoj liniji, što je evidentno iz podatka da je od dvadeset jednog velikog Majstora, deset poginulo na bojnom polju ili umrlo kasnije od zadobijenih rana.

Kako je red sazrevao i rastao brojčano i bogatstvom, veo poniznosti je spao. Iako su bili monaško bratstvo, templari su se neizbežno upleli u politiku, naročito u jerusalimskom kraljevstvu. Njihova uloga u političkim mahinacijama je dovela do neizbežnog rivaliteta sa redom Bolnice sv. Jovana u Jerusalimu. To

rivalstvo je preraslo u takvu mržnju da je bilo slučajeva da je na ulicama dolazilo do oružanih borbi između templara i hospitalaca.

Da bi se shvatila promena kod templara od poniznih i siromašnih monaha, posvećenih staranju o hodočasnicima, u nadmeni centar moći, moramo istražiti aktivnost reda Hrama u njegovim posledinjim godinama pre gubitka Svete zemlje i brutalnog ukidanja reda.

GLAVA 6.

„POSLEDNjI VELIKI MAJSTOR“

Tedaldo Viskonti, nadbiskup Lieža, bio je u Svetoj zemlji 1271. kada je stigla vest da je izabran za papu. Kao Grgur X konačno je imao uticaj da pokrene novi krstaški pohod koji je, to je jasno video, očajnički bio potreban. Jerusalim je bio izgubljen, a hrišćanska teritorija je sada zauzimala uzani pojas koji se držao zahvaljujući utvrđenim gradovima, koji su poput labave nanizane ogrlice ležali uz obalu onoga što je danas Liban i Izrael, gde je svaki grad bio centar posebnog feudalnog poseda.

Bogati hrišćanski vlastodršci su živeli (i čak se oblačili) kao orijentalni vlastodršci, koji su želeli da očuvaju svoje bogatstvo i prihode, koji su sada zavisili od trgovine sa muslimanskim susedima i trgovačke veštine, flote i finansiranja od strane starih rivala Đenove i Venecije. Oni nisu delili papin entuzijazam u vezi s novim krstaškim pohodom za ponovno osvajanje svetih mesta, i to ratom koji bi mogao da ugrozi njihove pozicije i bogatstvo.

Sledeći uobičajeni put za pokretanje krstaškog rata, Grgur X je sazvao koncil u Lionu, koji je počeo u maju 1274. Vladajući prinčevi koji su sami mogli da narede pokretanje novog pohoda nisu se pojavili na koncilu. Ostareli kralj Aragona Džems I je bio jedini vladajući monarh koji se pojavio, ali kada je video da za njega tu neće biti koristi, uskoro je otišao kući. Mariji Antiohijskoj je bilo dozvoljeno da se obrati koncilu, i ona je to iskoristila da se požali učesnicima da, iako je njena krvna linija imala prednost, njen rođak, kralj Hju Kiparski, uzurpirao je presto Jerusalima. Još dramatičniji je bio istup delegata vizantijskog cara Mihaila VIII Paleologa da car daje svoj pristanak, osam stotina godina posle crkvenog raskola, da pravoslavna crkva prizna supremaciju katoličke crkve. Ova koncesija nije imala nikakve veze sa teologijom. Car je očekivao da će ovo

priznanje pokroviteljstva Rima dovesti do toga da Sveta stolica spreči papinog najbližeg saveznika, Šarla Anžujskog, od namera da osvoji Vizantiju. Vizantinci nisu bili jedini koji su sa strahom gledali kako se senka ovog moćnog čoveka nadnosi nad ceo koncil.

Šarl, brat Luja IX, francuskog kralja, bio je grof od Anžua i Provanse. Sveta stolica, u cilju da onemogući antipapsku kuću Hoentšaufena u Italiji, brzo je reagovala posle smrti vođe ove vladarske kuće, Fridriha II. Crkva je napravila dogovor sa Šarlom Anžujskim i pozajmila mu novac da pokrene vojnu kampanju protiv Fridrihovih naslednika Šarl je pobedio, i papa ga je proglasio kraljem Sicilije i kraljem Napulja. Tako je Šarl postao jaki čovek Mediterana, sa papinom podrškom za sve što je činio. Imao je i nepokolebljivu podršku svog rođaka Gijoma od Božea, koji je upravo bio izabran za velikog Majstora viteza templara.

Što se tiče peticije Marije Antiohijske, papa Grgur X ju je nagovorio da svoja prava na presto Jerusalima proda Šarlu, i posredovao u pregovorima oko uslova. Šarl je prihvatio da plati Mariji deset hiljada zlatnih funti, sa obećanjem da će joj plaćati i četiri hiljade funti godišnje do kraja života za to što ga je potvrdila za kralja Jerusalima. Njegov rođak, veliki Majstor koji je prisustvovao koncilu, potvrdio mu je podršku templara za kraljevsko pravo koje je upravo kupio.

Što se tiče novog pohoda, neće ga biti. Biskupi su obavestili koncil da na njihovim teritorijama nema raspoloženja za krstaški pohod. Vitezovi i baroni nisu više verovali u spiritualnu korist koju im je obećavala crkva. Znali su da je krstaški koncept bio rođen iz poštovanja za Svetu zemlju Isusa Hrista, ali su sada osećali da su te duhovne vrednosti bile ocrnjene, trampljene od strane papa za vojnu podršku u Pruskoj, Litvaniji, i protiv Albigeneza u Francuskoj. Imali su utisak da se ideja krstaških pohoda degenerisala u sredstvo dobijanja vojne podrške za planove crkve, po cenu velikih poreskih opterećenja za stanovništvo, i znali su da veliki deo tako prikupljenog novca nikada nije trošen za namene za koje nije bio prikupljen. Preveliki njegov deo je otišao na luksuzan život visokog sveštenstva I obični ljudi su takođe bili razočarani. Raslo je osećanje da pošto su Jerusalim, Vitlejem, Nazaret i veći deo Svete zemlje bili izgubljeni, da je tako Bog želeo. Zato neće biti novog krstaškog pohoda.

Jedini koji je imao neku korist od koncila u Lionu je bio Šarl Anžujski. Njegovi planovi se nisu poremetili kapitulacijom cara Mihaila zbog toga što su

stanovnici Vizantije, kada su saznali da je njihov car ponudio da potčini njihovu crkvu autoritetu rimske crkve, zapretili opštom pobunom, pa je Mihailo morao da ustukne.

Kada se biskup Tripolija sa delegacijom vratio u Svetu zemlju i objavio neuspeh koncila da organizuje nov krstaški pohod, političko spletkarenje se pojačalo. Domaći krstaši, koji nisu želeli rat protiv nevernika, neumorno su se borili između sebe. Kralj Hju Kiparski, koji je za sebe oteo presto Jerusalima od rođake Marije Antiohijske, pokušao je da nametne svoju vlast Bejrutu. Muž naslednice Bejruta, Englez koga su zvali Hamo L'Estrange („Hamo Stranac“) posumnjao je u namere Hjua, i pre nego što je umro sklopio je sporazum sa egipatskim sultanom Baibarsom da svoju ženu i njene zemlje stavi pod njegovu zaštitu. Posle Hamove smrti, kralj Hju je kidnapovao njegovu udovicu, sa namerom da je uda za svog pristalicu. Pridržavajući se sporazuma, Baibars je uz lokalnu podršku naterao Hjua da je vrati u Bejrut. Da osigura da se slični pokušaji ne ponove, Baibars je obezbedio stalne čuvare za udovicu. Tako su naoružani telohranitelji nevernika čuvali hrišćansku plemkinju od planova kralja Kipra i Jerusalima.

Sledeći potez kralja Hjua je bio pokušaj da ostvari kontrolu nad provincijom Tripoli. Kada je princ Bohemond VI od Antiohije umro 1275, titula i Tripoli su pripali njegovom četrnaestogodišnjem sinu. Hju je objavio da će biti regent dok dečak ne postane punoletan, ali kada je stigao u Tripoli ustanovio je da se dečakova majka već proglasila za regenta i odvela dečaka pod zaštitu svog brata, kralja Lava III od Armenije, van Hjuovog domašaja Pošto Hju nije dobio lokalnu podršku za svoju akciju, vratio se iz Tripolija na Kipar. Regentkinja je stavila Tripoli pod jurisdikciju biskupa od Tortose, koji je iskoristio položaj da napadne svog ličnog neprijatelja, biskupa Tripolija, pokušavajući da ga uzdrma, a čak je neke njegove pristalice proterao pa čak i pogubio. Na sreću biskupa Tripolija njegov novi prijatelj sa koncila u Lionu, veliki Majstor templara, pružio mu je i oružanu zaštitu. Dve godine kasnije, kada je mladi princ postao punoletan i vratio se u Tripoli pod imenom Bohemond VII, ustanovio je da mora da se suoči sa dva jaka neprijatelja, kraljem Hjuom i redom templara.

Hju nije imao mnogo sreće time što je bio kralj Jerusalima, ali se nadao da će biti bolje sreće sa lukom Akra, utvrćenim gradom većim od Londona, u kome je živelo skoro četrdeset hiljada ljudi. Smeštena na sredokraći između Tira i Haifb, bila je to glavna luka za trgovinu sa Damaskom. Od vremena gubitka

Jerusalima Akra je postala glavna baza templara koji nisu sa odobravanjem gledali na pretenzije kralja Hjua, a njihov veliki Majstor lože je u potpunosti davao podršku svom ambicioznom rođaku, Šarlu Anžujskom. Hospitalci, koji su izgubili svoju veliku tvrđavu u unutrašnjosti zemlje, Krak de Ševalije, spali su na samo tri stotine vitezova u Svetoj zemlji, od nekadašnjeg vrhunca kada su imali nekoliko hiljada vitezova, i nisu bili uticajan politički faktor. S druge strane, Venecijanci sa svojom vojskom, brodbvima i trgovačkim kućama, bili su veoma jak politički faktor, i stali su na stranu templara protiv kralja Hjua Svestan saveza između pape i Šarla Anžujskog, patrijarh Akre je ostao neutralan, kao i tevtonski vitezovi, vojni religiozni red koji su bili osnovali nemački krstaši.

Ostavši bez podrške, Hju se povukao na svoje ostrvo 1276, ali je ostavio *bailli,* zamenika, lojalnog vazala Baliana od Ibelina. Sledeće godine Šarl je završio dogovore za kupovinu prava na jerusalimski presto od Marije Antiohijske, i krenuo u akciju. Poslao je vojsku u Akru pod vođstvom svog zamenika, Rožea de San Severino. Po dogovoru, templari i Venecijanci su pripremali Rožeovo iskrcavanje i ulazak u grad. Suočen sa dokumentima koje su potpisali Marija Antiohijska i papa, uz prisustvo vojnika Venecije i templara, Balian nije imao izbora sem da odstupi, i Šarl Anžujski je postao kralj Jerusalima.

Te iste godine mladi princ Bohemond VII je prekršio reč koju je dao rođaku i vazalu Giju od Džebaila Giju je bilo obećano da će njegov brat Džon dobiti ruku izvesne bogate naslednice, ali se umešao biskup Tortose. Želeo je to bogatstvo za svoju porodicu i naterao je Bohemonda VII da raskine dogovor sa Gijem od Džebaila u korist biskupovog nećaka Gi je rešio da kidnapuje mladu naslednicu i da je uda za svog brata. Znajući da će Bohemond krenuti za njim, Gi je potražio spas kod Bohemondovih neprijatelja, Vitezova Hrama. Da bi kaznio templare, Bohemond je porušio kuće templara u Tripoliju, a kao odgovor, veliki Majstor lože je poveo templare u pohod protiv Tripolija i spalio Bohemondov zamak u Botrunu. Ostavio je deo snaga u Džebailu kao podršku Giju, i vratio se u svoj centar Akru, ali čim je tamo stigao saznao je da je Bohemond krenuo na Džebail. Gi je sa svojom vojskom, uz pomoć templara, izašao da dočeka Bohemonda, i strašno ga porazio.

U januaru 1282. Gi je odlučio da pokuša osvajanje Tripolija. Sa svojom braćom i malom grupom pristalica je tajno ušao u grad i prvo otišao u obnovljenu komandu templara Grupa je zatim otišla da se sakrije u kasarnu

hospitalaca, ali je neko prijavio njihov dolazak Bohemondu. Princ ih je opkolio u kuli pa su hospitalci počeli pregovore o uslovima da im se poštede životi ako se mirno predaju. U trenutku kada su pali u njegove ruke, Bohemond je zaboravio dato obećanje. Naredio je da se Gijevi pratioci oslepe. Gi i njegova braća su zakopani u zemlju tako da im je samo glava virila i tako ostavljeni da umru od gladi i žeđi.

Godine 1279. kralj Hju je još uvek kipteo od besa zbog dogovora između njegove rođake Marije i Šarla Anžujskog i odlučio da još jednom proba da nametne svoj uticaj nad Akrom kao da je pravi kralj Jerusalima. Sa vojskom svojih vazala iskrcao se pred Akrom i pozvao lokalno plemstvo da mu se pridruži. Niko se nije odazvao. Glavna snaga protiv Hjua su bili templari čiji je veliki Majstor podržavao, zajedno sa Venecijom, kralja Šarla. Po feudalnom ugovoru između kralja Hjua i njegovih kiparskih vazala ovi su bili obavezni da najviše četiri meseca u godini provedu u vojnoj službi van ostrva, i kada je to vreme isteklo, oni su se vratili na Kipar.

Kralj Hju nije imao druge alternative nego da ode sa njima, ali se osvetio templarima na taj način što je konfiskovao svu njihovu imovinu na Kipru. Čak ni intervencija pape ga nije ubedila da im je vrati.

U ovo vreme su se na sceni pojavile horde Mongola, koji su pod naslednicima Džingis kana prodrli na Bliski istok i osvojili Persiju (Iran) i zemlje između reke Tigar i Eufrat (Irak). Njihov najveći neprijatelj je bio Baibarsov naslednik Kalaun, sultan Mameluka, koji je vladao Egiptom, Sirijom i Palestinom. Mongolski ilk han (veliki han) je 1280. poslao ambasadora u Akru sa obaveštenjem da će sledeće godine krenuti na Siriju sa sto hiljada vojnika, i ponudio hrišćanima savez za borbu protiv zajedničkog neprijatelja. Hrišćani nisu odgovorili, ali egipatski sultan jeste. U želji da ograniči svoje vojno angažovanje na samo jednog neprijatelja, sultan Kalaun je predložio desetogodišnje priMirje sa hrišćanima Pakt je potpisan, i na njemu se nalaze potpisi velikih Majstora hospitalaca, tevtonskih vitezova i vitezova templara. Kao vicekralj Šarla Anžujskog, Rože de San Severino je potpisao za Akru, sledeći instrukcije da održi mir i savez sa Egipćanima, jer je Šarl želeo da ima osigurana leđa kada krene u svoj pohod na Vizantiju.

Uprkos nezainteresovanosti hrišćana, ilk han je krenuo sa svojim strašnim konjanicima u pohod, septembra 1281, a egipatski sultan Kalaun, koji je okupio svoju vojsku oko Damaska, krenuo mu je u susret. Imali su nekoliko žestokih

sudara, desetine hiljada ljudi je ostalo na bojnom polju, ali ni jedan nije ostvario odlučujuću pobedu. Onda je u velikoj bici kanov brat, Mangu Timur, bio teško ranjen i naredio je svojim Mongolima povlačenje. Kalaun je imao prevelike gubitke u ljudstvu i zalihama da bi organizovao poteru. Rat je završen nerešeno.

Onda se, posle šest meseci, desio događaj koji je promenio odnos snaga i politike u celom mediteranskom basenu, od Španije do Svete zemlje. Neki italijanski istoričari su napisali da je društvo kriminalaca sada poznato kao mafija, evoluiralo iz tajnog društva koje su osnovali sitni plemići i vođe seljaka na Siciliji, kao oblik otpora francuskim zavojevačima. Ako su u pravu, onda su mafija ili njene preteče, imali dramatičnu ulogu u konačnom gubitku Svete zemlje. U toku jedne noći, 30. marta 1282, u operaciji koja je zahtevala mnogo nedelja najtajnijih priprema, Sicilijanci su se digli i ubili sve omražene Francuze na ostrvu, a ovaj krvavi događaj je poznat u istoriji kao Sicilijanska večernja. Ta noć je uzdrmala kraljevstvo Šarla Anžujskog i papstvo koje ga je podržavalo.

Kralj Šarl je prikupio vojsku u južnoj Italiji za pohod i osvajanje Konstantinopolja. Sada je morao da upotrebi tu armiju za osvajanje svog potpuno izgubljenog sicilijanskog kraljevstva. Kralj Pedro III Aragonski je dobio istu ideju i počeo da šalje trupe na Siciliju, tako da je Šarl, kada je stigao, otkrio da se nalazi pred ratom. Pomorske snage Aragona su porazile Šarlovu flotu u Nesinskom tesnacu, a nekoliko meseci kasnije su isprašili njegovu napolitansku flotu u Napuljskom zalivu. Papska država mu je došla u pomoć sa novcem i ljudstvom, što je gotovo ispraznilo njenu kasu, kako se sukob raširio. Đenova, umešana u rat sa Šarlovim jakim saveznikom, Venecijanskom republikom, nastupila je sa obnovljenom snagom. Filip III Francuski je podržao svog ujaka Šarla direktnom invazijom na Aragon, ali je doživeo težak poraz od strane Pedra III, koga je zatim papa ekskomunicirao iz crkve. Šarl Anžujski nije više bio jaki čovek Mediterana, ili nekog drugog mesta.

Na istoku, car Mihailo je mogao da odahne. Neće biti invazije na Konstantinopolj i nema potrebe da se pravoslavna crkva potčini Rimu. Egipatski sultan je gledao kako njegov hrišćanski saveznik gubi snagu i prestiž i znao je da Šarl neće biti u stanju da odbrani svoje pravo na jerusalimski presto, a još manje da se otrese Mameluka koji su bacali poglede ka njegovim vizantijskim neprijateljima. Sada nije bilo ni jedne vojne sile koja je mogla podržati krstaške centre u Svetoj zemlji, a nije bilo ni govora o novom krstaškom pohodu jer su skoro svi evropski vladari držali jedan drugog za grlo.

Kralj Hju na Kipru se posebno radovao kada je čuo da je Šarlu potreban njegov vazal Rože de San Severino, i naredio mu je da se vrati u Italiju, a ovaj je u Akri kao namesnika ostavio svog zbunjenog maršala, Odoa Polišiena. U julu 1283. Hju je isplovio sa Kipra, ovoga puta odlučan da postane kralj Jerusalima. Njegova flota je uzela kurs ka Tiru, ali su vetrovi bacili flotu ka Bejrutu. Hju je odlučio da krene na jug ka Tiru brodom, dok će njegove trupe krenuti kopnom u istom pravcu. Na tom maršu su ih napadali muslimani i nanosili gubitke, a Hju je bio ubeđen da su te napade podsticali vitezovi templari.

Hju je bio dobro primljen u Tiru, gde je dugo i uzaludno čekao da reči dobrodošlice dođu i iz Akre. Tamošnji templari, lokalno plemstvo i Venecijanski trgovci su više voleli *laissez-ferre* vladu Odoa Polišiena, koji je bio zbunjen nejasnim ovlašćenjima koja je imao, i puštao ih da rade šta hoće, ne uplićući se. Još jednom se Hju preznojavao zbog četvoromesečnog feudalnog vojnog ugovora sa svojim vazalima. Kao i pre, kada je to vreme isteklo vratili su se na Kipar, ali ovoga puta kralj Hju je odlučio da ostane i bori se za tron. Umro je 4. marta 1284, a kruna Kipra i pretenzije na Jerusalim su prešli na njegovog slabašnog sedamnaestogodišnjeg sina Džona, kome je tada ostalo još manje od godinu dana do kraja života.

Dok su hrišćani međusobno manevrisali boreći se da zauzmu što bolju poziciju, sultan Kalaun je pripremao svoju odlučujuću kampanju. Počeo je tako što je zaobišao sve krstaške luke i počeo sa opsadom velikog zamka Margab, inače baze hospitalaca, na obali, dvadeset pet milja severno od Tripolija. Stigao je sa velikom armijom vojnika, inženjera i minera, 17. aprila 1285.

Nije bio u stanju da sruši njegove zidine kamenjem koje su ispaljivali njegovi katapulti, pa su sultanovi inženjeri podigli opsadnu kulu na severnoj strani zamka, koja se srušila kada su branioci zapalili njene drvene podupirače. I pored toga hospitalci su se predali kada je garnizonu dozvoljeno da slobodno napusti zamak.

Pet dana pre nego što je Margab pao, umro je kralj Džon, a krunu Kipra i pretenzije na jerusalimski presto je preuzeo njegov četrnaestogodišnji brat Henri.

Za vreme opsade Margaba Šarl Anžujski je takođe umro, što je za mladog kralja Henrija sigurno bio važniji događaj nego gubitak zamka koji je pripadao hospitalcima. Henri se iskrcao u Akri 4. juna 1286. i niko mu se nije suprotstavio sem namesnika Odoa Polišiena. Veliki Majstori templara,

hospitalaca i tevtonskih vitezova su se sastali sa Odoom i ubedili ga da pošto je Šarl Anžujski mrtav a njegov sin Šarl II potpuno okupiran ratom na Siciliji, nema svrhe da se veruje da će iko braniti pretenzije Angevina u Svetoj zemlji. Kralj Henri Kiparski je proglašen za neospornog kralja Jerusalima.

Postojala je još jedna šansa da se kralj Henri ustali na jerusalimskom tronu, a to je bio savez sa Mongolima protiv egipatskog sultana. Nije to bio savez koji su hrišćani morali da traže, već je bilo dovoljno da ga jednostavno prihvate. Mongolski kan Ahmed je stupio na presto Persije 1282, ali je već 1284. bio ubijen u dvorskoj zaveri, što je otvorilo put ka vlasti njegovom sinu Argunu. U prvoj godini svoje vladavine Argun je pisao papi Honoriju IV, predlažući kombinovane mongolskohrišćanske akcije protiv mamelučkog sultana, ali se papa nije potrudio čak ni da odgovori na pismo. Argun je 1287. poslao svog ambasadora, nestorijanskog hrišćanina po imenu Raban Sauma, ali kada je ovaj stigao u Rim, papa je bio mrtav. Raban Sauma je proputovao Evropu tražeći saveznika. Ponudio je savez duždu u Đenovi, Filipu IV u Parizu, Edvardu I Engleskom, u Bordou. Onda je u februaru 1288. izabran novi papa Nikola IV, i Sauma je požurio u Rim. Svim svojim sagovornicima je isticao da se Mameluci pripremaju za konačno uništenje hrišćanskih gradova u Svetoj zemlji, ali nikome nije bilo stalo, čak ni papi. Papstvo, u savezu sa Francuskom i kraljem Šarlom II, bilo je umešano u rat na Siciliji protiv Aragona i Đenove, koja je bila u ratu i sa Venecijom. Francuski kralj Filip IV je želeo da istera engleskog kralja Edvarda I sa kontinenta, dok je Edvard želeo da svoje francuske posede zadrži u jednoj ruci, dok je drugom želeo da zgrabi Škotsku. Raban Sauma se vratio kući u proleće 1288. i podneo izveštaj Argunu da se Mongoli ne mogu nadati nikakvoj saradnji sa hrišćanima.

Argun je pokušao još jednom 1289. šaljući pisma Filipu IV, papi i Edvardu I. Predložio je početak kampanje protiv Mameluka u januaru 1291. i obećao im da će, ako mu pruže pomoć u ljudstvu i materijalu, hrišćani zadržati Jerusalim i Svetu zemlju za sebe. Nesrećom po Arguna, ambicije Filipa i Edvarda su bile okrenute ciljevima bližim kući, i nisu se više mogle motivisati mase ljudi za ratove u inostranstvu, pozivanjem na religiozna osećanja i velike duhovne koristi koje će za njih izliti Hristov namesnik na Zemlji. Čak je i papa imao važnije probleme zbog svoje umešanosti u evropske ratove. Hrišćanski plemići u Svetoj zemlji su bili prepušteni sami sebi.

Ti plemići nisu više sanjali o tome da hrišćani budu vlasnici puteva i gradova u kojima je Isus Hrist živeo i podučavao. Naučili su ono što su shvatili svi osvajači te zemlje, od Feničana u drevnim vremenima, do Izraelaca mnogo vremena posle njih, da je ta zemlja siromašna prirodnim bogatstvima ali da ima prirodne prednosti za trgovinu. Potomci prvih krstaša su postali trgovci, i pažnja im je bila okrenuta carinama, porezima i lučkim taksama. Oni nisu želeli da ratuju sa nevernicima već da trguju sa njima, i muslimanski trgovci su slobodno radili u svim hrišćanskim lučkim gradovima. Osećali su Da su u velikoj meri potrebni muslimanima, i nisu osećali neposrednu opasnost kao ni njihovi zemljaci u Evropi.

Vitezovi templari su imali razgranatu obaveštajnu službu koja se čak protezala do dvora u Kairu, gde je jedan od muslimanskih zvaničnika, emir AlFabri, bio na platnom spisku templara. On je bio taj koji je velikom Majstoru javio da sultan Kalaun okuplja veliku vojsku u Siriji za napad na Tripoli. Veliki Majstor je odmah upozorio grad da prikupi zalihe i ljudstvo, da ojača svoju odbranu, ali niko od vladajućih ljudi u Tripoliju mu nije poverovao. Na kraju krajeva, on je bio ogorčeni neprijatelj njihovog gospodara, kralja Henrija. Uprkos tome, veliki Majstor je poslao kontingent templara da pomognu gradu u predstojećem napadu, za koji je bio siguran da će uslediti.

Vođe u Tripoliju su poverovali u priču onog trenutka kada se Kalaun pojavio pred njihovim zidinama u martu 1289. i počeo da montira svoje ogromne katapulte. Kada su se dve kule i veliki deo zida srušili posle danonoćnih bombardovanja, stanovnici su znali da je njihov grad izgubljen. Venecijanci su imali brodove u luci, koje su natovarili sa svom pokretnom imovinom i otplovili. Đenovljani su svoje brodove natovarili u toku noći i isplovili u rano jutro. Čim su isplovili iz luke, Kalaun je naredio opšti napad, i njegovi vojnici su nagrnuli kroz razvaljene zidine u grad. Luka je bila jedini izlaz za bekstvo, ali je ostalo samo nekoliko brodova. Maršala templara i hospitalaca su otplovili zajedno sa princom Amalrikom od Kipra i groficom Lucijom od Tripolija, dok je komandant templara koji je ostao da brani odstupnicu ubijen od strane Mameluka. Po osvajanju grada pobijeni su svi odrasli muškarci, a žene i deca su vezani krenuli na dug put do pijaca roblja. Pošto je Tripoli ispražnjen od ljudi i opljačkan, Kalaun je razorio grad, kamen po kamen.

Hrišćani u Akri su bili u šoku. Verovali sa da su njihove trgovačke aktivnosti bile od takvog značaja da muslimani ne bi želeli da ih izgube. Istina je da su tu bili i vojni redovi, koji sigurno nisu bili tu zbog trgovine, ali je takođe bila istina da su templari podjednako pružali svoje bankarske usluge i hrišćanima i muslimanima. Kao protivotrov za njihovu traumu je došla ponuda Kalauna kraljevstvima Kipra i Jerusalima: šuplji mir na deset godina, deset meseci i deset dana.

Sumnjajući u ovaj mir, kralj Henri je odmah poslao svog ambasadora papi i na evropske dvorove, tražeći pomoć i nadajući se da će uspeti da je obezbedi jer je situacija postala očajna posle pada Margaba i Tripolija.

Henrijev ambasador je prošao uobičajeni krug tople dobrodošlice i izvinjenja, ali je postigao samo jedan konkretan uspeh, a kraljuHenriju bi bilo bolje da ga nije postigao. U leto 1290. je stigla rulja sa dna društva iz severne Italije, i prijavila se za borbu protiv nevernika. Bili su nasilnički nastrojeni prema lokalnom stanovništvu, pijanice i galamџije. Jednoga dana ovo okupljanje pijanaca se pretvorilo u pobunu koja se izlila na ulice, gde su Italijani počeli da masakriraju muslimanske trgovce. Lokalni baroni i vojni redovi su uspeli da rulju stave pod kontrolu i da uhapse kolovođe, ali su mrtvi muslimani na ulicama dali Kalaumu izgovor koji nije hteo da propusti.

Stigla je uskoro delegacija od strane sultana i zatražila da se krivci predaju njima kako bi bili kažnjeni, pa je sazvan sastanak najviđenijih plemića Akre da se odluči šta da se radi. Majstor templara Gijom od Božea je predložio savetu da se zbog njihove sopstvene sigurnosti kriminalci predaju Kalaunu. Njegov predlog nije naišao na podršku i savet je odlučio, bili kriminalci ili ne, da se hrišćani ne predaju jer bi to značilo sigurnu smrt za njih od strane Mameluka Kalaun nije mogao biti srećniji zbog ove odluke, jer je sad imao sve razloge na raspolaganju da prekrši mir. Objavio je poziv za mobilizaciju egipatske armije, a naredio je svojoj sirijskoj armiji da krene ka obali Palestine. Javno je objavio da priprema pohod na Afriku, ali je emir AlFahri zaradio svoju platu javljajući velikom Majstoru templara da je Kalaunova prava meta grad Akra Još jednom je veliki Majstor uputio upozorenje verujući svom špijunu, i još jednom nije mogao naći nikog od vladajućih ljudi koji bi mu verovali.

Frustriran zbog neuspelih pokušaja da upozori vođe u Akri na opasnost, veliki Majstor lože je uputio sopstvenog izaslanika na Kalaunov dvor. Sultan je rekao da on želi mesto, a ne ljude, i složio se da svi stanovnici mogu bez straha

da napuste grad u zamenu za onoliko venecijanskih zlatnih cekina koliko ima stanovnika Kada je veliki Majstor preneo ovu poruku velikodostojnicima Akre, odgovor je bio bujica psovki i optužbi za izdaju, koje nisu prestajale dok Bože nije izašao iz sale.

Izgledalo je da veliki Majstor templara nije bio u pravu a da lideri Akre jesu odbivši ovu ponudu, kada je stigla vest da je Kalaun umro. Bio je krenuo iz Kaira na čelu armije 4. novembra 1290. i umro je u toku te nedelje. Njegov sin Al-Ašraf, zakleo se umirućem ocu da će preuzeti mač i sprovesti njegove planove protiv hrišćana, i nije prošlo mnogo vremena kada su stanovnici Akre shvatili da će i sin biti podjednako nepopustljiv kao i otac. U nadi da će izbeći predstojeći napad, hrišćani su poslali delegaciju, sastavljenu od uglednih plemića, jednog templara i jednog hospitalera, novom sultanu. Čim su stigli, mladi sultan ih je bacio u tamnicu, ne želeći čak ni da ih sasluša Nikada se nije saznalo na koji način su umrli, sem prostog podatka da više nisu živi.

Veran svom sinovljevskom zavetu, Ašraf je stigao pod zidine Akre u aprilu 1291. Grad je imao odbrambene snage od petnaest hiljada ljudi, a sultan je došao sa snagama deset puta jačim, plus opsadne mašine, katapulti i inženjeri.

Odbrana Akre je bila jaka, sastojala se od duplih zidina na severu i istoku, a sa juga i zapada je bilo more. I unutrašnje i spoljašnje zidine su bile ojačane kulama, ali se branioci ipak nisu osećali lagodno jer su se prenosile glasine da je Ašraf doveo toliko inženjeraca da je na rušenju svake kule radilo po hiljadu minera.

Napad je počeo katapultima i drugim bacačima kamena i zapaljivih bombi, dok su strelci zamračili nebo oblacima strela koje su ispaljivali preko zidina Posle deset dana ovog bombardovanja, templari su izgubili strpljenje i izveli noćni napad na muslimanski logor, što je za neprijatelja bilo iznenađenje. Na nesreću, u mraku su mnogi oklopljeni templari pali preko konopca šatora i bili zarobljeni. Ostali su odbijeni i vratili su se u logor. Muslimani su izvukli pouku, i kada su nekoliko noći kasnije hospitalci krenuli u sličan napad, osmatrači su zapalili vatre i baklje, i hospitalci su bili lako odbijeni, pretrpevši pri tome velike gubitke.

Potkopavanje zidina je već bilo počelo kada je 4. maja pristigao kralj Henri da preuzme komandu, sa oko dve hiljade svojih vojnika Do 15. maja pet kula se srušilo i odbrana je morala da se povuče u unutrašnje zidine. Sultan je naredio opšti napad 18. maja duž celog zida, sa koncentracijom na Prokletu kulu,

utvrđeni ugao gde su se spajali severni i istočni zid. Vitezovi branioci kule su bili potisnuti, i protivnapad templara i hospitalaca koje su predvodili veliki Majstori je bio neuspešan jer su nebrojene horde Mameluka prodirale kroz pukotine.

Gijom od Božea je bio smrtno ranjen u ovom protivnapadu i odnesen je u štab templara gde je umro. Kada je Prokleta kula pala, kralj Henri se ukrcao na brod i vratio na Kipar.

Kada su osvojili Prokletu kulu, muslimani su okrenuli na jug duž istočnog zida i napali kapiju Sv. Nikole. Provalili su u grad i krvava ulična bitka je počela, ali nije bilo sumnje kako će se završiti. Kao i u Tripoliju, jedini put za bekstvo je bio morem. Vojnici i civili su silovito grunuli u luku tražeći način da pobegnu u bilo čemu što je moglo da plovi. Ranjeni patrijarh Nikola, čije sluge su obezbedile mali brod, kao dobar čovek pozvao je mnoge da se sa njim ukrcaju, tako da je pretovareni brod potonuo, povukavši u smrt sve ljude na palubi. Templar po imenu Rože Flor je iskoristio templarsku galiju da se silno obogati jer je plemkinjama na obali ponudio mesto na brodu u zamenu za sav nakit koje su sa sobom ponele. U borbama na ulicama nije bilo zarobljenika Mameluci su ubili svakog hrišćanina bez obzira na godine ili pol. Oni koji su se sakrili u kućama su kasnije pohvatani i odvedeni na tržnice roblja, gde je bilo toliko mnogo robova iz Akre da je cena za mladu devojku pala na jednu drahmu.

Do večeri muslimani su zauzeli ceo grad osim utvrđenog templarskog štaba, koji se nalazio u zgradi na samom uglu jugozapadnog dela grada, i koja je čak i prema moru imala dvostruki zid, što im je omogućavalo da štite pomoć koja bi stizala sa mora Templari su izabrali da brane svoj hram a ne da pobegnu svojim galijama, i primili su sve žene i decu koji su uspeli da pobegnu pred naletom muslimana Posle pet dana sultan Ašraf je izgubio živce jer je ova jedna građevina blokirala celu njegovu vojsku. Ponudio je Piteru de Severiju, velikom maršalu reda, da ako predaju utvrđenje, mogu otploviti za Kipar i poneti sa sobom svu ličnu imovinu. Veliki maršal je prihvatio, a sto Mameluka koje je predvodio jedan emir su pušteni unutra da nadgledaju povlačenje. Izvinjavajući se da su predugo bili na bojnom polju, Mameluci su odmah počeli da uznemiravaju žene i dečake, a ovo je bilo više nego što su templari bili voljni da tolerišu. Izvukli su oružje i pobili sve Mameluke. Oborili su sultanov barjak i poručili da su spremni da se bore do smrti.

Sledećeg dana sultan je poslao emisara sa izvinjenjem zbog nepriličnog ponašanja svojih ljudi. Ponudio je iste uslove kao i pre i pozvao templarskog vođu i njegove ljude da budu njegovi gosti, da im se lično izvini i da se detaljno dogovore o povlačenju templara. Piter de Severi je izabrao nekoliko ljudi kao pratnju i krenuo u posetu. Kako su se približili sultanovom šatoru tako ih je zaskočila njegova telesna garda i odrubila im glave pred očima hrišćana koji su to posmatrali za zidova utvrđenja.

Dok se sve ovo dešavalo, sultanovi inženjerci su kopali tunel do temelja hrama. Prokopali su tunele na dva mesta do temelja zgrade i zapalili potporne stubove. Zidovi od nabijene zemlje su počeli da se ruše i konačno su pali 28. maja.

Kroz pukotine sultan je poslao dve hiljade ljudi u zgradu i njihova težina je doprinela rušenju kamene strukture zgrade, koja je zatrpala sve one koji su se nalazili sakriveni u podrumima U Akri više nije bilo živih hrišćana.

Sledeći na sultanovoj listi je bio Tir, najjače utvrđenje na obali, koje je dva puta uspelo da se odupre opsadi Saladina. Ovoga puta borbe nije bilo, jer su se na vest da se Mameluci približavaju, komandant i njegovi ljudi ukrcali i otplovili na Kipar. Sultanovi ljudi su jednostavno ušetali i zauzeli grad.

Tibo Goden, blagajnik Hrama, bio je u Sidonu kada je saznao da su ga preživeli vitezovi izabrali za novog velikog Majstora Neizbežno je bilo da se nekoliko nedelja posle pada Akre mamelučka armija pojavi pred gradom. Vitezovi su se povukli u Zamak na Moru, sagrađen na steni na oko sto metara od obale. Novi veliki Majstor je odmah otplovio za Kipar sa blagom reda, i tobože je trebalo da dovede pomoć. Nikakva pomoć nije stigla. Sada mamelučki inženjerci nisu mogli da primene svoju omiljenu tehniku potkopavanja jer bi im more bilo iznad glava, pa su uradili suprotno. Počeli su da konstruišu široki nasip do zamka Situacija je bila beznadežna i templarski garnizon je otplovio iz zamka uz obalu do drugog uporišta, Tortose. Mameluci, pod vođstvom emira Šuџaija, ušli su u zamak 14. jula i posle zauzimanja ga porušili.

Pošto je maknuo Sidon s puta, Šzџai je armiju okrenuo ka Bejrutu. Koristeći taktiku svog sultana, Šuџai je pozvao hrišćanske vođe u posetu da zajednički porazgovaraju o situaciji. Pošto ništa nisu naučili iz tragičnih događaja u Akri, vođe garnizona su prihvatili poziv i kako su došli pred Šuџaijev šator, bili su zarobljeni. Ostavši bez vođa garnizon se uspaničio, ukrcao u

brodove i napustio grad. Mameluci su u njega ušli bez problema, 13. jula. Svi hrišćanski ornamenti na katedrali su porušeni i ona je pretvorena u џamiju.

Nekoliko dana kasnije druga egipatska armija je na jugu zauzela Haifu bez borbe. Manastiri na Maunt Karmelu su spaljeni a svi monasi masakrirani. Templari su imali zamak nekoliko milja južno od Haife, u Atlitu, ali sa malim garnizonom koji se nije mogao održati protiv egipatske armije. Napustili su ga dve nedelje kasnije, 14. avgusta Daleko na severu, na drugoj strani Tripolija, ista odluka je doneta u templarskom zamku u Tortosi, koji je napušten istog meseca Pošto su templari otplovili iz svojih uporišta u Atlitu i Tortosi, Mameluci su u potpunosti kontrolisali svaku stopu Svete zemlje. Poraz je bio potpun. Vitezovi Hrama su bili bez baze u Svetoj zemlji po prvi put od dana kada su bili osnovani, pre više od 170 godina.

Templari su zadržali jedan zamak na malom ostrvu Ruad, dve milje od obale Tortose, ali je bio bez strategijskog značaja i više je bio obaveza nego što je vredeo, čak je i pijaća voda morala da se dovozi brodom, pa je posle nekoliko godina jednostavno napušten. Posle pada Akre štab templara je premešten na Kipar, uz nevoljni pristanak kralja Henrija Pošto nisu imali gde da odu, i hospitalci su svoju bazu preneli na ovo isto ostrvsko kraljevstvo.

Sledeće godine Tibo Goden je umro i templari su se sastali da izaberu novog velikog Majstora, ne pomišljajući da će on biti poslednji koji će nositi tu titulu. Izabran je Žak de Mole, vitez poreklom iz nižeg plemstva u istočnoj Francuskoj, poznat kao strog starešina Praktično je proveo ceo svoj život kao templar, jer je u red primljen 1265. kada je imao dvadeset jednu godinu. Sada, u dobi od četrdeset osam, postao je veliki Majstor, pošto je prethodno služio kao Majstor hrama u Engleskoj, a odnedavno kao veliki maršal, vrhovni vojni komandant reda Iako je templarsko bogatstvo u Svetoj zemlji bilo izgubljeno, De Mole je i dalje kontrolisao bogatstva na hiljade poljoprivrednih imanja u Evropi, plus mlinove, pijace i trgovačke monopole. Komandovao je flotom ratnih brodova i održavao međunarodne bankarske poslove. Iz desetina regionalnih komandi u Evropi još uvek je mogao okupiti najbolje opremljenu, najbolje obučenu stalnu vojsku hrišćanskog sveta, i njegov žestoki ponos je odslikavao tu moć.

Pošto je bio vojnik, jedan od prvih De Moleovih poteza je bio da povrati poljuljani moral, pa je naredio sprovođenje stroge discipline i vraćanje na stroga pravila vladanja unutar reda Posedovanje knjiga i drugih pisanih stvari je, bez

izuzetka, bilo zabranjeno za vitezove. Kao nepismen vojnikmonah, De Mole nije video svrhu u tome da templari čitaju.

Reći će im sve što treba da znaju, i nikakvo dobro ne može proisteći iz toga što će znati više nego što treba da znaju. Naredio je opšte pooštrenje discipline u celom redu, zahtevajući rigidno sprovođenje templarskog pravila, naročito u delu koji se odnosi na dijetu, oblačenje, privatno posedovanje i religijske obaveze.

Neprekidni problem za De Molea su bile aspiracije kralja Henrija, na osnovu kraljevskog prava, da komanduje svim vojnim snagama na svom ostrvu, uključujući i templare. Ovaj koncept je De Mole u potpunosti i više puta odbijao, ne priznajući viši autoritet nego što je bio njegov, sa jednim izuzetkom, a to je bio sam papa. Kralj i veliki Majstor su se tako žestoko svađali pa je jedini način da razreše problem bio da se pojave pred papom i zatraže njegovu arbitražu. U avgustu 1298. Bonifacije VIII je presudio u korist velikog Majstora, ističući da kralj Henri treba da bude srećan što ima hrabre templare u svom kraljevstvu, što doprinosi jačanju njegove krune u tim vremenima potpune vojne nesigurnosti. Napina presuda je ojačala ionako preteranu De Moleovu sujetu koja je u pitanju njegovog statusa i moći.

Ohrabren ovom papinom podrškom, De Mole se pojavio sa planom za novi krstaški pohod kojim bi se povratila Sveta zemlja, ali njegovi argumenti su se pojavili u nevreme. Papa Bonifacije je plivao u zadovoljstvu zbog jubilarne godine prelaska u novi vek koja se približavala, i proslave koja se pripremala, na kojoj će ceo hrišćanski svet doći u Rim i pokloniti se vrhovnom pontifu kao novom Cezaru, i moliti za razne usluge plaćajući ih srebrom i zlatom. Diskusije o novom Pohodu sigurno mogu sačekati dok se svečanosti ne završe.

Odlaganje je bilo frustrirajuće za De Molea, koji je sa svojim vojnim znanjem i planiranjem osećao da zna kako bi sledeći krstaški pohod trebalo organizovati, ali mu je postepeno postalo jasno da novog pohoda neće biti dok je na tronu Sv. Petra Bonifacije VIII. Onda je 1305. Bernar de Got, nadbiskup Bordoa, došao na papski presto kao papa Klement V. Vojno monaški redovi su s nestrpljenjem čekali da vide kakav će stav zauzeti novi papa prema ponovnom osvajanju Svete zemlje. Nisu dugo morali da čekaju.

U prvoj godini svoje vladavine, 1306, papa Klement V je poslao instrukcije velikim Majstorima templara i hospitalaca da se sretnu lično s njim krajem te godine u Poatjeu. Razlog sastanka je bio planiranje vojnih i finansijskih aspekata

novog pohoda. Da nevernici ne bi saznali da su dva najznačajnija hrišćanska vojna lidera napustila svoje istočne baze, savetovao im je da u Poatje doputuju inkognito. Njihovo putovanje je za sve trebalo da bude tajna.

Hospitalci su bili zauzeti pokušajem da osvoje ostrvo Rodos, i njihov veliki Majstor nije bio prekoren kada je javio da ne može doći na sastanak u zakazano vreme.

Žak De Mole nije imao takav izgovor, ali je uspeo da odloži svoj dolazak za prvu polovinu sledeće godine jer mu je trebalo vremena Novi krstaški rat je bio od vitalnog značaja za red templara, i planovi koje je De Mole trebalo da prezentira Svetoj stolici moraju biti dobro osmišljeni, ubedljivi, i moraju demonstrirati superiornu vojnu veštinu i iskustva njegovog reda. Sve se mora učiniti da se osigura da se novi pohod pokrene, jer bez njega red templara nema razlog da postoji. Bio je osnovan da štiti puteve hodočasnika ka Jerusalimu, ali su sada te puteve štitili muslimani koji su ih osvojili. Red je bio osnovan da štiti hodočasnike, ali sada nije bilo hodočasnika koje bi štitio. Novi pohod je bio vitalan i zbog obnovljenog respekta i podrške redu. Kao prosjački red baziran na zavetu siromaštva, templari su se oslanjali na podršku u obliku poklona od strane hrišćana, ali je to davanje prestalo. Istina, red je posedovao veliko bogatstvo, ali to bogatstvo je brzo moglo da nestane u troškovima velike invazije i rata koji su redu sada bili potrebni. De Mole je osećao da ceo svet poštuje viteštvo i nesebičnu hrabrost koju je bratstvo templara pokazalo prolivajući krv u bitkama u kojima se izgubila Sveta zemlja, ali je takođe znao da se bavi profesijom kojoj se konačno presuđuje ne zbog pokušaja već na pobedama.

Drugi vojni redovi su profitirali prihvativši novu realnost. Tevtonski vitezovi su otpisali krstaške pohode protiv muslimana i svu svoju pažnju usredsredili na pohode protiv pagana u severoistočnoj Evropi. Osvojili su region koji će postati njihova država Prusija; vitezovi su iza sebe stvorili jezfo iz koga će se stvoriti pruski junkeri, koji su zadržali crni krst sa osam špiceva tevtonskih vitezova kao svoj vojni gvozdeni krst. Hospitalci nisu bili zadovoljni statusom neželjenog gosta na Kipru i tražili su teritorijalnu bazu za sebe. Povećavajući svoju flotu i tražeći saveznike, zadobili su poziciju na ostrvu Rodosu, što je bila prva dobra vest sa Istoka u zadnjih petnaest godina, i ta pobeda im je povratila ugled u crkvi i na evropskim dvorovima. Zaokruživši osvajanje 1308. bili su zadovoljni time što su sada bili poznati kao vitezovi sa Rodosa Mnogo godina kasnije biće isterani sa Rodosa i povući će se na ostrvo Maltu, odakle će ih

potisnuti Napoleon. Red hospitalaca postoji danas u Rimu, gde je od strane Vatikana priznat za suverenu državu pod sadašnjim imenom vitezovi sa Malte.

Od svih velikih Majstora jedino je Žak de Mole odbijao da skine štitnike za oči koji su mu onemogućavali da vidi budućnost novog pohoda i ponovno osvajanje Jerusalima Nije imao predstavu koliko se njegovo viđenje stvari razlikovalo od realnosti evropske politike. Svi vladari u Evropi su na rečima davali podršku novom pohodu, ali ni jedan nije nudio svoj mač ili svoju kesu. Crkva nije mogla da nagovori Filipa IV da nešto uradi; realnost je bila potpuno obrnuta Da je možda De Mole pratio dvadesetogodišnju borbu Filipa i Svete stolice, možda bi bio u stanju da prozre Filipove mahinacije i shvati kako je lažnu nadu u novi krstaški pohod iskoristio da napuni svoju kasu novcem crkve i reda templara A u Engleskoj, kralj Edvard I nije imao nikakvih želja da se bori protiv nevernika sa turbanima na reci Jordanu. Njegova briga su bili hrišćani u škotskim suknjama s druge strane reke Tvid. Sa krstaškim pohodima je bilo završeno.

Isto je bilo i sa Žakom de Moleom, ali on to još nije znao. Bez obzira kakvi su izveštaji stizali do njega, on je uporno odbijao da prihvati realnost, da bi sebe na kraju iskupio po cenu lagane agonije na lomači.

Da bismo razumeli ono što je De Moleu nedostajalo, da bismo bolje shvatili zašto su vitezovi templari bilo tako temeljito uništeni i zašto su Engleska i Škotska bili tako dobro utočište za odbegle templare, biće potrebno da ukratko proučimo događaje u Evropi u periodu između pada Akre i hapšenja templara. Značajan je bio konflikt između francuskog kralja Filipa IV i papa, i između engleskog kralja Edvarda I i nekontrolisanih Škota na njegovim severnim granicama Nakratko ćemo ostaviti Žaka de Molea na njegovom putu ka Marseju, kako stoji na pramcu templarske galije i osmatra na horizontu obale Francuske gde očekuje da će okupiti moćnu armiju pod Božjom zaštitom da ponovo osvoji Svetu zemlju, ne sanjajući ni za trenutak da su za njega u Parizu pripremljeni bičevi i okovi.

GLAVA 7.

ČEKIĆ ŠKOTA

Jedne olujne noći 1286. škotski kralj Aleksandar III je dojahao u Burntislend da promeni konje. Krenuo je bio u Kinghorn da poseti svoju drugu ženu. Oluja je bila tako jaka da su Aleksandru savetovali da noć provede u ovoj usputnoj stanici, ali je on odlučio da nastavi put, što je imalo fatalni rezultat. Njegov konj se omakao i pao sa visoke litice i Aleksandar je poginuo.

Aleksandrova prva žena mu je rodila ćerku koja je kada je odrasla postala žena norveškog kralja Erika II, ali je umrla na porođaju rodivši ćerku po imenu Margaret. Ovo dete, praunuka engleskog kralja Henrija II i unuka Aleksandra III je bila poznata kao Djeva iz Norveške. Šest godina Pre Aleksandrove smrti Pakt iz Birgama je verio tada četvorogodišnju princezu sa prvim princom od Velsa, koji će postati engleski kralj Edvard II. Veliki plan je predviđao da se ujedine krune Engleske i Škotske u jednu dinastiju, iako bi se zemljama upravljalo odvojeno, ali je sudbina odlučila drugačije. Mala kraljica, sada stara deset godina, krenula je za Škotsku brodom, i kod Orknijskih ostrva uletela u oluju. Brod je potonuo i Djeva je bila izgubljena. Škotsko nasleđivanje se našlo u konfuziji.

Nijedan upražnjeni presto ne čeka dugo na pretendente, a u Škotskoj ih je bilo trinaest, iako se smatralo da samo četvorica imaju neke šanse za uspeh. Među njima su bila dva brata Komins od Badenoka, koje su identifikovali po boji njihove brade kao Komina Crnog i Komina Crvenog, da bi se izbegla zbrka oko grana porodice. Komin Crni je bio favorit mnogih, ali je on sam izjavio da će, ako bude potrebno da se reši ovaj teški problemi, ustupiti mesto očiglednom favoritu, Džonu Baliolu, unuku Margarete, najstarije ćerke škotskog kralja

Davida I. Četvrti pretendent je bio Robert Brus, sin druge ćerke kralja Davida, Izabele.

Po legalitetu, Baliol je imao najviše prava na presto, pošto je bio potomak najstarije ćerke škotskog kralja, ali on nije bio popularan u narodu. Njegova stidljivost mu je donela nadimak *„Toom Tabard“* ili u prevodu „Prazan Kaput“, kao aluziju da unutra nema ničega. Brus je sigurno bio najpopularniji od trinaest kandidata a njegova pozicija drugog pretendenta je bila neutralizovana činjenicom da je imao mušku liniju naslednika pripremljenu za nasleđivanje. Imao je sina koji je bio četrdesetih godina i unuka od šesnaest godina, koji su se mogli pojaviti jednog dana iz senke i postati kraljevi Škotske.

Da bi se izbegao građanski rat, morali su da pregovaraju. Engleski kralj Edvard I, čuven kao zakonodavac i arbitrator, udesio je da bude pozvan da arbitrira u sukcesiji. Pozvao je škotske lordove na zajednički sastanak u maju 1291. u Norham Kasl, graničnu tvrđavu unutar Engleske, čim se pređe reka Tvid. Šokirao je okupljene plemiće izjavom na otvaranju sastanka da je preduslov za arbitriranje, bez obzira na ishod, njegovo priznavanje za vrhovnog lorda Škotske. Dalje, nekoliko zamkova uz granicu će pripasti Engleskoj da bi se utvrdio dogovor. Plašeći se izdaje, škotski lordovi su se odmah povukli na sever preko reke da se posavetuju. Delegacija se vratila Edvardu i zatražila trideset dana radi dogovora sa onim plemićima i crkvenim velikodostojnicima koji nisu bili prisutni.

Kada se delegacija vratila trideset dana kasnije, broj pretendenata je pao sa trinaest na osam. Suočeni sa realnom opasnošću od građanskog rata među pristalicama nekih pretendenata, škotski predstavnik se složio sa Edvardovim patronatom i svaki od pretendenata je svoje slaganje potvrdio zakletvom. Pošto je bilo očigledno da će se izbor obaviti između Brusa i Baliola, odlučeno je da odluku donese telo sastavljeno od četrdeset ljudi koje će izabrati Baliol, četrdeset izabranika Brusovih, i dodatnih dvadeset četiri koje će imenovati Edvard. Ova grupa se sastajala i debatovala više od godinu dana i konačno se sastala u dominikanskoj kapeli blizu zamka Bervik da objave svoju odluku. Ona ista slabost zbog koje su se Škoti mrštili na Džona Baliola činila ga je kao potencijalnu lutku privlačnim za Edvarda„pa je Baliol izabran za kralja Škotske. Krunisan je 30. novembra 1292. u Skounu, drevnom gradu Pikta, na svetom kamenu Skouna, za koji legenda kaže da je služio kao oslonac za glavu sv. Kolumba. Kasnije, novi škotski kralj je krenuo na jug u Englesku, u Njukasl, u

posetu Edvardu i time potvrdio svoj status vazalnog lorda. Edvard mu je priredio veličanstven doček, simboličan znak kako je video odnos između kruna Engleske i Škotske. Donesen je Veliki pečat Škotske i razbijen u komade, koji su stavljeni u vreću i deponovani u Englesku riznicu u Londonu. Značenje ovog gesta nije promaklo nikom od prisutnih.

Problem škotskog nasleđa je legalno razrešen bez prolivanja krvi, ali način kako je to postignuto je pripremao teren za prolivanje potoka krvi u godinama koje će doći. Cilj je bio postignut, ali narodu se nije dopao način kako je to izvedeno. Škotsko plemstvo, koje uobičajeno nije želelo gospodara, sada je imalo dva.

Nije im trebalo drugo vremena da otkriju kakav će gospodar biti Edvard. Nekoliko meseci posle krunisanja kralja Džona Škoti koji nisu bili zadovoljni odlukama njegovog suda počeli su svoje tužbe da iznose pred sudove u Engleskoj. Sam kralj Džon je pozvan da se pojavi na sudu u Engleskoj u procesu oko prava na prodaju vina koja je prodao njegov prethodnik. Onda je škotski erl čijeg je brata ubio lord Abernati odlučio da proces protiv ubice iznese pred sud u Vestminsteru, gde je mislio da ima više šansi za osudu. Engleski parlament se saglasio da sasluša predmet i zatražio je da se kralj Džon pojavi pred njima kao svedok. Kada je stigao negativan odgovor, odmah je proglašen krivim zbog nepokornosti („neposlušnost, naročito na nalog suda“), i kao kazna određena je zaplena tri njegova zamka. Na ovo, kraljeva volja je popustila, i složio se da dođe u London na sledeće zasedanje Parlamenta.

U Londonu, kralj Džon je doživeo još jedan šok. Edvard se pripremao za rat sa Francuskom, i obavestio je Džona da se od njega, kao Edvardovog vazala, očekuje da obezbedi škotske trupe i novac. Bilo je mnogo ljutitih reči izgovoreno s obe strane, i Džon, koji je procenio da će biti sigurniji kod kuće, potajno je napustio London i požurio na sever ka granici.

Nije bio srećniji zbog onog što ga je čekalo kada se vratio. Njegovi ljudi nisu odobravali što je popustio pred engleskim zahtevima da se pojavi u Londonu i osećali su da je njegovo poniženje u isto vreme i njihovo. Dosta im je bilo njegove slabosti i naimenovali su četiri erla, četiri barona i četiri biskupa kao savetnike kralju i stavili mu do znanja da očekuju da se njihov savet prihvati.

Sa narodom na svojoj strani savet je počeo da radi u nacionalnom interesu. Sazvan je parlament u Skounu, koji je inicirao seriju poteza koji su u sebi nosili

rizik, ako ne i rat. Formalno je odbačen Edvardov zahtev da škotske trupe služe engleskom cilju, u ratu u Francuskoj. Svi engleski službenici u Škotskoj su smenjeni, a sva zemlja koju su u Škotskoj posedovali engleski podanici je proglašena oduzetom. Onda je parlament preduzeo akciju za koju je znao da Edvardu neće ostaviti drugog izbora do da proglasi rat. Poslao je parlamentarnu delegaciju na dvor Filipa IV i predložio savez između Škotske i Francuske. Savez je predviđao da u slučaju da neka od potpisnica bude napadnuta od strane Engleske, druga strana priskoči u pomoć. Da se učvrsti savez dogovoreno je da se Filipova rođaka Izabel, ćerka Šarla Anžujskog, uda za sina i naslednika kralja Džona, škotskog kralja.

Kada je saznao za sve ovo, Edvard je zahtevao trenutno preuzimanje svih graničnih zamkova da bi zaštitio svoje kraljevstvo od škotskih upada dok je odsutan zbog rata u Francuskoj. Njegov zahtev ne samo da je odbijen, već su Škoti, ponovo samouvereni zbog novog saveza sa Francuskom, prešli granicu u pljačkaškom pohodu na Englesku. Škotsko plemstvo je, kao što je to bilo ranije i kao što će to biti u budućnosti, biloosuđeno na neuspeh jer nisu želeli da žrtvuju ni jednu od svojih ličnih ili klanovskih sujeta u cilju zajedničkog rada ili poštovanja nekog višeg autoriteta. Bez discipline ili usmerenja, napadi su bili neuspešni i završili se ozbiljnim porazom kod Karlajla. Škoti su se povukli u svoju zemlju da se pripreme protiv osvetničkog pohoda engleskog kralja i njegove vojske. Nisu morali dugo da čekaju, a prva bitka tog rata se još uvek pamti zbog svog krvavog ishoda.

Na čelu armije od trideset hiljada pešaka i pet hiljada konjanika Edvard je prešao reku Tvid, i za prvi cilj izabrao škotsku luku Bervik. Grad je lako odbio izvedeni napad s mora, ali je bio slabo pripremljen za napad s kopna, iako su grube palisade bile na brzinu postavljene, i iskopan jedan nesvrsishodni jarak. Garnizonom je komandovao vredan poštovanja ser Vilijem Daglas, a stanovnici su bili sigurni u to da će se odupreti. Edvard je lično predvodio napad na svom čuvenom konju Bajaru. Ugledavši slabu tačku u palisadu, preskočio je jarak, zatim preko palisada u grad, sa vojskom iza sebe. Kratka ali ogorčena bitka se vodila na ulicama grada, a grupa od trideset flamanskih trgovaca je branila svoj Red Hol dok ovaj nije spaljen. Garnizon u zamku se predao pod uslovom da mu se dozvoli da izađe iz grada, ostavljajući građane na milost i nemilost osvajaču. Pošto je zatočio celokupno stanovništvo grada, Edvard je naredio da se pogube svi muški stanovnici Bervika Masakr je trajao danima, i smatra se da je

pogubljeno između osam i deset hiljada ljudi. Razmere ovog masakra su bile šokantne za obe zemlje, čak i u ta krvava vremena.

Obnovivši fortifikacije Bervika, Edvard je krenuo na sever. Susreo se sa škotskom armijom koja se upravo vraćala sa pljačkaškog pohoda iz Engleske, i lako je porazio kod Spotsvuda Kao što je predvideo lekcija iz Bervika je imala uticaja na gradove i zamkove koji su mu bili na putu. Zamak u Dambaru se predao posle borbe koja nije vredna pomena Grad za gradom se predavao, i do juna Edvard se našao pred Edinburgom. Grad nije pružio otpor, a njegov zamak se držao samo osam dana. Odatle je produžio za Stirling, odakle je garnizon pobegao na vest o Edvardovom dolasku, pa za Pert, gde je primio poruku da je kralj Džon spreman da se preda.

Edvard i Džon su se sreli u Montrouzu, gde je Džon kleknuo i ponudio beli konopac u znak predaje. Zbačeni škotski kralj je odveden u londonski Tauer, gde je čamio dok papa nije intervenisao u njegovu korist pa mu je dozvbljeno da emigrira u Francusku. Da bi zauvek razjasnio Škotima ko je taj koji vlada njihovom nacijom, Edvard je sveti krunidbeni kamen iz Skouna preneo u Vestminster. Možda nijedan drugi pojedinačni akt nije uzburkao škotski nacionalizam kao krađa ovog svetog simbola njihovih vladalaca (Više od šest stotina godina kasnije, 1950, grupa mladih škotskih nacionalista je ukrala kamen iz Vestminsterske opatije i vratila ga, na kratko, u Škotsku. Iako je ovaj pokušaj na kraju propao, glasine o novim planovima za vraćanje kamena se ponovo čuju u naše vreme.)

Konačno, u Berviku, Edvard je zahtevao i dobio potčinjavanje skoro svakog škotskog vođe, erlova, barona, biskupa, vođa klanova i viđenijih vitezova Zahtevao je njihova imena napismeno, i za ovu listu je trebalo trideset ovčijih kožica. Ova kolekcija kožica je ušivena na jednom kraju, i Škoti su je potsmešljivo nazvali „Odrpani svitak“. Odrpan ili ne, engleska pobeda nad Škotskom je bila potpuna i neopoziva Edvard je mogao sada da posveti svu svoju pažnju ratu s Francuskom.

Tako je moralo da bude, osim čudnog fenomena koji se stalno ponavlja kroz istoriju, u raznim vremenima i na različitim mestima Pojavi se čovek da ispuni određenu potrebu. Ne vladar, već čovek iz naroda koji će ispuniti njihova nadanja, ispoljavajući prirodnu vojnu genijalnost. Takvi ljudi često imaju tužan kraj, bez nagrade, ali žive kao legende u sećanju svog naroda Za Španiju, to je bio Rodrigo Diaz de Bivar, poznatiji kao El Sid. U Meksiku je to bio Emilio

Zapata Za kubanske revolucionare je to bio Če Gevara Maroko je imao Abel Krima, koji je, kada je pozvan da se vrati iz prisilnog progonstva da zauzme mesto koje mu je kao heroju borbe za nezavisnost pripadalo, to odbio, jer je njegova zemlja diplomatski priznala njegovog ogorčenog neprijatelja, Francusku, protiv kog se borio. Takav čovek se pojavio i u vremenu najveće potrebe u Škotskoj. Zvao se Vilijem Valas.

Valas je bio drugi sin nepoznatog viteza iz Henfrua i bio je u dvadesetim godinama kada je odlučio da digne svoj mač protiv omrznutog osvajača s juga Valasov rodni kraj, u jugoistočnoj Škotskoj, nije imao topografske prednosti planinskog dela zemlje poznatog kao Hajlends, već je bio tipičan po svojim niskim brdima i zatalasanom ravnicom, ispresecanom mnogim vodenim tokovima, i bio je dobro nadgledan od strane engleskih utvrđenih garnizona Zbog ovakvih nepogodnosti Valas je organizovao malu grupu sledbenika i izabrao taktiku gerilskog ratovanja Privukao je sveopštu pažnju kada je napao Lanark, sedište engleskog šerifa, Vilijema de Heselriga, sa samo trideset ljudi. Zauzeli su Kanark i ubili šerifa. Podvig je privukao pažnju ser Vilijema Daglasa koji je imao imanje u Lanarkšajeru i koji je goreo od želje za osvetom zbog poraza kod Bervika Kada su Daglas i još nekolicina škotskih plemića procenili da je Edvard zauzet ratovanjem u Francuskoj i da bi sada bio dobar trenutak da se uzvrati udarac, poslali su po Vilijema Valasa.

Valas i Daglas su se brzo dogovorili oko akcije koja će zadovoljiti njih i celu Škotsku. Odlučili su da napadnu Vilijema de Ornsbija, engleskog vrhovnog sudiju za Škotsku, koji je proračunato za svoje sedište izabrao grad Skoun. Bilo je to mesto ukorenjeno u škotskoj tradiciji i prema njemu se odnosilo s poštovanjem. U dalekoj prošlosti bio je glavni grad Pikta. Njegova opatija je bila dom svetog krunidbenog kamena dok ga Edvard nije oteo, a od pradavnih vremena odluke od važnosti za narod su donošene na sastancima koji su se održavali na Skounskom debatnom brdu.

Ornsbi je osećao da to što je njegovo sedište u Skounu daje utisak punovažnosti njegovih presuda, i ako bi neki Škot odbio da se pojavi u Skounu na sudski poziv, bio bi oglobljen visokim sumama. Ako se globa ne bi platila, takav čovek je stavljan van zakona i svako je mogao nekažnjeno da ga opljačka ili ubije. Bio je to svetovni ekvivalent ekskomunikacije. Arogantan sa pozicije pobednika, Ornsbi se pokazao opreznim pred neposrednom opasnošću, prikupio

je svoje blago i svoje sudske papire i bržebolje napustio Skoun na vest da se približava škotska vojska.

Valas je bio siromašan čovek, nije imao šta da izgubi, ali Daglas nije bio u toj situaciji. Saznavši za zauzimanje Skouna, Edvard je naredio konfiskaciju velikih Daglasovih zemljišnih poseda u Engleskoj. Kasnije, Daglas je bio zarobljen i poslat u Bervik, gde je umro za manje od godinu dana, sapet okovima i teškim lancima u namerno izabranim teškim uslovima.

Posle Skouna, Valas je krenuo na sever, prikupljajući usput vojne dobrovoljce. Čak se i deo škotskog plemstva pridružio, ali često sa svojim izluđujućim insistiranjem na ličnim prerogativima, koji su se borili kada bi bili raspoloženi za to, odbojni prema ideji da se podvrgnu vrhovnom vojnom lideru na bojnom polju. Da bi ovo suzbio, Vzlas je postao strogi starešina prema trupama koje su bile pod njegovom direktnom komandom. Na svakih pet ljudi je postavio komandira, kao i na svakih dvadeset, svakih sto, i svakih hiljadu. Na ovaj način su njegova naređenja mogla brzo da se prensu do svakog čoveka u njegovoj vojsci, a nepoštovanje tih naređenja, i neposluh prema bilo kom starešini na bilo kom nivou je povlačio samo jednu kaznu, smrtnu. Oni škotski lideri koji su se borili nezavisno od Valasa, na tradicionalnoj klanovskoj osnovici, nisu bili dorastao protivnik Englezima, koji su ih lako pobeđivali. Valas je bio drugačiji. Komandovao je najbolje organizovanom, najdisciplinovanijom vojskom fanatične volje i zavidne vojne obučenosti, što još nije bilo poznato Englezima. Mislili su da će još jednom kazniti nedisciplinovanu rulju nekog klana.

Pripremajući se za odlučujuću bitku, Valas je opseo Dandi i poslao jake snage na opatiju Kambuskenet. Ovi pokreti su ugrozili Stirling, i Englezi su morali da odgovore. Iskusna engleska armija od pedeset hiljada pešaka i hiljadu konjanika je krenula u susret Valasovoj armiji od nešto manje od četrdeset hiljada pešaka i jedva sto osamdeset konjanika. Valas je bio gerilac koji nikada nije komandovao tako velikom vojnom silom. Engleze je vodio Džon de Varen, erl od Sarija i guverner Škotske, koji je celog života sticao praktično iskustvo u komandovanju vojskom. Englezi su bili profesionalno naoružani, dok su Valasovi ljudi, od kojih su mnogi ostali bez klanovskih vođa u prethodnim bitkama, bili prvenstveno naoružani dugim kopljima ili sekirama. Od oklopa su imali duple tunike napunjene vunom ili kučinom kao odbranu od posekotina ili uboda. Skoro svi su bili bosonogi. Takođe su bili bez zaliha ali su zato bili do

visokog stepena ispunjeni mržnjom prema zavojevaču i divljenjem prema svom vođi.

Valas je znao da će Englezi krenuti prema njemu iz Stirling Kasla ka jugu. Da bi to postigli moraće da pređu nabujalu reku Fort preko mosta Stirling, drvene strukture preko koje su mogla jedva da jašu dva konja uporedo. Valas je svoje ljude rasporedio severno od mosta, u gustom čestaru, sa striktnom naredbom da ostanu skriveni dok im ne komanduje da krenu. Englezi su znali da je neprijatelj tu negde, ali nisu znali tačno gde, i koliko ih ima. Zašto Škoti nisu srušili most? Zar ne bi bilo bolje iskoristiti veći most uz nabujalu reku i zaobići Škote s boka? Konačnu odluku je nametnuo biskup Kresinhen, kraljev blagajnik i sakupljač poreza, zahtevajući da se kraljevi ograničeni prihodi ne razbacuju otezanjem borbe. Engleska armija je počela da prelazi uzani most.

Valasu je bila potrebna sva samodisciplina koju je imao da sačeka optimalnu podelu engleske armije na dve rečne obale. Izračunato je da će biti potrebno najmanje jedanaest časova da celokupna engleska armija pređe na drugu obalu. Prvo su prešli konjanici, da ispitaju izdržljivost mosta. Kada su prešli most, rasporedili su se u polukrug da bi štitili prelaz. Za njima su krenuli pešaci i velški strelci. Sat za satom su škotski borci posmatrali ovaj prelazak iz gustog šipražja koje su zauzeli prethodne noći. Konačno, u jedanaest sati pre podne, Valas je procenio da su engleske snage na njegovoj strani reke u dovoljno velikom broju da njihov poraz bude značajan udar za Engleze, a opet dovoljno male da bi svojim snagama mogao da ih porazi brzim i odlučnim udarom. Signal za. napad je dat.

Iz šikare je jurnulo desetine hiljada Škota. Englezima se činilo da im nema kraja, gledajući kako im jure u susret, bosonogi, vitlajući sekirama i kopljima dugim četiri metra, a neki su vitlali smrtonosnim klejmorom, mačem za dve ruke, strašnim škotskim oružjem. Juriš je bio praćen strašnim bojnim pokličima i kricima Valas je svoje najbolje ljude rasporedio na desnom krilu i ovi su.napali na englesko levo krilo, brzo sekući i rušeći sve pred sobom kako bi ovladali severnim krajem mosta i onemogućili prelazak pojačanja. Englezi na škotskoj strani su se našli u klopci. Oni u prvim borbenim redovima su bili posečeni od nadolazećih Škota, a oni pozadi su počeli da padaju u nabujalu reku potiskivani masom koja se povlačila. Opterećeni oklopima i opremom brzo su tonuli i davili se.

Bespomoćni De Varen je posmatrao svoju konjicu i strelce kako padaju kao snoplje pod udarcima Škota ili bivaju zbačeni s mosta i obale u nabujalu reku. Dao je komandu za povlačenje, ali to nije bilo povlačenje koje su Škoti hteli da tako lako dozvole. Čim je most bio očišćen, Valas je poslao svoje ljude u divlju poteru za zaostalim engleskim vojnicima.

Kada su vesti o bekstvu Engleza stigle do škotskog plemstva koje je odbilo da se stavi pod komandu običnog čoveka Valasa, mnogi od njih su odlučili da uzmu učešće u poteri. Hiljade engleskih vojnika je bežalo u potrazi za sigurnim zaklonom, nemajući vremena da se zaustave zbog hrane ili sna Bili su oterani s puteva i lov se nastavio po šumama i brdima Njihov broj se smanjivao iz dana u dan, a broj onih koji su učestvovali u poteri se povećavao. Zarobljenika nije bilo. Škoti su jedino želeli da ubijaju a onda nastave poteru kako bi ubijali dalje. Na mostu, telo biskupa Kresinhama je odrano a deo kože je poklonjen Valasu u vidu kaiša za njegov mač.

Prikupivši svoju armiju i povećavajući je novim borcima Valas je u narednih nekoliko meseci osvojio Stirling, Bervik, Dandi i Edinburg. Osiguravši se u Škotskoj, krenuo je u kaznenu ekspediciju spaljujući engleske gradove u Kamberlendu i Vestmorlendu.

Vrativši se kući, u Škotsku, Valas, koji bi imao neznatnu opoziciju u sedanju na presto da je to bio njegov cilj, postao je vitez, i za sebe izabrao titulu „branilac kraljevstva“. Uveo je prve oblike organizacije i nacionalnog jedinstva u zemlji, ali on je bio borac a ne političar, i škotsko plemstvo je i dalje spletkarilo sa ciljem da sačuva svoju dragocenu nezavisnost u odnosu na viši autoritet.

Škotska je bila slobodna, api je slobodu povratila od Engleske u vreme odsustva njenog strašnog kralja Edvarda I, koji je skoro sve vreme boravio u Francuskoj direktno učestvu jući u ratu. Kako će reagovati na gubitak Škotske?

Njegova reakcija je bila da započne dugotrajne pregovore sa Francuskom da bi se oslobodio za suočavanje sa opasnošću na sopstvenom pragu. U 1294. je dogovoreno da se kralj Edvard oženio sestrom kralja Filipa, princezom Margaretom, dok će se Edvardov sin i naslednik, princ Edvard, oženiti Filipovom ćerkom Izabelom. Ova dupla bračna alijansa je otvorila put za pregovore, i već 1297. Edvard je bio u stanju da svoju pažnju i glavninu svojih vojnih snaga okrene rešavanju problema Škotske.

Vrativši se u Englesku, Edvardov prvi zvanični akt je bio da sazove zasedanje Parlamenta u Jorku, naređujući i škotskom plemstvu da se pojavi, uz

pretnju da će oni plemići koji ne budu došli automatski biti proglašeni izdajnicima Nijedan nije došao, ne samo zato što su bili pristalice Valasa, već i zbog toga što mnogi nisu priznavali nijedan drugi autoritet sem sopstvenog. Da ne govorimo da su se mnogi plašili prevare od strane Engleza.

Edvard je poveo svoju vojsku na sever kroz ravnicu. Žetva je bila spaljivana a stoka odvođena iz ratne zone. Engleski brodovi su čekali ispred Firt of Forta sa provijantom, ali je Valas blokirao put. Englezi su mislili da će moći da prikupljaju hranu usput i da popune svežim zalihama u žitu, ali sada nisu mogli to da urade. Valas je svoju taktiku bazirao na činjenici da će, pre ili kasnije, engleska armija zbog oskudice morati da se povuče kako bi obezbedila hranu, a onda će je on napasti. Na nesreću, dva škotska erla su odlučila da iskoriste Engleze kako bi se oslobodili skorojevića Valasa, i poslali su doušnike Edvardu. Obavestili su ga da se Valasova vojska nalazi blizu Falkirka, samo nekoliko milja daleko, i da čeka povlačenje Engleza To je bilo sve što je Edvard želeo da čuje. „Neće morati da me prate! Krenuću im u susret još danas!“

Do sumraka tog istog dana engleska vojska se približila nadomak Falkirka Posle nekoliko sati odmora, Edvard je iskoristio preostalih nekoliko sati noći da rasporedi svoje ljude, i kada je svanulo Englezi su mogli da posmatraju škotsku vojsku raspoređenu na sredini padine grebena. Valas je imao sa sobom nekoliko stotina konjanika pod komandom Džona Komajna Crvenog i nešto strelaca naoružanih grubim kratkim lukovima kakvi su se koristili u Hajlendu, koji nisu mogli da se uporede sa snagom i dometom dugih lukova Edvardovih velških strelaca Većina Škota je nosila koplje dugo četiri metra, i bili su organizovani u tri odreda polukružne formacije, sa kopljima isturenim prema neprijatelju, sa rezervom u centru polukruga koja zamenjuje pale borce. Dugo koplje je bilo efikasno oružje protiv konjice, ali skoro beskorisno u bliskoj borbi prsa u prsa, a nije bilo nikakva odbrana protiv engleskih strelaca Valas je rasporedio sopstvene strelce između odreda, sa malom konjičkom jedinicom u rezervi da je iskoristi prema uslovima razvoja bitke, prvenstveno da razbije formaciju neprijateljskih strelaca, protiv kojih nije bilo druge odbrane.

I Komajn Crveni i ser Džon Stjuart, koji je komandovao škotskim strelcima, posvađali su se pre bitke. Pošto su im poreklo i titule bile iznad Valasovih, smatrali su da oni treba da komanduju. Valas je u tom sukobu izašao kao pobednik, ali uz visoku cenu. Čim su Englezi krenuli u napad, Komajn Crveni i

njegova konjica su napustili bojno polje i ostavili Valasa bez zaštite ili rezerve. Ser Džon Stjuart je poginuo na samom početku bitke.

Zakratko odredi su se odupirali engleskim napadima i činilo se da će Škoti opet biti pobednici. Edvard je odlučio da promeni taktiku, i Škoti u svojim vunenim „oklopima" su iskusili oružje sasvim novo za njih, protiv koga nije bilo odbrane. Edvard je povukao svoje trupe i postrojio strelce. Snaga odapetih strela je bila takva da je mogla da probije lagani metalni oklop ili žičanu košulju i prsluci punjeni kučinom nisu bili nikakva odbrana od njih. Plotun za plotunom ispaljenih strela je padao na odrede kopljanika, koji su pogođeni masovno padali, bez mogućnosti da uzvrate udarac. Pravi protivudar bi bio napad konjice na strelce, kao što bi Valas znao da izvede da je imao konjicu. U nemogućnosti da išta urade već da stoje i umru, odredi su počeli da se raspadaju. Kada je Edvard to video, poslao je sopstvenu konjicu u širokom luku da opkoli Škote, koji su se, našavši se opkoljeni, dali u bekstvo. Na sreću, nisu više bili lak plen za teško naoružanu konjicu. Za Valasom je u poteru u šikaru krenuo Brajan de Džej, Majstor engleskih templara Valas ga je ubio.

Kada je bitka i potera završena, na bojnom polju je ležalo deset hiljada mrtvih Škota. Škotsko plemstvo nije propustilo priliku da okleveta Valasa zbog ovog poraza, i svi do jednog su odbili da ga slede. Pozivajući se na savez sa Francuskom, Valas je otišao kralju Filipu i zatražio pomoć za svoju zemlju. Kao odgovor, Filip je Valasa bacio u tamnicu, i obavestio Edvarda, nudeći da mu izruči zatvorenika. Edvard se zahvalio i zamolio da Valas ostane u Francuskoj do daljnjeg. Posle toga je Filip promenio mišljenje i oslobodio Valasa. Umesto vojne pomoći po koju je Valas došao, Filip mu je dao pismo za papu, sa ciljem da od njega zatraži pomoć. Nije zabeleženo da ga je Valas ikada iskoristio.

Godine 1304. Džon Stjuart od Mentejta, pristalica i prijatelj Valasov iz ranijih dana, prešao je na stranu Engleza i bio nagrađen mestom šerifa Dambartona Krajem te iste godine, Mentejtu je došao čovek po imenu Džek Šort, Valasov sluga. Šort je želeo nagradu koja je raspisana za Valasom, koji je sada bio begunac bez budućnosti, i prijavio da je Valas u Robrojstonu, blizu GlazgovaJ Mentejt je odgovorio da će lično doći da se sretne sa Valasom, i ako ga tu nađe, da će dati signal vojnicima u taverni tako što će preokrenuti hleb na stolu. Mentejt je zaista otišao i sreo se sa starim prijateljem, i seo za njegov sto. Kada su vojnici ušli, Mentejt je uzeo hleb, okrenuo ga naopako, i vratio na sto. Tako je Valas uhvaćen.

Nije se gubilo vreme u sprovođenju Valasa u London. Već jedan dan po prispeću, 22. avgusta 1305, počelo je suđenje u Velikoj dvorani u Vestminsteru. Na jednom kraju dvorane je podignuta platforma kako bi Valas bio svima vidljiv, a na glavu mu je stavljen lovorov venac u znak poruge, kako su smatrali Škoti, baš kao što su rimski vojnici stavili venac od trnja na glavu Isusa Hrista. Lista zločina za koje je Valas optužen bila je duga, podrazumevajući zločin izdaje, pobune, ubistva i paljevine. Pošto je proglašen krivim od strane veća petorice, sudija ga je osudio na smrt.

Već jedan sat posle izricanja presude započelo je njeno izvršenje. Valas je iz Vestminstera odveden u Tauer. Tu ga je sačekala pripremljena pratnja da ga odvede ne mesto pogubljenja u Tiburn, tako što je bio vezan između konja i vođen ulicama kroz nepreglednu masu. U očekivanju izvršenja kazne stratište u Tiburnu je bilo podignuto više nego obično jer se očekivala velika masa gledalaca. Valasu je stavljena omča oko vrata, i povlačen je polako, gušeći se i batrgajući, a onda je spušten pre nego što je bio mrtav. Kada su ga malo povratili, usledilo je kastriranje, a zatim su mu na stomaku napravili mali rez kroz koji su mu izvučeni unutrašnji organi, što mu je konačno donelo smrt. Odrubljena mu je glava i postavljena na koplje na London Briџ. Telo mu je raščetvoreno i usoljeno. Delovi su poslati na sever i izloženi u Njukaslu, Pertu, Berviku, Stirlingu kao dokaz da je Valas mrtav i kao primer onima koji su mislili da se ugledaju na mrtvog vođu. Najveći patriota Škotske je umro najgroznijom smrću koju je krvava mašta mogla da smisli. Njegovo nasleđe je bila duboka tinjajuća mržnja.

Posle masakra nad Valasom, Robert Brus i Džon Komajn Crveni su se sreli 10. februara 1306. u franciskanskom manastiru u Danfriju. Pošto su mu deda i otac bili mrtvi, Brus je bio direktni pretendent na presto Škotske. Komajn Crveni, onaj isti koji je napustio Valasa u bici kod Falkirka, pretendovao je na presto preko dalekog srodstva sa Baliolima. Brus i Komajn su se raspravljali pred oltarom i rasprava je postala toliko usijana da je Brus potegao bodež i do drške ga zario u Komajna. Izašao je pred crkvu i rekao okupljenim pristalicama: „Mislim da sam ubio Crvenog Komajna.“ Jedan od njegovih pratilaca je izvukao svoj dugi hajlenderski bodež i rekao: „I 'se mak' siccar!“ („Ja ću to potvrditi.“) Ušao je u crkvu i zadao smrtonosni udarac.

Reagujući brzo da neprijatelj ne bi imao vremena da se sabere, Brus je otišao direktno u Skoun. Odgovarajući na njegov poziv, biskup Višart iz

Glazgova ga je tamo čekao spreman za krunisanje. Pridružila mu se i grupa biskupa i plemića koji su dobro znali da će im prisustvo na ceremoniji doneti večno neprijateljstvo Edvardovo, koji u Engleskoj nije ni najmanje sumnjao da će mir sa Škotskom biti narušen.

Heroj dana je bila Izabela, grofica od Bahana. Bila je Komajnova žena, sada krvni neprijatelj Brusov. Važnije od toga za Izabelu je bilo to što je bila ćerka erla od Fajfa, koji je podržavao Brusa kao pretendenta na presto. Saznavši za predstojeće krunisanje, i osedlavši konja, uputila se što je brže mogla u Skoun. Stigavši upravo pred početak ceremonije, zatražila je da ona, pošto je njen brat, sadašnji erl od Fajfa, odsutan i ne može lično da prisustvuje ceremoniji, bude predstavnik njihove kuće, koja je veoma držala do naslednog prava da njen član položi krunu na svakog novog kralja Škotske. Impresionirani Izabelinim duhom, prisutni vitezovi su joj potvrdili pravo na ovu čast, i Brus je postao Robert, kralj Škotske.

Na vest o krunisanju novog škotskog kralja Edvard I je eksplodirao. Odmah je uputio naređenje svom opunomoćeniku za Škotsku, Ajmeru de Valensu, da sve one koji su učestvovali u krunisanju pronađe i pogubi. Vojsci koja je počela odmah da se okuplja za novu invaziju na Škotsku je obećao da neće biti zarobljenika. Pošto mu je zdravlje popuštalo, ali i u pokušaju da neke muške odgovornosti prenese na svog slabašnog sina, princa Edvarda, kralj je armiju nominalno stavio pod komandu mladića, koji je bio prvi naslednik engleskog prestola sa titulom princa od Velsa.

Da bi potvrdio ceremonijom novi status princa Edvarda, otac ga je proizveo u viteza u Vestminsteru. Dve stotine sedamdeset mladića koji su imali princa da prate u ratnom pohodu su takođe proizvedeni u vitezove u velikoj viteškoj svečanosti. Formalna procedura u to vreme je zahtevala da se mladić koji će biti proizveden u viteza pripremi za ceremoniju noć pre toga tako što će se obrijati i okupati u mirisnoj vodi (što je bilo u potpunoj suprotnosti sa vitezovima templarima koji su se zavetovali da se neće kupati i brijati). Posle kupanja, kandidat bi proveo noć u kapeli u molitvi i meditaciji, pazeći na svoj oklop i oružje. Za ovu priliku nije se mogla pronaći dovoljno velika zgrada za smeštaj svih kandidata, i mnogi su bili smešteni u privremenom logoru kod templara u Londonu. Moralo je biti posečeno i nešto drveća u njihovom voćnjaku da bi se raščistio prostor za šatore kandidata, njihovih slugu i pratilaca. Većina je probdela noć u Vestminsterskoj opatiji, ali su mnogi proveli ovu noć sa svojim

oklopima i oružjem u crkvi templara Interesantno je primetiti visok ugled templara kod engleske kraljevske porodice u ovoj svečanoj prilici, samo nekoliko meseci pre njihovog hapšenja u Francuskoj.

Nikada Vestminsterska opatija nije bila tako puna kao prilikom ove ceremonije. U strahovitom tiskanju mase koja je došla da gleda ovaj istorijski spektakl, dva čoveka su se ugušila pred samim oltarom. Pošto su princ i njegovi novi pratioci bili proizvedeni u vitezove tradicionalnim dodirom mača po ramenu, ceo enturaž se preselio na veliku gozbu. Tu se kralj zakleo da će tražiti krivce za ubistvo Crvenog Komajna i da se neće smiriti dok ne ubije Roberta Brusa. Mladi princ je sa svoje strane dao zavet da neće spavati na istom mestu duže od jedne noći dok Škotska ne bude pokorena. U svečanosti su učestvovala i dva mlada viteza koji će odigrati deskruktivne uloge u budućnosti engleskog princa, Roџer de Mortimer, koji će postati ljubavnik Izabele Francuske posle njene udaje za budućeg kralja, i Hju le Dispenser, koji će godinama posle toga postati ljubavnik budućeg kralja sa kojim je upravo postao vitez.

Za to vreme, u Škotskoj, Ajmer de Valens se potrudio da izvrši naređenja Edvarda I. Krenuo je prema Pertu gde se sreo sa Brusom i njegovom sveže formiranom vojskom, koja je bila željna borbe sa Englezima Škoti su bili veoma zadovoljni sobom kada su Englezi odbili da prihvate borbu, i povukli su se sa bojnog polja da se odmore i dive sami sebi i rugaju neodlučnosti i kukavičluku njihovog neprijatelja Potpuno bez straže, nije bilo čudo što su bili zatečeni izenandnim noćnim napadom Engleza i u toj konfuziji su bili lako pobeđeni.

Brus se povukao u brda i posle toga se preselio sa ostatkom svoje vojske na Zapadna ostrva Rastureni Škoti, koji su se samo nekoliko dana pre toga okupili a sada ostali bez vođe, pokušali su da se vrate svojim kućama i duž puta su bili lak plen organizovanih Engleza Svaki Brusov pristalica koji im je pao uruke je bio pogubljen u skladu sa naredbom engleskog kralja Brusov brat Najџel je uhvaćen i odveden u zamak Bervik gde je javno obešen. Njegova braća Tomas i Aleksandar su zajedno bili vezani za konjske repove i tako vučeni kroz grad do stratišta gde su ih čekala vešala.

Ajmer de Valens je dobro poznavao svog kralja. Kada je zarobio groficu de Bahan nije je pogubio već je od Edvarda zatražio instrukcije. Nije dugo na njih čekao. Još uvek besan što je napustila muža, koji je bio lojalan Edvardu, da bi lično stavila škotsku krunu na glavu Roberta Brusa, Edvard je odlučio da grofici podari krunu koja će biti samo njena Naredio je da se napravi kavez u obliku

krune koji je postavljen na jednu od kula zamka Bervik. Ovde je zatvorena nepokorna princeza, a kada je bilo lepo vreme kavez bi se na dugoj šipki isturio van zidina zamka tako da je ceo svet mogao da vidi cenu uvrede engleskog kralja Edvarda Dve Engleskinje su određene, posle ispitivanja koje je trebalo da potvrdi da ne gaje nikakve simpatije prema zatvorenici, da se staraju o njenoj hrani i higijeni, da je održe u životu što je duže moguće. Izabelin muž, Komajn Crni, u potpunosti se slagao s njenom kaznom, i nije učinio ništa da bi se njena kazna ublažila ili postala podnošljivija Posle četiri godine provedene u ovom kavezu u obliku krune, grofica je prebačena u jedan manastir. Tek posle smrti njenog muža, nekoliko godina kasnije, prijatelji su bili u mogućnosti da posreduju i osiguraju njeno oslobađanje.

Kralj Robert je bio kriv što je poveo svoje ljude u bitku pre nego što su bili spremni. Priča se da je, razmišljajući o svojim greškama te zime, planirajući kako će opet dići svoj mač protiv Engleske, posmatrao jednog pauka kako iznova pravi svoju mrežu. Bez obzira da li je to bio izvor njegove inspiracije, škotski kralj se vratio na kopno Škotske u proleće sledeće godine, spreman za rat. Edvard I je još jednom komandovao engleskom vojskom, ali pošto je bio preslab da jaše, išao je na čelu armije u kolima. Nije završio svoj pohod, umro je na putu u julu 1307, samo tri meseca pre masovnih hapšenja templara u Francuskoj.

Da je Edvard I poživeo, pitanje je da li bi Filip Francuski mogao i smeo da krene protiv templara. U savezu sa redom Hrama Edvard bi bio prejak protivnik, jer je inače bio jedan od najjačih kraljeva koje je Engleska imala. Srećom po Filipa, mladi princ od Velsa koji je sada postao kralj Edvard II je verovatno bio najgori i najslabiji vladar koji je ikada sedeo na engleskom prestolu.

Za vreme svoje vladavine, Edvard I je neprestano pokušavao da Škotsku stavi pod svoju kontrolu, i kroz to stvorio gorko neprijateljstvo prema Englezima koje je trajalo generacijama a čiji se tragovi vide čak i danas. Na njegovoj grobnici u Vestminsterskoj opatiji piše: „Ovde leži Edvard, Čekić Škota“, ali ono što je ostavio u nasledstvo svom sinu je bila Škotska preporođena patriotskim osećanjem pod kraljem odlučnim da nešto od tog „čekičanja“ vrati Engleskoj. Ostavio je takođe Škotsku spremnu da ponudi dobrodošlicu i utočište svakom borcu koji beži ispred autoriteta engleske vlasti. Vitezovi templari će

pobeći pred tim autoritetom i iz Francuske zbog brutalnih represalija nastalih u sukobu između Filipa IV, kralja Francuske, i papa Svete rimske crkve.

GLAVA 8.

ČETIRI HRISTOVA NAMESNIKA

Posle smrti pape Nikole IV 1292, kardinali su se podelili u dve frakcije koje su vodili, kao i nekoliko puta pre toga, članovi najvažnije porodice u Rimu, Kolona i Orsini. Ni jedni ni drugi nisu mogli da pobede na izboru, pa su učinili ono što kardinali često čine. Izabrali su starog čoveka kome nije ostalo još dugo da živi i koji nije bio u savezu ni sa jednom stranom. U ovom slučaju izabran je Pjetro Morone, seoski sveštenik koji nikada nije imao važnu funkciju u crkvenoj hijerarhiji. Njegovi sledbenici, nazvani celestini, živeli su strogim životom čestog posta i samobičevanja Nije im bilo dozvoljeno da se smeju zato što u Svetom pismu piše samo da je „Isus plakao“ ali nigde ne piše da se smejao. Ovakav način života je sasvim odgovarao Moroneu, koji nije želeo da bude papa, ali njegovo protivljenje nije prihvaćeno i iz njegove pećine iznad Napulja je odveden u Rim gde je postao papa Celestin V. Šarl II, francuski kralj Napulja i sin Šarla Anžujskog, lako je dominirao novim papom, koji je već osećao probleme zbog početaka senilnosti. Bio je konfuzan i neodređen, ali dovoljno pokoran da naimenuje trinaest novih kardinala, od kojih su trojica bili Napolitanci a sedmorica Francuzi.

Kardinali su uskoro shvatili da su pogrešili. Ono što su mislili da će biti neutralno papstvo preokrenulo se u treću frakciju pod rastućim uticajem francuskih monarhi. ja Napulja i Francuske. Njihov odgovor je bio sugestija da Celestin abdicira Najambiciozniji od kardinala, Benedeto Gaetani, otišao je dalje od sugestija, čak do pritiska i proganjanja Postoji legenda koja kaže da je Gaetani probušio rupu u zidu papine spavaće sobe. Priča se da je noću kroz tu rupu govorio Celestinu da je on izaslanik božji koji mu prenosi poruku Svemogućeg da napusti tron Svetog Petra Konačno je papa najavio da želi da se povuče zbog

godina i narušenog zdravlja koje mu ne omogućuje da uspešno upravlja Crkvom. Njegova ostavka je jednoglasno prihvaćena.

Još jednom kardinali su se našli pred problemom izbora između kandidata porodice Kolona i kandidata porodice Orsini. Kada je Gaetani najavio svoju kandidaturu, a nije pripadao ni jednima ni drugima, izgledalo je da nema mnogo šansi. Ipak, dodvorio se Šarlu Napuljskom i francuskim interesima, što je sa nedavnim naimenovanjima novih kardinala od strane Celestina činilo grupaciju glasova koja je mogla doneti prevagu. Francuska grupa, podržavajući Gaetana, zatražila je savez sa Orsinijevima. Oni su, zauzvrat, bili odlučni da blokiraju kandidata porodice Kolona, i tako je Benedeto Gaetani postao papa Bonifacije VIII.

Neprijatnost u vladavini Bonifacija VIII je bilo to da mnogi ljudi nisu mogli da prihvate da je božanski izabran papa u stanju da da ostavku i stoga smatrali da je Celestin još uvek pravi papa, a Bonifacije uzurpator. Hodočasnici su počeli da posećuju bivšeg papu, da primaju njegov blagoslov. Ovo je bilo više nego što je Bonifacije VIII bio spreman da toleriše, pa je naredio da se Celestin uhapsi i zatvori u malu ćeliju u kojoj je zbunjeni starac jedva mogao da se ispruži. U proleće 1296. Celestin je umro u svojoj ćeliji.

Mnogo toga zavisi od tačke gledišta, ali nema sumnje da je Bonifacije VIII bio najveći šampion papstva i najveći egomanijak među svim papama. Smatrao je da ima vlast nad svakim kraljevstvom u hrišćanskom svetu i nad svakim ljudskim bićem na zemlji. Takođe je imao vremena da se obračuna i sa svojim neprijateljima Kuća Kolona ne samo da je bila protiv njegovog izbora već je nastavljala da tvrdi da, pošto je izabran za Celestinova života, njegov izbor nije pravovaljan. Zahtevali su da napusti Petrov tron. Bonifacije je reagovao tako što je odlučio da se sa porodicom Kolona obračuna jednom za svagda.

Dva kardinala iz porodice Kolona su izgubili svoje privilegije prinčeva crkve. Bonifacije je prokleo sve članove porodice Kolona, prošle i sadašnje, i predložio da se njihova zemlja zapleni u korist crkve. Zatim je uputio javno upozorenje da u činu rušenja kardinala Kolona, čitav svet treba da prepozna način na koji se Sveta stolica obračunava sa svojim neprijateljima Kolone su odgovorile optužbom da Bonifacije nije pravovaljano izabran i stoga nije pravi papa Kao dodatak, naveli su spisak kriminalnih dela i nepravilnosti na kojima su zasnovali svoju optužbu. Bonifacijev odgovor na optužbe je bila odluka da se sva imovina Kolona zaplenjuje u korist papstva i da nijedan član ove porodice ne

može biti sveštenik u sledeće četiri generacije. Okarakterisao je svoj sukob sa sa porodicom Kolona kao sveti rat i obećao svim učesnicima sa papske strane iste indulgencije i privilegije koje su bile davane krstašima Orsinijevi su se bacili na ovu priliku da konačno eliminišu svog ljutog neprijatelja, a pridružile su im se i hiljade drugih koje je interesovala papina nagrada Svaki zamak, grad i utvrđena kuća koji su pripadali Kolonama su pali pred papskom vojskom, dok im samo Palestrina, njihova najveća tvrđava, nije preostala Posle izvesnog vremena, Bonifacije je prestao sa opsadom obećavajući potpuno pomilovanje, ličnu sigurnost opkoljenih i poštedu njihove imovine. Nije imao problema da prekrši sva tri obećanja, i porodica Kolona je bila slomljena kao sila, ili se to samo tako činilo.

Bonifacije VIII je, sa neujednačenim uspehom, nastavio da nameće svoj autoritet svim državama u Evropi. Odupro mu se Edvard I Engleski, što se u nekoliko slučajeva završilo kompromisom, ali najveća papina prepreka na putu velikih ambicija je bio Filip IV Francuski. Filip je 1296. uveo porez na crkvenu imovinu i prihode da bi pomogao finansiranje svojih neprekidnih ratnih sukoba sa Englezima. Papa je napao ovaj porez kao zloupotrebu sekularne moći, naglašavajući da se niti crkvena imovina niti prihodi ne mogu oporezivati bez posebne saglasnosti Rima, i zahtevao povlačenje poreza Filip je odgovorio novim zakonom koji je zabranjivao izvoz zlata i srebra iz Francuske bez njegove izričite dozvole, što je u stvari blokiralo značajne prihode koje je francuska crkva slala u Rim. Blokada je bila bolna, i 1297. je postignut kompromis koji je išao Filipu u korist.

Bilo kako bilo, u roku od dve godine Bonifacije je našao način da poveća svoje bogatstvo i svoju moć bez saradnje sa sekularnim prinčevima. Prelaz u novi vek je dugo vremena bio razlog za religioznu proslavu, ali je Bonifacije 1299. pretvorio u veliki jubilej. Obećao je oprost svim hodočasnicima koji budu došli u Rim na petnaest dana u to j godini, i ovi su došli u takvoj masi da neki istoričari procenjuju da je bilio dva miliona posetilaca. Građani Rima nikad nisu profitirali od hodočasnika kao tada, niti se ikada pre toga slilo toliko novca u grad. Darovi crkvi su se očekivali kao deo hodočasništva, i doneti su u tolikim količinama da su popovi u Crkvi svetog Petra stajali iza oltara i drvenim grabuljama skupljali zlato i srebro od onih koji su uspeli da se probiju do oltara Bonifacije je bio oduševljen. Za njega se zna da je na sebe stavio oznake starog Rimskog carstva i da je sebe video kao Cezara, a kada je izlazio, ispred njega su

se nosila dva isukana mača, simboli njegove dvostruke vlasti, nad duhovnim i svetovnim životom, dok su heraldi ispred njega izvikivali: „Gledajte! Ja sam Cezar!“ Opijen i ohrabren svojim novim bogatstvom, Bonifacije se vratio svojoj borbi sa Filipom Francuskim.

Filip je učinio mnogo stvari kojima je prkosio Bonifaciju i dobro ga razljutio. Između ostalog, oduzeo je crkvi velika imanja i uzeo ih sebi, i pružio je utočište ogorčenim Bonifacijevim neprijateljima, porodici Kolona. Bonifacije je sazvao crkvene velikodostojnike na koncil u Rim, krajem te godine, da bi se raspravljalo o problemima između crkve i Francuske. Upozorio je Filipa da se ne meša, ali se Filip umešao tako što je i on sazvao koncil. Ovo je bilo prvi put da je i treći stalež, obično stanovništvo Francuske, bilo pozvano. Prva dva staleža, sveštenstvo i plemstvo, obično su bili dovoljni, ali su sada građani bili pozvani u slučaju da se kralj ozbiljno sukobi sa papom. Plemstvo i građanstvo su se brzo priklonili kralju i podržali stanovište da je Filip na prestolu voljom Boga a ne pape. Pozvali su kardinale da ukore i kazne papu. Francusko sveštenstvo je potvrdilo svoju lojalnost Filipu, ali je takođe izreklo i svoju lojalnost Rimu, te da stoga moraju da prihvate papin poziv za koncil u novembru. Kralj je glatko odbio da dozvoli nekom od sveštenika prisustvo na koncilu koji je sazvan da bi se kritikovao kralj.

Suočen sa najnovijim prkosom, i protivno savetu nekolicine kardinala, Bonifacije je objavio istorijsku bulu, *Unam Sanctam,* koja je isticala superiornost papstva nad svim sekularnim vladarima, i dalje, tvrdila da je „uslov spasenja da sva ljudska bića budu podređena Pontifu u Rimu“. Ova bula je bila i ostala najjača izjava o papskoj supremaciji koju je izdao neki od papa.

Bonifacije je upozorio francuski kler da će, ukoliko ne prisustvuje koncilu u Rimu, biti izložen njegovom gnevu i kaznama Filip ih je upozorio da ako ijedan od njih prisustvuje, biće mu oduzeta sva imovina u Francuskoj.

Kao što će to koristiti više puta u budućnosti, kralj Filip se poslužio posebnim tapentima Gijoma de Nogarea, koga razni istoričari opisuju kao „advokata“, „sveštenika“ i „agenta“. U aprilu 1303. De Nogare je predložio koncilu u Francuskoj da Bonifacija proglasi nepodobnim za presto Svetog Petra Njegovo zaključivanje je bilo da je crkva venčana sa papom Celestinom V i da je Bonifacije počinio preljubu ukravši mladu od prethodnog pape dok je ovaj još bio živ. Tri meseca kasnije De Nogare se ponovo pojavio, ovoga puta sa listom od dvadeset devet optužbi protiv pape. Optužio je Bonifacija za jeres, sodomiju,

bogohulništvo, krađu crkvene imovine u korist svoje porodice, otkrivanje ispovedne tajne, ubistvo, i tako dalje, uključujući neobičnu optužbu o tajnoj seksualnoj vezi sa demonom ljubimcem koji je živeo u papinom prstenu. Ovaj dokument je „pušten u promet“ u Francuskoj kako bi kralju pribavio narodnu podršku. U međuvremenu, Filip je zatražio podršku svih vladara hrišćanskog sveta da se pokrene postupak za opoziv Bonifacija, sa malim rezultatima. U Francuskoj je imao punu podršku. Skoro celokupno plemstvo je podržalo poziv za izglasavanje opoziva, kao i dvadeset biskupa, znatan deo nižeg plemstva i francuski predstavnici vitezova templara i hospitalaca.

Bonifacije je imao zadnju, ključnu kartu da odigra. On je već u aprilu 1303. objavio anatemu, najekstremniju formu ekskomunikacije, protiv Filipa lično. Na papino veliko iznenađenje, njegova proklamacija nije imala željeni efekat stvaranja besa protiv Filipa među Francuzima Sada je objavio da će 8. septembra 1303. staviti čitavo kraljevstvo Francuske pod interdikt. Interdikt nije bio ekskomunikacija, već više crkvena osuda Pod ovom osudom, papa je mogao isključiti svakog hrišćanina u Francuskoj iz obreda krštenja, pričešća, oprosta grehova, čak i crkvenog pogreba. Ovo je bila konačna pretnja Filipu, jer je mogla dovesti do izbijanja pobune ili čak do opšteg ustanka. Doneta je odluka da se interdikt zaustavi po svaku cenu, i zadatak je poveren Filipovom agentu od poverenja Gijomu de Nogareu. Pun entuzijazma pridružio mu se Skijara Kolona, željan da se baci na najomraženijeg neprijatelja svoje porodice.

Bilo je predviđeno da Bonifacije pročita proklamaciju o interdiktu iz palate svojih predaka u Ananiju. Noć pre objave, De Nogare i Kolona, koji su regrutovali jednu malu lokalnu grupu, napali su Anani, iz koga su mnogi njegovi stanovnici pobegli videvši približavanje naoružanih ljudi. Palata je skoro bila prazna i lako je bilo zarobiti papu, starog osamdeset šest godina. Tri dana su sipali uvrede na njega, čak ga i fizički maltretirali. Kolona je bio za to da se Bonifacije odmah ubije, ali ga je De Nogare zaustavljao. Konačno, četvrtog dana, narod Ananija se vratio da oslobodi papu i otera napadače. Papa se vratio u Rim uzdrman i psihički i fizički, i umro nekoliko nedelja kasnije. Postoji legenda koja kaže da se sam ubio udarajući glavom o kameni zid svoje sobe. Postoji i druga legenda koja kaže da su nečije ruke vodile njegovu glavu prema zidu.

Od drugih vladara nije bilo nikakvih reperkusija niti osude Filipovog načina obračuna sa vrhovnim pontifom. Možda su u Filipu videli šampiona

svojih sopstvenih borbi da zadrže samostalnost izvan papske kontrole. Bez mnogo buke ili premišljanja, naslednik Bonifacija VIII je izabran u roku od desetak dana, i novi papa je sebi izabrao ime Benedikt XI. Svoju papsku vladavinu je započeo zauzimajući pomirljiv stav prema Filipu IV. Napravio je i neke ustupke. Filip je prihvatio te ustupke ali je tražio više, pa je njihov odnos počeo da se hladi. Filip, još obuzet mržnjom prema mrtvom papi, zahtevao je od Benedikta XI da sazove koncil koji će razmatrati optužbe koje su bile izrečene protiv njegovog prethodnika. Benedikt se razljutio i jula 1304. je objavio oštar prekor protiv svih učesnika u napadu na Bonifacija u Ananiju, a zatim objavio i njihovu ekskomunikaciju. Filip je počeo da se priprema za još jednu bitku protiv pape, ali nekoliko nedelja posle osude „Zločina u Ananiju“ papa Benedikt XI je bio mrtav. Bilo je onih koji su tvrdili da je bio otrovan po Filipovom nalogu.

Filip je tada svoju punu pažnju obratio ka čoveku koji će postati glavni glumac u drami brutalnog obračuna sa vitezovima Hrama, ka Bernardu de Gotu, nadbiskupu Bordoa. Odnos između De Gota i Filipa nije bio baziran na bilo kakvoj prethodnoj saradnji, i nisu se međusobno podnosili. Nije bio rođen iz želje da se razreše razlike i nesporazumi između crkve i države, jer se De Got uvek svrstavao na stranu Bonifacija protiv Filipa. Jednostavno reč je bila o tome da je Filip želeo papu koga je mogao da kontroliše a Bernard de Got je želeo, više nego išta, da postane papa. Napravili su dogovor.

Goreći od ambicije, nadbiskup je po svaku cenu želeo počasti, bogatstvo i moć koji će mu pripasti ako postane namesnik Hristov. Filip je naimenovanje držao u svojim rukama zato što se posle godinu dana pregovora, rasprava i političarenja, kardinali nisu mogli složiti oko toga ko će biti naslednik Benedikta XI. Sada su postojale tri jake frakcije. Drevnim rimskim kućama Orsini i Kolona (koji su povratili svoj uticaj) pridodali su se francuski kardinali. Da bi se prevazišao nerazrešiv zaplet, doneta je odluka da se kandidat potraži izvan redova kardinala, i francuska frakcija je progurala jedinstven koncept: u roku od četrdeset dana francuski kardinali će izabrati jednog od tri ponuđena kandidata nominirana od strane njihovih protivnika.

Nadbiskup Bordoa je s pravom očekivao da će biti jedan od tri nominovana kandidata zbog svoje opozicije Filipu i podrške Bonifaciju. Nije dugovao vazalsku vernost Filipu zato što je u to vreme Bordo bio na engleskoj teritoriji. Proveravajući listu, Filip je osećao da je pronašao svog čoveka, da će Bernard de Got preći preko svakog neprijateljstva i odreći se svih prethodnih stavova samo

da bi bio izabran za papu. U potpunosti kontrolišući fraicuske kardinale, Filip je mogao lično da odluči koji od tri kandidata će postati sledeći vrhovni pontif.

Ostalo je samo da se sa De Gotom sklopi sporazum o tome šta treba da učini kada bude izabran. Filip je održao svoju reč porodici Kolona u znak zahvalnosti što su ga podržali, i zahtevao da se dvojici kardinala iz ove porodice vrati njihovo dostojanstvo. Zatim da.svi koji su se borili protiv Bonifacija i bili kažnjeni ekskomunikacijom budu pomilovani. Bonifacijeve bule imaju se ukinuti a preminuli papa će biti zvanično osuđenn Filipu se daje pravo da oporezuje francuski kler u visini od 10 posto na njihove ukupne prihode u periodu od pet godina (Priča se da je postojao još jedan, tajni, sporazum da će De Got sarađivati u uništenju vitezova templara). Nadbiskup se složio i dao najsvečaniju zakletvu nad hostijom da će se držati svog dela pogodbe. Kao indikaciju za pravo stanje poverenja između dvojice ljudi, Filip se neće zadovoljiti svečanom zakletvom već je tražio da nadbiskup pošalje svoju braću i dvojicu nećaka kao taoce na Filipov dvor kako bi se dogovor osigurao. Filip je održao svoj deo pogodbe i 14. novembra 1305. Bernard de Got je jednoglasno izabran na Petrov presto. Tako je počela vladavina pape Klementa V.

Za vreme svoje vladavine Klement V je postavio scenu za „Vavilonsko ropstvo“ papstva van Rima imenujući dvadeset četiri kardinala, od kojih su dvadeset trojica bili Francuzi. Među njima je bilo i papinih rođaka. Filip je takođe imao velikog udela u ovim naimenovanjima jer je Klement V, iako je bio obuzet jakom ambicijom, bio kukavica Kada je sa svojom pratnjom krenuo ka Italiji, nikada nije trebalo mnogo vremena da bi se uočio neki dokaz Filipove namere da ga drži pod kontrolom. Tumarao je južnom Francuskom, tobože se krećući ka Rimu, ali nikada nije stigao na svoje odredište. Umesto toga, 1309. godine je izabrao Avinjon za mesto svog boravka. Taj grad tad nije bio u Francuskoj, već je Provansa bila vlasništvo Žane Napuljske. Bio joj je potreban novac, pa je prodala Avinjon papi za osamdeset hiljada zlatnih florina Pape iz Avinjona su sagradile palatu i tvrđavu i papski dvor je tu boravio sedamdeset pet godina, a za to vreme samo je jedan papa otišao da poseti Rim.

Klement se takođe pridržavao svog dela dogovora sa Filipom, ali je stalno bežao od formalnog prokletstva svog kolege pape Bonifacija VIII, zbog čega ga je Filip grdio i redovno mu pretio.

Porodica Kolona je bila jača nego ikad. Njihove zemlje su im vraćene, a sudovi u Rimu su im dosudili odštetu od sto hiljada zlatnih florina koju su imali da im isplate porodica Orsini i drugi sledbenici i pomagači Bonifacija VIII.

Ne treba pomisliti da se borba za vlast između sekularne i duhovne vlasti svela samo na borbu između Svete stolice i francuskog kraljevstva Srednjovekovni kraljevi su bili autokrate. Verovali su da su svi ljudi i celokupna imovina na njihovoj teritoriji potčinjeni njima i da se kompleks feudalne odanosti naviše proteže do trona i tu završava.

Nasuprot tome, crkva se nalazila izvan i iznad sekularne vlasti. Sveta stolica je uzela sebi pravo da kritikuje, sudi i kažnjava civilnu vlast i nije dozvoljavala nijednu okolnost u kojoj bi stvari mogle da se obrnu. U buli *Unam Sanctam* Bonifacije VIII je konačno zaokružio stav da je svako ljudsko biće na zemlji potčinjeno rimskom pontifu. Duhovna vlast, koja potiče direktno od Boga, u svakom pogledu je superiornija od svetovne, koja je rođena s prvobitnim grehom.

Sekularni vladari se nisu složili. Nijedan apsolutni vladar sigurno se nije prijatno osećao zbog gomile klerika u svom kraljevstvu koja je pri tom bila vlasnik ogromnih imanja, a još manje da se sa simpatijama i lojalnošću veže za jednu stranu silu. Zapravo su, često, bili domaćini armiji špijuna koji su radili za spoljnog neprijatelja Kompromisi su često dogovarani i stalno su bili izigravani. Vladarima je trebao novac i često su sa zavišću i besom gledali na neprekidnu struju bogatstva koja je iz njihovih zemalja tekla ka Svetoj stolici. Radi kompromisa, ponekad bi im se dozvolilo da oporezuju ove prihode, ali samo u specijalnim prilikama i jedino uz dozvolu. Unutar sekularnih domena crkva ne samo da je bila vlasnik više od 30 procenata zemljišnih površina u Evropi već je držala odvojene i nezavisne crkvene sudove i zatvore.

Često se pravio sporazum koji je vladaru davao pravo da potvrdi, ili čak imenuje, nosioce značajnih crkvenih funkcija u okviru njegovog domena. To pravo se ljubomorno čuvalo. Šokantan primer dokle je to išlo imate u knjizi Edvarda Gibona „Opadanje i pad Rimskog carstva“. Incident se vezuje za Džefrija, sina jerusalimskog kralja i oca Henrija II, engleskog kralja Gibon piše: „Kada je bio gospodar Normandije, zbor kanonika Siza je, bez njegovog pristanka, nastavio sa izborom biskupa Na to je on naredio da svi oni, sa izabranim biskupom, budu kastrirani, i da mu njihovi testisi budu doneti na tanjiru.“ I Gibonov komentar ovog okrutnog dela je sam po sebi neverovatan.

On kaže: „Na bol i patnju su mogli s pravom da se žale. Ipak, pošto su se zavetovali na čednost, on ih je oslobodio suvišnog blaga!“

Sa papom utvrđenim u Avinjonu, pod jakim uticajem, ako ne i dominacijom francuskog monarha, pitanje svetovne vlasti je privremeno stišano i crkvena energija se usmerila ka prikupljanju bogatstva, luksuzu i ličnom uzdizanju. Zlato se trošilo na nameštaj, raskošno oblačenje, stotine livrejisanih slugu i detaljno razrađeni ceremonijal. Novac je bio jedino važan, i sve je bilo na prodaju. Profiti su bili stoprocentni zato što je sve ono što se prodavalo bilo u „vazduhu“, prodavala su se prava, a ne materijalna dobra. Indulgencije, oslobađenje od plaćanja poreza, počasna zvanja, sve je bilo na tezgi. Klement V je izmislio „annates“, proviziju baziranu na procentu (koja je išla do 100 posto) na prihode u prvoj godini od naimenovanja Suočeni sa ovom obavezom, naimenovani biskupi i drugi naimenovani službenici su problem preneli na one ispod sebe, cedeći svako imanje za svaki peni koji se mogao uzeti, često ostavljajući sveštenstvo na dnu lestvice u potpunom siromaštvu.

Prestiž i lični status su postali najvažnija stvar višem sveštenstvu. Bezbrojni sastanci su održani da bi se definisali odnosi hijerarhije crkve i svetovnog plemstva Uveden je protokol koji je regulisao mesto u procesijama i za stolom. Ego definiše počast, i crkva je tražila za sebe svako zamišljeno pravo, privilegiju i gest poštovanja Čak ni zabavne igre u slobodno vreme nisu zapostavljene. Krstaši su sa sobom doneli persijsku igru, gde se na ploči vodi bitka između dva kraljevstva, kojoj je cilj zarobljavanje ili smrt suprotnog kralja Moderni izraz „mat“ odnosno „šahmat“ je nastao od iskvarene persijske reči i znači „kralj je mrtav!“ Svaka figura u šahu se kreće prema svojim mogućnostima. Osam piona štiti ceo bojni poredak. Kao pešaci kopljanici, kreću se po jedan korak, sem u početku igre kada mogu da pređu dva kvadrata, u skladu sa uobičajenom persijskom taktikom u kojoj kopljanik istrčava napred i postavlja „bodljikavu ogradu“ ispred svoje vojske. Kula ili zamak je originalno bio slon, sa „zamkom“ na svojim leđima. Slon se kreće neumoljivo, ali jedino u pravoj liniji. Zatim dolazi konjanik, koga su krstaši prekrstili u viteza. On galopira, krećući se dva kvadrata u jednom pravcu i jedan kvadrat u stranu. Zatim dolazi mornarica, predstavljena brodom, koji se jedino kreće pomoću vetra, pa zato na tabli ide dijagonalno. U centru je bio kralj, opterećen svojim domaćinstvom, svojim administrativnim štabom, i glavninom svog bogatstva, koje je morao sa sobom da nosi na bojno polje kao jedino sredstvo zaštite. Kralj je bio toliko teško

natovaren da je mogao da napreduje samo po jedan kvadrat. Kraljica je s druge strane, bila zaštićena brzom laganom konjicom, i mogla se kretati u bilo kom pravcu, s kraja na kraj table. Šta sve ovo znači i kakve to ima veze sa Svetom rimskom crkvom? Jednostavno to da je bilo neprihvatljivo postojanje popularne igre u kojoj su se sukobljavale države a da crkva u tome nema ulogu. Pošto je jedino pozicija pored kraljevske porodice zadovoljavala crkvu, tako su brodovi zamenjeni lovcima (u engleskom jeziku termin „lovac“ odslikava pravu suštinu ovoga o čemu govorimo, jer se ta figura zove „bishop – biskup“), i do današnjeg dana ova figura se kreće dijagonalno zauzimajući poziciju poput broda koji čeka povoljan vetar. Sve u svemu, srednjovekovna crkva je sebe videla kao centar ukupne moći. Svetovna kraljevstva, vojvodstva i pokrajine su bili centri moći. Sveti redovi poput vitezova templara su bili centri moći. Stvarni život je bio partija šaha, ali pravo ime za igru je bilo moć.

Filip IV Francuski je igrao igru moći vrlo dobro, ali je ona bila daleko od kraja. Sa Bonifacijem koji je uklonjen s puta i Klementom koji je u velikoj meri bio pod kontrolom, mogao je da se pozabavi pitanjem koje je i prouzrokovalo njegov sukob s crkvom: potrebom za više novca da bi mogao da vodi teritorijalni rat sa Engleskom. Bio je u velikim dugovima, najviše prema vitezovima templarima, koji su bili najveći bankari u Evropi. Bili su neverovatno bogati, sa imanjima i mlinovima i monopolima za koje su plaćali male poreze, ili čak nikakve. Za Filipa je tu postojala dvostruka šansa, da otkaže vraćanje dugova i da opljačka blago templara. Čak i sa novim papom pod svojim uticajem, čak i sa smrću engleskog kralja Edvarda I jula 1307. koja kao da je naručena, likvidacija templara je zahtevala pažljivo planiranje, veštu propagandu i smelu akciju. Bio je to veliki rizik, a Filip je verovatno bio jedini čovek u hrišćanskom svetu sa ambicijom i hrabrošću da to pokuša. Počeo je da priprema svoje planove.

GLAVA 9.

NE ŠTEDITE NIJEDNO POZNATO SREDSTVO MUČENjA

Stigavši u Marsej, Žak de Mole je odlučio da ne produži u Poatje, kako mu je papa naložio, već da krene direktno u svoj hramtvrđavu u Pariz. Takođe je ignorisao papino naređenje da putuje inkognito, već je odlučio da podseti svet na svoje bogatstvo i moć i paradirao je na putu za Pariz kao istočnjački paša. Njegovu pratnju činilo je šezdeset vitezova templara sa njihovim pratiocima i slugama, plus dvanaest tovarnih konja opterećenih blagom od 150.000 zlatnih florina.

De Mole je bio ubeđen da će biti najdraži gost u Parizu na dvoru kralja Filipa, koji je templarima dugovao mnoge usluge. Oni su podržali kralja u njegovim konfrontacijama sa papom Bonifacijem VIII. Oni su mu pozajmili novac koji mu je trabao za miraz njegove ćerke, princeze Izabele, koja je bila verena za budućeg engleskog kralja Edvarda II. Dozvolili su mu da koristi hram u Parizu kao trezor Francuske. Za vreme pobune u Parizu, godinu dana pre toga, pružili su Filipu utočište u svom hramu u toku tri dana, i tako ga sačuvali od razjarene rulje. Filip je čak zamolio velikog Majstora De Molea da bude kum na krštenju njegovog sina Roberta. Sigurno niko nije zasluživao više zahvalnosti i respekta kralja Filipa Lepog nego red Hrama i njegov časni vođa, i sigurno je De Mole mogao računati na Filipovu podršku stvari koja je mučila velikog Majstora.

Kao deo plana za nov krstaški rat, papa je nagovestio da želi da razgovara o predlogu da se templari i hospitalci spoje u jedan red, a ta ideja se sve češće javljala tih godina. Samo dve godine pre toga, dominikanski fratar Ramon Lal je napisao plan o ujedinjenju koji je izazvao mnogo interesa. On je predložio da se

vitezovi Bolnice svetog Jovana Jerusalimskog i vitezovi Solomonovog hrama spoje u jedan red koji će se zvati vitezovi Jerusalima, a da svi evropski vladari spoje svoje krstaške vojske u jednu, i na čijem čelu bi se nalazio jedan komandant nazvan *Rex Bellator*, „ratni kralj“. Nekoliko godina ranije francuski sveštenik Pjer de Boa je napisao plan za ponovno osvajanje svetih mesta nazvan *De Recruperatione Sanctae*, u kome je predložio korake koje treba preduzeti da bi se spojili vojni redovi.

Papa je podržao koncept spajanja redova Hospitalci su pristalicama krstaškog pohoda ulili novu nadu i zadobili nov ugled osvajanjem ostrva Rodos, i papa je bio naklonjen ideji da se za velikog Majstora novog reda naimenuje Folk de Valare, veliki Majstor hospitalaca.

Filip je takođe s odobravanjem gledao na predloženo ujedinjenje, naravno iz sasvim drugog ugla Predložio je papi da kraljevi Francuske budu naimenovani za nasledne velike majstore kombinovanog reda, da on lično bude naimenovan za Rex Bellatora, sa potpunim pravom raspolaganja ogromnim bogatstvom redova Ma koliko protivurečno zvučalo, Filip je u isto vreme bio i protivnik ovog plana, jer je imao nameru, ukoliko plan spajanja ne uspe, da se okrene uništenju reda templara Njihovo bogatstvo i njihova ogromna imovina su bili uglavnom u Francuskoj, i imao je nameru da im sve to oduzme. Kao dodatni bonus bi bilo oslobađanje od dugova koje je imao prema njima, jer su njegovi ratovi protiv engleskog kralja u potpunosti ispraznili državnu blagajnu. Edvard I je bio veličanstven neprijatelj, ali njegov sin je bio sasvim druga priča. Filip je bio siguran da je njegov trenutak došao, i jednostavno nije hteo da propusti priliku.

Žak de Mole nije znao za Filipove lične ambicije i zbog toga je očekivao Filipovu podršu za dokument koji je veliki Majstor pripremio za papu, u kome je objasnio razloge zašto se templari protive bilo kakvom konceptu ujedinjenja sa hospitalcima Njegovo tvrdoglavo odbijanje da čak i razmotri takvu mogućnost je imalo velikog uticaja na događaje u narednih nekoliko nedelja, i teralo je vodu na Filipovu vodenicu.

Sigurno da De Mole nije slutio kakva mu opasnost preti od Filipa, koji je u pravom mafijaškom stilu slavio i hvalio čoveka koga je nameravao da uništi. Plan je smislio Gijom de Nogare, isti onaj koji je kidnapovao papu Bonifacija VIII. De Nogareovi roditelji su bili spaljeni na lomači kao albižanski jeretici i on nije želeo da propusti priliku da se osveti rimskoj crkvi. U pripremama za svoj

napad na templare, De Nogare je ubacio dvanaest svojih ljudi kao špijune u razne templarske punktove.

Ne znajući za zaveru protiv reda, De Mole se uputio u papsku palatu i podneo papskim planerima sugestije templara za pokretanje novog krstaškog rata. Preporučio je da se definitivni plan za invaziju Palestine drži u totalnoj tajnosti, čak da ostane nenapisan. A što se tiče njegovih ličnih saveta, koji su bili toliko bitni za uspešan ratni plan, izjavio je da će ih saopštiti samo papi lično. Kada se očekivano pitanje o ujedinjenju templara i hospitalaca našlo na dnevnom redu, De Mole je bio spreman. Prezentirao je zvanični dokument pod naslovom *De Unione Templi et Hospitalis Ordinum ad Clementum Papam Jacobi De Molayo relatio*, o kome je mogao da diskutuje samo u opštim crtama jer je bio potpuno nepismen. Nije mogao čak ni da pročita svoje obrazloženje i razloge za odbijanje.

De Mole je takođe iskoristio ovaj sastanak da se pozabavi glasinama koje je slušao od svog povratka u Pariz, o ozbiljnim zloupotrebama unutar reda Hrama. Predložio je da se obavi formalna papska istraga, koja će sasvim sigurno okončati sve kritike protiv njegovog svetog bratstva.

Za vreme dok je veliki Majstor ispoljavao toliku sigurnost u templarski red i sebe samog, plan da se obore je bio u toku. Kao deo plana upotrebljen je bivši templarski vitez, koji se uzdigao do mesta starešine templarskog preceptorata u Francuskoj pre nego što je izbačen iz reda, a sada je angažovan da odigra ingenioznu prevaru. Stavljen je u zatvor u Tuluzu u istu ćeliju sa osuđenikom na smrt. U skladu sa crkvenom odredbom da katolički vernici mogu ispovediti jedan drugog u odsustvu sveštenika, dva zatvorenika su to učinila između sebe. Bivši templar je priznao bogohulna i odvratna dela za koja je priznao da im je prisustvovao među templarima Šokantna ispovest je iskorišćena da se pripremi lista tačaka po kojima će uhapšeni templari biti „stavljeni na ispit“ od strane mučitelja inkvizicije. Novoprimljeni članovi, rekao je, kao deo rituala inicijacije, morali su da pljunu ili zgaze na krst. Od templara se zahtevalo da svoj red i njegovo bogatstvo stave iznad svih drugih principa, svetovnih ili religioznih. Bilo koji član reda za koga se posumnjalo da odaje tajne reda bio bi ubijen. Templari su se rugali svetim sakramentima i jedan drugom davali oprost od greha. Održavali su tajne veze s muslimanima. Dozvoljavali su i ohrabrivali homoseksualne aktivnosti između članova Hrišćanstvo je izgubilo Svetu zemlju

zbog njihove neutažive pohlepe. Obožavali su idole, obično u obliku glave ili mačke.

Drugi zatvorenik (koji je takođe bio podmetnut) zahtevao je od svojih tamničara da mu se dozvoli da preda ove vitalne informacije. One su odmah prenete kralju, koji ih je preneo papi sa sugestijom da počne zvaničnu istragu. Oba zatvorenika su nagrađena i onda puštena.

De Nogare je imao mnogo toga da učini. Planiranje kako obezbediti hapšenje petnaest hiljada ljudi a da to ne padne u oči javnosti, bilo je veoma teško, jer je trebalo uhapsiti sve templare u Francuskoj u isto vreme.

Ovaj koncept tajne operacije, istovremenog hapšenja, nije bio totalno nepoznat De Nogareu. U sličnom planu godinu dana pre toga on je uhapsio i zatvorio sve Jevreje, tačnije 22. jula 1306. Nekoliko nedelja kasnije u skladu s planom, svi Jevreji su proterani iz Francuske, ali bez svoje imovine. Njihov novac je direktno otišao u Filipovu kasu, njihova pokretna imovina je otišla na aukciju. Onda je objavljeno da Francuska preuzima sve njihove račune i da se sva dugovanja prema Jevrejima u Francuskoj imaju isplatiti legapnom vlasniku tih računa a to je bilo Ministarstvo finansija Francuske. U skladu s tim, naravno, sva dugovanje države prema Jevrejima su poništena, kao što je Filip očekivao da će ukidanje templara, kojima je dugovao ogromne sume, takođe ukinuti i njegova dugovanja. Simultano hapšenje svih templara je bila operacija slična prethodnoj, ali mnogo zahtevnija, jer su oni koje je trebalo uhapsiti bili iskusni ratnici. Odlučeno je da se to uradi noću, dok spavaju. Zapečaćena naređenja su poslata svim senešalima Francuske, s instrukcijama da se otvore 12. oktobra.

Postoji dovoljno dokaza da su De Mole i njegovi glavni oficiri morali znati da se nešto priprema Vitez koji je podneo zahtev da napusti red bio je pohvaljen zbog svoje odluke od strane blagajnika pariskog hrama, koji mu je rekao da to uradi jer se red nalazi pred katastrofom. Majstor templara za Pariz je izdao naređenje da se u svakoj komandi templara u Francuskoj pojača sigurnost i da se ni pod kojim uslovima ne otkrije ništa i nikome od tajnih rituala i sastanaka reda Nekoliko bivših templara je stavljeno pod kućni pritvor i zaštitu od strane države iz straha da bi mogli biti ubijeni ako bi se posumnjalo da bi mogli otkriti tajne reda Na nesreću po red, Žak de Mole nije preduzeo nikakvu akciju, slepo spokojan u uverenju rođenom iz njegovog bogatstva i moći. Razumljivo, jer je bio odgovoran samo jednom čoveku na zemlji, i jedino je taj čovek mogao naneti štetu redu. Sa te strane mu se činilo da nema opasnosti. Templari nisu

potpadali pod zakone nijedne zemlje, nisu mogli biti kažnjeni od bilo koje svetovne instance vlasti za bilo koji prekršaj, i kao sveti red su bili izuzeti od torture. Dodajte tome enormno bogatstvo i stalnu vojsku i, zaista, pomislite kakva bi opasnost mogla da im preti?

Vrativši se u Pariz iz posete papi, De Mole je još više bio uljuljkan u sopstvenom samozadovoljstvu zbog velike počasti koja mu je pružena od strane kralja. Na dan 12. oktobra 1307. veliki Majstor je bio među najvišim plemstvom Evrope, izabran da bude jedan od nosilaca kovčega na sahrani princeze Katarine, preminule žene Filipovog brata Šarla od Valoa Dok je De Mole obavljao ovu tužnu ceremoniju u prisustvu moćnika, senešali u Francuskoj su otvarali svoja zapečaćena naređenja.

Kada je De Mole otišao da spava te noći, nije mogao ni da pretpostavi da će se pred zoru sledećeg dana desiti događaj tako strašnih dimenzija da je taj datum, petak 13, vekovima, sve do danas, ostao u mislima ljudi kao najnesrećniji dan u godini.

Tog sledećeg dana De Nogare je otpočeo sa drugim delom svog plana Svim građanima širom Francuske je pročitano saopštenje u vezi sa šokantnim optužbama protiv templara Glavna je bila jeres i odbacivanje Hrista, kroz primer pljuvanja i gaženja krsta Sodomija, taj verni pratilac skoro svih srednjovekovnih optužbi za jeres, navedena je zajedno sa „opscenim poljupcima" koji su se tražili od svakog templara prilikom njegove inicijacije. Optužbe su čitane sa predikaonica sledećeg dana u celoj Francuskoj, sračunate na prvi šok kako bi se zadobila podrška od stanovništva za hapšenje templara.

Kada su vesti o hapšenju stigle do njega, papa Klement V je pobesneo, ne zbog nekih simpatija prema templarima, već zbog uzurpacije papskog autoriteta, jedine sile koja je mogla legalno da odobri takva hapšenja. Filip je opravdao svoju akciju tvrdnjom da je od pape dobio ovlašćenje da ispita optužbe protiv templara. Klement V jeste odobrio takvu istragu, ali je mislio na istragu od strane oformljenog koncila, a ne kroz hapšenje i torturu. Filip je takođe odstupio od papske direktive koja je naređivala svim hrišćanskim vladarima da pruže svu moguću pomoć Svetom uficiju Inkvizicije, sa obrazloženjem da je kao kralj Francuske jednostavno ponudio pomoć velikom inkvizitoru Francuske, koji je u isto vreme bio i Filipov lični ispovednik.

Papa je uputio formalni protest kralju Filipu. Kao papa je jedini imao vlast nad templarima i nije bio konsultovan povodom njihovog hapšenja i zatvaranja.

Bogatstvo templara koje je Filip zaplenio je bilo namenjeno finansiranju novog krstaškog rata, što je verovatno značilo da je predloženo spajanje sa hospitalcima već bilo odlučeno. Zbog nepokoravanja papskom autoritetu, veliki inkvizitor Francuske, dominikanac Gijom Imber, smenjen je sa funkcije. Na kraju, papa je zahtevao obustavljanje svih procesa protiv templara.

Filipova reakcija na papino naređenje je bila da započne sa propagandnom kampanjom protiv Klementa V pred francuskim narodom, a zatim je usledila poseta papi na čelu manje armije. Filip je optužio papu za popustljivost prema jereticima, želju da bogatstvo templara uzme za sebe i svoju rodbinu, i da je postao zaštitnik neprijatelja Svete Majke Crkve. Haranga je trajala dan za danom, dok je Filipova armija kampovala na prilazima gradu. Kakav su dogovor postigli nikada nećemo saznati, ali u roku od nekoliko nedelja papa i kralj su postigli potpunu saglasnost, a veliki inkvizitor je vraćen na svoje jezivo mesto. Već 22. novembra Klement V je objavio bulu *Pastoralis Preeminentae*, u kojoj je pohvalio kralja Filipa, izjavivši da je zvanična papska pozicija da se, pošto su optužbe protiv templara izgleda istinite, pozivaju svi hrišćanski vladari da uhapse i podvrgnu torturi sve templare na svojoj teritoriji. Od tog dana pa nadalje, papa je sa entuzijazmom proganjao templare.

Za vreme trajanja ovog političkog manevrisanja, od hapšenja u zoru 13. oktobra do izdavanja papske bule 22. novembra, zatočeni templari su bili mučeni da bi im se iznudilo priznanje o jeresi. Mučenje radi priznanja je podrazumevalo prefinjenu veštinu nanošenja bola, sem smrti, jedino zato što je smrt onemogućavala priznanje, što je bila suština ove prakse. Kao indikacija o majstorstvu koje su pokazali dobri fratri Inkvizicije u zaustavljanju mučenih na granici smrti, služi podatak da je trideset šest templara umrlo u prvih nekoliko dana posle hapšenja. Naravno, bilo je velike razlike među mučenim muškarcima Fizički, neki su bili mladići na vrhuncu snage, dok je bilo i sasvim starih. Kulturološki, neki su bili ratnici vitezovi, neki su bili sveštenici, a najviše je bilo običnih vojnika ili pratilaca. Svi su nenadano bili iščupani iz jedne od najmoćnijih organizacija na svetu i ostavljeni bespomoćni. Jedina legalna vlast nad njima je bila lično papska, a evo su se našli u zatvorima kralja Francuske i velikog inkvizitora, koji nisu imali legalnih prava da ih drže bez direktnog naređenja pape. Kao članovi svetog reda bili su izuzeti od mučenja, a evo ih na spravama za mučenje pred sveštenicima Inkvizicije i njihovim usijanim kleštima. Dodajte na sve to namerno neizdržive uslove srednjovekovnog

zatvora, i može se očekivati da priznaju sve, jer su ti uslovi bili deo procesa torture, sa ciljem da deluju na um i telo.

Za razliku od modernih zatvora, gde je prostor za zatvorenike podeljen u ćelije, srednjovekovne tamnice su se uglavnom sastojale od velike prostorije sa veoma malim prozorima, ili čak bez prozora, da bi se obezbedila maksimalna sigurnost. Kažnjenici su obično bili vezani lancem za prsten na zidu ili kamenom podu. Ako je kazna bila blaga, lanci su mogli biti laki i dovoljno opušteni da dozvole čoveku da se pokreće i da legne. Prsten podignut više na zidu, sa lancem povezanim sa gvozdenom ogrlicom, mogao ga je naterati da sedi ili kleči. Kao privremena kazna, vratni prsten je mogao biti pričvršćen više za nekoliko sati da natera zatvorenika da stoji ili rizikuje da se uguši. Teži lanci i kugle su se dodavali da bi se otežalo stajanje ili kretanje. U varijacijama, kažnjenik je mogao da leži na leđima a da su mu članci pričvršćeni metar ili više na zidu, ili da visi vezan za mišice ili zglobove.

Sa retkim ili nikakvim sanitarijama, bez svežeg vazduha, smrad je bio skoro trodimenzionalan. U tamnicama građenim za ovu svrhu, obično se kopao kanal kojim je oticao urin, fekalije, krv. Ovo je Francuzima dalo priliku da razviju tipičnu galsku rafiniranost, nazvanu „oiđCeIe“. Ova tamnica je bila mala prostorija koja se pravila ispod cevi ili kanala za drenažu. U nju se zatvarao kažnjenik koji je obično bio nepopravljiv, ili određen za posebnu degradaciju. U ćeliji koja je bila previše mala, i previše duboka, da bi se moglo leći, nesrećnik je morao da sedi ili kleči u rupi dopola punoj, koja se konstantno dopunjavala prljavštinom njegovih sapatnika zatvorenika.

Zatočeništvo je obično značilo da su bez, ili sa vrlo malo odeće. Ako se o uslovima i komforu mislilo, to je uglavnom bilo u negativnom smislu – da se pojača atmosfera odvratne bede proračunata da iznudi priznanja koja će voditi ka oslobođenju od takvih uslova, ako ne i od smrti. U leto, zatvorenici su se pekli. U zimu su se smrzavali. Voda je bila zagađena a hrana često namerno odvratna, taman toliko da se održi život na najnižem mogućem nivou, dok god to tamničari žele. U jednom zamku tog doba bilo je naređeno da zatvorenici ne smeju piti čistu vodu, već da im se može davati samo voda iz rova oko zamka u koju su se praznile sve latrine u zamku.

Izvesni instrumenti za mučenje su bili glomazni i nije ih bilo lako pomerati, kao što su bili sto za istezanje ili točak, ali ostali su se lako prenosili u bilo koju ćeliju, tako da je agonija koju su doživljavali ti patnici često bila u

prisustvu drugih zatvorenika. Često, prisustvovanje mučenjima i krici drugih dok se čeka sopstveni red bili su dovoljni da nateraju i jakog čoveka da se slomi i prizna ono što su njegovi mučitelji tražili.

Toliko je mnogo članova i slugu templara bilo uhapšeno u Francuskoj da su morali da budu raspoređeni na desetine lokacija, od kojih mnoge nisu bile zamišljene da posluže kao zatvori. Ovo mora da je prouzrokovalo zagušenje oko izvesnog broja kompleksnih sprava za mučenje, da se moralo pribeći improvizaciji, od kojih je najjednostavnija bila sa užarenim ugljevljem i vrelim gvožđem. Pošto je fratrima i sveštenicima bilo zabranjeno da prolivaju tuđu krv, izmišljen je čitav niz sprava koji je omogućavao da nanesu izuzetan bol a da ne oštete kožu. Jedna od ovih sprava se sastojala od dve metalne trake koje su se stavljale oko noge i šrafom pritezale da se poveća pritisak između njih što je izazivalo lomljenje golenjače. Uobičajeno i lako pripravljivo sredstvo je bila kutija koja se stavljala oko noge. Između rama i noge stavljala se daščica a kroz njene rupe se drvenim čekićem prikucavao klin. Na ovaj način mogao se vršiti ograničen pritisak na jedno mesto da bi se slomila kost stopala, zgloba, kolena, i kostiju između njih.

Usijano gvožđe se moglo upotrebiti na svakom delu tela, uključujući genitalije, a ponekad se upotrebljavalo u formi mašica kojima su se otkidali komadi mesa, a usijana klešta su automatski zatvarala rane, kao pri žigosanju. Hladna klešta su korišćena za čupanje noktiju i zuba nekim templarima, a onda su rupe u vilici bodene da bi se pojačao bol.

Neki templari su bili vezani nogama za gvozdeni ram i njihova stopala dobro nauljena. Onda se pod njima potpaljivala vatra. Nekima su noge na ovaj način potpuno izgorele, a za mnoge je zapisano da su poludeli od bola. Jednog templara su doneli pred koncil na saslušanje, noseći i pocrnele kosti koje su mu ispadale iz stopala koja su bila spaljena Mučitelji su mu dozvolili da zadrži kosti kao gnusan suvenir.

Čemu svi ovi strašni detalji? Da bi se razumeli složeni koraci koji su preduzeti u Britaniji za ljude u bekstvu, da se formiraju novi stavovi i verovanja u vezi sa Bogom i papstvom koje se obrušilo na njih sa mržnjom i proganjanjem, da se razume nivo straha i besa koji su osećali begunci. Čak i u današnje vreme teško je dokazati da je strah od kazne prevencija zločina, ali je sasvim sigurno da strah od kazne motiviše ljude da preduzmu svaku akciju da ne bi bili uhvaćeni. Papa je naredio da se upotrebi svako poznato sredstvo torture u ispitivanju

templara. Može se reći da ni u jednom vremenu pre toga, niti u vremenu posle toga, nijedna grupa nije bila podvrgnuta, direktnim naređenjem, ovakvoj strahovitoj torturi.

Optužbe za koje se od templara tražilo priznanje bile su brojne i jasno su bile izvedene iz tvrdnji da je u pitanju jeres i veštičarstvo. Od templara se tražilo da priznaju da se od novoprimljenih članova tražilo da poreknu Boga, Hrista i Devicu Mariju; da se od njih zahtevao *Osculum Infame*, „sramni poljubac" igumanu koji se ljubio u usta, pupak, penis i zadnjicu; da su obožavali idole; da se u njihovim tajnim ceremonijama od njih zahtevalo da uriniraju i gaze po krstu; da nisu osvećivali hostiju; da je red ne samo odobravao već ohrabrivao homoseksualne odnose među članovima Sveobuhvatna optužba, dokaz koji će dozvoliti konfiskaciju imovine i potpunu zabranu, bila je jeres, definisana kao poricanje ili sumnja krštene osobe u neku od „otkrivenih istina" rimske katoličke vere.

Primarna odgovornost za „otkrivanje, kažnjavanje i prevenciju jeresi" bila je dodeljena onome što se sada naziva Kongregacija svetog Oficija, koja je bila poznatija pod imenom Inkvizicija Njene funkcije su uglavnom bile u rukama reda propovednika, dominikanaca, koji je osnovao španski sveštenik Dominik Guzma (kasniji sveti Dominik), koji je stekao veliku reputaciju žestoko progoneći albižanske jeretike na jugu Francuske. Na nesreću po optužene, doneta je odluka da je priznanje dato pod torturom valjano i neopozivo. Osuđeni jeretik, koji je jednom priznao svoje sumnje i poricanja, a onda priznao istinitost učenja crkve, dobio bi kaznu lakog pokajanja, globe, zatvora, smrti, ili neku drugu kaznu koju je tribunal mogao da dosudi u zavisnosti od stepena ozbiljnosti jeretičkog istupanja S druge strane, osoba koja bi priznala, čak i pod strašnim mučenjem, a kasnije povukla priznanje, nije imala šanse da se spase. Ovakva osoba, poznata kao „povraćeni jeretik", koja nije imala izbora sem spaljivanja, predala bi se svetovnim vlastima. Ovo je bila zamka u koju se uhvatilo mnogo templara koji su pod torturom priznali jednu ili više optužbi protiv reda, a zatim povukli ta priznanja kada je mučenje prestalo. Pedeset i šest njih je javno spaljeno istog dana u Parizu zbog povraćenje jeresi.

U međuvremnu, papa nije imao velikih rezultata koje je očekivao u drugim zemljama Na Iberijskom poluostrvu vojničke snage templara su bile isuviše važne da bi se olako izgubile, jer za hrišćanske vladare Španije i Portugalije muslimani nisu bili neprijatelji preko mora, već neprijatelji iza susednog brda

Biskupi Aragona su objavili da je njihova istraga utvrdila da su templari nevini u pogledu tužbi podnetih protiv njih. U Kastilji, nadbiskup od Kompostela je objavio isti zaključak. U Portugaliji je kralj otišao i dalje. Ne samo da je templare oslobodio krivice, već je njih i njihovu imovinu preveo u novi red nazvan Hristovi vitezovi, koji su za vrhovnog vođu imali kralja, a ne više papu. U Nemačkoj lokalni templari su se snašli na svoj način. Templarski preceptor Hugo od Gumbaha je uz zveket pune ratne opreme ušao na savet nadbiskupa Meca, u iratnji dvadeset vitezova. Hugo je objavio svim prisutnima da je templarski red nevin u pogledu svih optužbi, i da je veliki Majstor De Mole religiozan i častan čovek. Papa Klement V je, po njegovim rečima, krajnje zao čovek, ilegalno izabran na tron Svetog Petra, sa koga ga on, Hugo, sada skida. Što se tiče prisutnih templara, svi su spremni da se u borbi suprotstave svojim tužiteljima. Iznenada više nije bilo tužitelja, i nadbiskupski koncil se razišao.

Situacija na Kipru, gde je bio štab templara, bila je posebno frustrirajuća za papu. Princ Amalrik nije čak ni potvrdio prijem papske bule od 22. novembra sve do maja meseca sledeće godine, a kada je posle toga usledilo suđenje templarima, sud je zaključio da su u potpunosti nevini. U besu, papa je poslao dvojicu inkvizitora na Kipar da organizuju ponovno suđenje, tek pošto je tražio da se njegovo naređenje o mučenju templara sprovede radi priznanja jeresi, a pogotovo što je inkvizitorima dao ovlašćenje da na ostrvo pozovu onoliko dominikanaca i franciskanaca koliko je potrebno radi sprovođenja torture. Čudno je to da nema nijednog dokumenta koji bi nešto rekao o ishodu drugog suđenja, ako ga je uopšte i bilo.

U Britaniji, otpor papinim naređenjima je bio jak. Situacija je tu bila toliko važna da ćemo se njom pozabaviti detaljno i posebno.

Što se tiče blaga, Filip je ponovo doživeo frustraciju, jer je bogatstvo koje je mislio da će zapleniti u templarskim sedištima nestalo. Nestala je, takođe, i kompletna templarska flota iz njihove pomorske baze u La Rošelu, i ne postoji nijedan istorijski dokument o sudbini makar jednog od osamnaest brodova, koliko ih je bilo tu.

Kao što se moglo očekivati, reakcije templara na strašne muke kojima su bili podvrgnuti, bile su različite.

Neki su poludeli od bola. Neki su radije umrli nego da bilo šta priznaju. Većina je priznala dve ili tri optužbe, verovatno u nadi da će mučenje prestati posle priznanja, kao što su im njihovi inkvizitori obećali. Dva templara su

priznali obožavanje bradatog idola, zapravo glave, koju su nazvali „Bafomet“. Blagajnik reda se kompletno slomio, izjavivši da bi pod takvim mukama slobodno. priznao ubistvo Boga. Žak de Mole se približavao sedamdesetoj godini života, i nije bio suočen sa opasnošću mučenja Priznao je nekoliko optužbi iznetih protiv njega i reda, ali je odbacio optužbu za homoseksualnost, žestoko je negirajući.

Kada su priznanja prikupljenja i poslata Svetoj stolici, Klement V je bio u mogućnosti da objavi formalnu, javnu listu optužbi protiv templara, 12. avgusta 1308, deset meseci posle njihovog hapšenja u Parizu. Takođe je sazvao petnaesti koncil koji je trebalo da se sastane u Beču kroz dve godine i da raspravlja o brojnim pitanjima, uključujući planove za novi krstaški rat i sudbinu reda templara.

Zapisnici sa suđenja templarima i saslušanja od strane inkvizicije prikupljani po celom hrišćanskom svetu su poslati Svetoj stolici, i konačno se koncil u Beču sastao 16. oktobra 1311, četiri godine od kako su nesretni templari ušli u svoje mizerne zatvore. Žak Duez, kardinalbiskup Porta, koji će naslediti Klementa V na papskom prestolu kao kontroverzni papa Jovan XXII, dao je savet Klementu V kojim je najavio svoj stav prema papskoj vlasti, po kome bi Klement trebalo da ignoriše koncil i osudi templare na osnovu svog ličnog autoriteta, ali je papa želeo legitimitet i podršku ekumenskog koncila. Čak je formalno pozvao sve članove reda templara da se pojave i lično se brane, pretpostavljajući da se niko neće usuditi da dođe. Kada se devet templara pojavilo tik pred otvaranje koncila, sa obrazloženjem da će oni izložiti odbranu, papa je naredio da ih pod hitno uhapse.

Što se tiče učesnika koncila, mnogi su izrazili mišljenje da templarima treba dozvoliti da iznesu svoju odbranu. Francuski prelati, znajući da će svaka njihova reč biti preneta Filipu, bili su suprotnog mišljenja. Toliko su neodlučni bili učesnici, a papa je toliko oklevao da zauzme čvrst stav, da je pet meseci kasnije odluka o sudbini templara još visila u vazduhu. Konačna odluka je mogla pasti na ovu ili onu stranu, što je bila situacija koju Filip nije želeo da toleriše. U martu mesecu 1312. kralj je napisao koncilu pismo u kome je tražio da se red templara zabrani, a da se sva njihova prava, privilegije i bogatstvo prenesu na nov vojni red. Potvrdio je ozbiljnost svog zahteva pojavivši se u Beču nekoliko dana kasnije, 20. marta, u pratnji jakih vojnih snaga.

Suprotno uobičajenim konstatacijama crkvenih istoričara, u nekoliko narednih nedelja Klement V je demonstrirao popriličnu nezavisnost u odnosu na Filipa Francuskog. Papin cilj je bio spajanje templara i hospitalaca u jedan red, i nije bio oduševljen idejom da se jedan sveti red odgovoran direktno njemu, proglasi jeretičkim. Filipova ambicija, kako je izneta na koncilu, bila je da on ili jedan od njegovih sinova budu na čelu novog reda, sa potpunom kontrolom bogatstva i imovine već postojećih redova. Papa je prevladao, na svoj sopstveni način. Izdao je bulu, 3. aprila 1312, Uoh š Ehse1bo, kojom je raSpustio templare a da praktično nije proglasio njihovu krivicu u odnosu na optužbe koje su protiv njih iznete. Red je jednostavno raspušten u parlamentarnom smislu, a ne kao za kaznu za dokazane zločine protiv crkve.

Želeći da ostvari, na neki način, svoju želju da od jednog reda stvori dva, papa je izdao još jednu bulu, *Ad Providum*, mesec dana kasnije, 2. maja. Ovaj dekret je naredio da se sva imovina templara prenese hospitalcima, izuzimajući onu na Iberijskom poluostrvu, gde su se španski i portugalski vladari oduprli neprijateljskom pritisku na bazi svoje neprekidne borbe protiv nevernika na svom sopstvenom tlu. Možda su, kao ustupak Filipu, prihvatili da se iz imovine templara nadoknade njihovi sopstveni troškovi za hapšenje, utamničenje i hranu zatvorenih templara, kao i za čuvanje i upravljanje imovinom od dana kada su templari uhapšeni. Iznenada, na veliku žalost hospitalaca, ti troškovi su postali jako veliki.

Drugi problem je bio taj što je mnogo imovine dato templarima uz razne beneficije i klauzule koje su postojale u tadašnjem feudalnom sistemu. Mnogi od prvobitnih vlasnika su jednostavno uzeli nazad svoju imovinu na osnovu stava da njihovi pokloni nisu prenosivi. Ovo je značilo mnogo pravnih bitaka za hospitalce, ali su oni uspeli, u sledećoj dekadi, da sprovedu papinu želju, prigrabivši veliki deo imovine templara. Oslobođeni templari su bili slobodni da traže prijem u hospitalce, i neki su to i učinili. Kako je ispalo, ceo proces je u stvari bio besmislen. Njegov cilj, sa stanovišta crkve, bio je da stvori komplikovani red, koji će na efikasniji način podržati sledeći krstaški rat, ali krstaški rat, iako odobren i podržan od strane koncila u Beču, nikada nije odmakao dalje od te odluke. Sa krstaškim ratovima je bilo svršeno. Ideja o kombinovanom redu je takođe propala; iako su hospitalci prigrabili novo bogatstvo, dobili su veoma malo novih članova iz redova ukinutih templara.

Ostala je još da se reši sudbina templara u zatvoru, što je odlučeno nekoliko dana kasnije bulom *Considerantes Dudum*. Odlučeno je da se visokim zvaničnicima templara sudi od strane Svete stolice, dok će o sudbini običnih članova odlučiti provincijska veća crkvenih vođa. Njihova uobičajena odluka je bila da oni templari koji kisu priznali svoju krivicu, ili oni koji su pokušali da promene svoje izjave date pod mučenjem, budu osuđeni na doživotni zatvor. Oni koji su priznali i nisu pokušali da promene ili odustanu od svog priznanja oslobođeni su iz zatvora, ali ne i od svog zaveta, i dobili su vrlo male penzije. Nikakva odluka nije doneta u vezi sa onim templarima koji su uspeli da pobegnu. Oni su još uvek mogli biti uhapšeni ako budu pronađeni, što je bila potrebna predostrožnost jer su do koncila stigle glasine da se hiljadu i pet stotina templara i njihovih simpatizera krije negde oko Liona, i da priprema osvetu. Potera organizovana da se oni uhvate nije dala nikakve rezultate.

Što se tiče velikodostojnika reda, tek skoro dve godine posle koncila u Beču izvedeni su pred sud koji su činili tri kardinala. Pošto su svi oni priznali neke od sptužbi, bilo pod torturom bilo pod pretnjom torture, kao u slučaju De Molea, razmatranje je bilo površno, i vodilo je do osuda na doživotni zatvor. Da bi se suzbili glasovi ili razmišvanja da je red templara nevin i da je bio žrtva proganjanja motivisanih pohlepom, odlučeno je da veliki Majstor reda jzvno prizna svoju krivicu. Plemstvo, prelati crkve i uticajni građani su pozvani da prisustvuju istorijskom događaju, 14. marta 1314. Podignuta je velika platforma ispred katedrale Notr Dam, tako da bi ceo svet saznao da su templari zaista krivi za velika bogohuljenja i jeres.

Veliki Majstor je doveden na platformu, u pratnji su bili proceptor Normandije Žofroa de Šarne i još dva oficira. De Mole mora da je mnogo mislio i molio se za ovaj trenutak, koji će biti njegova poslednja šansa da opravda svoj red. Da to uradi, da povuče svoje priznanje o krivici da bi odbranio čast reda Hrama, bilo je ravno samoubistvu. Ipak, svi oni ljudi koji su ga pratili, koji su gledali u njega u potrazi za vođstvom u tim mračnim časovima, koji su doživeli poniženja, pretrpeli neviđene muke, i najbolniju smrt koju je mogao da smisli srednjovekovni um, bili bi potpuno obezvređeni i bez svrhe ako bi ih njihov veliki Kajstor proglasio krivima, i to izrekao lično iz svojih usta Bio je to najvažniji trenutak u istoriji templara, i ostareli veliki Majstor je imao hrabrosti da ga iskoristi. Koraknuvši napred da bi se obratio okupljenoj masi, od kojih su mnogi znali šta će da kaže, De Mole je osudio sebe na mučeništvo:

„Mislim da je jedino pravo da u tako svečanom trenutku kada moj život ima još tako malo da traje, otkrijem prevaru koja je izvedena, i da progovorim istinu. Pred nebom i zemljom i svima vama ovde kao mojim svedocima, ja priznajem da sam kriv zbog najvećeg greha. Ali grešnost je ta da sam lagao priznajući odvratne optužbe iznesene protiv Reda. Ja objavljujem, i ja moram da objavim, Red je nevin. Njegova čistota i svetost su van svake sumnje. Ja sam zaista priznao da je Red kriv, ali sam to učinio da se spasem strašnog mučenja rekavši ono što su moji neprijatelji želeli da kažem. Drugi vitezovi koji su povukli svoja priznanja su odvedeni na vešala, pa ipak pomisao na smrt nije tako strašna da bih priznao odvratne zločine koji nikada nisu počinjeni. Ponuđen mi je život, ali po cenu sramote. Po toj ceni, nije vredno zadržati život. Ne žalim što moram da umrem u životu koji se jedino može kupiti gomilanjem jedne laži na drugu.“

U metežu koji je nastao, brat De Šarne je doviknuo svoje sopstveno poricanje i potvrdio nevinost reda, pa su on i De Mole odvučeni sa platforme. Monumentalna neprijatnost koja je izazvana, i bruka koju su doživeli i kralj i crkva uverila je sve da se neće odstupiti od pravila da „jeretici u povratu“ budu spaljeni živi, a slika izazvane neprijatnosti je bila takva da je svima postalo jasno da se neće odlagati duže nego što je potrebno. Spaljivanje je najavljeno za to isto veče.

Postojale su varijante prilikom spaljivanja na lomači, čak i mogućnost malih milosti. Žrtvi se mogao dati neki opojni napitak koji bi otupeo osećanje bola. Za nagradu, celat bi dodao sirovo drvo i čak grane zimzelena koje bi stvorile gust dim koji je žrtva udisala punim plućima da bi se onesvestila pre nego što bol postane neizdržljiva. Razbuktana vatra je mogla osigurati najbržu moguću smrt. Nijedno od ovih olakšanja nije bilo omogućeno vođama templara.

Pogubljenja su se vršila na malom ostrvu na reci Seni, ali je masa sveta uspela da se okupi uz pomoć čamaca da bude svedok okončanja drame koja je eksplodirala tog jutra. Vatre su pažljivo pripremljene od suvog drveta i uglja kako bi se stvorila užarena masa sa malo dima, zamišljena da prvo zahvati noge i da donese olakšavajuću smrt polako pekući žrtvu od nogu naviše. De Mole i De Šarne su, dok su mogli, nastavili da uzvikuju parole o nevinosti svog reda. Legenda kaže da je Žak de Mole, dok mu je meso otpadalo, prokleo Filipa Francuskog i njegovo potomstvo do trinaeste generacije. Pozvao je i kralja i papu da se sretnu sa njim zbog suđenja pred Božjim prestolom. Klement V je

umro već sledećeg meseca aprila, a te iste godine, u novembru, usledila je neobjašnjena smrt kralja Filipa. Kao što ćemo videti, smrt Klementa V je bila skoro beznačajna osveta u poređenju sa neprekidnim uticajem koje je uništenje templara imalo na rimsku crkvu u vekovima koji su dolazili.

Posle pogubljenja De Molea, kralj Filip je primio formalnu žalbu od monaha avgustinaca koji su bili vlasnici ostrva na kome su se izvršavale smrtne kazne. Oni nisu izrazili svoje primedbe ili bes zbog spaljivanja igumana i Majstora svetog monaškog reda. Žalili su se zbog nedozvoljenog ulaženja na njihovo imanje.

Pozadina ovih šest i po godina gušenja templara u Francuskoj, u senci kralja i pape, pomoći će nam da bolje razumemo potpuno drugačije okolnosti u kojima su zabranjeni templari u Engleskoj i Škotskoj, gde su uslovi, uključujući i značajno upozorenje, bili mnogo prijemčiviji za formiranje tajnog društva za međusobnu zaštitu.

GLAVA 10.

BEZ NASILNOG PROLIVANjA KRVI

U julu 1307, tri meseca pre hapšenja templara u Francuskoj, dvadeset četvorogodišnji princ od Velsa je postao engleski kralj Edvard II. Tako je kruna prešla sa jednog od najjačih kraljeva Engleske na najslabijeg i najžalosnijeg.

Sa svoje strane, Edvard II je bio srećan što se iz njegovog života izgubio stari strogi otac, jer je mladi kralj bio zaljubljen. Ne u princezu Izabelu Francusku, sa kojom je njegov otac dogovorio veridbu, već u zgodnog mladića po imenu Pjer Gaveston, siromašnog viteza iz Gaskonje. Bili su prijatelji još od detinjstva, i Edvardov otac je ohrabrivao njihovo prijateljstvo u uverenju da će mladi dvoranin iz Gaskonje, tako vešt sa oružjem i sa svim odlikama viteza, biti uzor za njegovog sina slabića.

Stari kralj je bio preokupiran svojim ratovima protiv Škotske i Francuske i nije pratio kako se razvija prijateljstvo između dva mladića. Onda je, u poslednjoj godin svoje vladavine, pozvao mladog princa da mu se pridruži u kampanji protiv Škota. Gaveston je, naravno, pratio princa od Velsa, i posmatrajući ih kralj je shvatio da je reč o neprirodnoj vezi. Pravi udarac je došao kada je princ zatražio od oca da pokloni Gavestonu francusku provinciju Pontije. Ova kraljevska teritorija se nalazila na Kanalu i bila je od vitalnog značaja za odbranu kraljevskih poseda u Francuskoj. Priča se da je kralj pao u takvu jarost na ovaj neverovatan zahtev da je udario princa pesnicom u lice i onda ga za kosu vukao po sobi, pri tom vičući i proklinjući ga zbog njegove gluposti.

Pjer Gaveston nije dobio Pontije. Umesto toga, proteran je iz Engleske.

Sada, kao kralj, mladi Edvard II je mogao da radi ono što mu se sviđa. Njegov prvi zvanični akt kao monarha je bio da pozove svog ljubavnika nazad

na engleski dvor, gde je za neprijatnost kratkog egzila obeštećen naimenovanjem za erla od Kornvola.

Dok je Edvard II u prvih nekoliko meseci svoje vladavine upotrebljavao svoja kraljevska ovlašćenja u korist svog favorita, dotle su njegovi baroni koristili to vreme da umanje tu vlast. Zadobili su kontrolu nad *Curia Regis*, kraljevskim savetom, i unutar njega stvorili vladajući komitet koji su nazvali „rukopoloženi lordovi“. Gaveston je provodio svoje vreme između postavljanja novih zahteva kralju za nove počasti i bogaćenje, i s druge strane ismevanje i začikivanje plemića na daoru, kojima je davao posprdne i uvredljive nadimke. Takav antagonizam je odredio nivo engleskog dvora u narednih pet godina. Dok je uništenje templara bilo opredeljenje francuskog dvora, za engleski dvor je to bilo više na nivou zabave. Drugi važni događaji su bili na dnevnom redu: Robert Brus je napustio svoje utočište na Zapadnim ostrvima i vratio se u Škotsku gde je počeo da okuplja svoje pristalice. Kraljevo venčanje sa Izabelom Francuskom je bilo predviđeno da se obavi u Bulonju sledećeg januara, a za pripreme su bili potrebni meseci.

Filip je poslao izaslanika, Bernara Feletina, svom budućem zetu, predlažući mu da pohapsi templare u svom kraljevstvu, a papa je odaslao pisane instrukcije za hapšenje. Reakcija Edvarda II na optužbe protiv templara je bila za neverovanje. Odrastao je okružen templarima. Londonski hram je bio domaćin mnogih mladića koji su proizvedeni u vitezove zajedno s njim, čak su dobrovoljno posekli jedan deo voćnjaka u dvorištu hrama kako bi se napravilo mesta za šatore novih vitezova koji će se boriti uz svog kralja protiv Škotske. Engleski majstor hrama Brajan de Džej je poginuo za Englesku boreći se protiv Vilijema Valasa. Mladom kralju se nije činilo da je red kriv za bilo šta, i to je i napisao u pismu koje je uputio drugim hrišćanskim vladarima, tražeći njihovu podršku za svoju odbranu templara od lažnih optužbi. Edvard je 4. decembra pisao i papi, odbijajući hapšenje templara u Engleskoj na osnovi njihove nevinosti. Njegovo pismo se mimoišlo sa bulom *Pastoralis Preeminentae*, zvaničnom papskom osudom templara koja je obnarodovana 22. novembra 1307. Edvard je primio svoju kopiju 15. decembra. Njegova lična osećanja više nisu bila važna, i sada nije imao drugog izbora već da naredi hapšenje templara. Ali nije morao to odmah i da sprovede.

Ne znamo da li je ovo odlaganje proizašlo iz kraljevih ličnih osećanja, njegove sklonosti ka odugovlačenju, ili iz uticaja templara i njihovih prijatelja

na dvoru, ali hapšenja u Londonu nisu počela pre 7. januara, a odatle su se proširila u narednim danima kako su se naređenja distribuirala kroz kraljevstvo i u engleskim provncijama na kontinentu. Kakav god dogovor je bio napravljen za bekstvo templara u toku dva meseca od vesti o hapšenju templara u Francuskoj i prijema papske bule u Engleskoj 15. decembra, sigurno je bio ubrzan alarmantnim vestima da su hapšenja pred izvršenjem. Možemo samo da zamislimo komešanje kada se engleski Majstor Vilijem de la Mor vratio sa dvora u Hram u Londonu da izvesti o prispeću papske bule. Nema sumnje da su jahači u galopu napustili London da upozore braću u provinciji.

Da je postojalo efikasno planiranje u ta dvadeset tri dana između prispeća bule 15. decembra i početka hapšenja 7. januara 1308, nema nikakve sumnje. Kada su kraljevske trupe došle da izvrše hapšenje, zatekle su samo nekolicinu, ali je većina vitezova templara, vojnika i klerika nestala, i nije se mogla pronaći. Arhive su nestale ili uništene. U londonskom hramu kraljevski vojnici su očekivali da će zapleniti najveće blago koje su ikada videli, ali su našli manje od dve stotine funti. Zlatni i srebrni predmeti, relikvijari prekriveni draguljima, jednostavno su nestali.

Takođe je nestao i kralj. On i mnogi njegovi lordovi su otplovili za Francusku zbog kraljevog venčanja sa dvanaestogodišnjom princezom Izabelom Francuskom (njena detinjasta nevinost nije davala nikakvu naznaku da će jednog dana od Engleza dobiti nadimak „Vučica iz Francuske“). Edvard II je izazvao veliki bes plemstva naimenovavši Pjera Gavestona za regenta kraljevstva, za vreme kraljevog odsustva. Gaveston nije imao nikakvog ličnog interesa u ovom slučaju sa templarima, a plemstvo koje je ostalo na dvoru nije imalo želje da hapsi svoju braću po oružju, sa kojim su održavali mnoge prijateljske veze. Kraljevska potraga za zločincima, uz pomoć drugih religioznih redova, rezultirala je hapšenjem samo dvojice templara u celoj Engleskoj. Nekim templarskim preceptorima je dozvoljeno da ostanu u kućnom pritvoru. Engleski Majstor De la Mor, koji je verovatno morao da ostane jer bi njegovo bekstvo odalo sve pažljivo izvedene pripreme, odveden je u zatvor u Kenterberi, ali je zatvoren u relativno komfornom odeljku, sa kraljevskom dozvolom da kupuje od tamničara sve što mu je bilo potrebno. Nekolicina uhapšenih templara je pobegla iz zatvora, uz pomoć koja je morala da postoji bilo spolja, bilo iznutra, ili i jedno i drugo. Možda je pomoć koju su primili dobro organizovana, ili možda njihovi progonitelji nisu baš goreli od želje da ih

uhvate, tek iz bilo kog razloga nijedan od odbeglih templara nije nikada pronađen.

Onih nekoliko templara koji su ostali u zatvoru imali su koristi od činjenice da Kanal nije bio samo vodena barijera između Britanije i kontinenta već je na mnoge načine bio i filozofska barijera. Još od dana stare keltske crkve, koja se nikada nije priklonila pred autoritetom Rima, vođe crkve u Engleskoj i sekularna vlast su se borili protiv papskog autoriteta na ostrvskom kraljevstvu, a jedna od institucija kojoj su se oduprli je bila Inkvizicija, koja nije postojala u Britaniji. Dominikancima je bilo dozvoljeno da dođu, ali su morali svoje užareno ugljevlje i klešta da ostave kod kuće. Templari su bili zatvoreni, ali ne i mučeni, što je papa Klement V shvatio kao lično suprotstavljanje njegovom autoritetu. Zahtevao je da se templari podvrgnu mučenju radi priznanja jeresi kao što je u početku dao instrukcije. Papa je takođe doneo odluku da će svako ko pruži pomoć templaru u bekstvu, svako ko makar daje *savete* templaru u bekstvu, biti kažnjen i ekskomuniciran iz crkve. Za divno čudo, pretnja torturom i ekskomunikacijom onima koji pomažu beguncima nije rezultirala prijavljivanjem nijedog templara. Dok se papa borio da natera Edvarda II da se pokori njegovoj volji, njegov zemljak Gaskonjac, Pjer Gaveston, uživao je u velikom uspehu koji je doživeo u istom poduhvatu. Po povratku sa venčanja, Edvard je poklonio Gavestonu neke od najvrednijih venčanih poklona. Na kraljevom krunisanju sledećeg meseca, Gavestonu je dato mesto iznad svih perova kraljevstva.

Prošle su dve godine, a templari koje su ispitivali bez upotrebe torture nisu priznali ništa, stalno ističući svoju nevinost, možda osnaženu povremenim bekstvom jednog od njihove braće. U odgovoru na papin zahtev da se primeni mučenje, Edvard je odgovorio da mučenje nikada nije imalo nikakvu ulogu bilo u sekularnom bilo u crkvenom pravosuđu u Engleskoj, tako da u kraljevstvu čak nema onih koji bi znali kako da ga primene. Ogorčen, Klement V je uputio upozorenje Edvardu da mora da razmisli o sudbini svoje sopstvene duše zbog nepridržavanja direktnih naređenja Hristovog namesnika na zemlji, i da će mu pružiti još jednu šansu, dajući Edvardu priliku da od dva zla izabere manje. Papa je poslao deset uvežbanih mučitelja u Englesku pod komandom dva iskusna dominikanca. Sada Edvard neće imati izgovor. Kada mučitelji stignu na svoju destinaciju, Klement je očekivao da će se odmah latiti posla. Mnogo govori o papinoj rešenosti da se bavi problemom nanošenja agonizirajućeg fizičkog bola

zarobljenim templarima i podatak da je ovo naređenje doneo u večeri neposredno pred Božić, 24. decembra 1310. Božićni poklon koji je spremio narodu Engleske je bio uvođenje mučenja u njihov pravni sistem.

Edvard je primio papinu ekipu za mučenje, ali je naredio da njihovo službovanje mora isključiti sakaćenje, da ne sme biti nanošenja teških rana, i mora se obaviti „bez nasilnog prolivanja krvi". Ima malo toga što istorija može upisati Edvardu u dosije dobrih poteza, ali ove restrikcije u mučenju engleskih templara su verovatno prvi zabeleženi pokušaj da se obuzda ludilo koje je svoj vrhunac doživelo u četrnaestom veku, a nanošenje strašnog bola drugom ljudskom biću postalo vitalni deo u saslušanju. Ono je verovatno rođeno iz frustracije, ali je rasla frekvencija njegove primene i maštovitosti dok nije prešlo granicu ludila kada je neko odlučio da može biti upotrebljeno kao efikasno sredstvo u zaštiti i širenju učenja Isusa Hrista. Crkva je konačno stavila zabranu na korišćenje torture od strane Inkvizicije, ali ne bez snažnog otpora vodećih dominikanskih fratara, koji su smatrali da je time smanjena njihova efikasnost. Ostalo je na svetovnoj vlasti da sprovede najdramatičnije ograničenje legalne torture u kojoj je verovatno najpogrešniji izraz u njenoj dugoj istoriji takozvani „treći stepen". Nekako je ovaj termin doveden u vezu sa masonerijom, verovatno zbog krvne zakletve Majstora u „trećem stepenu" masonerije.

Izraz svoj koren ima u onome što se tada smatralo izuzetno humanim dekretom. Do vremena austrijske kraljice Marije Terezije vlasti su imale potpuno odrešene ruke u određivanju limita na tip i intenzitet torture koju su koristili za ispitivanje „svedoka" ili za iznuđivanje priznanja. Nevini ljudi su često umirali za vreme takvih ispitivanja, a još veći broj je bio osakaćen. Pod Marijom Terezijom u osamnaestom veku, tortura koja se koristila u istrazi je standardizovana u celom carstvu. Prvi stepen ispitivanja je bio gnječenje palčeva. Izmišljena je mala sprava koja je preko šipke vršila pritisak na koren noktiju, a pritisak se pojačavao okretanjem šrafa. Kada bi ispitivanje počelo, zatezanjem šrafa se pojačavao pritisak dok nokti ne bi popucali.

U drugom stepenu ispitivanja, žrtvu bi razgolitili do struka i vezali joj ruke, a onda je okačili da visi sa merdevina koje su bile pod uglom postavljene uza zid. Mučitelj je svećom palio osetljivu kožu sa strane tela, od struka do miške. Sa velikom površinom kože na kojoj je mogao da radi, na obe strane tela, i sa neodređenim trajanjem vremena za koje je držao sveću prislonjenu na kožu, mučitelj je imao značajno pravo po pitanju količine bola koji je nanosio, u

zavisnosti od njegove procene važnosti svedoka ili u zavisnosti od sopstvenog mentalnog sklopa.

Treći stepen ispitivanja je bio vešanje. Žrtvi bi se prvo vezale ruke na leđima; onda bi se kaišem vezale ruke ispod miški i to zakačilo za čekrk pričvršćen na plafon. Vučenjem konopca, mučitelj i njegovi asistenti bi vukli žrtvine ruke nagore, pričinjavajući mu neizdržljiv bol u ramenima, sve dok ga ne bi odigli od poda. Sada su postojale dve varijante za nastavak. Pošto bi žrtvu podigli metar ili više od poda, mučitelj je mogao da otpusti konopac za taj metar, a težina tela žrtve bi dovela do pucanja ligamenata ramena i do iščašenja jednog ili oba zgloba. U drugoj varijanti, kada bi se žrtva našla u vazduhu, pomoćnik bi uhvatio njene noge i obesio se svom težinom svog tela, što je pojačavalo bol ili dovodilo do pucanja ramenih zglobova.

Svako ko je prošao treći stepen a da nije priznao, bio je proglašen nevinim i oslobođen. Važno je naglasiti da je ovo prethodno što smo naveli, ma kako brutalno izgledalo, hvaljeno od svetovnih i religioznih lidera kao primer hrišćanskog milosrđa i dokaz humanitarnih kvaliteta carice.

Edvardova naređenja nisu bila tako restriktivna kao što su tri stepena Marije Terezije, ali su možda njegove simpatije prema žrtvama imale neki uticaj na činjenicu da čak ni pod mučenjem nisu dobijeni nikakvi dokazi od engleskih templara Možda su izvukli neku korist iz činjenice da su bili u zatvoru tri godine pre nego što su mučenja počela, za koje vreme su mogli između sebe da razgovaraju, očeliče svoju rešenost, za razliku od francuske braće, koji su bili u potpunosti iznenađenji i podvrgnuti agoniji od strane Inkvizicije odmah po hapšenju.

Jedan od efekata početka torture nad templarima u Engleskoj je sigurno bio taj da je povećao odlučnost begunaca da ne budu uhvaćeni. U toku tri godine zatočeništvo je značilo samo biti zatvoren zajedno sa braćom templarima, ali biti uhvaćen sada je značilo doživeti stravične muke od ruku deset papinih specijalista za ljudsku agoniju.

Dok se sve ovo dešavalo u Engleskoj, papini napori da se templari u Škotskoj uhapse i ispitaju nisu dali rezultate. Nekoliko templara je uhapšeno i u januaru 1308, ali Robert Brus je bio zabavljen svojim problemima i više ga je zanimalo da pridobije vitezove u svom kraljevstvu nego da ih hapsi i muči. Brus je znao da mu je smrt Edvarda I pružila dodatno vreme, ali i da će pre ili kasnije osvajačka engleska vojska preći reku Tvid i oboriti ga Nije imao nikakvog

interesa u vojnim redovima, nije ga interesovao krstaški rat u Svetoj zemlji, nije imao interesa u ambicijama Filipa Francuskog ili pape Klementa V. Brusov interes je bio u potpunosti okrenut sigurnosti jedne nezavisne škotske nacije. Kao hrišćanski vladar, primio je kopiju papske bule o osudi templara, sa instrukcijama kako da sprovede odluke koje je sadržala, ali je očigledno da je ovo pismo stavio na stranu. Papina bula nikada nije bila javno obznanjena, štampana ili na neki drugi način predstavljena javnosti, što je zemlji dalo aspekt legalnog skloništa za sve templare odbegle iz Engleske ili sa kontinenta Ne samo što su se odbegli templari osećali sigurni već bi, da nije bilo griže savesti zbog mogućnosti da se bore protiv engleskog kralja, bili dobrodošlo pojačanje Brusovoj žalosno malobrojnoj teškoj konjici. Koliko će ta mala vojna snaga biti važna za Brusa jasno će se pokazati kroz nekoliko godina kada Englezi konačno krenu u osvajanje Škotske.

Kada je istraga protiv templara u Engleskoj prešla u fazu formalnog saslušanja u novembru 1309. sudovi su imali malo materijala u vidu priznanja i mali izbor svedoka. Većina onih koji su došli da svedoče protiv templara bili su pripadnici drugih religioznih redova i mogli su malo toga da ponude sem glasina i ogovaranja. Vladarima zemlje to nije uopšte bilo interesantno, njihova pažnja je bila usmerena na drugu stranu. Deset profesionalnih mučitelja koje je poslao papa znali su svoj posao. Postojalo je mnogo načina da se nanese nepodnošljiv bol a da se ostane u okviru kral>evih ograničenja, ali uprkos toj odvratnoj praksi nisu izvukli nijedno ključno priznanje. Jedino su bili u stanju da dobiju priznanja da se templarima govorilo da se ispovedaju svojim sopstvenim sveštenicima kako bi se sačuvale njihove tajne, da su s vremena na vreme mogli davati oprost grehova jedan drugom u specijalnim situacijama, i da su nosili konopac vezan oko tela, iako nisu znali zašto. Zaključeno je da je ovaj konopac predstavljao razdvajajuću liniju, definišući „zone čednosti“ što je izmislio sveti Bernard od Klervoa za svete redove. Nije bilo priznanja jeresi, bogohuljenja, opscenih poljubaca ili homoseksualnih odnosa.

U 1311. godini kada je počelo mučenje templara u Engleskoj, lordovima je bilo dosta kraljevog homoseksualnog favorita, ne toliko zbog njegovih i kraljevih seksualnih sklonosti, već zbog toga što je Pjer Gaveston koristeći svoju kontrolu nad kraljem osigurao sebi skoro totalnu kontrolu nad monarhijom. Na veliku ljutnju kralja, baroni, uz pomoć činjenica da je Gaveston bio ekskomuniciran iz crkve od strane nadbiskupa od Kenterberija, proterali su

Gavestona u Flandriju. U toku te iste godine on se vratio, i dok je koncil u Beču razgovarao o novom krstaškom ratu i sudbini reda templara, lordovi su bili zauzeti jurenjem Gavestona po severnoj Engleskoj. Konačno su ga opkolili u zamku Skarborou gde je, što je za njega bilo karakteristično, uspeo da ih nagovori da mu poštede život. Kada su krenuli da ga sprovedu u London, Gavestonovu pratnju su opkolile trupe erla od Vorvika. Iako je i on bio rukopoloženi lord, Vorvik je izneo stav da pošto nije bio u Skarborou, on nije obavezan postignutim sporazumom, pa prema Gavestonu nema nikakvu obavezu. Gaveston je tako odveden u zamak Vorvik, ali znajući da će kralj upotrebiti svu svoju snagu da spase svog favorita, Vorvik je naredio svojim ljudima da ga izvedu iz zamka na mesto zvano Bleklou Hil, gde mu je odrubljena glava 1. jula 1312.

Edvard II evidentno nije izvukao nikakvu pouku iz ovog incidenta, osim novih izliva gneva, i nije prošlo mnogo vremena a već je bio pod uticajem novog homoseksualnog ljubavnika. Ipak, za trenutak je njegova sudbina bila na opasnoj ivici, a sama monarhija u velikoj opasnosti, jer su lordovi mogli razmišljati o svojoj pobedi nad bespomoćnim kraljem. Edvard je odlučio da posluša savet koji se davao vladarima u neprilici vekovima pre i posle njega, a to je da povede svoju zemlju u rat kako bi okupio naciju i povratio svoj lični autoritet. Na nagovor svog tasta Filipa, 1313. se Edvard zakleo na krstu da će povesti svoje sunarodnike u novi veliki krstaški rat koji je objavljen na istom koncilu u Beču na kojem su zabranjeni templari, godinu dana pre toga. Bilo kako bilo, ni Edvard ni njegovi ljudi nisu imali nikakvu želju da krenu u Svetu zemlju. Politički i vojno, bilo bi katastrofalno da engleska vojska odsustvuje iz zemlje u isto vreme kada je energični kralj Robert u Škotskoj neumoljivo proterivao Engleze iz jednog škotskog uporišta za drugim, sve dok u celoj Škotskoj nisu samo zamkovi Dambara, Bervika i Stirilinga ostali u engleskim rukama. Ne, neće moći skupi krstaški pohod dominacijom francuskog kralja da uspostavi Edvardov autoritet nad njegovim baronima, već radije velika pobeda nad neprijateljem koji se preteći pojavio na engleskoj granici. Obećanje dato ocu će biti ispunjeno. Edvard II će biti kralj koji će konačno baciti škotsku naciju na kolena i učiniti je delom engleskog kraljevstva.

Dok je meso otpadalo sa kostiju nesrećnog Žaka de Molea 1314, Edvard II je okupljao veliku vojsku za konačnu invaziju i pokoravanje Škotske. Brus je bio u stanju da okupi deset hiljada ljudi za odbranu svoje domovine, dok je engleska

povukla sve svoje rezerve sa svih teritorija i sakupila armiju od dvadeset pet hiljada vojnika, uključujući pet hiljada teško naoružanih konjanika i oko deset hiljada strelaca.

Rukopoloženi lordovi, vrhovni baroni kraljevstva, nisu želeli da rizikuju svoje živote da bi kralja koga su prezirali učinili herojem, i većina je jednostavno odbila da pođe. I Edvardu je to odgovaralo; nije pokušao da ih natera, verovatno zbog toga što nije želeo da podeli pretpostavljenu slavu sa ljudima nad kojima je želeo da dominira.

Dok se rasplinuta armija kretala kroz severnu Englesku, tražeći hranu miljama s jedne i druge strane rute, Robert Brus je dobio detaljno upozorenje o njenom približavanju. Englezi su ga tražili, što je Brusu dalo prednost izbora polja na kome su se njegovi ljudi mogli odmoriti i osvežiti, dok su umorni Englezi prelazili milju za miljom da bi ga našli. Brus je izabrao prostor i postavio svoje ljude između Engleza koji su se približavali i zamka Stirling u kome se nalazila mala engleska posada, nekoliko mil>a na severu.

Pošto je dobro proučio Valasove pohode, Brus je postavio svoje pešake naoružane dugačkim kopljima duž ivice brega između gustih odeljaka šume. Očekujući juriš strašne i nadmoćne engleske konjice, naredio je da se iskopa na stotine rupa ispred njegovih kopljanika i pokrio ih travom i žbunjem kao da su lovačke zamke. Sve ostale iz svog logora, pratioce, kuvare, porodice i intendaturu je poslao na sigurno, iza sledećeg brda. Konačno, prisećajući se da ga je Valasova konjica, njegov jedini odgovor protiv engleskih strelaca, napustila kod Falkirka, Brus je lično preuzeo komandu nad ovih nekoliko stotina vitezova. Legenda kaže da je među njima bila i grupa izbeglih vitezova Hrama, koje je Brus oberučke primio.

Zemljište u podnožju planine je bilo pokriveno žbunjem sa samo jednim utabanim putem. Dolinu i njeno močvarno tlo je presecao mali potok, ili „burn“ na škotskom dijalaktu, nazvan Banok Burn. Ovo mesto će zauzeti najsjajnije stranice u škotskoj vojnoj istoriji.

Saznavši za Brusov položaj, engleska armija mu je krenula u susret i konačno stigla na drugu stranu potoka. Armija je bila toliko razvučena da joj je trebalo tri dana da se svi ešaloni prikupe. Dok su se prikupljali, poslata je jedna mala jedinica da ojača posadu Strilinga, što bi Englezima dalo utvrđenu poziciju iza Brusovih leđa Izviđači su prijavili ovo kretanje i Brus je brzo reagovao da bi zaustavio engleske snage. Njihov vođa, ser Henri de Boun, izjahao je ispred

svojih ljudi i izazvao Brusa na dvoboj. Brus je prihvatio izazov i galopom izašao ispred svojih ljudi. Ser Henri je oborio svoje koplje i mamuznuo svog teškog ratnog konja ka škotskom kralju. Brus je tog dana jahao lakog konja, jer se spremio za poteru i bio je naoružan ratnom sekirom koja ni izbliza nije bila dovoljna zaštita od bojnog koplja. Kada mu se vrh koplja opasno približio, Brus je uspeo da ga odbije sekirom, a onda uzvratio brzim ofanzivnim udarcem širokog sečiva koji je na mestu ubio engleskog viteza. Tako je ekspedicija za pomoć Stirlingu bila završena, a kada se vest proširila izazvala je pravu provalu ponosa zbog njihovog kralja ratnika.

Na engleskoj strani kralj, koji je bio sve drugo samo ne ratnik, naredio je napad i teški konji su krenuli. Pregazili su raskvašen teren s obe strane potoka, a onda krenuli uz padinu ka kopljanicima koji su ih čekali. Konji su se saplitali u rupama, nadolazeći konji su padali preko njih, ali su konačno stigli do blistavih vrhova kopalja. Englezi i Škoti su se našli zapetljani u gomili iz koje ni jedni ni drugi nisu mogli da izađu. Engleska pojačanja su pristizala ali nisu mogla da se razviju na frontu širokom samo dve hiljade metara. Strelci su nemo stajali i posmatrali ogromnu masu svojih saboraca koja je prišla toliko blizu škotskim redovima da je veća opasnost bila da će ispaljenim plotunima strela pogoditi svoje drugove umesto neprijatelja. Mogućnost koja je preostala je bila da se strelci prebace na krilo odakle su mogli bolje da izaberu svoju metu.

Kada su engleski strelci počeli da se prestrojavaju u polju, Brus je naredio svojoj konjici da bude spremna. Da bi se postigao puni efekat konjice sa teško naoružanim vitezovima, bilo je potrebno da se strelci okupe u falange i otpočnu ispaljivanje svojih plotuna. Konačno su se strelci postrojili, spremili da desetkuju škotske kopljaše, a onda je Brus dao komandu koju je njegova konjica željno očekivala. Engleski strelci su bili oboreni od strane teško oklopljenih konja uvežbanih da se ritaju, grizu i gaze, a na njihovim leđima su bili konjanici naoružani sekirama i buzdovanima. Strelci su pukli i dali se u bekstvo niz padinu brda.

Posmatrači iz Brusovog logora su pomislili da je povlačenje strelaca značilo pobedu Škota, ili subili podstaknuti na akciju patriotskim osećanjima, tek odlučili su da promene svoj neborbeni status. Mašući provizornim zastavama, galameći i trubeći u rogove, nenaoružani ljudi, žene i mlađarija su krenuli preko brda i u šumu na engleskom levom krilu. Engleske trupe su se osetžde ugrožene onim što su smatrali za sveže škotske snage. Njihovo levo krilo je počelo da se

koleba, i Edvard II je odlučio da napusti bojno polje. Njegova pratnja i telesna garda su krenuli sa njim, a uskoro su im se pridružile i ostale zbunjene i loše vođene jedinice, dok cela invaziona armija nije bila u bekstvu. Bio je to najveći poraz u engleskoj istoriji, u kome su Englezi izgubili oko petnaest hiljada ljudi, u poređenju sa oko četiri hiljade Škota koji su ostali na bojnom polju. Bitka kod Banok Burna je okončala nade za engleskom dominacijom nad Škotskom, koja je zadržala svoj status slobodne zemlje do ujedinjenja zemalja pod jednim kraljem, skoro četiri veka kasnije, 1707.

Dok su se preživeli sa Banok Burna, uključujući kralja Edvarda, vraćali kući, putovali su kroz zemlju koja se našla na ivici anarhije. Kraljeva slabost je dovela do erozije centralne sile od strane grupe ambicioznih barona, željnih da zadovolje lične interese, ali bez i malo interesa za glas onih koje su predstavljali u centralnoj vlasti, za obične ljude. Njihov vođa, Tomas od Lankastera, uspeo je da uzurpira za sebe ogromne posede u Lankasteru, Linkolnu, Lesteru, Derbiju i Solsberiju.

Centralna vlast, skoro mikroskopska, zavisila je od plemića i vitezova koji su održavali red i mir u kraljevstvu, ali van zaštite svojih sopstvenih interesa nisu bili zainteresovani za opšte dobro, a nisu bili ni dorasli svom zadatku. Bande odmetnika su se namnožile. U nekim oblastima su oni činili jedini zakoni održavali red, a u nekoliko slučajeva angažovani su kao plaćenci od strane crkvenih i svetovnih lordova radi zaštite njihovih imanja. Odmetnici su dominirali nekim teritorijama na takve načine da su lokalni lordovi naredili da se sve drveće i žbunje poseče sa obe strane puteva da bi se izbegle zasede i iznenadni napadi. Ovo je bilo doba u kome su nikle legende o lokalnim odmetnicima i razvile se priče slične onim o Robinu Hudu. Niko nije osuđivao ove heroje za skakanje na bogate opate i biskupe, i oduzimanje njihovih funti i penija koje su iscedili od svojih parohijana. Ovde nije bilo greha, jer legendarni pljačkaši nisu ulazili u crkve da kradu zlatne krstove i srebrne kandelabre, već su uzimali ono što se smatralo ličnim bogatstvom pohlepnih prelata. Nije bilo važno što odmetnici nisu u stvarnosti bili poput Robina Huda iz bajke, važno je bilo da su na taj način živeli u narodnom sećanju. Popularnost likova poput Robina Huda govori mnogo o tome kako su obični ljudi gledali na svoj život i na one koje je Bog postavio iznad njih.

Što se tiče bandi odmetnika, njih su sačinjavali ljudi koji su bili „izvan zakona“, van zaštite zakona što je dozvoljavalo svakom da ih prebije, opljačka,

čak i ubije bez straha od kazne. Njihova jedina zaštita od ljudi pod zaštitom zakona je bila da se udružuju sa sebi sličnima. Templarski vitezovi i njihovi vojnici koji nisu znali ništa drugo sem ratovanja, a već osuđeni i od kralja i od crkve, bili bi idealni regruti. Nema podataka da se ijedan odbegli templar pridružio odmetnicima ili formirao svoju bandu, ali znamo da su takve bande operisale u krajevima.oko templarskih sedišta i imanja.

Edvard je potražio nove saveznike i našao ih u erlu od Vinčestera, Hju le Dispenseru, lordu velških pograničnih zemalja, i njegovom zgodnom sinu, koji se takođe zvao Hju. Još jednom je Edvard bio potpuno zaokupljen svojim homoseksualnim partnerom, mlađim Dispenserom, i dozvolio je starijem da vodi poslove kraljevstva. Dispenseri su toliko koristili svoju moć i povredili prava drugih lordova velških pograničnih oblasti da su se ovi pridružili Tomasu, vojvodi od Lankastera, i drugim rukopoloženim lordovima koji su ga sledili. Dispenser je organizovao pohod protiv Lankastera i porazio njegove lordove, zarobivši jednog od njegovih vođa, Rocera de Mortimera. Sledeće godine, 1322, Dispenser je organizovao pohod protiv Lankastera i porazio ga u bici kod Boroubriџa u Jorkširu. Lankaster je odveden u svoj sopstveni zamak u Pontefrakt i tu pogubljen. Roџer de Mortimer je uspeo da izbegne sličnu sudbinu planiranu za njega pobegavši iz zatvora u Francusku.

Šarl IV, kralj Francuske i brat kraljice Izabele Engleske, iskoristio je priliku i unutrašnje nevolje Engleske da zauzme vojvodstvo Gaskonja. Bio je ovo veliki udarac za Edvardove finansije, jer je trgovina vinom koja je išla preko Bordoa donosila veći prihod nego svi njegovi engleski posedi. Izabela je ponudila da ode u Pariz i pregovara sa bratom radi povraćaja bogate provincije, i Edvard se složio.

U Francuskoj, Izabela je srela i zaljubila se u Roџera de Mortimera. Mortimer je želeo da se osveti i da povrati svoju imovinu. Izabela je bila u potpunosti zgađena muževljevom vezom sa mlađim Dispenserom, a nije podnosila ni njega ni njegovog oca Izabela i Mortimer su zajednički smislili plan da preotmu engleski presto u korist maloletnog princa od Velsa, a sebi su namenili ulogu regenta i vladalaca Engleskom. Izabela je zatražila da i princ doputuje u Francusku pod izgovorom da i on treba da zamoli francuskog kralja za vraćanje provincije. Čim je dečak došao k njima, Izabela i Mortimer su okupili vojsku najamnika i iskrcali se u Engleskoj u septembru 1326. Dočekani su dobrodošlicom naroda ljutog zbog Dispenserove arogancije i kraljevog

zapostavljanja skoro svih državnih obaveza zarad preokupacije svojim ljubavnikom. Dispenseri, otac i sin, brzo su uhvaćeni i završili su sa џelatovom omčom oko vrata. Kralj je bio zatvoren i nateran da abdicira u korist svog četrnaestogodišnjeg sina Posle godinu dana po raznim zatvorima, Edvard II je konačno ubijen u zamku Berkli u Glosteršajeru, 22. septembra 1327. Grubi vitezovi koji su izvršili kaznu odlučili su da, pošto je izabrao način kojim je živeo, može prokleto da izabere isti način da umre, pa su mu usijanu gvozdenu šipku gurnuli u rektum.

Vladavina Edvarda II je verovatno najsumorniji i najžalosniji period u engleskoj istoriji ali je bio pravi blagoslov za ljude u bekstvu. Videli smo da su templari u bekstvu, kojima su se pridružili i braća begunci sa kontinenta, imali dovoljno prostora da izbegnu lance i sprave za mučenje koji su ih čekali. Videli smo, takođe, da je nered u državi Edvarda II bio idealan za skrivanje onima koji su bili na udaru reda i zakona. Škotska ih je rado primila, ali jedino na tajan način, jer je njihovo prisustvo moralo da ostane tajna zbog drugih religioznih redova, koji bi sigurno sledili papino naređenje i izdali ih. Ali šta je sa samim beguncima? Koje su bile njihove potrebe i njihovi strahovi dok su tražili utočište, nov identitet, nove domove? S obzirom na okolnosti, zar ne bi tim potrebama bolje poslužilo tajno društvo umesto pojedinačnih pokušaja? U potrazi za Velikim društvom postoji potreba da sagledamo probleme čoveka u bekstvu sa tačke gledišta čoveka koji beži.

GLAVA 11.

LjUDI U BEKSTVU

Zajednička karakteristika ljudi u bekstvu je njihovo mentalno stanje, neprekidni stres, zbog toga što nikada ne znate da li će neka ruka da vas potapše po ramenu ili će vrata s treskom da se otvore. Spoljna manifestacija tog stresa je panika, stanje koje se meša u mišljenje i ponašanje na racionalan, konstruktivan način. Najefikasniji protivlek za paniku je plan i mala pomoć od drugog ljudskog bića. Begunac bez plana i bez cilja, potpuno sam, u stalnoj je opasnosti da izda sebe. Najuspešniji begunci ili ratni zarobljenici su uvek bili oni koji su proveli isto onoliko vremena u planiranju onoga šta će da rade posle bekstva, a ne samo bekstva. Oni koji su pobegli iskoristivši iznenadnu priliku, našavši se napolju bez ideje šta da rade ili kuda da idu, skoro uvek su brzo bili uhvaćeni.

Templari su imali sreće jer su vesti o njihovom hapšenju procurile skoro tri meseca ranije, što im je dalo vremena da planiraju, i pojedinačno i u dogovoru s drugovima Takođe su imali novac i transportna sredstva. Imali su prijatelje i veze u svim delovima Britanije, koja je bila, kako smo videli, politički jedinstvena Njihov najveći problem je bila opasnost od otkrivanja od strane drugih religioznih redova, čiji su posedi činili jednu trećinu zemlje u Britaniji. Ne zbog toga što su drugi redovi prema njima osećali neku specijalnu netrpeljivost već zato što su templari bili živi dokaz da papa može da kazni religiozni red utamničenjem, bolom, smrću i gubitkom imovine. Ovo nije bilo vreme za neki red da previdi ma i najmanju priliku i demonstrira lojalnost i poslušnost prema Svetoj stolici. Nijedan templar u bekstvu nije mogao da očekuje od drugog religioznog reda da zažmuri na jedno oko.

Drugi problem koji mora da se pojavio bila je različitost ljudi umešanih u ova zbivanja. Naređenje da se uhapse templari i njihovi pomoćnici je uključivalo

predstavnike svih socijalnih grupa srednjovekovnog društva. Među članovima reda su na prvom mestu braća vitezovi, koji su, kao preduslov za prijem u red, morali da dokažu pripadništvo viteškoj lozi; seržanti, koji su poticali iz građanskih slojeva; i klerici, sveštenici templara koji su mogli poticati iz bilo koje klase pod uslovom da su bili rođeni slobodni. Pored ovih, naređenja za hapšenje su uključivala i druge pripadnike reda jer su mogli dati informacije o aktivnostima templara, kao što su bili sluge i pratioci, upravnici i zakupci njihovih imanja, zanatlije koje su radile u njihovim radionicama, mlinovima, trgovački pomoćnici koji su nadgledali kupovinu, prodaju, transport, i svi ostali koji su na neki način učestvovali u ovim mnogobrojnim aktivnostima.

Oficiri templara su mogli lično podići novac iz centralne blagajne, a i lokalni preceptori i upravnici su raspolagali nekim sredstvima. Većini ostalih, koji nisu imali ništa, moralo se pomoći na neki način. Za transport, svaki vitez je imao bar tri konja. Imao je noćnog, treniranog ratnog konja, jednog lakog, brzog konja za putovanje, i tovarnog konja koji je nosio oružje, oklop i ostale potrepštine. Vitez u bekstvu je morao imati više nego siguran transport. Ovo nije bio slučaj sa većinom templara, koji su morali ići pešice ili brodom.

Uprkos očiglednim prednostima, vitez je imao i svoje specifične probleme. Njegova kosa je bila kratko ošišana, u doba kada je duga kosa bila u modi, ali je to mogao da sakrije noseći nešto na glavi dok mu ne izraste. Brada je takođe bila problem. Moda je bila da se bude glatko izbrijan, tako da je duga brada templara jasno izdvajala u masi ljudi. Mogao je lako da je obrije, ali pošto je većina dugo godina provela na Bliskom istoku, izgledali bi groteskno sa licem do pola potamnelim od jakog sunca a od pola belim tamo gde je nekada bila brada. Stavljanje nekog sredstva da se koža potamni, ili ostajanje na skrovitom mestu dok koža ne izbeli, bilo je apsolutno potrebno, jer se nije moglo očekivati da će pocrneti na bledom engleskom suncu.

Odeća je takođe bila problem. Normalna odeća sva tri stepena templarskog reda je bila kaluđerska odeća, kao što je i priličilo pripadnicima monaškog reda. Imali su, naravno, i posebnu odeću koja se nosila u ratnim uslovima, ali je ona bila neprilična u svakodnevnom životu. Jedan pogled na templarsku trpezariju bi otkrio skup tihih, jednoobrazno obučenih monaha, a ne skup bučnih, naoružanih vitezova kao na dvoru kralja Artura. Da bi izbegli hapšenje, begunci su morali imati potpuno novu garderobu, pogodnu za uloge koje su sada morali da glume.

Još veći izazov o kome se moralo voditi računa je bio jezik. Templari su u osnovi bili red u kome se govorio francuski jezik, a francuski je bio i jezik britanskog plemstva i monarhije. Proći će još pedeset godina pre no što se pravna dokumenta u Engleskoj počnu praviti na engleskom a ne na francuskom jeziku. Neki vitezovi i sveštenici su sigurno poznavali engleski jezik da bi mogli upravljati ljudima i imovinom u Engleskoj, ali bi svaki od njih otkrio svoju pravu poziciju čim bi izgovorio prvu rečenicu na svom engleskom jeziku s francuskim akcentom. Nema sumnje da je templar koji nije znao drugi zanat sem borbe, najlakše mogao da se uklopi među sebi slične. Mogao je položiti zakletvu odanosti nekom od lokalnih barona, kome su sigurno trebali iskusni ratnici i kome je verovatno bilo svejedno što su takvog tražili crkva ili engleska kruna. Bilo je mnogo takvih u Engleskoj, a da ne govorimo o mnogim normanskofrancuskim baronima u Velsu, Škotskoj, pa čak i u Irskoj, koji su se još uvek živo sećali dolaska svojih predaka u Englesku u jedanaestom veku.

Čoveku u bekstvu, sigurnost je često bila u geografiji. Morao je izaći sa neprijateljske teritorije ili izvan domašaja zakona. Za begunca od crkve, ipak, nije bilo potpuno sigurnog mesta u celom hrišćanskom svetu. Njegova sigurnost je morala doći iz potpune tajnosti, od novog imena, novog doma, novih izvora prihoda. Ovo je bilo izuzetno teško u svetu malih zajednica (sam London, najveći grad u Britaniji, imao je samo oko dvadeset pet hiljada stanovnika).

Beguncu četrnaestog veka je bila potrebna pomoć, uključujući prijatelje koji će ga izdržavati i garantovati njegov novi identitet. Ovaj posebni problem je zapisan u Starim pravilima masonerije, koja kažu da brat koji je u poseti ne sme „ući u grad“ ukoliko nije u društvu lokalnog brata koji može da „svedoči“ za njega (to jest da garantuje za njega kod lokalnih vlasti, koje su imale pravo da uhapse i ispitaju sve strance koje nađu u svom gradu).

U bekstvu, begunac će imati jednu opterećujuću brigu, a to je da ne bude uhvaćen. To znači putovanje van glavnih puteva, po mogućstvu s vodičem, ili s uputstvima koja je dobio od prijatelja. U selu ili malom gradu bi bio najranjiviji, jer se stranac lako uoči. Njegova sledeća velika briga je da nađe hranu i sigurno mesto da spava, a ovo drugo je zaista stresno za njega. Hrana se može uzimati u različitim intervalima, u pokretu, a čak i odlbžiti za Duži period. Spavanje se ne može izbeći van tačke kada ga organizam apsolutno traži, i onda je begunac u najvećoj opasnosti. Najtvrđi, najjači, najiskusniji borac je bespomoćan kao dete kada čvrsto zaspi. Sigurno prenoćište je bilo imperativ.

Na stotinama templarskih imanja širom Britanije, lokalni radnici su sigurno imali pomoć svojih porodica i prijatelja kod kojih su se krili u okolini. Te porodice i prijatelji su takođe bili vitalni kontakti za begunce koji su stizali u taj kraj, kontakti koji su obezbeđivali hleb i prenoćište, makar u ambaru, ili maloj poljarevoj kućici ili u kolibi čuvara lovišta. Ovakva skloništa su obezbeđivala stvari koje su beguncima najpotrebnije: hrana, vesti, prilika za odmor, uputstva za nastavak puta, malo novca da mu se nađe usput, prijateljski razgovor.

Na sledećem zaustavljanju, biće mu potreban signal ili lozinka pomoću kojih će pronaći čoveka koji će mu tu pružiti pomoć i pomoću kojih će sebe identifikovati bez opasnosti. Kasnije u tom veku, lolardi koji su se krili od crkve kao sredstvo identifikacije koristiće rečenicu: „Pijmo svi iz iste čaše." Masoni će razviti mnogo razrađeniji sistem u kome mason ima znak koji je možda prisutan (Veliki Dozivajući Znak Nevolje), reči koje je upotrebljavao u mraku da bi se obratio drugima koje ne vidi ili gleda u drugom pravcu („O, Svemogući Bože, zar nema pomoći za Sina Udovice?"), a čak se upotrebljavala i forma katehizma („Da li si ti putnik?" „Da, jesam." „Gde putuješ?" „Sa zapada na istok"). Upravo je takav sistem tajne identifikacije i prepoznavanja bio neophodan, ili makar od velike pomoći, čoveku u bekstvu, koji se s nadom kreće od jednog utočišta do drugog, ne tražeći sigurnu kuću već sigurnu luku, mesto u kome će prestati da beži i započeti nov život. Uključeni u sistem su morali biti potpuno poverljivi prijatelji i simpatizeri van reda spremni da rizikuju učešćem u jednoj tajnoj mreži.

Templari su sigurno imali osnovu da stvore komunikaciju tajnim znacima i signalima i znali su da takav sistem ne može da funkcioniše bez standardizacije. Trebalo je da signali budu poznati svima i prihvaćeni od svih, što znači da je trebalo da budu izmišljeni i rašireni iz jednog centra od grupe lidera visokog autoriteta, i u vremenu loših komunikacija i loših uslova putovanja, sa ogromnom nepismenom populacijom, morali su se usaditi verbalno, ponavljanjem i učenjem napamet do poslednje tačke.

Jednom kada su znaci i signali utvrđeni, bilo je od ogromnog značaja da se prenesu onima koji su smatrani apsolutno poverljivim osobama. Po običajima tog doba, potvrda tog poverenja je verovatno zahtevala svečanu zakletvu, poduprtu ovozemaljskim kaznama da se zadovolji Božje nezadovoljstvo ako se prekrši zakletva data u Njegovo ime. Ovo smo videli na primeru tajnog dogovora između Filipa IV i nadbiskupa Bordoa oko izbora novog lidera Svete

rimske crkve. Nadbiskup se zakleo najsvečanijom zakletvom na hostiji, ali to nije bilo dovoljno Filipu, koji je zahtevao nadbiskupovu braću i rođake kao taoce; kazna ako bi nadbiskup prekršio zakletvu je bila smrtna kazna za njegovu porodicu. U slučaju templara u bekstvu, izdaja bi značila mnogo strašniji tretman nego što je čista smrt, pa je i kazna za kršenje zakletve morala da bude strašna. Ovo nas odmah asocira na strašnu zakletvu u ritualu inicijacije masona trećeg stepena kada se zaklinje da prihvata da mu telo bude presečeno na pola a creva spaljena ako prekrši zakletvu tajnosti. Takva kazna izgleda kao da je sasvim van proporcija za kršenje zakletve u udruženju kamenorezaca, ali nije van okvira čoveka koji bi se izdajom suočio sa danima i nedeljama muka pod usijanim gvožđem, sa krajnjom varijantom da završi na lomači.

Godine koje su protekle od prvih hapšenja templara 1307. i konačnog raspuštanja reda 1312. su dale dovoljno vremena i mogućnosti da podzemna organizacija sazri u tajnu organizaciju koja je u stanju da prihvati druge begunce i simpatizere, naročito one koji su tih godina uspeli da pobegnu iz zatvora. Organizacija je možda pomoglau tim bekstvima, i bila u stanju da omogući nestajanje tih osoba u svojim skrivenim kanalima. Neki templari su se pridružili hospitalcima, kao što je papa sugerisao, a mnogi sveštenici iz redova templara su prešli u druge religiozne redove, što ne znači da nisu dobrovoljno ostali vezani za novostvoreno tajno društvo koje je pomagalo njihovoj braći, naročito kada se njihovo mentalno stanje vratilo u normalu pošto je prvobitna panika prošla.

Čovek koji doživi veliki strah, koji mora da beži i da se krije, koji izgubi svoju slobodu, svoje mesto u društvu, čak i svoje ime, jeste osoba čiji se um suzi samo na jednu stvar, kako da izbegne hapšenje i zatvor. Jednom kada se nađe na sigurnom, i savlada paniku, njegov um se okreće ka onima koji su ga doveli u to stanje. Njegov um se kreće od straha ka mržnji i od panike ka mislima o osveti. To stanje uma može održati tajnu grupu živom više generacija. Neki će možda biti spremni da zaborave, ali mnogi neće, a neki poput Armenaca, Kurda, Iraca, Sijuksa, Sika, Jevreja, Palestinaca, Baska i Ukrajinaca čine sve da ni njihovi unuci i praunuci ne zaborave. Mržnja i želja za osvetom često ne umire s originalnim žrtvama.

Templari koji su otplovili brodovima reda bili su u posebnoj situaciji. Ne zna se ništa o sudbini templarskih brodova koji su dovezli Žaka de Molea i njegovu pratnju u Marsej. Nema zapisa o zapleni osamnaest brodova templara iz njihove pomorske baze u La Rošelu na francuskoj obali, ili bilo kog drugog

templarskog broda usidrenog na Temzi ili u nekoj luci u Engleskoj. Templari koji su pobegli ovim brodovima su dvostruko profitirali, jer su brodovi obezbedili mesto za život i takođe su omogućili da se sa njima zaradi. Za pirate u Mediteranu „lovna sezona“ je bila stalno otvorena, jer je bilo stotinu zemalja, provincija, gradovadržava i ostrvskih zajednica. Pošto su većinu brodova templara činile galije, bili su idealno opremljeni za piratstvo, jer su brodovi koji su samo plovili na jedra bili idealan plen za njih. Ako je gusar imao slučajno i religijsko opredeljenje, bilo je mnoštvo ciljeva među muslimanima, katolicima ili pravoslavcima među kojima je mogao da bira, ali je čak i među sopstvenim religioznim i političkim istomišljenicima bilo mnogo značajnih ciljeva. Trebalo je izbegavati ratne brodove, jer je ideja bila doći lako do plena. Ribarski brodovi i priobalni tegljači su bili dobri ciljevi ali ih je trebalo pretraživati. Najteži zadatak je bilo napasti naselje na obali, a veličina cilja se birala u zavisnosti od snage piratske vojske. Po završetku žetve, piratska sezona je bila na vrhuncu. Uvek je postojalo tržište za hranu i životinje, a ako je crkva kojim slučajem imala relikvijar ukrašen dragim kamenjem ili srebrni pehar za pričest, to je bio bonus. Ljudi su bili glavni cilj, jer su se bogati držali radi isplate otkupa, a ostali su se prodavali na tržnicama robova. Mnoge luke su nastale i razvile se tamo gde se ovakav teret iskrcavao, gde su se obnavljale posade i zalihe za sledeće putovanje. Hrišćanski robovi su se lako prodavali u lukama severne Afrike, u Tunisu i Mahdiji.

Spekulacije o nestanku templarskih brodova i ljudi koji su njima upravljali asocira na jedan od najmisterioznijih načela masonerije. U tekstu koji sumira inicijaciju novog Majstora, novoprimljenom članu se kaže da će ga ovaj stepen „učiniti bratom pirata i gusara“. Ova izjava nema nikakvog smisla u kontekstu društva koje je nastalo od srednjovekovnih klesara kamena. Ona se ne može objasniti i nijedan mason sa kojim sam razgovarao o ovome nije mogao da mi ponudi bilo kakvu razumnu osnovu za ovu čudnu izjavu. Postoji, ipak, jedna legenda među masonima koja se prepričava. Priča kaže da je 1813. jedan trgovački brod čiji je kapetan bio mason zarobio pirat. U očajanju, kapetan je upotrebio Veliki Dozivajući Znak Nevolje Majstora masona. Znak je prepoznao vođa pirata, koji je kapetanu masonu vratio brod i robu i pustio ga da slobodno otplovi. Kao dodatak, pirat je vezao komad dvopeka u traku i stavio je oko vrata psa koji je pripadao masonu. Ova traka i dvopek su još uvek u posedu Lože

„Prijateljstvo“ (broj 137) u gradu Pul, u Engleskoj. U masonskoj istoriji pirat je zapisan kao „Žak Dobri“.

Bez obzira što je ovo interesantna anegdota, ni posle nje nije jasno zašto bi se masonski Majstor smatrao „bratom pirata i gusara“. Sem ako se između templara u bekstvu i masona nije razvilo neko prijateljstvo pa je ova formulacija dobila novi smisao da je begunac templar na kopnu zaista bio brat templaru koji je uzeo brod reda i nastavio da plovi za sebe.

Primera o uspostavljenim vezama između templara i masona je bilo sve više i više. Ako je trebalo svoje ime saopštiti nekome i rizikovati život i imovinu, kakva bi vrsta zakletve, ili pretnje, bila potrebna da se čovek oseća sigurnim? Templaru u bekstvu je bilo potrebno pravilo kao što je bilo drevno Staro pravilo masonerije, po kome mason ne odaje nijednu tajnu svog brata ako bi to moglo da prouzrokuje gubitak života ili imovine. Za begunca templara to pravilo bi bilo apsolutno potrebno, dok je za srednjovekovnog klesara kamena potpuno bez smisla. Koju tajnu bi to klesar kamena mogao imati koja bi bila pretnja njegovom životu i imovini? Nov genijalni način kako se drži dleto? Formulu za izračunavanje opterećenja temelja? Koja je to tajna čije bi došaptavanje vlastima moglo da ugrozi život brata masona? Da li su se templari nekako pomešali s masonima i uneli u njihove rituale ove tačke koje bi se odnosile na sve templare begunce, a ne na kamenoresce? To bi značilo da su templari pronašli ne samo spas u masoneriji već da su nekako uspeli da njome i dominiraju.

Postoji još jedna masonska veza koju je teško propustiti. Templari su imali tri neprijatelja: monarhiju, hospitalce i crkvu. Za templara, ideja o crkvi kao neprijatelju je bila teška i zbunjujuća. Članstvo u redu templara nije činilo čoveka vitezom; morao je biti iz te klase da bi bio primljen. Velika, radikalna promena u njegovom životu je bila ta da je svojom sopstvenom voljom, kroz templarsku inicijaciju, od viteza postao monah čiji je ceo život posle toga bio posevećen služenju crkve i pape. Ta posvećenost je značila odricanje od ideje o porodici, ženi i deci, odricanje od svakog materijalnog posedovanja, i podređivanje svoje volje onima iznad sebe u služenju Boga. Bio je član religiozne zajednice ljudi koji su u mnogim prilikama odabrali da radije umru nego da spasu svoje živote poricanjem svoje katoličke vere. Monah templar je živeo po striktnim monaškim pravilima i strogo se' pridržavao dnevnog programa molitvi, kako je njegova crkva odredila da treba da čini. Kako je sada,

odjednom, trebalo da se privikne na činjenicu da ga je ta ista crkva psovala, optužila za bogohulna i odvratna dela, uhapsila, okovala, spalila na lomači?

Moglo bi se očekivati da su templari različito reagovali na njihovo raspuštanje od strane Božjeg namesnika na zemlji. Neki su odbacili celokupnu crkvenu hijerarhiju. Neki su se razlikovali po svom odnosu prema svetim sakramentima, ili prema Hristu koji je kroz Petra dao papama da vladaju njegovom crkvom na zemlji, ili prema Devici Mariji koju je duboko poštovala ta crkva. Bilo kako bilo, morali su imati jednu fokalnu tačku dogovora, da zaista postoji Bog, jer kako bi se mogla dati zakletva? Ostavimo po strani one koji su bili šokirani ili razljućeni i otišli u potpuno negiranje Boga. Niko nije bio spreman da svoju sigurnost stavi u ruke i prihvati zakletvu ateiste, jer bez verovanja nema zakletve kojoj se veruje. A što se tiče razlika u mišljenju među braćom Hrama, koje delove crkve i crkvenog učenja će zadržati ili odbaciti, prepustimo to njima. Ovo je bilo tajno bratstvo za međusobnu zaštitu. Životi su bili u pitanju, tako da religiozne razlike nisu bile bitne. Rasprava o ličnom verovanju samo je mogla da ih udalji jednog od drugog, tako da se nisu raspravljali.

Razmišljajući i zaključujući na taj način, odbačeni vojnički monah se našao u čudnoj, potpuno novoj situaciji. Papa ga je odbacio, pa nije imao drugog izbora no da i on odbaci papu. Kroz ceo svoj život u redu templara, njegova veza sa Bogom je bila kroz velikog Majstora, koji je bio odgovoran samo papi, koji je za sebe govorio da je jedini Božji predstavnik na zemlji. Sada je njegov religiozni red bio raspušten, njegov veliki Majstor spaljen na lomači, a Hristov namesnik na zemlji ga je odbacio. Još uvek je verovao u Boga, ali njegovi posrednici do Boga više nisu postojali. Prvi put u njegovom životu, niko nije stajao između Boga i njega samog. S takvim razmišljanjem i takvim zaključivanjem, seme reformacije i protestantizma je počelo da klija punih šezdeset i više godina pre Džona Vajklifa i lolarda. Ovo seme je slobodno klijalo i razvijalo se, jer je gajeno u potpunoj tajnosti, možda pothranjivano verovanjima drugih ljudi razočaranih religiozno i proganjanih od strane crkve, koji su bili dobrodošli u bratstvo.

Sve ovo je čista spekulacija, i ma koliko imala smisla za n>u nema nikakvog istorijskog dokaza da je postojalo tajno društvo specifično bazirano na odbeglim templarima. Od potrage bi se moglo s razlogom odustati da nema jedne tačke koja se uvukla u mozak i ne napušta ga. Sve što je prethodno rečeno može biti prvo logično objašnjenje same suštine masonerije. Jedna tačka koja najviše

karakteriše to bratstvo, i koja nije objašnjena već stotinama godina, jeste centralno načelo masonerije da svaki član mora izraziti svoje verovanje u Vrhovno Biće, ali kako on obožava to Vrhovno Biće ne sme da se pita. Nije mu dozvoljeno da diskutuje o svojim verskim ubeđenjima u loži, niti sme da pokuša da ubedi bilo kog drugog masona u svoje stanovište ili verovanje.

Danas većina masona veruje da je njihovo bratstvo rođeno iz srednjovekovnih cehova kamenorezaca. Usvajajući to kao početke, stav masona prema religiji je veoma teško razumeti. Cehovi su bili vrlo religiozni, imali su svece zaštitnike, posedovali svete relikvije, postavljali religiozne komade na scenu, davali priloge hodočasnicima. Uglavnom su poštovali Devicu Mariju. Slali su često velike poklone Svetoj stolici. Kako bi ceh kamenorezaca ikada mogao da zauzme stav prema religiji i crkvi koji kaže: „Ako je tebi to važno, to je potpuno u redu što se nas tiče, ali za naše sekularno bratstvo sakramenti nisu važni, Hrist nije važan, njegova Sveta Mati nije važna, i papa u Rimu nije važan. Jedino što je važno jeste da se složiš da iznad svih nas postoji Vrhovno Biće." To ne znači da masoni ne mogu biti hrišćani, jer većina njih to sigurno jesu. Ipak, to znači da osnovno bratstvo masonerije nije postavljeno na hrišćanskoj etici reg 8e, već prima sve ljude koji veruju u bilo koji vid monoteističkog Vrhovnog Bića. Ono prima sve vernike a odbacuje samo ateiste. Hrišćanski inicijanti polažu svoju zakletvu na svetoj Bibliji, jevrejski inicijanti koriste Toru. Tražiti od nas da verujemo da takva centralna tema može da se razvije iz srednjovekovnog ceha je previše. S druge strane, kao što smo videli, mogla je lako da se rodi u okolnostima kada je bratstvo prokaženo od strane crkve i naterano u ilegalu pred papskom pretnjom utamničenja i mučenja.

S jedne strane postoji grupa ljudi koja se skriva, s motivacijom i veštinom potrebnom da se formira tajno društvo i s jakim razlogom da se usvoji radikalni stav prema preovlađujućoj religiji, ali bez konkretnog dokaza da je to organizacija bivših templara. S druge strane, postoji mnogo dokaza o tajnom društvu koje je postojalo i cvetalo u kasnom srednjem veku, s odomaćenim verovanjem da su se pošto su se njegovi članovi u jednom trenutku nazvali „zidari", i bukvalno razvili iz strukovnog ceha, ali ne postoje dokumentarni dokazi da podrže ovu teoriju. Štaviše, u ovoj situaciji imamo ljude u bekstvu koji su mogli imati koristi pod zaštitom Starih pravila masonerije, dok ceh kamenorezaca od njih nije imao nikakve praktične koristi.

I na kraju, da li je reč o čistoj koincidenciji da su vitezovi templari i masoni jedine organizacije u istoriji koje svoju osnovnu identifikaciju nalaze u Solomonovom hramu, ili istorija pokušava nešto da nam saopšti?

Čovek se zaista može umoriti pokušavajući da previše sličnosti između templara i masona objasni kao koincidencije. Potrebno je zaviriti mnogo dublje pre nego što se donese bilo kakav zaključak, ali je već dovoljno rečeno što opravdava detaljnije razmatranje rituala, legendi i istorije masonerije, s ciljem da se potvrdi ili odbaci ono što je sigurno bila međusobna veza. Nekoliko puta u poslednjih 270 godina bilo je tvrdnji o vezi između redova templara i masona, ali su sve te tvrdnje bile odbačene zbog nedostatka bilo kakvog stvarnog dokaza i uglavnom su smatrane za lažne ili podmetnute dokaze. Ipak, sva istraživanja o korenima masonerije su bila izvršena iznutra, pokušavajući da postave osnove na legendi i simbolima, kao kada bi neki istraživač uzeo kukasti krst za dokaz da Nacistička partija ima svoje korene u Indiji i Grčkoj, sa posebnom vezom sa Hopi Indijancima. Ovog puta istraga će ići od spolja ka unutra, pokušavajući da istraži razloge za delovanje masonskog tajnog društva u Engleskoj, s proučavanjem faktora koji su ga održali u životu, i tajnosti, vekovima.

Odgovori su tu i čekaju.

II DEO

MASONI

PROLOG

Viktorijansko šetalište duž reke Temze u Londonu je jedno od najinteresantnijih promenada na svetu. Njegovo najupečatljivije mesto je drevni egipatski obelisk nazvan Kleopatrina igla, koji je zapravo iz vremena Totmesa III, oko 1500. g.p.n.e. Nuđen je Englezima nekoliko puta, počev od vremena Džorџa IV, ali tek 1877. je krenuo na svoj put ka Londonu. Za vreme puta, jaka oluja u Biskajskom zalivu je potopila brod na kome je obelisk bio, ali je voda bila plitka pa je obelisk izvađen i donet u svoj novi dom.

Otkrivanje Kleopatrine igle na Šetalištu 1878. je bio veliki događaj, i neko je imao interesantnu ideju da ovaj trenutak učini nezaboravnim. Pošto su hijeroglifi bili ključ za upoznavanje kulture stare tri hiljade godina, trebalo je dati ključ za razumevanje tadašnjeg britanskog društva budućim arheolozima. Zato su dva keramička ćupa zapečaćena u temelj obeliska, a u ćupove su stavljeni predmeti koji su predstavljali najveća dostignuća Britanskog Carstva – na primer, komplet novoiskovanih novčića, jer je sigurno britanski monetarni sistem, najjači u svetu u to vreme, spadao u najveća britanska dostignuća.

Kompletna lista predmeta u ćupovima je bila objavljena u londonskom *Tajmsu* na dan otkrivanja spomenika. Izgleda da niko nije primetio, ili komentarisao, stavljanje jednog običnog predmeta u zapečaćeni sud. Bio je to lenjir od metala, dvadeset četiri inča dugačak. Koje dostignuće je simbolizovao lenjir? Otkriće inča? Masoni koji budu ovo čitali će pogoditi. Lenjir, koji masoni zovu „merilo od dvadeset četiri inča“, jeste vrlo važan simbol u legendi i ceremonijalu masonerije. Ovo je prvi alat koji se daje novom masonu kao deo čina inicijacije Primanja Učenika. Moralna poruka koju on predstavlja je da mason mora pravilno da upotrebi svoj dvadeset četvorni dan, deleći ga u časove za rad, odmor, i dobrotvorne aktivnosti. Takođe se pojavljuje u masonskom ritualu u gradnji Solomonovog hrama, u ritualu simboličkog napada na majstora masona, prilikom inicijacije u majstorski stepen.

Očigledno je Gradski odbor, ili neko iznad njega, ili svi zajedno, odlučili da diskretno stave ovo merilo od dvadeset četiri inča u temelj obeliska i poruče arheolozima kroz hiljadu godina da se među najveća dostignuća Britanske Imperije može ubrojati i kvazitajna organizacija poznata kao Drevni Red Slobodnih i Priznatih Masona.

GLAVA 12.

ROĆENjE VELIKE LOŽE

Zadatak da se opiše masonerija je ogroman. To je najveća „bratska“ organizacija na svetu, sa skoro tri miliona članova u Americi, preko sedam stotina hiljada članova u Britaniji, i još jedan milion članova širom sveta. Bila je predmet preko pedeset hiljada knjiga, pamfleta i članaka od kada se otkrila pred svetom 1717. godine.

Iako je bazirana na primarnom zahtevu prema članovima da veruju u Vrhovno Biće, iako prima pripadnike svih religija, i njena centralna tema je moralno ponašanje, stalna samoizgradnja i posvećenost milosrdnim delima, masonerija je verovatno uzburkala više neprijateljstva nego ijedna sekularna organizacija u istoriji sveta. Konstantno je napadana od strane katoličke crkve, članstvo u njoj je zabranjeno pripadnicima mormonske crkve, a čak i Armija spasa i metodistička crkva u Engleskoj savetuju svoje članstvo protiv učlanjenja u masonske organizacije. Ona je bila, a i sada je, van zakona u mnogim zemljama, iako masoni nemaju ništa protiv što su njihovu organizaciju van zakona stavili Adolf Hitler, Benito Musolini i Francisko Franko. Ali im nije svejedno kada ih optužuju da su alternativna religija, Antihrist, i sila iza subverzivnih savera za rušenje vlada. Nedavno su morali da se pravdaju u vezi sa umešanošću u tajnu, neregularnu masonsku ložu i bankarski skandal u Vatikanu, i optužbama za neopravdano favorizovanje i zataškavanje u britanskoj policiji i javnim službama.

Mnoge optužbe protiv masona je teško dokumentovati zato što je tradicionalna politika masonerije da ne odgovara na napade. Kritičari masonerije imaju koristi od koncepta „priznanje ćutanjem“, a na njihove optužbe se odgovara od strane ove organizacije koja oseća, čak i u društvu

opterećenom medijima kao što je naše, da dela pretežu u odnosu na novinska saopštenja. Zbog takve politike masonerija je možda osuđena da ostane kontroverzna organizacija, iako se mnoštvu onih koji ih napadaju lako može parirati mnoštvom uglednih ljudi koji su članovi masonskih organizacija.

Masonerija je bila prisutna u američkoj revoluciji, jer su članovi bili Džorџ Vašington, Benџamin Franklin, Džejms Munro, Aleksandar Hamilton, Pol River, Džon Pol Džons, čak i markiz De Lafajet i Benedikt Arnold. I druge revolucije, protiv crkve i države, vodili su masoni Benito Huarez, Simon Bolivar, Đuzepe Garibaldi i Sem Hjuston (često uz pomoć proizvoda brata masona Semjuela Kolta).

Kraljevi i carevi koji su položili masonsku zakletvu uključuju Edvarda VII, Edvarda VIII i Džorџa VI u Engleskoj, Fridriha Velikog iz Pruske, Đorđa I iz Grčke, Hakona VII iz Norveške, Stanislava II iz Poljske, i čak kralja Havaja Kamehameha V. Sem Vašingtona i Munroa, masonski predsednici Sjedinjenih Država su bili Endru Džekson, Džejms K. Polk, Džejms Bukenen, Endru Džonson, Džejms A. Garfild, Teodor Ruzvelt, Vilijem Hauard Taft, Voren G. Harding, Frenklin D. Ruzvelt, Hari S. Truman, Lindon Džonson, Džerald Ford, i počasni brat Ronald Regan.

U Drugom svetskom ratu su na strani Britanaca bili masoni ser Vinston S. Čerčil, feldmaršal Aleksander, feldmaršal ser Klod Očinlok, maršal lord Njuhol (Kraljevsko vazduhoplovstvo) i general ser Frensis Vingejt. Američka masonerija je bila dostojno reprezentovana generalima kao što su Mark Klark, Omar Bredli, Džorџ Maršal, Džozef Stilvel i Daglas Mekartur.

Nisu se masoni borili uvek na istoj strani. Napoleon je poslao svoje maršale masone Mesenu, Miraa, Sola, Mekdonalda i Neja protiv masona Kutuzova iz Rusije i Blihera iz Pruske, i svog najvećeg neprijatelja vojvode od Velingtona.

Teško da ima kraja nabrajanju masonskih uticaja na sve aspekte zapadnog načina života u protekla tri veka, bez obzira da li je uticaj politički, vojni ili kulturni. U muzici masoni su na celoj skali, od Vilijema C. Hendija, kompozitora „Sent Luis bluza“ do Džona Filipa Souze, i od Gilberta i Salivena do Sibelijusa, Hajdna, Volfganga Amadeusa Mocarta, za koga neki i kažu da je ubijen jer je otkrio masonske tajne u svojoj operi „Čarobna frula“.

Masoni u svetu literature su ser Valter Skot, Robert Barns, Radjard Kipling, Džonatan Svift, Oskar Vajld, Oliver Goldsmit, Mark Tven i ser Artur Konan Dojl, koji nikada ne bi dozvolio da se antimasonska knjiga Stivena Najta „Džek

Trbosek: Konačno rešenje“, pretvori u igrani film u kome ser Arturov junak Šerlok Holms kreće protiv ser Arturove masonske braće u Londonu.

Ma kako ova imena delovala impresivno, ona blede pred otkrićem nekih masonskih istoričara da su masoni bili i Adam, Avram, Noje, Mojsije, Solomon, Julije Cezar i PtOlomej. Jedan pisac mason se razljutio kada su neki njegovi savremenici izrazili sumnju u tvrdnju da je i Ahil bio mason. Ovde se fantazija ne završava. Bilo je pokušaja da se koreni masonerije smeste u drevni Egipat, a neki su korene tražili kod Esena, Zoroasterijanaca, Haldejaca, a naročito kod Feničana, koji su bili tako ljubazni da otplove do Britanije i podele svoje Misterije sa druidima, za koje se takođe tvrdi da su preteče masona.

Postepeno se takmičenje među masonskim istoričarima koji su hteli da nadmaše jedan drugog fantazijama stišalo, i mnogo trezveniji glasovi su dobili šansu. Prvo veliko povlačenje je bilo da je masonerija osnovana prilikom građenja Solomonovog hrama, bazirano na literarnoj interpretaciji jedne alegorije, koja je, kao što ćemo videti, u središtu rituala inicijacije Majstora masona. Ova teorija je ulepšana i govori o tri originalna velika majstora: kralju Solomonu, Hiramu, kralju Tira, i mitskom Hiramu zvanom „Hiram Abif“. Masonski pisci su pokušali da identifikuju Hirama Abifa kao biblijskog Hirama, „sina udovice iz plemena Neftalijeva“, koji je majstor za livenje bronze, veštine koju je iskoristio da izlije dva velika stuba, Jakin i Boaz, koji su stajali na krajevima ulaza na spoljni trem hrama. Problem je bio u tome što je u masonskom ritualu glavni graditelj Hiram Abif ubijen, a Solomonov hram nije nikada završen, dok biblijski zapisi kažu da je hram bio završen, i koliko mi možemo svedočiti, Hiram metalac je otišao kući, živ i zdrav. Biblijsko svedočanstvo u stvari ne daje ključ za razumevanje pravih korena masonerije. Ako i ima nekih vrednih otkrića masonskih korena u građenju hrama kralja Solomona, treba ih potražiti u alegorijskoj drami utkanoj u masonski ritual.

Sledeća generacija istoričara Struana, koja je težila više istini nego romansi, konačno je priznala da apsolutno nema dokaza da su masonski počeci u gradnji Solomonovog hrama, već su smatrali da su te korene pronašli u srednjovekovnim britanskim cehovima kamenorezaca. Ova teorija je iznedrila i kompletan alat majstora klesara kao simbole moralnih lekcija koje mason mora da prati na svom putu ka stalnoj samoizgradnji. Nema ničeg lošeg u lekcijama o moralnosti i milosrđu, bez obzira na fbrmu u kojoj se naučavaju, kao što nema ni primedbi na neprekidnu težnju ka samoizgradnji. Problem je u verodostojnoj

istoriji, osnovi kojoj se može verovati, da su prašnjavi klesari sa prljavim rukama i kolenima, sa bolnim leđima koja su pucala od težine kamena bez obzira na vremenske prilike, imali organizaciju koja se nekako pretvorila u plemenito društvo koje su predvodili kraljevi i prinčevi, vojvode i baroni, da ne spominjemo da se ceo proces odvijao u totalnoj tajnosti.

Osnovni problem je da je do 1717. godine masonski red zaista bio pravo tajno društvo. Ne samo organizacija sa tajnim znacima i tajnim rukovanjima, već rašireno društvo čija je suština bila tajna. Nijedan istoričar masonstva ne može da tvrdi da je razumeo zašto je bila potrebna tajnovitost, niti čak zašto je grupa uopšte i postojala. Kada se masonerija konačno pojavila u javnosti, postepeno se saznalo da ovo tajno društvo ima ćelije, ili „lože“, kako su ih sami nazivali, po celoj Engleskoj, Irskoj, Škotskoj i Velsu, ali nigde drugde. Šta je to što ih je držalo zajedno, zakletim da očuvaju ovu tradiciju potpune tajnosti generacija za generacijom, sa zakletvama tako svetim da je njihovo kršenje moglo doneti izuzetno surovu kaznu? Bez obzira kakav malter motivacije je spajao kamenje masonske lože, davanje svrhe životima članova i zahtevanje potpune tajnosti, nestalo je u vreme kada je prvi hanoverski kralj, Džorџ I, seo na engleski presto, na koji od tada ne može da sedne ni jedan katolik, ili bračni drug katolika.

U to vreme je to bio događaj malog značaja: četiri lože masona su se srele u taverni „Jabukovo drvo“ u Kovent Gardenu u Londonu 1717. i objavili da se spajaju i osnivaju zvaničnu asocijaciju koja će se zvati „Velika loža“. Nema dokaza da su imali na umu bilo kakvu konfederaciju koja će se proširiti izvan Londona i Vestminstera. Vest sama po sebi nije izazvala nikakvu reakciju među građanima Londona, čiji je prvi utisak, ako ga je uopšte bilo, bio da su se četiri kluba u kojima se jede i pije spojili da bi jeli i pili zajedno jednom godišnje. Taj utisak ne bi bio pogrešan jer je činjenica da su se ovi „masoni“ sastajali u „loži“ gde je bilo hrane, pića i duvana, u već spomenutoj taverni, zatim u „Kraljevskom pivu“ blizu Druri Lejna, pa u „Guski i roštilju“ u Sent Pol Čurčjardu, i taverni „Pijanac i grožđe“ u Vestminsteru. Grupa je izabrala Jovana Krstitelja za jednog od svojih svetaca, i na dan sv. Jovana Krstitelja, 24. juna 1717. Velika loža je zvanično inaugurisana izborom velikog Majstora i ostalih zvaničnika.

Pravi šok mora da se osetio u podzemlju među svim ostalim masonima u Britaniji. Četiri londonske lože, time što su sebe otkrile, kao i postojanje svog

reda, prekršile su sveti zavet tajnosti. One su jednostrano odlučile da potpuna tajnost više nije potrebna, ili čak poželjna. Svaki drugi mason u Britaniji mora da je bio u dilemi, i može se samo zamisliti zabrinutost i žučne rasprave koje su se vodile na tajnim sastancima loža u celoj Britaniji u mesecima koji su usledili posle londonskog otkrivanja.

Polako su druge masonske lože, većina iz okoline Londona, objavile svoje postojanje i zatražile da se spoje sa novom Velikom ložom. Druge su bile ljute na prekršioce zaveta i nisu htele da imaju ništa sa njima. Nihova ljutnja je možda bila prouzrokovana činjenicom da članovi novoformirane Velike lože nisu pokušali da opravdaju svoje postupke, ili da čak objasne zašto su odlučili da je došao trenutak da se odbaci ono što su smatrali nepotrebnom i čak nepoželjnom tajnošću. Da je postojao otpor kod dela loža koje su se još držale svojih originalnih pravila pokazalo se, kao reakcija na formalni zahtev Majstora Velike lože na drugom Velikom festivalu 1718. Od svih masonskih loža u Engleskoj je zatraženo da predaju Velikoj loži sve stare arhive ili druga dokumenta u vezi sa masonnerijom kako bi bila uzeta u razmatranje u pisanju konstitucije za Veliku ložu. Reakcija mnogih loža je bila da spale sve pisane dokumente vezane za pravila ili istoriju, da bi se sprečilo da se njihovim korišćenjem prekrši zavet tajnosti. Istoričari mogu da žale zbog uništenja vrednih dokumenata, ali je njihovo uništenje služilo na čast onima koji nisu požurili da odbace svoju tradiciju ili svoje zavete.

Prva formalna primedba na koncept Velike lože je došla osam godina kasnije, 1725, od masonske lože u Jorku. Masoni Jorka su bazirali svoj prigovor ne na kršenju stare tajnosti reda već zbog preuzete superiornosti i drevnosti Londonaca Masonerija Jorka, smatrali su, bila je stara koliko i postavljenje temelja za katedraLu u Jorku u sedmom veku. Edvin, kralj Nortambrije, bio je njihov prvi veliki Majstor. U duhu bratstva, rekli su, neće se raspravljati sa grupom iz Londona koja sebe naziva Velikom ložom Engleske, ali ceo svet treba da zna da masonerija Jorka ima „nesumnjivo pravo“ da sebe nazove „Velika loža cele Engleske.“

U toku te iste 1725. godine irska masonerija je izašla iz maglovite močvare tajnosti i objavila osnivanje Velike lože Irske, sa sedištem u Dablinu. Prvi Majstor Velike lože Irske je bio dvadeset devetogodišnji erl od Rosa, što je bio verovatno mudar izbor da se stvari pokrenu, pošto je nasledio ogromno

bogatstvo od milion funti, koje mu je ostavila voljena baka, vojvotkinja od Tirkonela.

Škotska je najduže izdržala da se ne pojavi u javnosti. Konačno, devetnaest godina posle osnivanja Velike lože Engleske, škotske lože su počele da se sastaju i diskutuju o sopstvenom položaju. Godine 1737. je održan prvi formalni sastanak nove Velike lože Škotske.

Ta ista godina je bila godina prave eksploatacije masonerije u Francuskoj. Došlo je do prave poplave stotina i stotina novih masonskih redova i stepena i to je dovelo do stvaranja novih legendi i novih fantazija koje su unele veliku zabunu u svaki ozbiljni pokušaj da se shvati moderna masonerija. Sve je to poteklo od jednog čoveka, Škota čije su motivacije nejasne sada, kao i tada što su bile.

Endru Majkl Remzi je rođen u Ejru u Škotskoj oko 1681. i studirao je na univerzitetu u Edinburgu. U 1709. je postao tutor dece erla od Vemisa, ali je uskoro bio umešan u verske nemire koji su razdražili Škotsku u to vreme i otišao je u Francusku. Tamo je pod patronatom nadbiskupa Fenelona, Remzi prešao u katoličanstvo. Nešto posle toga je naimenovan za preceptora Duk de Šato Tieri, a zatim kod princa De Turin. Za svoje usluge nagrađen je titulom francuskog viteza, postavši ševalije (vitez) reda sv. Lazara, i u masonskoj istoriji je ostao zabeležen kao Ševalije Remzi.

Možda je Remzijevo najznačajnije delovanje bilo za račun kralja, i to kralja bez zemlje. Pozvan je u Rim od strane čoveka koji bi bio engleski kralj Džejms III da njegov otac, Džejms II, nije bio zbačen. Džejms je bio odlučan da vrati škotsku i englesku krunu u svoju porodicu, i da stanovništvo Britanije vrati pod okrilje rimske crkve. Ako ne bude u mogućnosti da dobije krunu za sebe, mogao je pokušati da ih osigura za svog sina, Čarlsa Edvarda Stjuarta, praunuka onog monarha koji je vladao Škotskom kao Džejms VI i Engleskom kao Džejms I, i stoga je, u očima katoličke Evrope, bio naslednik i engleskog i škotskog trona Tražeći tutora prestolonasledniku u izgnanstvu, Džejms je pozvao viteza Endru Remzija, koji je na sebe preuzeo obrazovanje tragičnog mladića koji će biti poznat u istoriji kao Boni Princ Čarli.

Posle boravka u Rimu, Remzi se vratio u Francusku, gde se aktivno uključio u rad masonerije. Engleski masoni su doneli u Pariz i druge velike gradove Francuske svoju osnovnu trostepenu hijerarhiju poznatu kao Britanska zanatska masonerija. Osnivali su lože i u njih primali svoje francuske prijatelje.

Francuzi su bili blago zainteresovani ali nisu bili posebno impresionirani polutajnim društvom izniklim iz udruženja prašnjavih klesara kamena Remzi je sve to promenio. Proglasio je da koreni masonerije nisu u srednjovekovnim udruženjima kamenorezaca, već među kraljevima, prinčevima, baronima i vitezovima krstaških ratova. Nije imao nikakav pisani dokaz za ovu tvrdnju, čak ni razumnu pretpostavku kojom bi podržao ovu priču, ali mu se verovalo. Na kraju krajeva, bio je tutor u kraljevoj porodici, član Kraljevskog društva, vitez reda sv. Lazara, i veliki kancelar velike masonske lože u Parizu. Remzijeva Beseda, kako su je kasnije nazvali, održana je po prvi put u masonskoj loži Sv. Tome u Parizu, 21. marta 1737.

„Naši preci, krstaši, okupili su se iz svih krajeva hrišćanskih zemalja u Svetoj Zemlji, sa željom da se ujedine u Bratstvo pojedinaca iz raznih nacija", rekao je Remzi. Objasnio je da su neke tajne reči služile kao zaštita, „reči rata koje su krstaši saopštavali jedni drugima sa ciljem da se sačuvaju od iznenadnih napada Saracena, koji su se često prišunjali i napadali ih." Tvrdio je da su drevne misterije Ceres, Izis, Minerve i Dijane povezane sa redom. A što se tiče „klesara", Remzi je objasnio da oritinalni krstašimasoni nisu bili radnici s kamenom, već ljudi koji su se zavetovali da obnove Hram hrišćana u Svetoj zemlji. Potvrdio je da je bratstvo formiralo „blisku vezu sa vitezovima sv. Jovana Jerusalimskog."

Razmišljajući o glavnim motivima plemića krstaša, vrlo brzo se može zaključiti da među njima nije bilo posvećenosti Bratstvu Ljudi. Možda se Remziju može odati priznanje što je uzburkao talas viteške fantazije koja je preplavila Evropu u osamnaestom i devetnaestom veku, koji je stvorio ideal o dobrom, pobožnom, strastvenom vitezu, velikodušnom i časnom prema drugim ljudima i prepunom poštovanja prema ženama, koga je skoro nemoguće bilo pronaći na stranicama stvarne istorije.

Remzi je zatim tvrdio da su krstaši pri povratku osnovali masonske lože u Nemačkoj, Italiji, Španiji, Francuskoj, i posebno Škotskoj gde je lord upravnik (lord steward) Škotske bio veliki Majstor lože u Kilviningu 1296. (Verovatno je pretpostavljao da njegova publika zna da su naslední lordovi upravnici Škotske, sa titulom „stevard" evoluirali u porodično ime „Stewart" ili „Stuart", i postali kraljevska porodica Škotske i Engleske, čiji je potomak, Remzijev bivši učenik, bio tada u Rimu i kovao zavere da povrati izgubljeni presto. Lože, nastavio je, bile su zapuštene u svim zemljama sem Škotske, i iako je princ Edvard doneo

masoneriju u Englesku, jasno je da je Škotska imala najstariju masoneriju u Britaniji i bila vrelo masonskog duha. Apelovao je na Francusku da preuzme stvar i „postane centar reda“.

Francuzi su reagovali. Klesari kamena su bili jedna stvar, ali kraljevi, vojvode i baroni nešto sasvim drugo. Novi masonski stepeni i obredi su eksplodirali u Francuskoj kao veliko finale vatrometa. Ovi novi obredi su izvoženi u druge zemlje koje su, zauzvrat, dodale svoja ulepšanja, sve dok jednog dana jedan istoričar masonstva nije ustvrdio da može da dokumentuje postojanje hiljadu četiri stotine raznih stepena. Njihovi rituali i ceremonije, čak i njihova imena, pritisla su postojeću nomenklaturu Starog zaveta i svih viteških redova.

Jedan francuski sistem nikao iz Remzijeve Besede *Écos-saise*, ili škotska masonerija, došao je do trideset trećeg stepena i prenet je u Sjedinjene Države gde još uvek postoji, sa modifikacijama, kao Drevni i prihvaćeni škotski obred masonerije. On je u vezi sa Drevnim arapskim redom plemića mističnog hrama („hramovnici“), za koje je Remzi pronašao korene u Svetoj zemlji a osnovu za rituale i kostime dao u mešavini arapskoturskoegipatskih tema. U stvari, od svih takozvanih „škotskih“ masonerija koje postoje, jedino kraljevski red Škotske ima direktne veze sa zemljom.

Verovatno da nije u direktnoj vezi, ali je 1738, godinu dana posle Remzijeve Besede, papa Klement XII izdao bulu *In Eminenti Apostolatus Specula*, prvu u dugoj seriji papskih bula i enciklika protiv masonerije, koja je značila novo polje interesovanja i revnosti za Svetu rimsku inkviziciju. Tamo gde je Inkvizicija imala snage da to sprovede, masoni u katoličkim zemljama su zatvarani, deportovani, čak mučeni. U Portugaliji, jedan čovek je bio mučen a zatim osuđen na četiri godine veslanja na galiji jer je bio mason.

Drugi događaj u istoriji kontinentalne masonerije je možda takođe delo Remzija. Nemački plemić teškog imena, Karl Gotelf, baron fon Hund und AltenGrotkau, verovao je da je pozvan da objavi pravo masonstvo u okviru sistema poznatog kao „Strogo pridržavanje“, zato što zakletva masona učenika uključuje zavet apsolutne poslušnosti prema „nepoznatim pretpostavljenima“. Fon Hund je u svom dnevniku zapisao da je u Parizu 1743. primljen u masonski red Hrama od nepoznatog zvaničnika koga je znao kao Viteza Crvenog Pera. Prisutan je bio lord Kilmarnok (jakobit kome je odrubljena glava zbog izdaje 18. avgusta 1746) i lord Kliford. Kasnije, Fon Hund je tvrdio da“ je bio predstavljen

princu Čarlsu Edvardu Stjuartu, uglednom bratu. „Prava istorija“ masonerije ispričana Fon Hundu je bila da je u vreme progona templara grupa vitezova pobegla u Škotsku, održavajući anatemisani red živim tako što su se pridružili cehu zidara Izabrali su velikog Majstora da zameni De Molea, i od tada postoji neprekinuti niz templarskih Majstora. Zbog razloga sigurnosti, identitet velikog Majstora se čuvao kao tajna za vreme njegovog života, a njegova uloga je bila poznata jedino nekolicini onih koji su ga birali. Zbogtoga je bilo potrebno zakleti se na poslušnost „nepoznatom pretpostavljenom“. Fon Hund je trebalo da počne sa osnivanjem loža „Strogog pridržavanja“ u Nemačkoj i da čeka dalje instrukcije. Učinio je kako mu je rečeno, ali je živeo u frustraciji, jer ga nikada više nisu kontaktirali.

Koncept viteškog reda, stroge poslušnosti i tajnog velikog Majstora je imao mnogo pristalica među Fon Hundovim zemljacima, pa se u narednih dvadeset godina proširio poput šumskog požara Nemačkom, a odatle u skoro sve zemlje kontinentalne Evrope. Onda je počeo da vene i skoro je umro u sledećih deset godina, jer se pokazalo da veliki Majstor nije samo nepoznat, već da ne postoji. Fon Hund je otišao na njegov grob ubeđen da je „nepoznati pretpostavljeni“ bio Boni Princ Čarli lično. Oni koji misle da je celi koncept objavljivanja Masona strogog pridržavanja imao za cilj okupljanja ljudi i novca za ciljeve jakobita, mogu se složiti sa Hundom. Ako je zaista Fon Hund bio u pravu da je princ Čarls Edvard Stjuart bio „nepoznati pretpostavljeni“, onda su razlozi zašto nisu ponovo kontaktirali Fon Hunda lako objašnjivi. Jakobitski planovi su zauvek pokopani u krvavoj bici kod Kaloden Mura, kao i posle toga kada je engleski komandant, Viliem, vojvoda od Kamberlenda, poznat kao „Kasapin“, progonio i masakrirao Škote po brdima Kao engleski heroj, vojvoda je doživeo tu čast da se njegovo ime da cvetu koji se zove „Mirisni Viliem“, koji je, razumljivo, u Škotskoj poznat kao „Smrdljivi Bili“.

Dok je kontinentalna masonerija bila okupirana izmišljanjem sve komplikovanijih obreda i rituala, originalna trostepena Britanska zanatska masonerija se bavila svojim problemima Sa kompletnim izgubljenim razlogom postojanja, masonerija se pretvorila u društvo za gozbe i alkohol, sa težištem na ovom drugom. Svi engleski masoni mora da žale što ih je njihov brat moralista Viliem Hogart, ovekovečio na svojoj slici *Noć*, koja prikazuje potpuno pijanog Majstora masona koga kući vodi tajler njegove lože, obojica okićeni masonskim regalijama. Rana frivolnost je verovatno bila rezultat toga što bratstvo nije imalo

cilj, a ne zato što su se sastajali u tavernama, a kulminacija je bila da su lože počele da se nazivaju po tavernama u kojima su držale sastanke. Vođe masonerije su shvatile da novi ciljevi moraju da se nađu. Prvi od njih je bilo masonsko dobrotvorstvo, koje je počelo sa braćom kojima je trebala pomoć, a onda se postepeno proširilo na udovice i decu braće masona do današnjeg uključivanja i nemasonskih korisnika.

Druga svrha položena na masoneriju, da bi se ona odvojila od gurmanskog društva orijentisanog ka kafanama, bio je koncept stalnog samopoboljšanja kroz princip moralnog ponašanja, kao što se učilo u loži. Lekcije su koristile simbolizam alata zidarskog zanata, a masonski izraz kao što je „na kvadrat“[3] je postao odomaćeni deo svakodnevnog jezika. Ovi simboli masonskog alata dovedeni u vezu sa moralnošću, nisu bili deo masonerije pre nego što je ona postala javna 1717, ali je brzo uhvatila koren. Završni izraz je dostignut simbolom „ešlara“, kamene kocke u grubom, neobrađenom stanju („grubi ešlar“) koji će simboličnim alatom moralnosti biti isečen, oblikovan i uglačan u „savršeni ešlar“, spreman da zauzme svoje mesto u zgradi Božjeg hrama, jer je najvažniji princip masonerije bio i ostao verovanje u Vrhovno Biće.

Ova dva nova masonska elementa, dobrotvorstvo i moralnost, stalno potvrđivani i kontrolisani, izveli su britansku masoneriju iz taverni i uveli ih u namerno građene zgrade i prostore, koji su, zauzvrat, doveli masoneriju u kvazireligioznu poziciju. Umesto njihove večere, vina i dugih lula, ova zadovoljstva su zamenili masonske himne, masonske molitve i muzika orgulja u masonskom hramu, sve sa ciljem da se poveća formalni ritual i atmosfera.

Bazirani na činjenici koja se jedva izdizala iznad imena „zidari“ i podatka da je centralni ritual u vezi sa gradnjom Solomonovog hrama, sve o bratstvu je bilo usmereno u pravcu klesarskog zanata, i to ne samo kroz korišćenje prostih alata kao moralističkih simbola. Sve što se moglo naučiti o srednjovekovnim klesarima kamena, ili o gradnji drevnih građevina, smatralo se značajnim za istoriju masonerije. Uzvišene gotske katedrale su posebno privukle pažnju masonskih romantičara, koji su bili zauzeti stvaranjem prošlosti za masoneriju. Opisi najpoznatijih katedrala su punili masonske knjige i bili uključeni u predavanja u ložama, sa puno detalja o lukovima, podupiračima, tornjevima, i

[3] U originalu, „on the square“, izraz sa višestrukim značenjem, sa onim koje smo i mi dali, ali i sa značenjem „pošteno“.

varijacijama u dizajnu stubova i kapitela. Sada je postalo jasno da nema nijednog dokaza koji bi povezao masoneriju sa nekom poznatom zgradom, a ova preokupacija engleskih masona gradnjom, kao i preokupacija francuskih masona krstašima i Svetom zemljom, nije mogla ponuditi ništa konstruktivno u potrazi za masonskim počecima. Ključna tačka je bila da se ustanovi da li postoji ikakva veza između ukinutog reda vitezova templara i masona, a od reči i simbola koji su jednostavno izmišljeni posle 1717. nije se moglo ništa očekivati.

Najbolji način je bio koncentrisati se na one aspekte masonerije poznate onog trenutka kada su se četiri londonske lože objavile 1717. kada je sve znanje bilo u prošlosti. Ovo bi se moglo klasifikovati kao „tajna" masonerija, za razliku od masonerije posle 1717. o kojoj se može govoriti kao o „javnoj" masoneriji. Ovo takođe znači da treba ignorisati interpretacije tajnih masonskih činjenica koje su dali rani masonski istoričari zagledani u prošlost, ne da bi se saznala istina, već da se svaka činjenica „tajne" masonerije uklopi u ranije zamišljeni kalup traženja masonskih korena u srednjovekovnim cehovima zanatlija.

Na primer, postoji kompleks pitanja vezanih za „oblačenje" masona, rukavice i kecelja od jagnjeće kože, za koje masonski pisci kažu da su bili radna odeća srednjovekovnih kamenorezaca. Ispitao sam stotinu slika, crteža, drvoreza koji su prikazivali srednjovekovne klesare na poslu i nema nijedne slike gde su predstavljeni sa radnim rukavicama i keceljom od jagnjeće kože. Drugi primer je vezan za stražara koji stoji ispred vrata prostorije gde se održava sastanak sa mačem u ruci, poznatog kao „tajler". Masonski pisci istrajavaju na stavu da je stražar možda pozajmljen od ceha crepara, ili je možda soba za sastanke imala vrata prekrivena pločicama. Masonski pisci su puni tako čudnih stavova jer se uporno drže teorije o poreklu u srednjovekovnim cehovima. Do sada, mislim da ima dovoljno dokaza da bi se odbacila ova teorija, ali je njena prihvaćenost toliko široka da možda nešto tu nedostaje. Da bi se ova teorija dovela u sumnju, potrebno je baciti pažljiv, usredsređen pogled na srednjovekovne cehove kamenorezaca u Britaniji. Zaključak istrage je bio šokantan za mene, a možda još više za masone.

GLAVA 13.

U POTRAZI ZA SREDNjOVEKOVNIM CEHOVIMA

Jedan aspekt masonerije za koji se smatralo da neće biti misterija, ispao je misterija veća od svih, a to je kako je nastala masonerija, i zašto. Koreni i ciljevi masonerije nisu morali da budu misterija jer se i masoni, i antimasoni, i javno mnjenje skoro sasvim slažu da je masonerija nastala iz srednjovekovnih cehova kamenorezaca u Britaniji. Istraživanja koja su prethodila ovoj knjizi su dovela do zaključka da je ta teorija, ma koliko široko bila prihvaćena, pogrešna.

Mora se priznati da moderni pisci masoni daju više prostora za nove teorije i nova istraživanja nego njihove kolege nemasoni. Masoni F. L. Pik i G. N. Najt, u svojoj autoritativnoj knjizi „Džepna istorija masonerije“, kažu: „Do današnjeg dana, čak ni verodostojna teorija o 'korenima' masona nije izneta Razlog za to je verovatno da je zanatstvo, kako ga mi znamo, nastalo među radnicima klesarima u Britaniji.“

Stiven Najt, najžešći kritičar masonerije u poslednjih nekoliko godina, nema sumnji o pitanju porekla masona, što je izneo u svojoj knjizi „Bratstvo“, u kojoj prvi deo knjige pma podnaslov „Od radničkih cehova do tajnog društva“. Nanisao je da je istorija masonerije „priča o tome kako su katolički trgovački ceh od nekoliko hiljada graditeljaradnika u vritaniji preuzeli aristokrati, plemstvo i članovi neproduktivnih profesija, i kako se on pretvorio u nehrišćansko Tajno društvo“. Ova karakterizacija nas nije uplašila, iz nekoliko razloga. Prvo, svi trgovački cehovi u srednjovekovnoj Kiropi se mogu nazvati „rimokatoličkim“, zato što je to jedino postojalo, ukoliko neko nije želeo da rizikuje gubitak imovine, fizičku torturu i prerani kraj usred gomile užarenih cepanica. Drugo, zanatski cehovi su po prirodi bili strogo lokalni i nikada nije postojao srednjovekovni zanatski ceh koji je operisao uzduž i popreko Britanije. Treće,

činjenica je da masoni ne zahtevaju da član bude hrišćanin, već samo da veruje u Boga i besmrtnost duše, sugeriše da takva grupa nije mogla da nastane u strukovnom cehu, pogotovo što je njihov glavni naručilac bila institucija koja je najviše gradila u kamenu, a to je crkva.

S druge strane, čovek se mora zamisliti nad nedvosmislenom tvrdnjom u „Enciklopediji Britaniki“: „Masonerija se razvila iz cehova kamenorezaca i graditelja katedrala u srednjem veku.“

Biće potrebno pažljivo ispitati esnafsku vezu, ali već prva istraživanja pokazuju visoku verovatnoću da je uloga masona kao redovnih članova ceha kamenorezaca bila samo zaklon, ne tako redak slučaj među tajnim društvima. Za vreme Drugog svetskog rata Japanci su osnovali tajno društvo poznato kao Šindo Romei, u regionu Amazona. Njegov cilj je bio priprema eksploatacije prirodnih resursa togregiona posle očekivane japanske pobede. Delatnost iza koje su se zaklonili je bilo ribarstvo, njihov tajni rečnik je bio baziran na ribarskim izrazima. Kad je organizacija konačno otkrivena i njeni članovi uhapšeni, ispostavilo se da je njihov vrhovni komandant bio japanski pukovnik prerušen u ženskog kuvara na ribarskom brodu. U Indiji, članovi tajnog društva poznati kao „tagi“[4] kretali su se putevima prerušeni kao putujući trgovci i koristili se trgovačkom terminologijom s tajnim značenjem. Lako su se mešali sa ostalim putujućim trgovcima koje su odabrali za žrtve, i ubijali ih davljenjem, a njihovu smrt posvećivali krvavoj boginji Kali. U elizabetinskoj Engleskoj, zabranjeni jezuiti i njihovi sledbenici su koristili trgovački jezik kao zaklon. Ako jedan katolik kaže drugom da su „dva nova *trgovca* iz Italije stigla u Plimut i traže veze u Saseksu“, to je značilo da su dva nova jezuitska sveštenika stigla i da traže sigurnu kuću u Saseksu. Ne bi uopšte bilo neuobičajeno za tajno društvo čiji centralni ritual podrazumeva alegorijsko građenje Solomonovog hrama da postepeno preuzme paravan da su bili stvarni graditelji. S druge strane, koncept prihvaćen kao istorija u toku dužem od dve stotine godina ne može se lako odbaciti, i zahteva da više saznamo o srednjovekovnim cehovima zanatlija, naročito onim baziranim na obradi kamena i zidanju.

Ceh nije bio udruženje radnika, već asocijacija preduzetnika, vlasnika. Funkcionisala je pod poveljom koja je udruženju davala franšizu, monopol nad zanatom ili uslugom u određenom kraju, najčešće gradu. Ceh je ostvarivao dobit

[4] U originalu „thuggee“, iz ove reči je nastala engleska reč „thug“ – sileџija, koljač, ubica

koristeći pravo da ukloni konkurenciju, da ustanovi cene koje su garantovale profit, da prilagodi nivo proizvodnje trenutnoj potražnji i da kontroliše broj novih radnika kojima se dozvoljava da uđu u proizvodnju ili usluge. Korist za lorda koji je davao povelju je bila u tome da skuplja takSe i poreze na sirovine koje su ulazile u proizvodnju, i od prodatih gotovih proizvoda. To je, takođe, značilo i odsustvo malih problema ili nesporazuma jer je garantovan nivo kvaliteta proizvoda. Bez ceha pekara koji je postavio i sprovodio standarde, na primer, neki pekari su mogli proizvoditi hlebove manje težine, nedopečene hlebove, ili čak dodati malo prašine u recept. Pod cehovskim sistemom, kada se razvio, ceh ne samo da je postavio standarde kvaliteta gotovih proizvoda već je takođe odredio tip i izvor sirovih materijala, alat koji se koristio, čak i metode korišćenja alata u proizvodnji.

Motiv ceha je bio profit, a poznati način da se maksimizira profit je bio kroz monopol koji je mogao da zadovolji ponudu i potražnju. Nijedan član ceha nije želeo da se prilagodi ponudi proizvodeći manje nego što su njegove mogućnosti, pa je prihvaćeni metod zadržavanja ponude na nižem nivou postao regulisani propis o tome koliko ljudi može ući u posao, a posebno koliko njih može postati majstor zanatlija, što je značilo da može posedovati alat i isporučivati finalne proizvode za prodaju. Cehom su upravljali majstori, i stoga su s odbojnošću posmatrali nove majstore, sem ako nije bilo tržišta za njihovu novu proizvodnju.

Majstor je bio jedini punopravni član trgovinskog ili zanatskog ceha i bio je vlasnikoperator. Njegova radnja i kuća su najčešće bili jedno, i on je bio vlasnik alata. Kupovao je potreban materijal, nadgledao posao i brinuo se za prodaju proizvoda. Često je obezbeđivao dodatni izvor i prihoda i dodatnog rada angažujući jednog ili više učenika. To su najčešće bili dečaci, koji će biti mladići kada završe period šegrtovanja, obično kroz sedam godina. Dečaci su radili i učili pod legalno sklopljenim ugovorom koji im je davao status kmeta. Ako bi pobegli, bili bi uhapšeni, dovedeni natrag i kažnjeni. U ugovoru o šegrtovanju, majstor je prihvatao obavezu da obezbedi obuku u svim domenima zanata do nivoa veštine na kome je učenik pred cehom polagao ispit, koji je često uključivao i prezentiranje konačnog proizvoda od strane kandidata, njegovo „majstorsko delo“.

Majstor je često bio u ulozi hranioca, jer je za učenika obezbeđivao smeštaj i hranu i odgajao ga u bogobojažljivom duhu. On je određivao pravila ponašanja

i imao je zakonsko pravo da kazni neposlušnog učenika, čak i batinama. Za sve ove usluge majstor je dobijao prihod i zadržavao je sve proizvode svog učenika.

Na nesreću, završetak šegrtovanja, pa čak i laskave ocene njegovog završnog rada, nisu značile da je novoobučeni zanatlija automatski postajao majstor. Jedino je ceh mogao da mu dodeli taj status, što je nekada trajalo godinama, ako bi to uopšte ikada učinio. U međuvremenu, lebdeo je u prostoru između učeničkog statusa koji je bio iza njega i majstorskog statusa koji je bio ispred njega, koji možda nikada neće dostići. Jedino što je mogao bilo je da se ponudi kao najamnik kod majstora, koji ga je plaćao na dnevnoj bazi za dane kada je radio. Na toj osnovi postao je poznat kao „kalfa“[5]. Kalfa koji je bio dobar i štedljiv, marljivo prikupljajući svoje penije, mogao je da kupi alat i potraži situaciju koja mu više odgovara, izvan teritorije ceha, možda samo milju ili dve od grada, i rizikuje bes vođa ceha konkurišući njihovom monopolu. Iz tih razloga cehovi su se stalno trudili da prošire svoje cehovske teritorije, kao u vreme Seljačke pobune, kada su pobunjenici s entuzijazmom napali Veliki Jarmut zbog činjenice da se monopol ceha prostirao sedam milja oko grada.

Kako je rad počeo da se specijalizuje, cehovi su shvatili da na njihov profit utiču i drugi cehovi, i konflikti su se pojavili. Proizvođači sedla su morali da kupe kožu od kožara, gvožđe i bakar od kovača, a onda su sedla dekorisali slikari i bojari. Međusobna zavisnost je bila najsloženija u tekstilnoj industriji, čiji proizvodi su za engleski izvoz bili od najvećeg značaja. Na profitabilnost su uticale cene koje su određivali predioci, bojaџije, tkači. Ali najveći uticaj na profitabilnost su imali veliki trgovački cehovi, koji su kontrolisali izvore sirovina, transport i tržišta u inostranstvu gde su se proizvodi prodavali. Oni su ostvarivali najveći profit i postali su toliko bogati da su počeli da izazivaju zavist zemljoposedničke aristokratije. Neki od trgovačkih cehova su bili u stanju da dobiju dozvolu za osnivanje trgovačkih kancelarija i skladišta u drugim zemljama, a strani cehovi, uglavnom Flamanaca i Lombarđana, dobili su iste privilegije u Britaniji. Pobunjenici u Londonu, u svom besu protiv trgovaca, izvukli su strane trgovce iz njihove crkve i iskasapili ih na putu. U Berviku, Edvard I je pokazao svoj stav prema povelji koju je taj škotski grad dao stranim trgovcima spalivši zgradu njihovog ceha zajedno sa stranim trgovcima.

[5] U originalu „journeyman“, što dolazi od normanske francuske rečijoigpee, što znači „dan“.

Između ostalog, veliki trgovci su koristili svoje bogatstvo da promene smer gradskog upravljanja. Uzimali su u zakup čitave gradove od njihovih lordova, a u slučaju Londona, od same krune. Odustajanje od ulaznih taksi, pijačnih poreza i drugih vrsta prihoda je prijalo vladajućem lordu jer je u zamenu dobio pouzdan godišnji prihod, koji su mu mogli garantovati bogati cehovi. Ovo je bilo jasno za vreme Seljačke pobune kada su zanatlije Jorka, Beverlija i Skarboroua naterale bogate trgovačke porodice da podele gradsku vlast sa njima.

Svakako, zanatski cehovi su stekli poziciju u svojim gradovima, a do današnjeg dana stari cehovi Londona, sada nazvani „livrejisana društva", zbog njihovih ceremonijalnih kostima, biraju gradonačelnika Londona iz svojih redova. Ser Vilijem Valvort, gradonačelnik Londona koji je posekao Volta Tajlera, bio je član Časnog društva trgovaca ribom.

U okviru članova njihovih povelja, cehovi su uživali visok stepen samouprave, i oni su, a ne sudovi, raspravljali o pritužbama na proizvode ili usluge članova ceha, i imali vlast da kažnjavaju one koji su kršili pravila ceha. Ovo nije neuobičajeno kao što možda zvuči, a bolje razumevanje cehovskog sistema se postiže proučavanjem advokatske profesije u Sjedinjenim Državama. Advokati imaju povelje koje im garantuju monopol nad vršenjem advokatske prakse, i te povelje je donela država kao i agencije federalne vlade. Posle perioda obuke, student polaže ispit da dokaže da je dostigao potrebno znanje koje mu omogućuje ulazak u profesiju. Iako je obuka danas uobičajeni put kojim se ide kroz pravne fakultete, još ima advokata koji nisu pohađali pravne škole, već su šegrtovali kod drugih advokata, a ta praksa se zvala „studiranje prava". Udruženja advokata imaju jak uticaj na pravne fakultete i čak učestvuju u pravljenju nastavnog plana.

Unutrašnja organizacija se bazira na standardima ponašanja i pružanja usluga koji se zovu „Etički kanoni". Disciplinski postupak i kazna se primenjuju protiv članova koji prekrše pravila. U svim ovim pravilima monopolistička udruženja advokata su poput cehova. Jedna od privilegija, data pre više vekova, još jeu sećanju svih advokata iz engleskog govornog područja.

Ako se sećate, napisali smo da je u vreme izbijanja Seljačke pobune napadnut kraj Londona oko Hrama između Flit strita i reke Temze. Ovaj deo grada je nekada pripadao templarima, a kada im je oduzet, pripao je hospitalcima, koji su delove iznajmili za krčme i kancelarije advokata koji su se pojavili na kraljevskom sudu u obližnjem kraljevskom gradu Vestminsteru.

Lokacija je bila izvanredna jer je bila u blizini kapije za Vestminster nazvane Rampa kod Hrama (u originalu Barrière du Temple). Barrière (iz koje je nastala engleska reč „barrier“) bilo je mesto gde se plaćala taksa za prolazak. Advokati koji su prolazili nekoliko puta dnevno tamo i nazad, nisu plaćali taksu svaki put, već im je dodeljena vredna privilegija da prolaze Barrière du Temple, anglicizirano u „Temple Bar“, bez plaćanja takse. Mladić koji bi se konačno kvalifikovao da se pojavi pred sudom stekao bi pravo da „prođe rampu“ (u originalu „pass the bar“). Oni koji su imali tu privilegiju nazvani su „barristers“ (koju nose i danas oni advokati koji imaju pravo zastupanja pred višim sudovima), a ta privilegija je sačuvana do danas jer mladi advokati koji polože „pravosudni ispit“ postaju članovi „advokatskih cehova“ (u originalu „bar associations“).

Srednjovekovni cehovi su takođe bili jak oslonac religije. Crkvi su davali poklone u novcu i vrednim religioznim predmetima. Mnogi cehovi su posedovali relikvije svetaca i imali svece zaštitnike čije su praznike javno proslavljali. Mnogi su imali posebno sagrađene crkve u kojima su slavili posebne običaje i obožavali svog sveca. Ta praksa se održala i lepa mala Crkva sv. Džejmsa u Renu je zvanična crkva osam londonskih „livrejisanih društava“.

U svojim religioznim aktivnostima zanatski cehovi su davali jedno svetovno iskustvo i dimenziju koja se dopadala ljudima jer su članovi ceha bili obični ljudi, a ne aristokrate. Organizovali su religiozne predstave za koje je ponekad trebalo više meseci da se pripreme, od kostima do scenografije, a dijalog nije bio na latinskom, već na jeziku običnih ljudi. Cehovi su pomogli u prelasku u hrišćanstvo vrlo starih proslava vezanih za vremenske promene i faze obrade zemljišta, koje nisu mogle biti u potpunosti izbrisane od strane Crkve, pa su konačno preuzeti i postali su hrišćanski praznici. Svečanost zimskog solsticija, koja je slavila pobedu sunca nad silama mraka, slavljena je kao Božić. Prolećna ravnodnevnica je postala Uskrs. Proslava letnjeg solsticija je postala praznik Vaznesenja, a jesenji praznici žetve su proslavljani kao Dan svih svetih. Još u sedmom veku crkva je počela da vrši pritisak pokušavajući da odvoji ljude od njihove stare prirodne religije. Prečasni Bid je savetovao svojim misionarima da ne poriču britansku boginju poznatu pod raznim imenima, „Majka Zemlja“, „Žena Kukuruz“, ili jednostavno „Gospa“, i da ljudima treba govoriti da je Gospa isto što i Naša Gospa, i da su sveštenici došli da samo objasne njenu nebesku ulogu. Niko više nije zabrinut što su izvesni paganski

simboli, kako se pokazalo, neiskorenjivi, i što veoma mali broj ljudi danas ima nešto protiv paganskog simbola *Božića*, ili upotrebe simbola tih moćnih duhova koji održavaju život u toku zime kada gotovo sve umire, ili kada uzmemo zeleniku i imelu i dekorišemo božićno drvo. Niti je ko uvređen zbog neprekinute popularnosti simbola plodnosti zeca i jajeta za Uskrs. Doduše, u Britaniji je u jednom trenutku došlo vreme kada je zabranjena motka oko koje se igra na dan prvog maja, jer je podsećala na falični simbol, što i jeste bila.

Ono što su cehovi učinili bilo je da su organizovali inscenaciju koja je hrišćansko učenje približila ljudima na jeziku koji su mogli da razumeju i da im pruži vizuelnu sliku Biblije, koja je bila zabranjena za čitanje. Tragovi starih prehrišćanskih običaja su povremeno i nenamerno bili pomešani sa biblijskim objašnjenjima, i učinili su više na vezivanju ljudi za crkvu nego ijedna služba na latinskom koju nisu mogli da razumeju i sa kojom nisu mogli da se osete bliskim. Cehovi su bili veoma ponosni na svoje igrokaze i trudili su se da zaduže jedni druge, što je postao važan deo srednjovekovnog hrišćanskog iskustva. Ovo su, znači, bili ljudi koji su imali da predstavljaju preteče religiozno tolerantne masonerije, u cehu posvećenom veštitni klesanja kamena.

Prvi veliki problem sa konceptom da je ceh kamenorezaca preteča masona je teritorija delovanja ceha. Zanatski cehovi su skoro uvek bili lokalni, ali je masonerija nađena kako funkcioniše u svim delovima Britanije. Čak i kada bi neko zamislio labavu asocijaciju cehova u Engleskoj, bilo bi teško održati postojanje iste takve organizacije u Škotskoj. Ceh je, zatim, zahtevao pravila. Videli smo kako su se razvijali odnosi između Engleske i Škotske u srednjem veku, i teško je poverovati da bi pravila jedne grupe bila prihvaćena i od druge grupe. Očekivalo bi se upravo suprotno. Jednostavno nema načina da bi bilo koji ceh bio u isto vreme prihvatljiv od vlada Engleske, Škotske, Irske i Velsa. Što se tiče njihovih pravila, na tako velikoj teritoriji povelje je trebalo da izda centralna vlast, ali nema zapisa, čak ni nagoveštaja, da se tako nešto desilo. Ima, svakako, brojnih zapisa koji navode majstore graditelje poznatih zgrada, i oni su često bili članovi religioznih redova za koje su ove građevine zidane, ali su to bili monasi koji sigurno nisu pripadali nijednom cehu.

I masoni i nemasoni su potrebu za tajnim rukovanjem i signalima objasnili činjenicom da su srednjovekovni graditelji bili sezonski radnici, koji su išli od posla zidanja zamka do zidanja katedrale, kako se javljala potreba za njima. Pošto nisu imali stalnu bazu kao ostali cehovi, bili su im potrebni tajni znaci

kako bi prepoznali jedan drugog i tako zadržali monopolski status. Pošto nisu imali stalnu kuću, sastajali su se u ložama da rešavaju svoje stvari. Da bi se sazidao zamak, bilo je potrebno pet do dvadeset godina, a velike gotske katedrale su se gradile generacijama, pa je za neke bio potreban čitav vek da se završe. Čovek na takvim poslovima nije živeo u privremenim naseljima dok su mu žena i deca bili negde na drugom mestu. Teorija bi takođe zahtevala činjenicu da se objekat gradi van jurisdikcije cehovnih pravila, što bi zahtevalo dozvolu za legalno putovanje. Evidencija članstva u tom cehu ne bi mogla da se sačuva kao tajna, niti bi evidencija članstva mogla da se ograniči na verbalnu komunikaciju. Naprotiv, dokaz članstva u legalno osnovanom udruženju i dokaz da člana čeka posao morao je na zahtev da se predoči, posebno u Engleskoj tog doba kada je svakom radniku bila potrebna propusnica za putovanje van njegovog grada. Da bi se dobila takva dozvola, razlog za putovanje je morao da postoji i da se naznači.

A što se tiče sastanaka u „ložama", postojale su barake koje su podizane za radnike koji bi povremeno bili angažovani u vreme kada nije bilo posla oko oranja, setve i žetve. Radili su u kamenolomima, transportovali su kamen i služili kao prosta fizička snaga kamenorescima. Taj posao je zaista bio privremen, a obezbeđivalo im se mesto za spavanje i hrana. Sigurno je da majstori zidari nisu jeli i spavali u radničkim barakama, koje sigurno nisu bile „lože".

Masoni su imali nekoliko starih dokumenata koje su zvali „Stara pravila masonerije", od kojih je najstariji iz četrnaestog veka. Oni su uspostavljali pravila ponašanja i odgovornosti koja su odgovarala funkcionisanju srednjovekovnog ceha kamenorezaca. Jedno od tih pravila je bilo da nijedan član ne sme da otkrije nijednu tajnu u vezi sa bratom koga bi to moglo da košta života ili gubitka imovine. Jedina takva tajna je bila da je kriv za veleizdaju ili jeres, ili, kao što je često bio slučaj kada postoji državna religija, obe. Drugo pravilo je bilo da nijedan brat ne može doći u posetu u grad a da lokalni brat ne „svedoči" za njega. Ako je kamenorezac imao zakonsko zaposlenje kod lokalnog lorda ili biskupa, nije bilo potrebno da neko garantuje za njega. S druge strane, ako nije imao dokaz o zaposlenju, nije imao dozvolu za putovanje i nije mogao da uverljivo objasni svoj dolazak u grad, bio bi uhapšen i odmah bačen u zatvor, i tu bi sedeo dok se stvar ne raščisti.

Poznati lokalni svedok je mogao da pruži uverljivu priču i verifikaciju pravog ili lažnog identiteta. Još važnije, brat rezident je mogao na vreme da skloni posetioca od ljudi i sa mesta gde su neugodna pitanja mogla da se pojave.

Još jedno od starih pravila je bilo da se bratu u poseti da nešto novca i da se uputi ka sledećoj loži. Teško da možemo poverovati da su srednjovekovni cehovi majstora zanatlija imali običaj da angažuju ljude koji im ne trebaju i troše novac na putujuće kamenoresce koji su u prolazu. Taj postupak se verovatnije primenjivao prema čoveku u bekstvu, kome se davalo sklonište na dve nedelje, a ne „zaposlenje". Drugo interesantno staro pravilo je bilo da se mason ne sme upuštati u seksualne veze sa ženom, ćerkom, majkom ili sestrom svog brata masona. Ovo pravilo su naročito citirali antimasoni da pokažu kako je moral masona selektivan, jer je njihov moralni kod bio ograničen na njihove sopstvene članove, dozvoljavajući braći da imaju seksualne veze sa ženom, ćerkom i majkom ili sestrom svakog nemasona. Greška ovakvih kritika leži u posmatranju pravila kao dela nekog koda moralnosti, što ona nisu. Ovo bratstvo je bila tajna organizacija koja je imala članove koji su bili, ili su pomagali i pružali pomoć, jereticima i izdajnicima. Bilo je od vitalne važnosti da se drže jedan drugog. Čovek koji bi došao kući i zatekao brata sa svojom ženom ili ćerkom mogao je da zaboravi svoju svetu zakletvu bratstvu, tako da zabrana takvih aktivnosti nije bila moralnost, već mudrost.

Vrlo velika razlika između srednjovekovnih cehova i masonerije je bila ona koju je citirao Stiven Najt. Cehovi su bili vrlo religiozni, i svaki ceh koji je računao na katoličku crkvu kao na svog glavnog klijenta je bio posebno i otvoreno odan. Masonerija je, kao što znamo, prihvatala sve one koji su verovali u monoteističkog Boga. U ritualu se ne spominje Isus Hrist, ili Njegova Majka, a mnogi cehovi su bili najodaniji sledbenici rastućeg obožavanja Marije. Kako je do takvog prelaza došlo? U stvari nije.

Sabrano sve zajedno, ono što je bilo poznato o masoneriji pokazivalo je da je reč o društvu ljudi za međusobnu zaštitu u sukobu sa crkvom ili državom, ili sa obe, i da nema veze sa društvom građevinara. To mišljenje je bilo tako udaljeno od stava većine drugih da je izgledalo da je najbolje tu tezu ostaviti zakratko na miru, i potražiti originalna pravila srednjovekovnih kamenorezačkih cehova, da se provere teritorijalna ograničenja i monopolistički aspekti njihovih ogranaka.

London je bio prva stanica, ali je većina arhnva koje bismo voleli da pogledamo nestala u velikom požaru 1666. Postojalo je Društvo masona među „livrejisanim društvima“ Londona, ali je formirano prekasno da bi imalo neku ulogu u masonskim korenima. Bilo je rangirano kao dvadeset i deveto među „livrejisanim društvima“, od kojih su mnoga imala stalne masonske lože u svojim upravnim zgradama. Da je londonsko društvo imalo ikakvu ulogu u tajnoj masoneriji, ono bi sada bilo tretirano sa dužnim poštovanjem, ali nema nagoveštaja da je imalo bilo kakav poseban status među masonima.

Zato sam se okrenuo Oksfordu, najmonumentalnijem od svih britanskih gradova, koji pored mnogih porušenih crkava i zamka ima veliki broj škola, sagrađenih od kamena, svaka sa svojom sopstvenom kapelom i dvoranom. Ovde se zidalo generacijama, i ako je makar jedan grad u Britaniji mogao da izdržava stalni ceh kamenorezaca, onda je Oksford sigurno bio taj. Nedeljama pre svog dolaska rezervisao sam mesto u Arhivama oblasti Oksfordšajer, gde dokumenta sežu u prošlost do dvanaestog veka. Unapred sam rekao saradnicima da želim da pregledam pravilnike i sva druga dokumenta u vezi sa bilo kojim cehom kamenorezaca Kada sam stigao, zaposleni su bili zbunjeni i priznali mi da su pretražili arhivska dosjea, ali nisu mogli da nađu čak ni zabelešku o cehu zidara u Oksfordšajeru. Pokazali su i poseban napor kontaktirajući službenike u gradskom savetu u obližnjem Burfordu, gde se još uvek vadi divni kotvoldski kamen. Taj gospodin je takođe pokušao, ali nije uspeo da nađe nikakve podatke o cehu kamenorezaca. Predložio mi je da odem u Francusku ako želim da pronađem srednjovekovni ceh zidara.

Sledeći pokušaj je bio u Linkolnu, gradu poznatom po srednjovekovnim kamenim zgradama, uključujući veličanstvenu katedralu, njegov veliki zamak i najbolje očuvane srednjovekovne kuće u Engleskoj. Zaposleni u biblioteci su bili vrlo angažovani oko traženja dokaza za postojanje srednjovekovnog ceha kamenorezaca u Linkolnu, ali ništa nije pronađeno.

Isti duh predusretljivosti i isti negativni rezultat me je ispratio i iz Oblasnog muzeja Linkolnšajera.

Najzad je provera u oksfordskom Bodleanu, jednoj od najznačajnijih biblioteka na svetu, konačno i neopozivo potvrdila moju pretpostavku da masonerija nije proistekla iz srednjovekovnih cehova kamenorezaca u Britaniji zato što nije postojao nikakav ceh kamenorezaca u Britaniji. Masoni, antimasoni

i zainteresovani istoričari će očigledno morati da se pomire s jednostavnom činjenicom da stalno ponavljanje ne stvara istinu.

Iako sam se osećao usamljenim zbog ovog otkrića, taj osećaj nije dugo potrajao. Pre odlaska iz Engleske, obilazeći knjižare na Čering Krosu, otkrio sam jednu ozbiljnu knjigu o masonima objavljenu 1986. To je *Veština* Džona Hemila, bibliotekara i kuratora Biblioteke i Muzeja Ujedinjene velike lože u Londonu. Gospodin Hemil započinje prvo poglavlje svoje knjige ovim rečima: „Kada, zašto i gde je nastala masonerija? Postoji samo jedan odgovor na ova pitanja: ne znamo, uprkos silnog papira i mastila koje je potrošeno da se to ispita.“ Pri kraju poglavlja kaže: „Hoćemo li ikad otkriti prave korene masonerije ostaje otvoreno pitanje.“ Iako je moguće da se gospodin Hemil neće složiti sa zaključcima iznetim u ovoj knjizi, njegova razumna otvorenost za nove argumente i besprekorni stručni ugled stvorili su zajedničko polje da se izbrišu svi prethodni pogledi kao nedokazani. Postalo je moguće započeti na neopterećenom prostoru bez predrasuda istraživanje obreda i rituala masonerije.

Da bi se došlo do suštine tajne masonerije potrebno je proučiti ceremonije inicijacije i predavanja za tri osnovna stepena zanatske masonerije: novoprimljenog učenika, druga zanatlije i majstora zidara.

Ono što ćemo tražiti jeste ključ za otkrivanje velikih masonskih misterija:

1. Kada je masonerija nastala? Da li se razvila iz nečega, ili je nastala iznenada u vezi sa nekim događajem ili spletom okolnosti?

2. Šta je bio razlog da je masonerija živela u ilegali vekovima a da je stalno imala priliv novih članova?

3. Zašto je taj razlog potpuno napušten 1717?

4. Kakvo je značenje masonskih simbola – šestara i kvadrata, kecelje i rukavica, slova O, kruga na podu, crnobelog mozaika?

5. Kako je masonerija privukla gornje slojeve aristokratije i kraljevske porodice i na kraju došla pod njihovo vođstvo?

6. Kako i zašto je masonerija usvojila politiku totalne religijske tolerancije u atmosferi u kojoj je rimski katolicizam bio jedina legalna veza, i zbog toga rizikovala progone i smrt?

7. Šta je masonerija radila sve ove godine da je bila potrebna tako neverovatna tajnost i tako krvave kazne za otkrivanje njenih tajni?

8. Postoji li neka direktna veza između masonerije i zabranjenog reda vitezova Hrama?

Bilo je potrebno malo istraživati, ali su svi odgovori bili tu.

GLAVA 14.

„NEKA MI SE PREREŽE GRLO“

Stara pravila masonerije su postavila nekoliko odredaba koje se tiču uslova za prijem u članstvo. Najvažniji preduslov je tvrdnja da se veruje u monoteističko Vrhovno Biće, jer nijedan „glupi ateista“ ne može postati mason. Kandidat mora biti „slobodan čovek rođen od slobodne majke“, interesantna fraza jer su se po starom britanskom zakonu uslovi za kmetstvo i zakupništvo nasleđivali preko majke, što će odrediti korene masonerije u vreme kada su ti uslovi postojali. Godine su takođe bile faktor, jer.Stara pravila zabranjuju prijem muškaraca u „premladom ili prestarom“ dobu, eliminišući tako nepouzdanu nezrelost i preteći nadolazak senilnosti. Stvarne granice starosti su varirale od vremena do vremena i od lože do lože. U jednom trenutku u Britaniji minimalna starost je bila dvadeset pet godina, iako je sada uobičajena granica za prijem u masoneriju dvadeset jedna godina. Niže godište za prijem je moguće samo sinu masona, specijalnom kandidatu poznatom u masoneriji po neobjašnjenoj tituli Luisa. General Daglas Mekartur je postao mason po specijalnoj skraćenoj inicijaciji kojom je postao „mason po viđenju“, najviše zbog činjenice što je bio Luis.

Mentalno zaostali ne mogu postati članovi masonskih organizacija prema Starim pravilima, što je razumljivo. Nije tako jasan razlog koji zabranjuje članstvo svakom muškarcu koji nema sve udove. Ovo drugo je zahtev logičan za vojne organizacije, a bio je i opšti uslov u pravilima religioznih redova, ali zvuči nelogično za organizaciju tipa bratstva. U stvarnosti, naravno, masonerija se ne drži više tog drevnog pravila. Ali se, bar tako tvrdi, drži principa da kandidat mora biti čovek solidnog karaktera i ugledan u svojoj sredini.

Masoni danas ponovo ističu da niko nikada nije pozvan da postane mason, već mora da zamoli za prijem pišući molbu loži. Takva procedura bi bila nezamisliva u Tajnoj masoneriji, jer je teško zamisliti kako bi neko imao žarku želju da postane član organizacije za koju ne zna ni da postoji. U tajno vreme on bi bio posmatran, procenjivan, o njemu bi se razgovaralo, možda bi bio prikriveno intervjuisan, a tada bi mu se vrlo pažljivo, malo po malo, nagovestilo postojanje tajnog bratstva, sve dok ne bi bili apsolutno sigurni da ga mogu pozvati u članstvo. Ostatak prakse prijema po pozivu se sačuvao u još nekoliko velikih loža, kao što su one u Australiji.

Kandidatova molba za učlanjenje mora u sebi sadržati izjavu da poštuje i da se divi masonskom redu i da želi učlanjenje zbog razloga druge prirode, a ne lične koristi. Njegova molba se razmatra, kao i njegov karakter i reputacija, a onda se pristupa glasanju. Iako se praksa razlikuje, tradicionalno jedan negativan glas (jedno crno zrno ili crna kuglica) dovoljan je da se molba odbije.

Konačno, dođe i dan kada će kandidat biti iniciran kao novoprimljeni učenik mason. Danas, inicijacija se obavlja u stalnim sedištima loža opremljenim oltarom, svećnjacima i stolicama za razne zvaničnike lože. Masonski simboli koji odgovaraju stepenu se istaknu na table prekrivene platnom. Sve su ovo kasnije dodaci da bi se pojačalo osećanje svečanosti ceremonije, pošto to ne bi bilo moguće na skrivenim sastancima tajne masonerije. Na tim sastancima koji su se, kako kaže masonska legenda, održavali „na visokim brdima i dubokim dolinama“, nije bilo moguće postaviti „ložin nameštaj“, niti bi to bilo mudro. Uzimajući u obzir britansko vreme, možemo pretpostaviti da su se i u tajno vreme ovi sastanci držali u zatvorenim prostorima, u ambarima i šupama, naročito u velikim gradovima kao što je London, gde se visoka brda i duboke doline teško mogu naći.

Simbol lože koji je uvek bio prisutan na tim tajnim sastancima je bio krug na podu, centar masonskog simbolizma u loži. Krug se mogao lako nacrtati i na otvorenom prostoru ili podu ambara. U prvim danima postojanja javne masonerije, kada su skoro sve lože svoje sastanke držale u privatnim sobama ili tavernama, simboli su crtani kredom na podu. Iz tog se razvio običaj da se novoprimljenom bratu, bez obzira na čin ili lozu, na kraju sastanka da krpa i kofa, koje će iskoristiti da obriše masonske simbole sa poda. Iako su se sastanci u ovom „kafanskom“ periodu držali uglavnom na gornjem spratu, masoni

označavaju ovaj nivo novoprimljenog Učenika kao „prizemlje Solomonovog hrama.“

Drugi važan predmet današnje inicijacije koji je možda bio odsutan u drevnom ritualu jeste Biblija ili druga sveta knjiga na oltaru, koja se uvek koristi u kombinaciji sa simboličnim šestarom i uglomerom u ceremonijalu polaganja zakletve. Teško je poverovati da je svaka mala grupa u Britaniji posedovala Bibliju u četrnaestom i petnaestom veku, pa se zakletva polagala verovatno samo uz pomenute simbole.

Kandidat za Učenika se podvrgava konačnom ispitivanju pre nego što se pripremi za inicijaciju. Od njega se traži da potvrdi da je podstaknut da zatraži prijem na osnovu već formiranog pozitivnog mišljenja od strane masona, da nema ličnih najamničkih motiva, da ima želju za znanjem i samoizgradnjom i iskrenu želju da bude na usluzi svojim prijateljima.

Kada ispitivanje zadovoljavajuće prođe, od njega se zatraži da se delimično razgoliti. Prvobitno, to je značilo da se skine tako da ostane u košulji i pantalonama, zatim da zavrne levu nogavicu iznad kolena i otkopča košulju tako da može da se svuče preko leve ruke, i razgoliti rame i deo grudi. Takođe je skidao levu cipelu i levu čarapu.

Danas, sve ovo je olakšano jer kandidat nosi kostim i papuču na desnoj nozi. Svi metalni predmeti bilo koje vrste se oduzimaju kandidatu.

Kada se skinuo, kandidatu se stavi povez preko očiju (masoni kažu da je „prevaren“), i konopac oko vrata koji se za njim vuče po podu. Ovaj konopac, koji se sa malim razlikama koristi u svim inicijacijama trostepene zanatske masonerije, zove se „konopac za vuču.“

U pripremi za ceremoniju inicijacije, loža se saziva kao loža primljenog Učenika masona. Ispred vrata stoji oficir poznat kao tajler, kombinacija čuvara i komandanta straže, koji je zadužen za bezbednost sastanka, uključujući nadzor nad masonima koji dolaze. Njegova titula, čije se značenje davno izgubilo, iskorišćena je da se stvori masonski glagol „tajl“ (u originalu: to tyle) sa značenjem koje bi u našem jeziku, najpribližnije, moglo da bude: čuvati, zatvoriti. To se najbolje vidi kad se poštovani Majstor lože obrati mlađem đakonu s pitanjem šta je prva briga masona. Odgovor je: „Da se uveri da je loža zatvorena, Poštovani“, na šta Majstor odgovara: „Posveti se tom delu svoje dužnosti, i obavesti Čuvara da ćemo otvoriti ložu Novoprimljenih Učenika

Masona, i uputi ga da je zatvori u skladu s tim.“ Pošto je izvršio ove instrukcije, mlađi đakon podnosi izveštaj:

„Loža (ili vrata) je zatvorena“.

„Od strane koga?“

„Od Majstora masona koji je ispred vrata, naoružanim odabranim oružjem svoje dužnosti (mač).“

„Koja je njegova dužnost?“

„Da odbije sve nepoštene i prisluškivače, i da se pobrine da niko ne uđe ili izađe bez dozvole Predsedavajućeg (ili Poštovanog Majstora).“

Posle toga sledi rutinski postupak identifikacije svakog dužnosnika, njegovog mesta u loži, i njegovih dužnosti. Majstor zatim pokazuje znake za stepen Učenika koji će biti otkriveni kandidatu u ceremoniji inicijacije, što ponavljaju svi prisutni masoni kao znak da su svi prisutni kvalifikovani da tu budu, i loža je otvorena.

Dužnosnik lože (mlađi đakon) uzima za ruku kandidata s povezom preko očiju i uvodi ga u ložu gde će se obaviti ceremonija. Nema potrebe da opisujemo ceremoniju u detalje jer je naš primarni interes da identifikujemo samo one najznačajnije delove koji nam mogu otkriti ključ za pronalaženje masonskih korena. Takođe, masonske ceremonije su neobično monotone zbog neprekidnog ponavljanja, i mogu biti dosadne čitaocu, ali to je verovatno bilo neophodno da bi se sačuvao ritual koji nije smeo biti zapisan, već je morao da bude zapamćen. Ponavljanje je vršilo važnu funkciju za masone, ali će učiniti malo za nas. Kao dodatak tome, zbog ove čisto verbalne tradicije, ima razlike u tačnom tekstu rituala, od lože do lože. Ono što je zadivljujuće, u odsustvu zvaničnog pisanog uputstva, jeste to što je ritual i pored toga širom sveta manje viši isti.

Kada mlađi đakon doprati kandidata u salu lože, tu ga sečkuje stariji đakon s šestarom u ruci. Kada kandidat stane ispred njega, stariji đakon pritsne jedan od krajeva šestara na njegove grudi i kaže: „Gospodine ________, pošto ulaziš u ovu ložu prvi put, primam te na tački ovog oštrog instrumenta koja pritiska tvoju golu levu stranu grudi, što treba da te poduči da kao što je to bol za tvoje meso, treba da bude i sećanje na njega u tvom umu i savesti, ako pokušaš da nezakonito otkriješ tajne Masonerije.“

Stariji đakon sada preuzima brigu o kandidatima i počinje da ga vodi ukrug po loži. Čim su krenuli, Majstor ih zaustavlja udarcem čekića, opominjući da se tako važno putovanje ne može započeti bez traženja božjeg blagoslova. Svi

sagnu glave u kratkoj molitvi koja posvećuje kandidata služenju Bogu i bratstvu, posle čega Majstor postavlja pitanje kandidatu: „U koga veruješ?“, a jedini prihvatljivi odgovor je: „U Boga.“

Stariji đakon i kandidat nastavljaju obilazak lože dok ne stignu do mlađeg nadzornika koji pita: „Ko dolazi ovde?“

„Gospodin______, koji je dugo bio u mraku i sada traži da bude doveden do Svetla i dobije prava i beneficije ove Poštovane lože, uzdignute ka Bogu i posvećene Svetom Jovanu, kao što su učinila ostala braća pre njega.“

Posle pitanja u vezi s njegovim kvalifikacijama i namerama, kandidat se odvodi pred starijeg đakona gde se razmenjuju ista pitanja i odgovori. Zatim se odvodi pred poštovanog Majstora, gde sledi ista procedura, sem što Majstor zahteva odgovor na pitanje: „Odakle dolaziš, i gde si se uputio?“ Ovoga puta stariji đakon odgovara za kandidata: „Sa zapada, i putujem na istok.“

„Zašto napuštaš zapad i putuješ prema istoku?“

„U potrazi za Svetlom.“

Majstor tada naređuje da se kandidat odvede do starijeg nadzornika na zapadu da primi instrukcije kako bi se na pravilan način približio istoku. Stariji nadzornik upućuje kandidata na istok prema oltaru, postavljajući petu svog desnog stopala u udubljenje levog stopala, formirajući desni ugao.

Majstor napušta svoje mesto na istoku i prilazi oltaru da informiše kandidata da pre nego što dalje nastavi mora da položi „svečanu zakletvu i obavezu“, na koju ga Majstor uverava da se neće kositi s bilo kojom dužnošću prema Bogu, zemlji, porodici ili prijateljima. Pošto izrazi spremnost da položi zakletvu, kandidata, još uvek s povezom preko očiju, odvode do mesta za učenike. Tu on klekne na svoje levo golo koleno, a desnu nogu drži ispred sebe tako da ona formira kvadrat. Ispred njega na oltaru je sveta knjiga njegove vere, otvorena s šestarom i uglomerom na otvorenoj strani. U ceremoniji za prijem učenika, uglomer je na vrhu tačaka šestara.

Kandidat stavi svoju desnu ruku pod knjigu, s dlanom okrenutim nagore, dok levu ruku stavi preko šestara i uglomera, s dlanom okrenutim nadole. U ovom položaju polaže prvu od zakletvi koja je bila povod brojnim kritikama masonskih institucija.

„Ja, ___________, po svojoj sopstvenoj slobodnoj volji i dobrovoljno, u prisustvu svemogućeg Boga i ove Poštovane lože podignute Njemu i posvećene Svetom Jovanu, ovim najiskrenije obećavam i kunem se da ću ih uvek dozivati,

večno kriti i nikad ne otkriti, bilo koji deo veština, delova ili tačaka skrivenih misterija drevne Slobodne Masonerije koje mogu biti, ili će odsada biti, u ovom vremenu, ili nekom budućem periodu, prenete meni, a koje neću reći nikome, osim pravom i zakonitom bratu masonu, ili u zakonito osnovanoj loži masona Čak ni njemu ili njima pre stroge probe, i prikladnog ispitivanja, ili zakonite informacije preko koje ću otkriti njega, ili njih, kao zakonite nosioce prava na isto što je i meni samom dato. Ja dalje obećavam i kunem se da neću štampati, naslikati, žigosati, obojiti, iseći, urezati, obeležiti ili izgravirati, ili uzrokovati da se isto učini na nečemu pokretnom ili nepokretnom, sposobnom da primi i najmanji otisak reči, sloga, slova, ili simbol, po čemu bi iste mogle postati čitke i razumljive bilo kojoj osobi pod kapom nebeskom, i tako tajne Masonerije nezakonito doznali zbog moje nedostojnosti.

Sve ovo najsvečanije, najiskrenije obaćavam i kunem se, sa čvrstom i postojanom odlučnošću da to sprovedem, bez ikakvih mentalnih uzdržanosti ili tajnih izvrdavanja uma ma kakva da su, vezujući sebe za ne manju kaznu nego da mi se grlo prereže, jezik iščupa iz korena, a telo sahrani u morski pesak, kad je voda najniža, gde se voda povlači i nadire dva puta u dvadeset četiri sata, ako ikada svesno prekršim ovu moju obavezu primljenog Učenika. Tako mi Bog pomogao, i održao postojanim u sprovođenju iste."

Po polaganju zakletve, kandidat ljubi svetu knjigu kao dokaz svoje iskrenosti. Onda ga upitaju šta je njegova najveća želja, a na to je ispravan odgovor: „Svetlo." Na taj odgovor, povez mu se skida s očiju a tajne Učenika mu se tada otkriju. Među njima je rukovanje i znaci sa obe ruke. Jedan je znak kazne, koji simboliše kaznu „neka mi se grlo prereže", kada se ruka, sa palcem okrenutim unutra, prevuče brzo preko grla, a onda spusti sa strane. Drugi znak ponavlja poziciju u kojoj su ruke bile ispod i iznad svete knjige kada se polagala zakletva: levi dlan gore, desni dlan dole, na razmaku od nekoliko santimetara. Ovo je mnogo interesantniji znak od prethodnog jer ima ime čije je značenje izgubljeno. Znak se naziva „gjugard"[6]. Bilo je nekoliko pokušaja da se izraz objasni, ali su to samo nespretne egzibicije, kao što je objašnjenje da „ovim znakom Učenik Mason *sebe štiti*".[7]

---

[6] U originalu „due-gard".

[7] Igra reči: „do guard" – sebe štiti.

Tada sledi posebno interesantan deo ceremonije, predstavljanje masonske „kecelje“. Sada je obično od belog štofa ili filca, ali je u stara vremena kecelja morala da bude od bele jagnjeće kože. Tradicija kazuje da prvobitno to nije bila krojena i šivena kecelja kao deo odeće, već jednostavno cela jagnjeća koža vezana oko struka. Danas su masonske kecelje od štofa, postavljene, u boji, ukrašene raznim masonskim znacima i simbolima, ali kao ključ za prošlost, jedino što je važno jeste ta originalna jagnjeća koža.

Novi mason saznaje da je bela kecelja simbol nevinosti „mnogo stariji nego što je Zlatno Runo ili Rimski Orao“, mnogo časnija oznaka nego bilo koje priznjanje dodeljeno od strane nekog princa ili moćnika. Pokazuje mu se kako će da nosi kecelju tako da to bude identično načinu na koji je kecelju nosio učenik prilikom zidanja Solomonovog hrama.

Tada Majstor zatraži od novog masona da priloži za ložu nešto, bilo šta od metala, makar špenadlu ili dugme. Pošto su mu svi metalni predmeti oduzeti pre inicijacije, postaje zbunjen i oseća se neprijatno zbog ponovljenog zahteva. Ovu konfuziju okončava Majstor izjavom da je novi mason siromašan, i da nema ni prebijenog penija u cepu. Objasni mu se da je ovaj deo ceremonije zamišljen kao podsetnik da prijatelju, a naročito bratu masonu, ako ga ikada sretne u ovakvoj situaciji, pomogne u skladu sa njegovom potrebom, ali samo do granice do koje njegova velikodušnost neće naneti štetu njemu ili njegovoj porodici. Ovo je prva lekcija o masonskom dobrotvorstvu.

U završnom delu inicijacije Učenik dobija „alate koji pripadaju njegovom stepenu“. Prvo, lenjir dug dvadeset četiri inča, koji simbolično predstavlja dan jednog masona koji je podeljen u periode rada, odmora i sna, i službe Bogu i braći u nevolji. Sledeće je čekić ili malj, koji se koristi za ravnanje kamena, ali će se sada simbolično koristiti za kresanje poroka i svega što je suvišno tako da mason sebe oblikuje u kamen pogodan za hram Božji. Bilo kako bilo, korišćenje klesarskog alata za podučavanje lekcija iz morala definitivno nije deo tajne masonerije, i ne može doprineti istraživanju početaka.

Simboli koje treba pažljivo uzeti u obzir su krug i crnobeli mozaik na podu, kao i šestar i uglomer na Bibliji. Drugi delovi ceremonije na koje treba obratiti pažnju su polugolo stanje kandidata, uklanjanje sa njega svih metalnih predmeta, koncept masona kao čoveka koji putuje sa zapada na istok, i bela kecelja od jagnjeće kože.

Dalji izvori masonskih misterija se nalaze u obredu inicijacije drugog stepena, pomoćnika ili Šegrta.

GLAVA 15.

„MOJE GRUDI RAZDERANE, MOJE SRCE IŠČUPANO“

Termin Fellow Craft[8] je tako čudna titula za nivo članstva da je skoro sigurno začeta u nekoj drugoj konvencionalnoj formi, da bi kasnije bila iskrivljena i dobila neki drugi oblik. Jedno značenje ovog čudnog termina bi moglo biti „drugi zanat“ (u originalu: „another craft“), što ne bi imalo smisla kao titula za stepen članstva, pa se može pretpostaviti da je u jednom trenutku termin bio „član zanata“ (u originalu: „Fellow of the Craft“), što bi moglo biti otkrovenje. „Felow“ je onaj koji je ravnopravan, jednak, kao što je član Kraljevskog društva. Upotrebljen u masonskom „cehovskom“ konceptu, on liči na pokušaj da se stvori stepen između Učenika i Majstora, određujući za „Fellow Craft“ mesto koje u hijerarhiji radnih cehova ima kalfa Mi smo već videli da kalfa često nije bio član ceha, jedino su Majstori uživali taj status. Ovo daje podršku stavu ranih masonskih pisaca da su u tajnoj masoneriji postojala samo dva stepena, novoprimljenog Učenika (Škoti ga zovu Intrant) i kalfe. Titula Majstora nije predstavljala stepen već je više pokazivala da je reč o Majstoru lože. Originalni Majstor mason je, stoga, bio majstor nad ljudima, a ne majstor zanata. „Fellow Craft“ je na svaki način bio punopravan član.

Ovaj stav podržava i dnevnik Elije Ešmola, engleskog antikvara čije kolekcije su bile osnova prilikom osnivanja Ešmolovog muzeja u Oksfordu. U dnevniku piše da je postao mason 16. oktobra 1646, sedamdeset godina pre nego

---

[8] Za oznaku ovog stepena u masoneriji mi smo koristili uobičajeni termin koji za to postoji u Jugoslaviji (pomoćnik, ili čak kalfa), a autor knjige u ovom poglavlju istražuje upotrebu termina koji se ne može prevesti bukvalno, jer takav prevod ništa ne znači (prim. prev.).

što se masonerija pojavila u javnosti 1717. Još značajniji pasus je od 11. marta 1682. koji registruje njegovo prisustvo na sastanku Lože u Londonu. On piše: „Bio sam stariji Kalfa među njima. Prošlo je trideset pet godina otkako sam primljen.“ Moglo bi da se zaključi da neko sa ugledom koji je uživao Ešmol sigurno ne bi proveo trideset pet godina na drugom stepenu da je treći stepen postojao u to vreme.

Što se tiče ceremonije inicijacije pomoćnika, ona je uglavnom varijacija ceremonije za stepen učenika, bez dramatičnih promena koje karakterišu ritual Majstora. Ovoga puta su razgolićeni desna strana grudi, desna noga i stopalo. Konopac je obmotan dva puta oko vrata kandidata umesto jednom (u nekim jurisdikcijama konopac je obmotan oko ramena). I ovde se kandidatu vezuju oči, ili kako se može naći u nekim ložama, „pod kapuljačom“. Ovaj izraz može biti još jedan indikator starosti, i originalno je možda bio u vezi s kapuljačom koju su nosili pobunjenici u Beverliju, Skarborou i Jorku, pa se možda kandidatu kapuljača navlačila preko lica, kao što sokolari stavljaju kapuljaču sokolu. Neki su smatrali da je povez korišćen u ceremoniji da bi joj se dodala dramatičnost i podstakla izvesna nota straha. Pravi razlog je mnogo jednostavniji. U tajnim društvima, pogotovo tajnim društvima van zakona, povez je upotrebljen kao mera predostrožnosti, da se bude siguran da kandidat neće videti lice nijednog člana dok ne prođe inicijacija i preuzme obaveze date zakletvom.

Pošto se ceremonija odvila, pošto je prošao ložom od mesta do mesta, kandidat se nađe pred oltarom, još uvek vezanih očiju, gde polaže zakletvu za drugi stepen. Kandidat kleči na desnom kolenu. Desna ruka mu je na šestaru i uglomeru koji su na Bibliji, dok je leva ruka podignuta tako da je savijena u laktu te podlaktica čini prav ugao u odnosu na nadlakticu, formirajući uglomer. Pošto ga Majstor lože uveri da zakletva neće narušiti njegove dužnosti prema Bogu ili domovini, kandidat ponavlja za Majstorom:

„Ja, __________, po mojoj slobodnoj volji i saglasnosti, u prisustvu Svemogućeg Boga i ove poštovane lože Pomoćnika Masona, podignute Bogu i posvećene Svetom Jovanu, ovim najsvečanije obećavam i kunem se, kao dodatak mojoj prethodnoj obavezi, da neću odati tajne stepena Pomoćnika Masona nikome nižeg stepena, niti bilo kom drugom biću na svetu, osim pravom i zakonitom bratu, ili braći Pomoćnicima Masona, ili unutar prave i zakonite lože istih. Čak ni njemu niti njima, dok ne utvrdim da su, posle stroge probe i prikladnog ispitivanja, ili zakonite informacije. Dalje, obećavam i kunem se da

neću svesno nauditi ovoj loži, niti bratu u ovom stepenu, niti dozvoliti da to učine drugi, ako je u mojoj moći da to sprečim.

Dalje obećavam i kunem se da ću se pokoravati svim zvaničnim znacima i pozivima datim, uručenim, poslatim ili bačenim meni od strane brata Pomoćnika Masona, ili od prave i zakonito osnovane lože kao što je ova, ako je u okviru dužine mog konopca, ili kvadrata i ugla moga rada. Dalje obećavam i kunem se da ću pomoći svoj siromašnoj braći Pomoćnicima, njihovim udovicama i siročadi, gde god da su rasuti na kugli zemaljskoj, kada mi se obrate kao takvi, koliko je u mojoj moći a da ne ugrozim sebe i porodicu. Sve ovo najsvečanije i najiskrenije obećavam i kunem se bez i najmanjeg oklevanja, mentalne uzdržanosti i uzdržavanja, vezujući sebe za ne manju kaznu nego da mi se leva strana grudi razdere i moje srce i organi izvade i prebace preko mog levog ramena i da ih odnesu u dolinu Jehove, da tamo postanu plen divljih životinja u polju i divljih lešinara iz vazduha, ako se ikada dokaže da sam svesno prekršio bilo koji deo ove svečane zakletve ili obaveze prema Braći Pomoćnicima Masona, tako mi Bog pomogao, i učinio postojanim da sve ovo sprovedem."

U recitovanju dela koji se odnosi na kaznu postoji i varijacija koja glasi: „… ne manju kaznu nego da mi se grudi razderu, srce iščupa i postavi na najviši toranj hrama." Nezavisno od činjenice da nema dokaza da je Solomonov hram imao kule, verzija koja koristi tekst o vitalnim organima prebačenim preko levog ramena, citirana je od strane jednog antimasona kao dokaz da brutalna kasapljenja nad ženama u Londonu izvršena od ubice poznatog kao Džek Trbosek nisu bila besmisleno ubijanje, već sakaćenje izvršeno u saglasnosti sa ovom kaznom iz zakletve pomoćnika masona.

Posle polaganja zakletve, povez se skida i novi pomoćnik se upoznaje sa načinom rukovanja i rečima ovog stepena. Takođe mu se pokazuje kameni znak, koji ga podseća na kaznu čupanja srca iz grudi. Pokazuje mu se kako da povuče desnu ruku preko leve strane gudi, i onda je spusti pored sebe. Kao i u prvom stepenu, *djugard pomoćnika ponavlja poziciju ruku kao kada je polagao zakletvu: desna ruka ispružena u visini grudi sa dlanom okrenutim nadole, kao da drži ruku na Bibliji, šestaru i uglomeru, a leva ruka podignuta tako da formira ugao.*

U drugom delu inicijacije novi pomoćnik mason je usmeren ka simboličnim, ili stvarnim, ako je loža dovoljno bogata, spiralnim stepenicama

koje vode do srednje dvorane Solomonovog hrama, prolazeći pritom između dva stuba. Ovi stubovi, rečeno mu je, predstavlja Jakin i Boaz, velike bronzane stubove koji su stajali na spoljašnjem tremu Solomonovog hrama. Na vrhu svakog je globus, jedan sa mapom sveta, drugi sa mapom neba (iako nijednog nije bilo na Solomonovom dvoru). Kontemplacija o ova dva globusa treba da motiviše sve masone da proučavaju astronomiju, geografiju i navigaciju. Inicijantu se saopšti da su originalni stubovi bili šuplji i služili da se zaštite tajna dokumenta masonerije od poplave i vatre.

Inicirani zatim sazna da masoneriju čine operativna (radna) i spekulativna (alegorijska) masonerija i saopšti mu se da su masoni izgradili biblijski Solomonov hram, kao i mnoge druge kamene građevine.

Prva tri stepenika u srednju dvoranu predstavljaju mladost, zrelo dob i starost, koji su jednaki Učeniku u njegovoj mladosti, sazrevanju znanja i dobrog rada kao pomoćnika, a zadnje dane provodi kao Majstor mason u verovanju u besmrtnost, dok razmišlja o svom časnom životu kao mason. Tri stepenika takođe znače mudrost, snagu i lepotu.

Sledećih pet stepenika takođe imaju dva simbolična značenja. Prvo, predstavljaju pet stilova arhitekture: tuskan, dorski, jonski, korintski i kompozitni. Drugo, predstavljaju pet čula: sluh, vid, dodir, miris i ukus.

Sledećih sedam stepenika su simbolički vezani sa čitavom galerijom sedmica, uključujući sedam gladnih godina, sedam godina izgradnje hrama, sedam svetskih čuda i sedam planeta, ali najznačajnije od svega, simbolizuju sedam grana umetnosti i nauke, kao što su gramatika, rerotika, logika, aritmetika, muzika, astronomija i geometrija. Inicijant se ohrabruje u lekcijama za ovaj stepen da se posveti proučavanju ovih grana nauke i umetnosti, do granice da ovaj stepen više liči na bratstvo na univerzitetu nego na tajno društvo za međusobnu zaštitu.

Poštovani Majstor skreće pažnju pomoćniku na veliko zlatno slovo „G“ koje visi sa tavanice ili se nalazi na zidu iznad Majstorove stolice. Ovo slovo simbolizuje Geometriju. Već je rečeno da se stepen Pomoćnika bazira na nauci geometrije, koja je centralna tema celog masonskog reda. Uz pomoć ove nauke čovek shvata svemir, kretanje planeta i ciklus godišnjih doba. Posebno je geometrija od koristi čoveku koji se bavi masonskom naukom arhitekture, i ona je osnova za masonsko određenje Vrhovnog Bića kao Velikog Arhitekte

Svemira. Inicijantu se objasni da je geometrija toliko važna za masoneriju da su ova dva izraza jednom bili sinonimi.

U našem traženju korena treba imati na umu da celokupna aura učenja, sa težištem na geometriju, nije deo bazičnog rituala. Oni su skoro siguran znak da su dodati mnogo kasnije. Veći deo ključeva koje tražimo nalaze se u ceremoniji inicijacije Majstora masona, najmističnijem ritualu celokupne masonerije, baziranom na legendi ubistva majstora graditelja Solomonovog hrama.

GLAVA 16.

MAJSTOR MASON

Obred inicijacije Majstora masona je mnogo kompleksniji i dramatičniji od onih za učenika i pomoćnika i otkriva najtrajniju i najvažniju misteriju celokupnog masonskog rituala, legendu o ubijenom Majstoru. Pripremljen na način sličan za prva dva stepena, kandidat je poluobučen, sa obe ruke izvučene iz rukava, golih grudi. Sav metal mu je oduzet, konopac je obmotan oko tela, a povez ili kapuljača je preko očiju.

Posle kratke ceremonije slične onima za prva dva stepena, kandidat je spreman za polaganje zakletve Majstora masona, pošto ga je Majstor lože još jednom uverio da se to neće kositi sa dužnošću koju ima prema svom Bogu, svojoj zemlji ili porodici. Kandidat kleči na golim kolenima ispred oltara, sa dlanom na Bibliji, na kojoj su položeni šestar i uglomer. Zakletva se možda razlikuje od mesta do mesta, zbog svoje istorije održavanja verbalnim putem, ali su osnovne tačke iste.

„Ja, ____________, po mojoj slobodnoj volji i saglasnosti, u prisustvu Svemogućeg Boga, i ove poštovane lože Majstora masona, posvećene Bogu i Svetom Jovanu, ovim najsvečanije i najiskrenije obećavam i kunem se, kao dodatak mojim ranijim obavezama, da neću odati tajne stepena Majstora masona nikome nižeg stepena, niti bilo kom drugom biću na svetu, osim pravom i zakonitom bratu ili braći Majstorima, unutar prave i zakonite lože koju oni čine, a čak ni njemu ili njima, dok ne utvrdim da su, posle stroge probe i prikladnog ispitivanja, ili primljene zakonite informacije.

Dalje obećavam i kunem se da neću odati majstorsku reč koju ću ovde primiti, ni lože ni van nje, osim ako se postavlja na pet tačaka drugarstva i nije iznad mog dana. Dalje obećavam i kunem se da neću upotrebiti Veliki

Dozivajući Znak Nevolje osim kada sam u stvarnoj nevolji ili kada je na korist lože, i ako ikada vidim taj znak i čujem reč koja ga prati, i ako je osoba koja ga pokazuje u stvarnoj nevolji, poleteću u pomoć rizikujući svoj život, ako postoji veća verovatnoća da ću spasiti njegov život nego da ću izgubiti moj.

Dalje obećavam i kunem se da neću prisustvovati inicijaciji, prolaženju ili napredovanju u tajnoj loži, ako znam da je takva. Dalje obećavam i kunem se da neću prisustvovati inicijaciji starog čoveka koji je izlapeo, mladog čoveka koji je nezreo, ateiste, nereligioznog libertina, idiota, ludaka, ili žene. Dalje obećavam i kunem se da neću govoriti ružno o bratu Majstoru masonu, niti iza njegovih leđa niti u njegovo lice, već ću ga upozoriti na sve nadolazeće opasnosti, ako je u mojoj moći. Dalje obećavam i kunem se da neću održavati nezakonite seksualne odnose sa ženom Majstora masona, majkom, sestrom, ili ćerkom, znajući ih kao takve, niti ću dozvoliti da to učine drugi, ako je u mojoj moći da to sprečim.

Dalje obećavam i kunem se da će sve tajne Majstora masona, poverene mi kao takve, i znajući da su takve, ostati sigurne i neprikosnovene u mojim grudima kao u njegovim sopstvenim, kada mi budu poverene, izuzev ubistva i izdaje, što je prepušteno mom sopstvenom izboru.

Dalje obećavam i kunem se da ću izvršiti nalog Majstora masona kad god se to od mene zatraži, makar morao da idem bos i gologlav, ako je u dometu mog konopca.

Dalje obećavam i kunem se da ću uvek pomenuti brata Majstora masona kada sam na kolenima i molim se Svemogućem Bogu.

Dalje obećavam i kunem se da ću uvek pomagati sve uboge, siromašne Majstore masone, njihove žene i siročad, gdegod da su rasuti na kugli zemaljskoj, dok je to u mojoj moći, ne nanoseći materijalnu štetu sebi ili svojoj porodici.

Dalje obećavam i kunem se da ako je neki deo mog svečanog zaveta i obaveze propušten ovoga puta, pokorno prihvatam dopunu kad god me obaveste. Sve ovo najiskrenije obećavam i kunem se, sa čvrstim i postojanim stanjem uma kako bih sve ovo ispunio, vezujući sebe za ne manju kaznu da mi se telo preseče na pola i razdeli na sever i jug, moja utroba spali u pepo u centru, a pepeo raspe na četiri nebeska vetra, da ne ostane ni najmanjeg traga sećanja među ljudima, ili masonima, da je takav zao i krivokletan bednik postojao, ako se ikada dokaže da sam namerno prekršio bilo koji deo moje svečane zakletve i

obaveze Majstora masona Tako mi Bog pomogao, i učinio postojanim da sve ovo sprovedem."

Posle kratke ceremonije, povez se uklanja, i novozakleti Majstor mason se uči nekim tajnama svog stepena Pokaže mu se kazneni znak, signal rukom baziran na kazni kršenja majstorskog zaveta, koji se sastoji od prelaska rukom u sekućem gestu, sa dlanom nadole i palcem prema telu, preko stomaka „„Djugard" Majstora masona ponavlja poziciju njegovih ruku na Bibliji, šestaru i uglomeru prilikom polaganja zakletve: nadlaktice uz telo, podlaktice savijene u laktovima, sa dlanovima nadole. Do ovog trenutka ceremonija je vrlo slična onoj za prva dva stepena, ali sada je dodan i treći znak, Veliki dozivajući znak nevolje Majstora masona, koji se daje tako da su nadlaktice paralelne sa zemljom, podlaktice podignute vertikalno sa šakama iznad glave, dlanovima okrenutim napred. Za prilike kada Majstor mason nije na vidiku moguće pomoći, ili kada je mrak, objasni mu se da zatraži pomoć rečima: „O Gospode, moj Bože, zar nema pomoći za Sina Udovice?" što je aluzija na Hirama, legendarnog majstora graditelja Solomonovog hrama, o kome inicijant još ništa ne zna a koga masoni identifikuju sa metalcem koga Sveto pismo opisuje kao „sina udovice iz plemena Neftalijeva".

Do ovog trenutka, ritual incijacije je bio uglavnom poznat novoprimljenom Majstoru masonu zato što je sličan ceremonijama kroz koje je prošao prilikom inicijacije u učenika i pomoćnika Nije se iznenadio kada je poštovani Majstor objavio pauzu radi osveženja, a za njega je to bila prilika da se presvuče i pridruži sastanku kao punopravni član Majstora masona Biće vrlo iznenađen nekoliko minuta kasnije kada shvati da važni deo inicijacije još nije počeo, niti je čak bio nagovešten.

Po povratku u salu, sada opasan majstorskom keceljom, sa trakom i medaljom starijeg đakona oko vrata, rukuje se i prima čestitanja kaa novopostali Majstor mason. To traje dok poštovani Majstor udarcem svog čekića ne zatraži da se svi vrate na svoja mesta. Obraćajući se novom članu, Majstor ga pita da li se smatra Majstorom masonom. Pošto primi afirmativni odgovor, Majstor ga ispravlja i kaže da neće biti dok ne prođe putem punim rizika i opasnosti, susrećući lopove, pljačkaše i ubice. Tek kad preživi ovo predstojeće iskušenje biće u mogućnosti da sebe smatra Majstorom masonom. Pošto mu ponovo vežu oči, stariji đakon, kao „sprovodnik", vodi ga u krug po loži dok poštovani Majstor počinje da mu priča priču o ubistvu Hirama Abifa, Majstora graditelja

Solomonovog hrama koji je, zajedno sa Solomonom i Hiramom, kraljem Tira, bio jedan od tri velika Majstora masonskog reda.

Objašnjava mu da je za vreme izgradnje Solomonovog hrama bilo uobičajeno da Hiram Abif uđe u nezavršeni bapsšt bapsŠgit hrama svakog dana „tačno u podne“, da bi nacrtao planove na „tabli sa nogarima“ za sutrašnji dan, posle čega bi se pomolio Bogu i izašao kroz južna vrata hramskog dvorišta Inicijant ne zna da će ostatak priče o Hiramu Abifu biti u formi igrokaza u kome će njemu samom biti data uloga velikog Majstora, i ovo shvata tek kada ga pratnja dovede do mitskih južnih vrata Tu ga zgrabi i protrese nepoznati napadač. Njegov napadač kaže da je Abif obećao pomoćnicima da će kada hram bude završen, svima reći tajne Majstora masona (neke lože kažu „majstorska reč“), tako da mogu putovati u strane zemlje da nađu posao i budu plaćeni kao majstori masoni. Pošto ne želi da čeka završetak hrama, napadač traži tajne odmah.

Sprovodnik odgovara za zbunjenog inicijanta, govoreći njegovom napadaču da mora da sačeka dok hram ne bude gotov, a ako tada bude dostojan, saznaće tajne Majstora masona Nezadovoljan, napadač, čije ime je Džubela, preti da će oduzeti život Hiramu Abifu ako ne otkrije tajne i kada ovaj to ne učini, napadač mu prevuče preko vrata lenjir od dvadeset četiri inča, a tada ga „sprovodnik“ odvede do „zapadne kapije hrama“. Na ovoj kapiji inicijanta napadne drugi napadač, čije ime je Džubelo. Još jednom se traže tajne Majstora masona, i kada ih ne dobije, Džubelo mu preti i udara kandidata uglomerom u grudi. Sproveden na „istočnu kapiju“, inicijant se susreći sa trećim napadačem, koji se zove Džubelum. Pošto kandidat, još uvek u ulozi Hirama Abifa, odbija da otkrije tajne Majstora masona, čak i po cenu smrti, dobija udarac u glavu čekićem i pada „mrtav“ (spuste ga na pod „sprovodnik“ i ostali).

Ležeći vezanih očiju na podu, inicijant čuje kako se tri napadača dogovaraju da ga zakopaju ispod gomile šuta „do ponoći“, kada će odneti telo iz hrama Da bi se simbolizovala sahrana Hirama Abifa, kandidata zamotaju u ćebe i odnose u kraj sale. Uskoro čuje zvono koje otkucava dvanaest puta i nose ga iz „groba od šuta“ do groba iskopanog na vrhu brda „zapadno od Templ Maunta“. Čuje kako se ubice dogovaraju da mu obeleže grob grančicama akacije, a onda pobegnu preko Crvenog mora u Etiopiju.

Odmah zatim, dok se drama nastavlja, kralj Solomon (koga igra poštovani Majstor) stiže da utvrdi razloge zbrke i saopštavaju mu da je veliki majstor

nestao, da na stolu nema planova i da radnici ne znaju šta da rade. Solomon naređuje svim radnicima da krenu u potragu za nestalim velikim Majstorom, i kandidat u svom „grobu“ čuju gužvu i galama u celoj sali lože. Konačno je javljeno kralju Solomonu da nisu pronašli Hirama Abifa, pa ovaj naređuje prozivku koja otkriva odsustvo trojice radnika koji su kolektivno poznati masonima kao Džuvi. Solomon naređuje dvanaestorici pomoćnika da u trojkama krenu na istok, zapad, sever i jug, u potregu za beguncima. Oni koji su otišli na istok i jug vraćaju se da prijave da ništa nisu čuli ni videli. Trojka sa zapada javlja da su Džuvi pokušali da se ukrcaju na brod u luci Džopa (staro ime za luku Džafa), ali da ih je u tome sprečio embargo na sve plovidbe koji je naredio Solomon kao deo potere za beguncima. Tri begunca su krenula u unutrašnjost zemlje prema Jerusalimu i hramu.

Svima je naređeno da nastave sa potragom, i petnaest (simboličnih) dana kasnije, jedan iz potere koji se zaustavio da se odmori pored žbuna akacije, koja svuda raste, začuo je glasove iza nekog kamenja, pa je pozvao i ostale da čuju ko to razgovara Prvi begunac, Džubela, rekao je: „Oh, neka mi se grlo prereže, jezik iščupa iz korena, i telo zakopa u morskom pesku kada se voda povuče, gde se voda povlači i nadolazi dva puta u dvadeset četiri časa, jer sam bio saučesnik u smrti tako dobrog čoveka kao što je bio naš veliki Majstor, Hiram Abif.“ Drugi begunac, kako kaže izveštaj, Džubelo, rekao je: „Oh, neka mi grudi budu razderane, moje srce i ostali organi izvađeni i prebačeni preko mog levog ramena, odneseni u dolinu Jehove, da tamo postanu plen divljih životinja u polju i grabljivica iz vazduha (neke lože imaju tekst: „moje srce iščupano i postavljeno na najviši toranj hrama, da ga tu prožderu grabljivice iz vazduha“) jer sam učestvovao u zaveri da se ubije tako dobar čovek kao što je naš veliki Majstor Hiram Abif.“ Treći glas, Džubelum bio je glasniji i tužniji od prva dva: „Ah, Džubela i Džubelo, ja sam bio taj koji ga je udario jače od vas dvojice zajedno! Ja sam mu zadao smrtni udarac! Ja sam ga ubio! Oh, neka mi telo bude presečeno na dva dela, moji organi izvađeni i spaljeni u pepeo, pepeo rasut na četiri nebeska vetra, da ne bi ostalo ni najmanjeg traga sećanja među ljudima, ili masonima, da je tako zao i krivokletan bednik kao što sam ja, postojao.“

Potera izađe iza kamenja, uhvati tri begunca i odvede ih do kralja Solomona. Klečeći pred kraljem, sva tri su priznala krivicu i osuđeni su na kaznu koju su sami sebi izrekli. Sa mnogo buke i gužve trojku izvode iz sobe, a

kandidat, još uvek umotan u ćebe, čuje stenjanje i jecaje koji dolaze iz druge prostorije. Potom čuje glas koji obaveštava kralja da su presude izvršene.

Zatim Solomon naredi dvanaestorici pomoćnika da potraže grob Hirama Abifa, tražeći od njih da kada nađu telo pažljivo provere ima li kakvih tragova Majstorske reči, ili nekog traga do nje. Tražeći mesto gde je akacija iščupana, tragači „otkrivaju" inicijanta, još uvek u njegovom „grobu" u ulozi Hirama Abifa. Kada otvore grob, preplavi ih smrad raspadajućeg tela i zato stavljaju ruke ispred sebe, sa dlanovima nadole (imitirajući „djugard" ovog stepena), da zadrže miris. Ispitujući telo, itkrivaju samo traku i medalju oko njegovog vrata, koju odnose kralju Solomonu, podnoseći izveštaj da nisu našli nikakav trag do Majstorske reči, koja je, očigledno, zauvek izgubljena. (U nekim ložama uče da se slovo „G" pojavilo na grudima raspadajućeg tela)

Okrećući se Hiramu, kralju Tira (blagajniku lože), Solomon donosi odluku da će prvi znak viđen i prva reč izgovorena na grobu postati deo pravila za stepen Majstora masona dok To-Što-Je-Izgubljeno ne otkriju buduće generacije. Svi tada priđu „grobu" i okruže ga. Kralj Solomon, kada prvi put ugleda telo, podigne svoje ruke sa dlanovima napred, (u poziciji Velikog Dozivajućeg Znaka Nevolje Majstora masona), i zaviče: „Oh, Gosdode Bože, zar nema pomoći za udovičinog sina?" Onda kralj zatraži da se telo podigne iz groba zahvatom Učenika, ali mu odgovore da meso otpada sa kostiju kada se taj zahvat primeni. Tada on zatraži da se telo podigne zahvaom Pomoćnika, ali i taj zahvat takođe ne uspeva da podigne telo. Na kraju, Solomon objavi da će on lično pokušati da podigne telo iz groba, koristeći „Lavlju kanџu", zahvat Majstora masona. Primenjujući ovaj zahvat (pri tom mu asistira nekoliko članova lože), on podiže telo kandidata u vertikalnu poziciju nameštajući ga tako da je kandidatova desna noga sa unutrašnje strane Solomonove desne noge, tako da im se kolena dodiruju, a leve ruke stavljene onom drugom na leđa, sa usnama približenim uhu onog drugog. Pod nekim jurisdikcijama, poštovani Majstor, kao kralj Solomon, šapne kandidatu Majstorsku reč, *mahabone* ovaj mu je šapne nazad, upozoravajući takođe novog Majstora da se ova reč može saopštiti samo u ovoj poziciji, nazvanoj „pet tačaka drugarstva". Kada podignuti Majstor mason čuje Majstorsku reč, skida mu se povez s očiju.

Koraknuvši unazad, poštovani Majstor objašnjava da su pet tačaka drugarstva sledeće: *Noga-uz-Nogu*, da označi da će Majstor mason ići svojim putem, pešice ako je potrebno, da pomogne svom bratu; *Koleno-uz-Koleno*, kao

podsetnik da u svojim molitvama Svemogućem, Majstor mason pomisli na dobrobit svoje braće, kao i na svoju sopstvenu; *Grudi-uz-Grudi*, kao zavet da će svaki Majstor mason sačuvati u svojim grudima svaku tajnu svoga brata koji mu je poveri, osim ubistva i izdaje; *Ruka-na-Leđa,* zato što će Majstor mason uvek biti spreman da pruži ruku podrške bratu, i brani njegov karakter i reputaciju iza njegovih leđa, kao i pred licem; *Usta-na-Uho*, zato što će Majstor mason uvek nastojati da upozori i da pruži dobar savet bratu u zabludi na najprijateljskiji način, ukuzujući na njegove greške i dajući mu pravovremeni savet tako da ovaj može izbeći dolazeću opasnost.

Delimično zbog toga što je novopodignuti Majstor mason verovatno teško u potpunosti shvatio priču o Hiramu Abifu, vezanih očiju i zamotan u ćebe, daje mu se detaljan „istorijski pregled" ubistva Velikog Majstora. Ispriča mu se da pošto je kralj Solomon podigao Hirama iz groba, sahranio ga je ispod (ponekad kažu „blizu") Sanctum Sanctorum hrama, koji je sazidan da bi se u njega smestio Zavetni kovčeg. Kaže mu se da je, po masonskoj tradiciji, podignut prelep spomenik (sada izgubljen) u čast sećanja na Hirama Abifa. Spomenik čini lepa devica koja plače nad prelomljenim stubom, sa otvorenom knjigom ispred sebe. U desnoj ruci drži struk akacije, a u levoj urnu. Iza nje stoji Vreme, koje broji uvojke njene kose. Objašnjenje je da prelomljeni stub predstavlja nezavršeni hram, kao i nedovršeni život i delo Hirama Abifa. Knjiga je večni svedok vrlina i dostignuća velikog Majstora. Struk akacije simbolizuje njegovu besmrtnost, a urna sadrži njegov pepeo, dok nas figura Vremena podseća da vreme, strpljenje i istrajnost ostvaruju sve stvari. Sve ovo, kaže se inicijantu, razlog je zašto je loža Majstor masona poznata kao Sanctum Sanctorum masonerije.

Novom Majstoru su pokazani mnogi masonski simboli, sa objašnjenjima, od kojih, koliko je poznato, nijedan nije postojao u Tajnoj masoneriji. (Amerikanci će najviše biti zainteresovani za Svevideće oko, simbol Vrhovnog bića, Velikog Arhitekte Svemira, koji se pojavljuje na svakoj novčanici od jednog dolara, iznad piramide bez vrha, masonskog simbola nezavršenog Solomonovog hrama).

Tako završava inicijacija Majstora masona, za nas najinteresantnijeg od tri stepena jer sadrži neobjašnjenu alegoriju koja daje masoneriji njenu glavnu identifikaciju s konstrukcijom Solomonovog hrama. Pošto slobodno odstupa od biblijskog uzora, skoro sigurno krije ključeve za otkrivanje korena masonskog reda. Sada je vreme da se posvetimo misterioznim rečima, izrazima, simbolima i

Starim pravilima Tajne masonerije, počinjući sa specijalnim masonskim rečnikom koji je pomogao da se kroz vekove ova organizacija odvoji od svih drugih organizacija, i uz čije korišćenje masoni u celom svetu odmah prepoznaju jedan drugog.

<u>GLAVA 17.</u>

MISTERIJA JEZIKA

Iz rituala inicijacije tri bazična stepena masonerije napabirčilo se dosta reči i izraza čije se pravo značenje izgubilo u toku vekova Postoje reči i izrazi tipični samo za masoneriju, kao što su *tyler, cowan, cable-tow, due-gard,* i *lewis*, kao i škotska „masonska reč“ mahabone, čemu možemo dodati i mitsku škotsku planinu, *Mont Heredom*. Zatim je tu *Abiff*, nadimak alegorijskog majstora graditelja Slomonovog hrama, a tu su i ubice Hirama Abifa, *Juwes*, po imenu *Jubela, Jubelo,* i *Jubelum.* Bilo je pokušaja od strane pisaca masona da ovaj rečnik na silu dovedu u vezu sa delovanjem srednjovekovnih kamenorezaca, ali su ta objašnjenja danas odbačena od strane ozbiljnih istraživača masonerije, tako da svaki od ovih izraza ostaje kao nerešena misterija.

Ako se čini da ima nečega u hipotezi da su vitezovi templari u bekstvu bili dominantan faktor u masoneriji četrnaestog veka, onda se ta hipoteza prvo može proveriti na osnovi da su templari bili red francuskog govornog područja. Odgovori koji se nisu mogli naći u engleskom jeziku mora da su se nalazili u srednjovekovnom francuskom. Problemi sa kojima se suočava istraživač u pretresanju starih francuskih reči i izraza je u tome da se tokom vremena menjao način pisanja i izgovora, tako da je jedno jako uticalo na drugo. Tako je vrlo normansko ime de Burghe postalo vrlo irsko Burke, kao što je vrlo francusko ime Saint Clair postalo vrlo škotsko Sinclair.

Danas se turisti u Londonu mogu zbuniti ako ih neko od lokalnog stanovništva uputi na „Becham“ Place, pored koga će možda proći ne znajući to, zato što na znaku lepo piše „Beauchamp“. Templari su, takođe, dali svoj doprinos, u vezi sa svojim velikim imanjima u Linkolnšajeru koja su bila poznata kao Temple Bruer. U srednjovekovnom francuskom, brus er znači

„toplota.“ Postepeno, lokalno stanovništvo je originalni izgovor počelo da menja pa se posle izvesnog vremena taj izgovor povratno odrazio na način pisanja, tako da danas na mapama možete pročitati „Temple Brewer“, a iz prevoda možete izvući zaključak da je to bilo mesto na kome su templari pravili pivo.

A što se tiče pretvaranja francuskih reči u znane engleske reči, verovatno nema boljeg primera od teniskog termina za nulu. Kada sudija uzvikne „četrdeset-nula“ (u originalu „forty-love“) malo ko zna da je teniski termin „love“, nula, proizašao iz francuske reči l'oeuf, koja znači jaje.

Sa svim ovim mogućnostima u glavi, započeo sam potragu za masonskim odgovorima u srednjovekovnom francuskom jeziku. Prvu reč koju sam tražio je „tyler“, ali nijedna francuska reč koja počinje sa *ty* nije imala nikakvog smisla u masonskom kontekstu. Odlučio sam da probam sa fonetskim pristupom, pošto se zvuk reči *ty* na francuskom ortografski predstavlja kao *tai*, pa se odgovor pojavio u francuskoj reči *tailleur*, „onaj koji seče“. Koren te reči je poslužio za englesku reč iz srednjeg veka *tallie*, koja znači porez, ili „odsečak“ koji je uzimala država. U angliciranoj varijaciji nastala je i reč *tithe*, „odsečak“ koji je išao crkvi. Od *tailleur de vêtement*, „onaj koji seče odeću“, došla je engleska reč „tailor“ – krojač. Posmatrajući razne distorzije i u drugim engleskim rečima možemo prihvatiti da se *tailleur* moglo razviti u „tyler“ (što je skoro identično sa načinom kako Londonci izgovaraju „tailor“). U praksi, „sekač“ izgleda kao sasvim prihvatljiv opis za čoveka koji stoji ispred vrata (ili u šumi) s isukanim mačem u rukama.

Tyler je imao prvenstvenu dužnost da štiti ložu od „prisluškivača“, što će reći uhoda, i od „cowans“. Uobičajeno masonsko objašnjenje je da je reč cowan stari škotski termin za kamenorezca koji još nije dovoljno obučen da bi bio primljen u ceh. Posle istraživanja nismo uspeli da pronađemo reč cowan u bilo kom rečniku starih škotskih reči, a poznato je da je stanovništvo nizije u Škotskoj više bilo lingvistički naklonjeno engleskom nego stanovništvu sa planina koji je više govorilo gelski. Običan narod je govorio engleski, a normanskofrancusko plemstvo, koje je činilo gro aristokratije u Donjim zemljama, govorilo je francuski. Još jednom je francuski jezik pružio rešenje kroz reč couenne. Njeno značenje je „ignoramus“ ili „klipan“, tako da je moguće da se reč zaista odnosila na nekvalifikovanog radnika u Škotskoj, ali njena upotreba nikako nije ograničena na to značenje, niti je ograničena na Škotsku. Dalje, ovu derivaciju podržava francuska reč couarde, koja je došla u engleski

jezik kao „coward“ (kukavica). Tako je Tyler štitio sastanke lože protiv ignoranata (cowans) i radoznalaca (eavesdropers).

Termin due-gard, znak koji mason pokazuje da bi se identifikovao na bilo kom stepenu, takođe je bio francuski, u obliku koji se krnjio s prolaskom godina. Francuski izraz za znak zaštite je geste du garde, koji je postepeno skraćivan do du garde, pa angliciziran u „due-gard“. Ako vam se ovo čini previše spekulativnim, uzmite u obzir isti prelaz s krnjenjem koji se desio bezbroj puta kada su se francuski izrazi postepeno apsorbovali u engleski jezik. Bliska paralela postoji, na primer, kod reči koja označava tkaninu koju su izmislili tkači iz Nima u Francuskoj. Poznata je kao serge de Nimes, potom kao serge de Nim, a još kasnije prva reč je ispuštena, tako da je termin preživeo u engleskom jeziku jednostavno kao „denim“.

Masonski izraz levis za sina masona je bio malo teži izazov. Ne postoji reč u bilo kom francuskom rečniku koja počinje slovima *lev*. Onda smo se setili da nekoliko engleskih dijalekata, uključujući i onaj koji je jednom bio uobičajen u Londonu, često menjaju glasove v i w. Ova inverzija je dala odgovor u množini francuske reči levées koja se upotrebljavala u poljoprivrednom kontekstu, i koju bi većina Engleza izgovorila kao „lewis“. Značenje reči je skoro sinonim s rečju „scion“ (izdanak, potomak). On označava mladice („sprotus“), kao senzibilno određenje sinova i naslednika.

Bez konkurencije najveći izazov ležao je u pokušaju da se nađe francuski koren za Hirama Abifa (Hiram Abiff). Reč Abiff verovatno je nadimak ubijenog Majstora masona koji je upravljao gradnjom Solomonovog hrama, a nije ni iz hebrejskog ni iz engleskog jezika. Ne može se naći ni u francuskom, pogotovo među rečima koje počinju slovom *a.* Onda sam primetio jednu anomaliju u inicijalima koji se često koriste u masonskim dokumentima da bi se obezbedio određeni nivo tajnosti: Većina masonskih dokumenata koristi inicijale HA za Hirama Abifa, ali neki stariji radovi ga označavaju kao HAB. Da li ovo znači da je u nekom trenutku njegovo ime bilo Hiram A. Biff? Uzimajući ponovo u ruke francuski rečnik, odgovor sam našao u glagolu biffer, koji znači izbaciti ili eliminisati. Masonski izraz nije bio ime, već određenje: Hiram à Biffe jednostavno znači „Hiram koji je bio eliminisan.“

Ne možemo naći dokaz da je neko ikada ozbiljno pokušao da otkrije pravo značenje u imenima trojice ljudi koji su pretukli i ubili Hirama Abifa, što ne iznenađuje jer imena Jubela, Jubelo i Jubelum na prvi pogled liče na izmišljene

reči koje deca upotrebljavaju u svojim igrama. Potraga u starom francuskom jeziku je pokazala da je naš prvi utisak bio pogrešan. Francuska reč jubé znači isto što i „rood screen“, i predstavlja zaklon u srednjovekovnoj crkvi koji je stajao na ulazu u oltar. U to vreme veliki krst je stajao na zaklonu, tako nazvanom jer rood (rud) na starosaksonskom znači krst.

Ispred ovog jubé-a, ovog štitnika i krsta, javna pokora koju bi odredio sveštenik bi se izvršavala. Za razliku od tipične savremene pokore od dvanaest „Zdravo Marija“, srednjovekovna pokora je mogla značiti sate molitve, ili čak bičevanje, s klečanjem golim kolenima na kamenom podu. Štaviše, u religioznim redovima kao što su vitezovi templari, jubé je bilo mesto gde su se izvršavale fizičke kazne nad članovima koji su kršili pravila, jednostavno, bilo je to mesto gde se kažnjavalo za grehe. Ovo značenje živi i danas u francuskom kolokvijalnom izrazu venir à Jubé, bukvalno prevedeno, „doći na jubé“, što se definiše sa „potčiniti se“, dobiti ono što si zaslužio. U tom smislu kazne i odmazde se reč jubé nalazi u masonskom ritualu. Da bi se zapamtila sudbina trojice napadača na Hirama Abifa, koji su bili kažnjeni kako su zaslužili, po presudi kralja Solomona, sastavljači alegorije su morali da ih nazovu Jubé Prvi, Drugi, Treći, ali umesto toga su izabrali da ih razlikuju upotrebljavajući ženski, muški i srednji rod, pa su tako nastali *Jubela, Jubelo* i *Jubelum*. Kolektivni izraz, Juves, besumnje je počeo kao Jubes. Bez engleskog ekvivalenta, imena Onih Koji Su Bili Kažnjeni direktno ukazuju na to da je reč o redu u kome se govorilo francuski i ukazuje na srednjovekovni vremenski okvir nastanka.

Škotska reč intrant za novoprimljenog Učenika je očigledno dijalekt za „entrant.“, originalnu francusku reč koja je zadržala isto značenje kada je postala prihvaćena reč i u engleskom jeziku. Izgleda razumno da je u ranoj varijanti titula za novog člana bila Entrant, i u želji da se bratstvo identifikuje sa srednjovekovnim cehovima, čiji su početnici nazivani učenici, nasonski izraz je mogao biti Enterant Apprentice što se kasnijim transformaџijama jezika pretvorilo u prihvatljivije Entered Apprentice[9]. U stvari, sama upotreba reči „učenik“ je dokaz o njegovom dodavanju u mnogo kasnijem dobu, možda čak i u periodu prelaska Tajne masonerije u Javnu masoneriju, zato što je to kršilo osnovni princip tajnih društava Novi članovi tajnih društava su bili upućeni Na

[9] U našem jeziku može izgledati da su ovo sinonimi jer je značenje isto. a suptilna razlika u značenju je bolje vidljiva u engleskom jeziku, pa je dato u originalu i jedno i drugo.

malu grupu novih članova i članova niskog statusa dok njihova pouzdanost ne bi bila utvrđena, tako da su mogli izdati minimum članova svog sopstvenog nivoa, ako bi to uopšte učinili, namerno ili slučajno. Da bi se ojačala ta sigurnost, novoprimljeni članovi su živeli u uverenju da su punopravni članovi koji poznaju vođe društva. Oni nisu čak ni sumnjali da postoje viši nivoi i mnogo važniji članovi i nadređeni koji su im bili potpuno nepoznati. Upotreba titule „učenik" razara sigurnost vođa jer tako postaje očigledno da postoje viši nivoi, te je malo verovatno da je ova reč ikada upotrebljena u vreme kada je tajnost svakog stepena bila vitalna za red.

Škotska „masonska reč" je mahabone, oduprla se svim našim pokušajima da nađemo njen koren u francuskom jeziku, iako se francusko *bon* može naći u engleskom kao „bone", kao što u Londonu imate originalno francusko ime Marie le Bon koje je prešlo u englesko Marlulebone. Mi smo došli do jednog objašnjenja, ali je ono krajnje spekulativno. U ritualu inicijacije Majstora masona, kandidatu se kaže da će ga ovaj stepen učiniti „bratom pirata i gusara". Već smo videli da je ovo posebno bratstvo verovatno nastalo od templara koji su preuzeli brodove reda i odlučili se za riskantni život pljačkaša. U to vreme, najveća piratska luka na obali severne Afrike je bio grad Mahdia. Kao što je Madrid pod arapskom upravom nazvan Mahadrid, tako je i Mahdia bila poznata kao Mahadia. Ako je ovaj slavni gusarski grad pružao zaštitu i pomoć odbeglim templarima i njihovim brodovima, mogao je među njima biti poznat kao „Mahadia Dobra" ili Mahadia le Bon, što je kroz vekove isključivo verbalne komunikacije lako moglo da se promeni u *mahabone*. Priznajem, ovo je čista spekulacija, bez i najmanjeg dokaza, ali je sasvim izvesno da je škotsko „bone" nastalo iz francuskog*bon*.

Konopac koji inicijant nosi oko vrata, ili struka, i koji u originalu glasi cable-tow, kao da nema veze s francuskim, pošto je sastavljen od dve dobre engleske reči. Nervirajuća činjenica da u engleskom značenju nema nikakvog smisla kada se primeni na masonski ritual. Na engleskom, cable je debeli konopac od najmanje deset inča u prečniku. Kao elemenat britanskog mernog sistema, cable je dužina od sto hvati[10] ili šest stotina stopa. Ali u srednjovekovnom francuskom nalazimo sasvim drugo značenje. Francuska reč cable je došla direktno iz latinskog jezika u kome glasi capulum. Značenje i u

[10] Hvat – „fathom", engl. mera za dužinu = 2,134 metra.

latinskom i u francuskom je „ular, povodac“, što je sasvim tačno opisana njegova upotreba u masonskom ritualu kada se kandidat vodi kroz ceremoniju uz pomoć konopca koji je obmotan oko tela kandidata, pa je kandidat zaista, na neki način, „tegljen na ularu“. Ono šo se zapravo desilo jeste to da je termin koji je služio da označi debele konopce koji su služili da se privežu brodovi poništio prvobitno originalno značenje vezano za životinje.

Jedinstven izraz u škotskoj masoneriji je Mount Heredom, mistična planina u čijoj se blizini nalazi grad Kilvining, u kome je osnovana „Loža Majka“ masonerije u Škotskoj. Pošto verodostojno objašnjenje za Heredom nije ponuđeno, pokušali smo da nađemo odgovor u francuskom.

Počnimo sa sufiksom *dom* koji može biti i francuski i engleski, jer je nastala iz latinskog domus, koji je porodio reč „domicile.“ Prvobitno je označavala geografsku lokaciju, tako da je kingdom bila oblast kojom je vladao kralj. Kasnije počela je da znači stanje bića, a ne mesta, tako da je freedom značilo stanje slobode. Sufiks je izgleda jasan, ali šta Here znači? Nema načina da se ponudi konačan dokaz, ali smo mi pronašli odgovor koji ima smisla. Stara francuska reč héraudie znači heraldika. Heraudom se lako angliciralo u heradom i predstavlja mesto ili stanje plemstva. Bivši templari, koji su pripadali klasi vitezova, što su pokazivali svojim pravom da nose heraldičke oznake, sada su živeli pod lažnim identitetom, i stoga verovatno želeli da sačuvaju simbličnu uspomenu na svoj nekadašnji socijalni status.

Ustanovljavanje korena izgubljenih reči masonerije u francuskom jeziku rešilo je izvestan broj manjih masonskih misterija, ali nije, naravno, bespogovorno ustanovilo bilo kakvu direktnu vezu sa vitezovima templarima. Ono svakako jeste dodalo na važnosti hipotezi o vezi sa templarima, što svakako nije pomoglo starim tvrdnjama o masonskim počecima u konstrukciji Solomonovog hrama, ili savremenim tezama da su koreni u srednjovekovnim cehovima kamenorezaca. Ni u jednom od ovih konteksta učesnici nisu govorili francuski. Ono što jeste uspostavila ova teorija je društveni sloj povezan sa normansko-francuskom gornjom klasom, i vremenski okvir. Trebalo je da dođe 1362. godina pa da se u Engleskoj donese zakon da se sva suđenja vode na engleskom jeziku, tako da učesnici mogu razumeti o čemu je reč. Koreni izgubljenih masonskih reči u francuskom jeziku pokazuju veliku verovatnoću da je društvo postojalo u prvoj polovini četrnaestog veka, što je još jedan

doprinos koji nudi mogućnost povezanosti sa templarima, koji su izbegli odmazdu crkve i države baš u to vreme.

Direktnija veza sa templarima može se naći u francuskoj reči kojom su se vitezovi obraćali jedan drugom. Templari svih klasa su se obraćali jedan drugom sa frére, ili „brother", što će reći „brate", a ne chevalier, ili „knight", što će reći „viteže", kao što se moderni masoni templari obraćaju jednom oficiru, recimo, „Sir Knight Generalissimo". Templari su se obraćali svom vojnom komandantu (nisu imali generalisima) sa Frére Maréchal, ili „Brother Marshal", u prevodu „brate maršale". Francuski izraz za masona je Franc-Maçon, a za brata masona je frére Maçon. Uzimajući primer pisca C. S. Forestera, koji je engleske oficire i ljude u jednoj svojoj priči umesto frére nazivao „freer", pa je moguće angliciranje dalo kovanicu „Freer Mason" i kasije, radi lakšeg izgovora Free Mason[11]. Zaista, veći deo stare masonske literature koristi izraz „brat mason" i nema presedana u bilo kojoj organizaciji četrnaestog veka da se konzistentno članovi jedan drugom obraćaju sa „brate", sem u različitim religioznim redovima, koji, naravno, uključuju vitezove hrama.

Masonski izraz lodge, naizgled ne sadrži nikakvu misteriju jer je u svetu usvojena masonska definicija. Kako god da se obrne originalna definicija engleskog lodge, srednjovekovnog engleskog lodque, ili francuskog loge, značenje ostaje isto. Lodge je mesto gde može da se prespava, a ponekad i jede. Nigde van masonerije nije bila „ćelija" ili „filijala", ili označavala grupu ljudi povezanih bratskim vezama. Ovo značenje, koje je otkriveno prvi put kada su masoni izašli u javnost 1717, sada je postalo prihvaćeni deo jezika.[12] „Rečnik engleskog jezika Random Haus" daje nekoliko definicija za lodge, uključujući „mesto sastanka ogranka tajnog društva", i „članovi koji čine ogranak". Tako možete čuti za Ložu čudaka i Losovu ložu, i lako izgubiti iz vida činjenicu da je ova čisto masonska upotreba reči važan trag ka onomešta su tajni masoni radili. Generalno je prihvaćeno da su u staroj masoneriji jedini formalni sastanci bili oni sazvani radi inicijacije. Čak i tada, nije bilo zvanične prostorije, „lože", već se nekoliko ljudi sastajalo u tajnosti sa stražarima, Tylers, postavljenim radi

[11] Između dva rata je u Jugoslaviji još uvek bio odomađen stari izraz „fra-mason", ali se u današnje, moderno vreme koristi „mason" (prim. prev.).

[12] Lodge – loža, izraz odomaćen kod nas za mesto sastajanja masona.

zaštite. Sastanak je bio onoliko dug koliko je bilo neophodno da bi se obavilo ono zbog čega su se sastali.

Masonski istoričari su nam tvrdili da su se putujući cehovski masoni, putujući od posla do posla, zadržavali u sastajali u „ložama“ da bi razgovarali o svojim cehovskim poslovima, ali sada znamo da je ovaj cehovski koncept uglavnom fantazija. Šta je, prema tome, „loža“ za drevnog tajnog masona? Tačno ono što reč znači i što je uvek značila: mesto gde braća masoni mogu da jedu i spavaju kad su na putu ili u bekstvu. To su bili ljudi koji su imali tajne, i zbog kojih su mogli da izgube imovinu i život. Polagali su krvave zakletve da neće odati jedan drugog, i zaklinjali se da će pomagati jedan drugog. Stara pravila masonerije kažu da bratu, ako dođe, treba dati „posao“ za dve nedelje, a onda nešto novca i uputiti ga ka sledećoj loži. Otkud pretpostavka da će mu trebati novac? Zato što je u bekstvu, i zato što se krije. Ono što dobija nije neki alegorijski „posao“, već stvarni smeštaj. Pošto se odmorio, razmenio novosti i razmislio da to nije sigurno mesto gde bi se na duže smestio, on prihvata novac i kreće na put do sledećeg masonskog „smeštaja“. To može biti krčma, farma, kovačnica ili čak i crkva gde će se aredstaviti uz pomoć tajnih znaka, možda čak i lozinkama tipa: „Da li si ti putnik?“ „Jesam.“ „Gde putuješ?“ „Sa zapada na istok.“

Druga tipična situacija iz Starih pravila je odredba da „gostujući“ brat, kada „uđe u grad“, mora u svojoj pratnji imati dva lokalna brata da „svedoče“ za njega. Ovi svedoci i novac koji je imao u џepu su bili izuzetno značajni za putnika. U srednjovekovnoj Engleskoj skitnica ne samo da je zatvaran već je bio kandidat za bolno bičevanje pre nego što bi bio najuren iz grada Pod dinastijom Tjudora kazna za treći prekršaj skitničarenja je bila smrt.

Kroz sve zakletve i Staro pravilo vidimo zapravo društvo za međusobnu pomoć i zaštitu, osnovano da zaštiti ljude koji bi, da su uhvaćeni, mogli umreti. Reč lodge pruža jaku podršku za taj sadržaj, jer ništa nije važnije za čoveka u bekstvu od sigurnog smeštaja, pogotovo kad je podržan novcem i uputstvom za sledeću etapu putovanja i konačnu pomoć u pronalaženju mesta na kome će se trajno zadržati. Pošto su braća bila rasturena, bilo je logično pretpostaviti da je društvo bilo organizovano u geografskim relacijama, od „smeštaja“ do „smeštaja“. Oni koji su obezbeđivali taj smeštaj, i sredstva, razmišljali su o sebi kao o centru tog objekta Mesto smeštaja bi normalno bilo jedino mesto u kome

se putujući masoni u bekstvu mogu sresti sa lokalnom braćom, ali ne u svečanoj sali, već u podrumu, na tavanu, u kućici u šumi ili bilo gde ako je sigurno.

Prelazak sa starog značenja na novo je lako razumljivo. Mesto izabrano da se obezbedi smeštaj za brata u bekstvu moralo je biti najsigurnije mesto koje lokalni članovi mogu da obezbede, najčešće podrum u koji se ulazilo kroz skrivena vrata Primarna funkcija ovog tajnog prostora je bila da pruži utočište bratu u bekstvu. Njegova sekundarna funkcija je bila da se, pošto je to najsigurnije mesto u okolini, u njemu sastanu lokalna braća. Kako je vreme prolazilo i nije više bilo braće u bekstvu koju je trebalo skrivati i hraniti, „loža“ je izgubila svoju primarnu funkciju, a ostala je funkcija tajne prostorije za sastanke članova. Kako je sećanje na originalnu upotrebu bledelo, u upotrebu je ušlo potpuno novo značenje. Bila je sada definisana kao prostorija za sastanke ćelije ili se odnosila na sve članove te ćelije.

Možda će radi boljeg razumevanja stvarnih sastanaka starih tajnih masona poslužiti primer sastanak koje su masoni držali u koncentracionim logorima za vreme II svetskog rata. Ne samo da da su masoni bili van zakona u hitlerovskim zemljama, već nijedan komandant logora ne bi tolerisao postojanje tajnog društva u logoru, ma kakav da mu je cilj. Kazna za sve učesnike bi bila brza. Nije bilo oltara ni sveća, stubova, nije zaista bilo sale za ceremonije. Nije bilo ni potrebno. Krug bi bio nacrtan na podu u prašini ili na zidu kredom ili vodom. Nije bilo ničeg od onog dosadnog ponavljanja koje se može videti na današnjim sastancima loža, a rad se odvijao brzo i šapatom. Tyler, u svojoj tradicionalnoj funkciji čuvara, nije bio u ornamentalnoj funkciji već u najvitalnijoj mogućoj, spreman da upozori na približavanje nekog „ignoranta“ ili „radoznalaca“, pogotovu ako je u nemačkoj uniformi. Ovde je u jednom kratkom periodu postojalo zaista pravo tajno društvo, čije je samo postojanje moralo da ostane tajna. Ovi sastanci su verovatno bili najsličniji sastancima u stvarnosti držanim u staro vreme, jer su ispunjavali tačno određenu funkciju, bili su kratki i motivisani uzajamnom zaštitom i pomoći.

Postoji još jedna misteriozna reč u masoneriji, sama reč mason, o kojoj ćemo govoriti tek pošto pažljivo proučimo centralnu temu masonskog rituala, legendu o Hiramu Abifu.

U međuvremenu, biće potrebno da razmotrimo simbole i „odeću“ masonerije, zajedno sa aspektima rituala inicijacije, i da vidimo kako se oni

uklapaju u hipotezu veze templara i masonerije. Kako je ispalo, oni ne samo da pristaju uz hipotezu, oni je praktično dokazuju.

GLAVA 18.

MISTERIJA ALEGORIJE I SIMBOLA

Videli smo da se kandidat za masonsku inicijaciju priprema tako što je delimično skinut, oduzeti su mu svi metalni predmeti i vezan je konopcem. Vezivanje očiju je uobičajeno za skoro sva tajna društva, pošto se nijednom inicijantu ne može dozvoliti da vidi lica članova dok ne položi zakletvu i tako i sam bude primljen. (U nekim društvima inicijantu se ne vezuju oči, ali zato članovi nose maske ili kapuljače.) Ostali aspekti pripreme imaju specifično masonsko značenje.

Danas je metalni predmet koji kandidat ima kod sebe, i koji daje verovatno ograničen na metalni novac, ključeve, upaljač, dugmad za košulju ili zlatno penkalo. U četrnaestom veku, i kasnije, metal koji je verovatno kandidat imao kod sebe bilo je oružje i verovatno oklop ili neki drugi zaštitni deo. (Radnici u cehovima su možda imali par novčića kod sebe.) Bez odeće, bez novca i bez oružja, sa konopcem obmotanim oko tela, kandidat se nalazi u situaciji koja bi se mogla rezimirati i objasniti rečima: „Došao si k nama vezan, polugo i bespomoćan. Nemaš novca kojim bi sebi obezbedio hranu i sklonište, ni oklop da te zaštiti od udaraca tvojih neprijatelja, ni oružje kojim bi se odbranio.

Neka te uteši činjenica da su se sva tvoja braća zaklela da ti pomognu. Ako si go, mi ćemo te obući. Ako si gladan, mi ćemo te nahraniti. Daćemo ti sklonište i štiti te od tvojih neprijatelja. Čuvaćemo tvoje tajne. Na svaki tvoj poziv za pomoć, odazvaćemo se.

I ti si se, takođe, zakleo. Ako brat u nevolji dođe kod tebe, ti ćeš ga zaštititi i dati mu sklonište. Branićeš njegovo dobro ime. Čuvaćeš njegove tajne, kao što si se zakleo da čuvaš sve tajne našeg bratstva koje su bile i koje će ti biti otkrivene."

Sve ovo ima smisla kada je u pitanju tajno društvo, ali nema razumnog mesta u građevinskoj branši. To govori o ljudima koji imaju neprijatelje, i koji bi mogli da očekuju da će im trebati pomoć, što je potvrđeno činjenicom da novoprimljenog člana nauče tajnim načinima da zatraži tu pomoć. Čak i u mraku, ili kada ne vidi one koji mogu da mu priteknu u pomoć, on ima na raspolaganju molbu: „Oh, Gospode Bože, zar nema pomoći za Udovičinog Sina?" Kada je u prilici da ga ljudi vide, pokazuje Veliki Dozivajući Znak Nevolje kako bi dobio pomoć.

Ništa od ovoga, naravno, ne ukazuje direktno na vezu neke grupe sa vitezovima templarima, već samo na tajno društvo begunaca ili ljudi koji mogu postati begunci, ili onih koji imaju velikih simpatija za prestupnike pa su spremni da rizikuju sopstvene živote kako bi im pomogli. Motivacija da se pridruži i učestvuje u riziku je zahtevala vrlo jaka osećanja i totalnu odanost, i u godinama koje su usledile posle papskog naređenja za njihovo hapšenje i mučenje, templari u bekstvu su sigurno bili takva grupa.

Ako obratimo pažnju na izvesne simbole masonerije, otkrićemo više direktnih templarskih veza Važno je da ostanemo sa „odećom" masonerije i izvesnim aspektima rituala pre nego sa „nameštanjem" moderne lože, zato što tajni sastanci „na visokim brdima i u dubokim dolinama", ili u ambarima i podrumima, sigurno ne uključuju oltar, svećnjake, stubove ili stolice. Niti su uključivale Bibliju (što još uvek izaziva kritike na račun masonerije jer se prema Svetom pismu odnosi kao prema „nameštaju" u sali lože). U periodu koji istražujemo, pojedinci nisu posedovali Biblije, bar ne legalno. Elementi koje su mogli da imaju su bili krug, mozaički pod, šestar i uglomer.

Krug je u centru masonske lože, i sastoji se od četiri dela. Prvo, sam krug, drugo, tačka u centru kruga; i treće, dve paralelne linije, po jedna na suprotnim stranam kruga. U masonskoj teoriji, krug predstavlja beskrajni svemir, tačka u centru je mason pojedinac, a linije na stranama kruga su štapovi sv. Jovana Krstitelja i sv. Jovana Evangeliste.

Pogledajmo sada kako se srednjovekovni mason priprema za ritual. Prvo će raščistiti lišće i granje sa mesta gde će se sastanak održati. Zatim će odseći dva štapa, duga metar ili nešto malo više. Držaće ih ili povezati na jednom kraju, i šireći njihove slobodne krakove napraviti primitivan šestar. Držeći jedan kraj na zemlji drugim će upisati krug oko centra. Tu gde je štap bio zaboden u zemlju biće centar kruga Štapove će namestiti na krajevima kruga, i tako kompletirati

simbol. U jednom trenutku rituala, prisutni masoni će hodati oko kruga, u znak poštovanja koje se sada označava kao „kretanje u krug po loži“.

Mogu li vitezovi templari ponuditi rešenje misterije kruga i kretanja u krug u toku rituala? Lako. Ceremonija inicijacije vitezova Hrama se odvija u njihovim sopstvenim crkvama, koje su uglavnom bile okrugle po obliku kako bi podsećale na Crkvu Svetog Groba u Jerusalimu. Podsećam, najvažnija templarska crkva u Britaniji, osvećana 1185. od strane Heraklija, jerusalimskog patrijarha, koja još stoji u Londonu, sagrađena je u pravilnom krugu.

Što se tiče kretanja u krugu, vrhunac službe u srednjovekovnoj crkvi je bila procesija sveštenika i vernika oko crkve. I danas se na Božić u Anglikanskoj crkvi zadržao ovaj ceremonijal, kada sveštenici vode vernike koji pevaju oko crkve. Kada su templari bili u procesiji oko svojih crkava, mogli su da to obave na način koji je zavisio od oblika crkve, a to je da idu u krug, kao što danas masoni obavljaju svoje kretanje u krug po loži.

Što se tiče masonskog mozaičkog poda, on se u prirodi može nacrtati poput šahovske table i obeležiti bilo kojim belim i crnim materijalom. Možda zvuči čudno, ali nema pravila koje određuje veličinu ili broj kvadrata Po svoj prilici, simbolizam je započeo sa jednim belim i jednim crnim kvadratom, jer je bilo opasno nositi materijal za veći mozaik i objasniti njegovu funkciju, ako bi došlo do otkrivanja i hapšenja Templarska osnova za ovaj simbolizam je jednostavna i direktna. Ratna zastava vitezova templara „bosan“ (Beau Séant), sastoji se od crnog kvadrata koji se nalazi iznad belog. Crni blok predstavlja crni svet greha koji je templar ostavio iza sebe, a beli blok simbolizuje čisti život koji je prihvatio kao Hristov vojnik. Masonski istoričari nisu čak ni pokušali da iznesu pretpostavke o korenima njihovog mozaičkog poda, govoreći uobičajenu frazu da je to „došlo sa istoka“. Oni su u pravu. Jeste došlo sa istoka, sa ratne zastave templara, a dovoljno je poređati ih jednu pored druge da se dobije efektni crnobeli mozaik.

Druga misterija koja je našla svoje rešenje u redu Hrama je bila „garderoba“ maseonerije. Najvažniji komad, naravno, jeste masonska kecelja, prva stvar koju prima Učenik prilikom svoje inicijacije i prvi masonski simbol koji mu se objasni. Danas je kecelja lepo skrojena, postavljena, oivičena resama i ukrašena znacima i simbolima, a u staroj masoneriji to uopšte nije bila šivena kecelja. Bila je to nekrojena bela jagnjeća koža vezana oko struka. Ova jagnjeća koža je od strane masonerije smatrana za znak nevinosti i čistote, koja je nastala po uzoru

na radne kecelje kakve su nosili članovi kamenorezačkog ceha u srednjem veku. Nezavisno od mišljenja da je teško videti čistotu i nevinost kao vitalne kvalifikacije jednog kamenoresca u srednjem veku, nema nikakvih dokaza da su te zanatlije nosile jagnjeće kecelje, a za istraživače je bilo obilje likovnog materijala, slika i crteža, ljudi koji su radili na izgradnji zamkova i katedrala.

Naravno, mi u tome vidimo direktnu vezu sa vitezovima templarima. Treba se podsetiti da je njihovo Pravilo zabranjivalo bilo kakvo lično ukrašavanje sem jagnjeće kože, i zahtevalo da templar nosi pojas od jagnjeće kože oko struka sve vreme kao podsetnik na njihov zavet čednosti, sa kojim čistota i nevinost stoje u vitalnom kontekstu. Jagnjeća koža mora da je bila vrlo efikasan i siguran predmet tajnog ceremonijala i podsećanja, jer u ekonomiji baziranoj na vuni kakva je bila u Engleskoj u srednjem veku, posedovanje jagnjeće kože ne bi izazivalo nikakvu sumnju. Kao deo uobičajene bratske livreje ona bi bila potpuno bezopasna, ali bi templara kada je ima oko struka i učestvuje u ceremonijama Tajne masonerije vrlo direktno podsećala na Pravila.

Situacija je drugačija sa jednim drugim komadom masonske odeće, rukavicama. One nisu bile deo uobičajenog načina odevanja u srednjem veku, i njihovo posedovanje je moglo da probudi sumnju, ili makar da privuče pažnju na onoga koji ih nosi, prema čemu sva tajna društva gaje jaku averziju. Rukavice nije bilo lako napraviti i bile su skupe, pa su ih nosili samo pripadnici viteške klase i viši kler. Čak i danas rukavice se poklanjaju kao deo ceremonije u kojoj sveštenik postaje biskup, a visoki kler nosi prstenje natprosečne veličine da bi moglo da se nosi preko rukavica, koje su zadržane kao simboli moći. Što se tiče srednjovekovnih klesara, nismo mogli pronaći ni dokumenta ni ilustracije koji bi pokazali da su nosili rukavice.

I pored toga, postoji jaka veza sa templarima. Njihovo Pravilo zahteva da templarski sveštenici stalno nose rukavice kako bi njihove ruke bile čiste „kada dodiruju Boga“ za vreme pričešća Sveštenici koji su članovi tajnih društava su možda nosili rukavice u ceremonijama kao podsetnik na to da su deo templarskih Pravila, ili je u određenom vremenu rukavice nosio sveštenik lože, ali je teško poverovati da je u Tajnoj masoneriji svaki brat donosio svoj par rukavica na sastanak lože, bar do kasnijih vremena, kada su rukavice postale standardni deo svakodnevne garderobe.

Bela odeća koja se nosi prilikom masonske inicijacije je možda previše obična da bi se preko nje tražili koreni nastanka, osim činjenice da su templarska pravila predviđala čisto beli ogrtač kao glavni deo viteške odeće.

A što se tiče misterioznih izraza tajne masonerije, već smo razmatrali jedan od njih, koji je najčudniji i samim masonima, da je stepen Majstora masona „brat piratima i gusarima". Nismo došli ni do jednog drugog prihvatljivog objašnjenja sem da je deo templara preuzeo ratne brodove reda i da su ih koristili kao gusari.

Drugi začuđujući izraz identifikuje masona kao putnika koji putuje sa zapada na istok. Svi templari su počinjali na zapadu, i da bi ispunili svoju misiju i svoj zavet morali su da otputuju na istok, u Svetu zemlju. Simbolično uzevši, masoni čiji je cilj da završe ili ponovo izgrade alegorijski Solomonov hram, takođe simbolično moraju putovati na istok. Značaj tog alegorijskog putovanja je potcrtan njegovim uključenjem u tajni sistem identifikacije.

Postoji još jedna dramatična grafička veza između vitezova Hrama i masonerije, koju je teško negirati kao specifičan dokaz te veze. Masonska zakletva se polaže na uglomeru i šestaru koji leže na Bibliji. Pošto Biblija nije bilo kod pojedinaca u srednjem veku, što nas navodi da zaključimo da su se zakletve polagale na nekom od simbola, sigurno nad uglomerom i šestarom. Ako su ti rani masoni zaista bili templari u bekstvu, ili njihovi potomci, simbol je možda bio Solomonov pečat, koji jako podseća na pečat ili „zvezdu" Davidovu, sem što je jedan ravnostrani trougao dat u konturi a drugi je pun. Masoneriju su definisali njeni sopstveni pisci kao „nauku o moralu, zavijenu u alegoriju, i objašnjenu simbolima". Teško je poverovati da bi ona kao takva, i kao tajno društvo koje želi da ostane tajno, upotrebila poznati simbol u njegovom bukvalnom smislu. Literarni simbol mora biti „zavijen u alegoriju" tako da prema spoljašnjem svetu izgleda kao jedna stvar a da predstavlja nešto sasvim drugo za one koji su inicirani. Nije teško podići veo alegorije iznad literarnog Solomonovog pečata koji izgleda ovako:

Da bi se kompletno izmenio izgled i značenje tog pečata, potrebno je samo izbaciti horizontalne šipke i onda dobijamo sledeće:

Iznenada dobijamo šestar i uglomer, i potrebna je samo mala modifikacija da se novom simbolu da spoljašnji izgled ovih sprava. I tako, lako prepoznatljivi Solomonov pečat, simbol prepoznatljivog i velikog značaja za vitezove Solomonovog hrama, postaje bezopasan reprezentant dva prosta alata kemenorezaca Tokom vekova tajno značenje se potpuno izgubilo, a simbolično značenje je preživelo i ohrabrilo postepeno narastanje fantazije o korenima masonskog reda u nepostojećim cehovima zidara.

Ali neko se može upitati šta znače moderni šestar i uglomer sa slovom „G" u centru. Kako se to uklapa sa templarima? Odgovor je jednostavan: ne uklapa se. Moramo se prisetiti da pre nego što je masonerija postala javna 1717. nije bilo grafičke predstave šestara i uglomera, ukrasa, oznaka, nalepnica. I nije bilo slova „G" .

Ovom problemu, ipak, mora da se priđe s velikom ozbiljnošću u istraživanju korena masonstva zbog strahopoštovanja moderne masonerije prema slovu „G" koje je, kako im se predstavlja, simbol za geometriju. Prvu lekciju o značenju geometrije za masoneriju mason čuje u toku ceremonije prijema u stepen pomoćnika Tu sazna da je geometrija najvažnija nauka pored arhitekture, i jedina nauka pomoću koje se može izmeriti i razumeti svemir. Sazna i da je reč *geometrija* ponekad sinonim za masoneriju, kao što je to zapisano u prvom masonskom ustavu iz 1723. Njen značaj za modernu masoneriju nije doveden u pitanje, ali gde se ona uklapa u staru Tajnu masoneriju?

Prvi ključ se nalazi u načinu kako je ona predstavljena novom pomoćniku masona Geometrija ne igra nikakvu ulogu u ritualu njegove inicijacije i predstavljena je samo kao deo, iako vrlo važan, predavanja koje sledi. Ovo skoro sigurno znači da je u jednom trenutku ona odložena u stranu, ali zašto?

Odgovor leži u onome što se pojavljuje kao pravi cilj Tajne masonerije, međusobna zaštita ljudi u sukobu sa crkvom i državom, posebno kada je državna religija katolicizam. Kao što će se videti u daljem istraživanju religije i masonerije, neslaganje sa učenjem crkve i strah od njene kazne bili su faktori koji su masoneriju održali u životu, uz tajnost na granici očajničke borbe za opstanak, u toku nekoliko vekova. Onda je došlo vreme, početkom sedamnaestog veka, kada su nauka i matematika počele da vrše uticaj na ljudske umove, da pobuđuju njihovu maštu i da bude nove teorije, nove eksperimente. Crkva je uhvaćena na spavanju. Pojavilo se mišljenje da visoki crkveni velikodostojnici niti imaju vremena, niti znanja, niti želje da procene i usvoje nešto novo. Izgledalo je da su naučna otkrića u sukobu sa biblijskim interpretacijama, i kao takva su bila neprihvatljiva. Crkva se osetila pozvanom da odbrani svoje viđenje Božjeg sveta i da dovede u red ovu novu vrstu nezadovoljnika.

Danas možemo sa samozadovoljstvom da se osvrnemo na to vreme i zapitamo kako je tako nešto moglo da se dogodi. Nije čak potrebno da gledamo prošlost, dovoljno je da pogledamo oko sebe, i videćemo da slične situacije postoje i danas, s tim što sada nije u pitanju katolička crkva. Protestantski fundamentalisti rukovode koleџima koji omogućuju postdiplomske studije, do doktorata, u oblasti stvaranja sveta po biblijskoj Knjizi postojanja koja tvrdi da je svet star oko četiri hiljade godina. U skladu sa tim, nauka o stvaranju odbacuje moderna učenja geologije, antropologije, palentologije, arheologije i lingvistike, i mršti se na tehniku upotrebe ugljenika za datiranje starosti.

U gradu blizu moje kuće u Kentakiju, 1987. lokalne novine su objavile vest da su članovi školskog odbora razgovarali sa učiteljicom osnovne škole. Obavestili su je da će ako se usudi da ponovi greh koji je počinila te nedelje, biti otpuštena iz škole. Njen greh? Pokazala je deci film „Nacional Džiografika“ o dinosaurusima u kome se kaže da su živeli na zemlji pre više od milion godina, što je u direktnoj suprotnosti sa Božjom Reči.

Borba je sada socijalne prirode, i kada dođe do njenog eksponiranja u javnosti, kao što je bio slučaj sa zabranom knjige u Lujzijani, onda je to slučaj za sud. U sedamnaestom veku crkva je bila sud u pitanjima religije i morala. Naučnici tog doba su bili u velikoj opasnosti zbog moguće crkvene kazne. Najpoznatiji slučaj je, naravno, sa Galileom Galilejem, italijanskim astronomom i konstruktorom teleskopa, koji je objavio da je otkrio da se Sunce ne okreće oko

Zemlje, već obratno, da se Zemlja okreće oko Sunca. Za crkvu je to bila čista blasfemija, pa zar u Bibliji ne piše na jednom mestu da se Sunce zaustavilo u svojoj orbiti oko Zemlje? Da bi izbegao oštriju kaznu i oslobodio se iz papskog zatvora, Galileo je povukao svoje tvrdnje i zakleo se da je pogrešio, tako da je bio proteran u svoje selo do kraja života, nateran da živi u strahu zbog toga što je govorio istinu. Ostali naučnici su shvatili poruku ali nisu napustili svoju naučničku radoznalost, tako da je to bio izvor za mnoge članove masonerije u Britaniji, ljude koji su imali razloga da se sreću i dele iste ideje i otkrića, daleko od očiju i ušiju crkve. Naučnici u Londonu, Oksfordu i Kembricu su se tajno sastajali u onome što je bilo nazvano „nevidljivi koleџ", za koji je utvrđeno da je postojao u tajnim masonskim ložama u tim oblastima Prvi tajni sastanak za koji se zna da su ga održali bio je 1645, samo tri godine posle Galilejeve smrti. Čovek koji je bio sudbinski predodređen da postane njihov najslavniji član, ser Kristofer Ren, u to vreme je imao trinaest godina. Do 1660. grupa se osećala dovoljno sigurnom da protestantskom vladaru Čarlsu II podnese peticiju za dodelu kraljevske povelje, koja im je data 1662. Ime koje su izabrali je bilo Kraljevsko društvo Londona za poboljšanje znanja o prirodi, ali su bili poznati jednostavno kao Kraljevsko društvo, a tako ih zovu i danas.

Kada je masonerija izašla u javnost 1717, samo pedeset pet godina kasnije, izgledalo je da je Kraljevsko društvo bilo masonska filijala, jer su skoro svi članovi osnivači i svi kasniji članovi bili masoni.

Pre javnog otkrića masonerije desilo se nešto što je ljude od nauke odvojilo od teorijskog rada i usmerilo ka neposrednim potrebama. U septembru 1666. strašni požar je opustošio London, uništivši najveći deo Sitija. Potreba da se grad digne iz pepela bila je toliko bitna da je već sledeće godine parlament doneo zakone koji su imali da ohrabre sve klase graditelja da dođu u London. Tu im se nudilo pravo građanstva i života slobodnih građana Londona, i nije se tražio uslov da su članovi određenog ceha.

Ser Kristofer Ren, mason i osnivač Kraljevskog društva u dobu od dvadeset osam godina, nije bio arhitekta po struci. Bio je geometričar već čuven, i bio je profesor astronomije na Univerzitetu u Oksfordu. U ovom trenutku velike nacionalne potrebe, našao se pred ogromnim zahtevom i treba mu odati puno priznanje za rekonstrukciju Londona. Osamdeset sedam crkava je bilo uništeno u velikom požaru i Ren je radio kao arhitekta supervizor pod čijim je nadzorom sagrađena pedeset jedna nova crkva.

Njegovo poznavanje geometrije mu je obezbedilo najveći trijumf, izgradnju Katedrale sv. Pavla. Onome koji posmatra veliku kupolu Crkve sv. Pavla naspram londonskog neba, obično je nepoznato da se ispod kupole pokrivene olovom nalazi drveni kostur. Kostur se drži zahvaljući skrivenom stožeru od cigle koji obezbeđuje stabilnost. Ova konstrukcija je bila trijumf geometrije. Sv. Pavle je završen 1711, samo šest godina pre nego što se masonerija pojavila na svetlosti dana.

U periodu od pedeset godina pre nego što se masonerija pojavila u javnosti, ovi naučnici, inženjeri, matematičari, arhitekte i geometri su bili heroji dana, ostvarujući veliki uticaj na masonski red kome je većina pripadala. Ni škotski masoni nisu ostali po strani, jer je neposredno posle velikog požara u Londonu, sličan požar razorio Edinburg, što je ubrzalo donošenje zakona koji je određivao da se od tog dana sve zgrade u gradu moraju graditi od kamena.

Jedna slika pomaže da se zaključi priča. Na ovoj velikoj slici u Renovom zadnjem arhitektonskom ostvarenju, Vojnoj bolnici u Grinviču, koji je započela kraljica Meri a završio posle njene smrti protestantski kralj Vilijem. To je alegorija koja predstavlja Filijema i Meri koji sede na prestolu, okruženi mnogobrojnim likovima. Ispod njih, kerubini drže crtež Katedrale sv. Pavla, kao počast odatu arhitekti bolnice. Drugi kerubin drži šestar u jednoj ruci a uglomer u drugoj. Nedaleko od njih, papska tijara leži na zemlji.

Konstitucija Velike lože je napisana u Londonu, gde su ovi ljudi od nauke i arhitekture bili najugledniji i najuticajniji članovi. Ostavili su svoj pečat na masoneriji za sva vremena, izgrađujući je uz pomoć svog posla. Povezali su geometriju sa masonerijom i dodali slovo „G“ šestaru i uglomeru. Njihovo viđenje masonerije, njihova naklonost prema geometriji i arhitekturi je postala centralna tema Javne masonerije, iako je želja da se dramatizuje i fantazira dovela do toga da se smatralo da je geometrija ušla u masoneriju kroz gradnju Solomonovog hrama, a zaboravilo se da tada nije postojala reč geometrija niti je slovo „G“ postojalo. Njihova nauka nije imala ništa sa korenima masonerije, ali je imala ulogu u podsećanju na dane kada je nauci bilo potrebno ono što je Tajna masonerija dala svojim članovima, važnu zaštitu od zajedničkog neprijatelja.

Ono što ima veze sa korenima masonerije su stariji simboli, jagnjeća kecelja i rukavice, krug na podu, pod u mozaiku, kružni obilazak lože, šestar i uglomer skirven u Solomonovom pečatu, što sve direktno povezuje masone sa vitezovima Hrama na način koji je jasan i direktan.

Sada je došao trenutak da ispitamo najkomplikovaniji aspekt masonerije, brutalne kazne u zakletvi inicijacije.

GLAVA 19.

MISTERIJA KRVAVIH ZAKLETVI

Misterija koja najviše zbunjuje kod masona, i koja daje najviše materijala antimasonima, jesu kazne uključene u zakletve koje se polažu na svakom stepenu. Rečnik proklinjanja je već prezentiran bezbroj puta, a masonske zakletve su opisivane kao krvave, brutalne, strašne, odvratne, nelegalne, ateističke, antihrišćanske, bolesne i tako dalje. Zaista, da se nekome iščupa jezik iz korena, srce iz grudi, telo preseče na dva dela a organi spale, izgleda bukvalno preterano, i nesumnjivo je protiv zakona svake zemlje u kojoj masonerija postoji, kao što je i protiv principa bilo koje religije čije pristalice su primljene u bratstvo. U jednom trenutku, javni šok i odvratnost prema otkrivenim masonskim kaznama su skoro uništili ceo red u Sjedinjenim Državama, jer su bili bazirani na optužbi za ubistvo.

Trinaestog marta 1826. kapetan Vilijem Morgan iz Batavije, Njujork, potpisao je ugovor za štampanje knjige koja je po njegovim rečima trebalo da otkrije tajne znake i rituale masonerije. Ovo je izazvalo pravu konsternaciju među članovima lokalne lože, pa je zapaljena štamparija, a Morgan je uhapšen i zatvoren zbog neplaćanja dugova. Anonimni dobrotvor je platio njegov dug, ali kako je Morgan kročio iz zatvora, zgrabili su ga ljudi koji su ga čekali, ubacili u kočiju i odjurili na sever. Odveden je u napušteni Fort Niagara i držan tamo kao zatvorenik. To je potvrđeno kasnije, kada su petorica masona priznala otmicu i zatvaranje. Masonska verzija je bila da je oslobođen, ili da je pobegao u Kanadu, dok su protivnici masona tvrdili da su Morgana njegovi otmičari izvezli na reku u čamcu, uvezali sa teškim kamenjem i bacili u vodu. Telo nikada nije pronađeno, ali su javnost i mnogi masoni bili ubeđeni da je Morgan bio ubijen s ciljem da se zaštite masonske tajne.

Došlo je do hapšenja, zakazano je suđenje, a onda se u javnosti saznalo da su lokalni šerif, sudija i neki članovi porote bili masoni. Šerifi u gradovima kroz koje su kidnaperi prošli bili su masoni. To je bio i državni sekretar Sjedinjenih Država, kao i guverner Njujorka Devit Klinton koji je bio bivši veliki Majstor. Izgledalo je da bi masonerija mogla da funkcioniše kao vlada u ilegalnosti.

Odmah su sazvane masonske konferencije na kojima je osuđeno Morganovo ubistvo, a hiljade masona je napustilo red. Antimasonska partija je organizovana kao treća politička partija u Sjedinjenim Državama, sa zvaničnim izbornim fondom, sopstvenim novinama i prvom nacionalnom konvencijom na kojoj je izabran predsednički kandidat. Najglasniji zastupnik ove partije je bio kongresmen Džons Kvinsi Adams, koji je bio šesti predsednik Sjedinjenih Država. Masoni su tvrdili da je navodno ubistvo Morgana bio samo izgovor Adamsa da napadne masoneriju, da je bio ljut jer nije bio izabran po drugi put za američkog predsednika zbog popularnosti i političkih mahinacija masona Endru Džeksona.

Šta god da je bio razlog, Adams nije propustio nijednu priliku da napadne masoneriju, optužujući je za to da je Morganovo ubistvo bilo na liniji sa smrtonosnim zakletvama masonskog reda. Apelovao je na sve masone da napuste red i da pomognu da se on zabrani, pošto je totalno nespojiv s hrišćanskom demokratijom. Napisao je toliko pisama protiv masonerije da bi njima mogao da ispuni knjigu. U pismu Edvardu Ingersolu od 22. septembra 1831. bivši predsednik je izneo svoj stav prema masonskim zahtevima i njihovom uticaju na bratstvo.

„Surove i nehumane kazne su podjednako gnusne i blagom duhu hrišćanstva, i duhu slobode. Njihovo nanošenje je izričito zabranjeno u Povelji o pravima ovog Komonvelta, pa ipak hiljade njenih građana koji su posvedočili svoju veru u Boga, podvrgli su se torturi koju ni divljaci ljudožderi ne bi naneli.

Stoga je moje mišljenje, od kada je otkriveno Morganovo ubistvo, i masonske zakletve i kazne kojima se ono odigralo, neophodna dužnost masonskog reda u Sjedinjenim Državama, bila je da se red raspusti ili da se zauvek odrekne svog ustava i zakona, svih *zakletvi*, svih *kazni*, svih *tajni*, kao i njihovog smešnog dodatka, svih *misterija* i *svečanosti*."

Kao najslavniji govornik antimasonskog pokreta Adams nije bio za to da se prihvati ideja koju su neki izneli da je afera Morgan bila rezultat akcije nekolicine masona koji su to uradili samoinicijativno, bez centralizovanog

planiranja ili dozvole. Taj stav bi mogao skinuti masoneriju sa udice, na štetu partije. U pismu Ričardu Rašu, Jork, Pensilvanija, Adams je dao sledeći politički savet:

„S ciljem da konačni rezultat antimasonerije *bude ukidanje masonerije u ovim* Sjedinjenim Državama, čini mi se da će se postići važan poen ako u javnosti stvorimo ubeđenje da su te zločine počinili, i za njih odgovorni, upravo masoni."

Zakratko je izgledalo da će Adams ostvariti svoju želju, ali su masone koji su napustili red zbog besa stvorenog optužbom za ubistvo Morgana, uskoro zamenili novi članovi. Morganova knjiga je objavljena u obnovljenoj štampariji već sledeće godine, 1827, pod neobičnim naslovom: „Ilustracije masonerije od jednog iz Bratstva koji je posvetio trideset godina predmetu. 'Bog reče, Neka bude Svetlost, i bi Svetlost." Njegovo otkriće krvavih zakletvi je ubrzalo događaje u sledećih nekoliko godina, uključujući i rast Antimasonske partije. Ali knjiga je imala i tržište na drugoj strani, među Majstorima masonskih loža, koji su kupovali knjigu kao pomoć u organizovanju ceremonija, pošto je masonerija tada još uvek sve obavijala isključivo kroz verbalnu komunikaciju, a Morganova knjiga je bila prvi „vodič" koji je olakšavao obavljanje kompleksnih rituala inicijacije. I danas se objavljuje pod mnogo kraćim, i mnogo efektnijim naslovom, „Otkrivena masonerija".

Antimasonska partija se vrlo brzo raspala, a američka masonerija se brzo oporavila, ali je kritika masonskih zakletvi i dalje bila živa. U 1869. se pojavila antimasonska knjiga koju je napisao velečasni C. G. Fini, predsednik Oberlin koleџa u Ohaju. Dok je Adamsova kritika masonskih kazni bila prvenstveno politička, Finijeva zabrinutost je bila religiozna. U uvodu knjige, u kome objašnjava razloge zašto je knjigu napisao, Fini, između ostalog, kaže: „Želim, ako je moguće, da pobudim mlade ljude koji su masoni da uzmu u obzir neizbežne konsekvence tako strašnog nipodaštavanja najsvetijih zaveta, kao što to konstantno čine masoni. Takav smer mora, i čini, u stvari, da ražalosti Sveti Duh, sprži savest, i otvori srce." U poglavlju s naslovom „Odvratna profanost masonskih zakletvi", posle razmatranja o kaznama, velečasni Fini je napisao:

„Muka mi je od traženja tih gnusnih i bogohulnih detalja; i plašim se da ću tako šokirati svoje čitaoce da će biti ispražnjeni kao i ja što sam. Kada se čitaju ove zakletve, izgleda da je masonska loža mesto gde se okupljaju ljudi da počine najveće bogohuljenje za koje su sposobni, da ismeju i narugaju se svemu što je

sveto i da rode među sobom najveći prezir prema svakom obliku moralne obaveze. Ove zakletve zvuče kao da su ljudi koji ih primaju i koji ih daju odlučni da unište svoj osećaj morala, i da učine sebe nesposobnim za bilo kakvo moralno razlikovanje, i sigurno, ako ne vide greh u primanju i davanju takvih zakletvi sa takvim kaznama, uspeli su, bilo namerno ili ne, da učine sebe slepim, što je u skladu sa moralnim osobinama njihovog ponašanja Ponavljanjem ovog bogohuljenja zatvorili su svoje sopstvene oči."

A onda velečasni, u najboljoj tradiciji fanatizma, prelazi ivicu i prolazi pored istine.

„Da li ove zakletve znače nešto, ili ne. Masoni, kada ih polože, misle da ih se pridržavaju, ili ne. Ako ne misle, položiti ih je bogohulno. Ako misle da ih se pridržavaju, zakleki su se da će ih sprovesti u delo, ne samo najštetnije po društvo, vladu, Božju crkvu koja god može da se spomene, već se zaklinju, u slučaju kršenja bilo koje tačke ovih obaveza, da traže da se kazna izvrši nad prekršiocem. Drugim rečima, u takvom slučaju, zakleli su se da izvrše ubistvo. I svaki čovek koji se pridržava takve obaveze je pod zakletvom da traži da sprovede nasilnu smrt, ne samo nad čovekom koji bi izdao tajno već i nad svakim koji bi prekršio bilo koji deo ovih obaveza."

Vrlo emotivna prezentacija, ali potpuno pogrešna. Nijedan mason se ne zaklinje da će *izvršiti* kaznu, već ih samo prihvata da se izvrše prema njemu. Nikada nije bilo nijedne indikacije koji bi čovek ili vlast trebalo da izvrše kaznu, a pošto se zakletva polaže na Svetom pismu, teško je poverovati da se od Boga očekuje da to preuzme na sebe. Takvi zahtevi su bili uobičajeni u srednjem veku, a nisu nepoznati ni danas. Koliko puta u istoriji je neko rekao, „Dabogda me grom spržio ako lažem!"? Setimo se pape Gregora VII, na proslavi svoje pobede nad Svetim Rimskim Carem, kada je podigao komad pričesnog hleba i rekao neka ga Bog zadavi njime ako je učinio nešto loše. I setimo se sudbine Jude Iskariota Kupio je komad zemlje za trideset srebrnjaka koje je dobio za izdajstvo Isusa Hrista. Dok je stajao na tom „Aceldama" („krvavom polju"), Juda je iznanada pao na zemlju. Stomak mu je otekao i eksplodirao, a utroba mu se prosula po zemlji. U određivanju kazne za stepen Majstora, možda se imalo na umu da je Bog lično odredio vađenje utrobe kao adekvatnu kaznu za izdajstvo.

Da bi se u potpunosti razumela masonska zakletva u njenom kontekstu, moramo se zapitati zašto se od pojedinca, i vlada, traži da se zaklinju u ime Boga, držeći ruku položenu na Bibliju. Takve zakletve se smatraju garancijom

istine, ili garancijom da će se dogovor ispuniti. Zašto se osećate sigurnim kada svedok u sudu daje potvrdan odgovor na pitanje: „Da li se zaklinjete da je svedočenje koje ćete dati istina, samo istina, i ništa drugo sem istine, *tako vam Bog pomogao*?" Odgovor, mnogo više u prošlim vremenima nego sada, bio je dat iz čistog straha. Čovek koji bi prekršio zakletvu datu pred Bogom i Svetim pismom je rizikovao večno prokletstvo, stalnu agoniju koja je, kako su nam govorili, bila mnogo strašnija nego što je prosta kazna čupanja jezika ili srca Masoni polažu svoju zakletvu na Bibliji, kunući se svojom verom u Boga, i tako se teorijski podvrgavaju bilo kojoj kazni koju Bog izabere da primeni nad onim koji prekrši zakletvu datu u njegovo ime. Kao *dodatak,* on zaziva na svoju glavu specifičnu kaznu za izdajstvo svoje braće ili njihovih tajni. Ako se slažemo da je paklena vatra prokletstva strašnija i sa neograničenim periodom trajanja nego što je kazna koju kandidat dobrovoljno priziva na sebe, moramo se upitati zašto manja, dobrovoljna kazna privlači celokupnu pažnju. Jedino zbog toga što je pretnja prokletstvom za kršenje zakletve izgubila svoju snagu, plus, naravno, pogrešno verovanje da se kandidat zaklinje da će izvršiti takvu kaznu sopstvenim rukama nad bratom masonom koji je zgrešio, što je jedna od najuobičajenih i najstarijih zabluda o masonima.

Konačna kritika kazni za kršenje masonskih zakletvi je česta optužba da kazna ne odgovara zločinu. Zašto bi bilo tako krvavih kasapljenja, uključujući smrt, za otkrivanje tajni koje su dostupne svakom sa članskom kartom biblioteke i malom količinom radoznalosti? Odgovor na to nas vraća u godine koje su vekovima daleko od 1717, kada tajne masonerije nisu bile dostupne javnosti, i kada je izdajstvo brata masona vrlo verovatno za njega značilo mučenje i smrt.

Bivši predsednik Adams je možda bio u pravu kada je rekao da bi „divljaci kanibali instinktivno ustuknuli da ih nanesu", ali civilizovani hrišćani u četrnaestom veku nisu imali problema sa takvim, i gorim kaznama. Kad je čupanje jezika u pitanju, treba se setiti da je za vreme haranja „crne smrti" kralj Francuske naredio da se ova kazna izvrši nad svakim ko je treći put bogohulio, a za prva dva prekršaja sledila je kazna sečenja gornje pa donje usne. Rezanje grla je bio uobičajen metod oslobađanja od zatvorenika i drugih, a na istoku je imala oblik smrtne kazne nad civilima. Čak i danas, u muzeju glavnog grada muslimanskog kanata Kiva, izložene su fotografije izvršenja ove kazne od strane zakona u dvadesetim godinama ovog veka.

Konačno, kazna za Majstora masona, koja na prvi pogled deluje krvavo, zapravo je mnogo manje surova i krvava nego što je njen zakonski ekvivalent bio u to vreme. Masonska kazna je bila da se telo preseče na dva dela, unutrašnji organi spale, a pepeo rasturi. U sudskoj osveti koja je usledila posle Seljačke pobune zakonska pogubljenja su bila mnogo surovija nego što su to u masonskoj verziji. Presecanje tela na pola donosi smrt, a spaljivanje organa posle toga je čisto ceremonijalno. Završavajući instrukcije vrhovnog sudije Tresilijana, kraljevski celati su pobunjenicima otvarali stomak, izvlačili unutrašnje organe iz njihovih tela i puštali ih da padnu na usijano ugljevlje, dok su žrtve još bile žive, da gledaju i pate. Zatim je pobunjenicima odrubljena glava i bili bi rasčerečeni, tela bi im se isekla na pet delova, a ne samo na lva.

Da li ovo poređenje opravdava masonske kazne? Naravno da ih ne opravdava, jer je takva brutalnost potpuno izvan našeg iskustva i poimanja Ali čovek se mora zapitati koja će vrsta utehe, pretnja kakvom kaznom, naterati čoveka da oseti da u potpunosti veruje drugome, kada ga taj drugi čovek može izdati zbog vrste kazni koje je srednjovekovni um bio izmislio. Spaljivanje na lomači je izabrano kao kazna za jeres ne iz ceremonijalnih razloga već zato što je spaljivanje bilo najbolnije iskustvo od svih koje su znali, a spaljivanje do smrti je bila konačna agonija, koja je imitirala sam pakao. Šta bi bila adekvatna osveta za čoveka koji izdajom osudi drugog na takvu sudbinu, ili na celu seriju fizičkog mučenja? Kada je papa Klement V naredio da u ispitivanju templara inkvizitori „ne štede nijedno poznato sredstvo mučenja“, on je ovom definicijom objavio da nijedna poznata kazna ne može biti iznad onog što je on naredio.

U kontekstu obezbeđenja mera sigurnosti za templare u bekstvu, žestoke kazne su imale smisla, i u tom vremenu i pod tim okolnostima misterija masonskih kazni prestaje da bude misterija. Videli smo do sada da je to staro društvo bilo bratstvo za međusobnu zaštitu, zakleto da pomaže druge ljude čija su osećanja, i čija su ubeđenja, bila u suprotnosti sa zvaničnom crkvom. Suština te zaštite je bila da se ovi sakriju i ne budu otkriveni, filozofski kao i geografski. Čovek koji se pridružio redu u te dane stavljao je svoj život i imovinu u ruke svakog onog ko je video njegovo lice ili znao njegovo ime. U takvim okolnostima kazne se nisu smele shvatiti olako, i neki koji su pomislili da dođu do nagrade ili da se privatno osvete postajući informatori morali su da znaju da će biti kažnjeni, naravno ne u skladu s literarnim kaznama ja lično sumnjam da je ikada preduzeta kacija da se mrtvo telo bez jezika, s presečenim grlom,

odveze sto milja do obale gde se plima podiže i spušta dvaput u periodu od dvadeset četiri časa. Ako je izdajnik zaista bio pogubljen, vrlo je verovatno bio zakopan šest stopa duboko ispod seoskog đubrišta. Stvarne kazne su ovde bile u simobličkoj funkciji prilikom polaganja zakletve, ali ne bi imale vrednost ako inicijant nije apsolutno bio ubeđen da će kazna sa *istim* ishodom biti izvršena na njim ako prekrši zakletvu.

Ostaje misterija zašto su masoni nastavili da recituju ove kazne dugo pošto su one postale nepotrebne i prestale da imaju smisla, i dugo posle verovanja bilo kog masona da je takva kazna moguća. Jedini odgovor je tradicija. U svetu koji se brzo menja, ima utehe i sigurnosti u tome što ste deo stvari koje se ne menjaju. Ako je deo te tradicije čudan, ili tajan, ili samo polurazumljiv, dramatičnost se povećava, kao i važno osećanje da je pojedinac član vrlo posebne grupe. Nema masona koji veruje da bi se te kazne mogle primeniti nad njim, a svaki kandidat bi izleto iz sobe ako bi mu iko rekao da mora da pomogne u izvršenju tih kazni nad nekim drugim.

Na nesreću po masoneriju, krvave kazne će nastaviti da budu centalna tačka napada dok se ne shvati da tradicija ne gubi ništa, već samo dobija kada se identifikuje kao tradicija, što je činjenica koja je i danas na dnevnom redu povremenih masonskih konferencija u zemljama engleskog govornog područja. Ništa se ne bi izgubilo kada bi u pogodnom trenutku rituala Majstor lože rekao inicijantu: „Dao si zakletvi pred svojim Bogom i na Svetoj knjizi svoje vere, i sada tražimo da ponoviš još jednu zakletvu, ne da se na nju zakuneš, već da je izgovoriš glasno u Obredu Podsećanja. Da nikada ne zaboraviš našu drevnu braću koja su rizikovala svoje živote i svoju imovinu, koja su rizikovala strašna mučenja jer su tajno radili za slobode koje ti sada uživaš javno, i ponovićeš zakletvu koja se polagala u ta vremena. Zakletvu koja navodi kaznu za izdaju, ma koliko brutalna izgledala, koja nije bila tako brutalna kao kazne koje bi bile primenjene na izdatom bratu. Neka te ona uvek podseća na rizik koji su braća pre tebe bila spremna da preuzmu za nas koji smo došli posle njih.“

Posle analize, kazne masonskih zakletvi pokazuju nam da su njihovi koreni u periodu srednjeg veka, kada je izdaja brata mogla otkriti da je kriv za zločine koji bi mogli značiti gubitak života i imovine. Te zakonske kazne su bile specifične i predviđene za jeres i izdaju u vreme kada jeres jeste bila izdaja. Masonske kazne su bile proizvod svog vremena. Zaštita jeretika kroz tajnost uklapa se sa jeretičkim prihvatanjem ljudi različitih religioznih osećanja, kao što

pristaje i vitezovima templarima koji su odbacili crkvu koja je odbacila njih, i shodno tome pružili ruku bratstva i pomoći onima sličnih uverenja, kroz tajno društvo koje je nastavilo da živi zbog rastućeg broja otpadnika od crkve koja je postajala sve pohlepnija za bogatstvima i moći.

GLAVA 20.

MISTERIJA RELIGIOZNIH UVERENjA

Masoni energično poriču da je masonerija religija, i ona to nije, ali prvenstveni zahtev za članstvo je pripadništvo nekoj veri. Kandidat mora izraziti svoje verovanje u monoteističko Vrhovno Biće i mora takođe verovati u uskrsnuće i besmrtnost duše. Kako mason pojedinac doživljava i moli se Vrhovnom Biću u koje veruje njegova je stvar, kao i način na koji se nada da postigne besmrtnost, i nijednom bratu masonu nije dozvoljeno da pokuša da ga odvrati od tih verovanja Da bi se ojačalo ovo pravilo, diskusije o religioznim osećanjima su zabranjene u masonskoj loži.

Naglasak na monoteističkom Bogu je vrlo ozbiljan. Pre dve-tri godine britanska loža u Indiji je želela da primi uglednog čoveka hindu religije, ali se pojavila primedba da je hinduizam panteistička religija, sa Višnom, Šivom, Kali i mnogim drugim bogovima. Slučaj je poslat u London na razmatranje u Velikoj loži, gde je konačno doneta odluka da su ovi mnogobrojni bogovi jednostavno simboličke manifestacije jedinstvenog Vrhovnog Bića. Indijac je tada primljen u red.

Masoni takođe glorifikuju Solomonov hram kao prvi hram sagrađen monoteističkom Bogu (što bi tražilo izvinjenje Avramu). Katolička crkva u Rimu razumljivo se ne slaže sa masonskim monoteističkim konceptom, jer crkva priznaje jedino trojedinog Boga u okviru Svetog trojstva. U stvari, masonska percepcija Boga je možda jedina monoteistička koncepcija u hrišćanstvu, jer masonska učenja nigde ne spominju đavola ili Satanu. Većina hrišćana je naučila da postoje najmanje dva božanstva: Bog, koji je oličenje svega što je dobro, i Satan, koji oličava zlo. Negirati postojanje Satane je, naravno, jeretički, a identifikovati ga sa Bogom zla je takođe jeres, ali koja god

da je njegova uloga, masonerija ga ne konstatuje. Bez obzira na to kakva lična ubeđenja pojedinac mason može imati povodom tog pitanja, masonerija smatra da su ljudski nedostaci rezultat njegovih sopstvenih moralnih nedostataka, a ne demonsko zlo koje ga tera da živi u grehu u kome je rođen.

Slično tome, masoni su skloni da ohrabruju pojedinca u napredovanju ka nadi o spasenju i besmrtnosti kroz lične zasluge i dobrotvorna dela, što je koncept koji takođe negira uobičajeno hrišđansko verovanje koje kaže da se spas ne postiže kroz ličnu moralnost i dobar rad, već jedino krou verovanje u Hrista. Pošto je red otvoren za ljude raznih vera, odgovor masonerije bi bio da oni ne žele da polemišu sa tiM konceptom spasenja, niti sa bilo kojim drugim religijskim načelom koga se pridržava neki mason. Može verovati u učenja bilo koje organizovane religije, ili može imati religijska uverenja koja su samo njegova, kao što je bio slučaj sa Tomasom Džefersonom i Džonom Lokom, sve dok veruje u Vrhovno Biće. Na toj osnovi, masonerija prima Jevreje, muslimane, Sike i druge, i svi oni se zaklinju na svojoj Svetoj knjizi.

Ova politika pruhvatanja u bratstvo ljudi različitih vera, naročito nehrišćana, bila je fokus čestih napada na masoneriju, od kojih neki traju i danas. U svojoj toleranciji, i prihvatanju ljudi svih vera, ne treba verovati da je masonski osnovni zahtev da se veruje u Vrhovno Biće na bilo koji način bukvalno primenjivano pravilo reda. Kada je francuska masonerija objavila 1847. da verovanje u Boga više nije uslov za prijem u članstvo i da i ateisti mogu biti primljeni u francuske lože, energično je opovrgnuto od britanske i američke masonerije i sve formalne veze između njih su prekinute.

Prihvatanje ljudi svih vera se takođe shvata ozbiljno, kao što je to pruska masonerija uvidela u skoro isto vreme. Kada je Engleska velika loža 1846. istraživala žalbe da je masonima Jevrejima zabranjen ulaz na sastanke lože, Velika loža Berlina je odgovorila da su odlučili da ograniče svoju masoneriju samo na hrišćane, ne specificirajući da su Jevreji bili jedini nehrišćani među njima. Britanska velika loža je istog trenutka prekinula sve odnose sa Prusima, što ih je vratilo u red, tako da su masoni Jevreji još jednom bili dobrodošli (ili su ih samo tolerisali) na sastanke pruske lože.

Bazična analiza masonskog stava prema religiji jeste da je ona daleko od toga da bude religija po sebi, već je to učenje koje omogućuje ljudima različitih religioznih uverenja da budu zajedno, i ostanu zajedno, u bratskom društvu. Stara pravila drevne Tajne masonerije se odnose na ljude koji su imali različita

mišljenja o pitanjima religije, u vreme kada ni sekularni ni crkveni zakoni nisu tolerisali takve razlike. Svi ljudi su morali da budu u jednoj univerzalnoj veri koja je propisana, naučavana i nametana od jedine legalne dozvoljene crkve, Rimske crkve. Masonska Stara pravila otkrivaju da su postojali ljudi u sukobu sa učenjima Rima, koji su imali simpatija i koji su pružali podršku onima koji su bili takvi. Ono što vidimo u masoneriji je mogućnost za pružanje pomoći i zaštite onima čije uverenje ih dovodi u veliku opasnost, a pošto ga izdaja masonskih „tajni“ može koštati života i imovine, moramo prihvatiti da je tajnost i međusobna zaštita bila bitna za red koji je obezbeđivao sklonište pred najvišom državnom vlašću. U skladu sa prihvatanjem braće različitih religioznih uverenja, izgleda da je crkva bila autoritet koga su se najviše plašili, iako je uglavnom vlast ležala na državi. Čak i u vreme vladavine kraljice Elizabete I, preko tri stotine katolika je položilo glavu na џelatov panj jer su se držali katoličke vere, iako je zvanična optužba bila „izdaja krune“.

Danas, koncept društva koje će prihvatiti ljude bilo kakva da su njihova religiozna osećanja izgleda vrlo obično, toliko uobičajeno i toliko rašireno da jedva da može da izazove bilo kakvu dramatiku. Nama je teško da zamislimo vreme u kome je sloboda veroispovesti bila nezamisliva i izričito zabranjena. Sekularni vladari su osećali da je univerzalna religija, koja je isključivala sve ostale, bila vitalna za efikasno upravljanje, i u zapadnom svetu u četrnaestom veku ta religija nije mogla biti nijedna druga do katoličanstvo. Bučne jeretike je trebalo ubiti tako da ne bi inficirali ostale i tako započeli rušenje primarnog autokratskog društva. U veku pre zabrane templara, papska krstaška vojska od preko trideset hiljada ljudi masakrirala je, u Albižanskom krstaškom pohodu protiv Katara u južnoj Francuskoj desetine hiljada ljudi svih doba starosti i oba pola. Vojni komandant je pre napada na Bezje upitao kako će njegove trupe razlikovati jeretike od lojalnih katolika među petnaest hiljada ljudi, žena i dece. Papski legat je odgorovio: „Pobijte ih eve. Bog će prepoznati svoje.“ Započet 1209. progon je trajao do 1244. Za vreme tog svetog rata, fanatično proganjanje Katara od strane španskog sveštenika Dominika Guzmana mu je omogućilo da osnuje dominikanski red. Od 1229. taj red je igrao glavnu ulogu u osnivanju Svetog Oficija, zvanično poznatog kao Sveta Rimska i Univerzalna Inkvizicija. Njena žestoka odbrana čistote vere je naučila žrtve da je opasno i samo izražavanje sumnje u učenje Rimske crkve. U toj atmosferi, masonska spremnost da se u bratstvo prima svako ko ima druga verovanja ili drugi oblik

božje službe bila je veliki zločin, što je masoneriju učinilo organizacijom visokog rizika za sve one koji su joj pripadali. Želja da se bude član te grupe je značila posvećenje, predanost konceptu koji je pokazivao greške u učenju i delovanju jedne zvanične crkve. One koje bi osudili zbog takve predanosti, osudili bi i za jeres i za izdaju, što je davalo pravo značenje masonskim Starim pravilima da mason ne sme otkriti nijednu tajnu brata masona koja bi ga mogla koštati života i imovine.

Nije teško povezati begunce templare sa ovom opasnom privrženošću, i teško je zamisliti bilo koju drugu organizaciju koja bi imala toliko motiva kao templari da stvori takvu filozofiju. Vitezovi templari, njihovi sveštenici i njihovi pratioci su svi bili članovi religioznog reda koji je bio pod direktnom komandom pape. Kad su od pape bili odbačeni, hapšeni i u pet godina zatvarani, mučeni i spaljivani na lomači, izgubili su kontakt sa Bogom i zalaganje za njega. Ako ih je papa odbacio, a njihov odgovor je bio da odbace papu, kakvi hrišćani oni mogu biti? Sigurno ne katolici. Da li će prihvatiti učenje da je odbacivanje pape značilo odbacivanje Boga? Ili kada je njihova panika zgasla i na njeno mesto došla narasla mržnja, da li su zaključili da je papa taj, a ne oni, koji je zgrešio spram Boga? Ako su zadržali svoju veru u Boga ali odbacili autoritet papstva i učenja crkve, bili su među prvima koji su posejali seme protesta, ali ne nužno svi na isti način. Neki su možda samo želeli da odbace tog papu. Drugi su možda odbacivali sam koncept papstva, ili valjanost ovog samoproglašenog vrhovnog i svetovnog autoriteta na zemlji od Isusa Hrista preko Petra. Naravno da u konfuziji i panici zbog odbacivanja oni nisu mogli pojedinačno da se pojave sa univerzalnim odgovorom za zajedničku dilemu. Ono što je bilo zajedničko jeste želja da ostanu slobodni, da traže pomoć i da pružaju pomoć zbog uzajamnog pakta da štite jedni druge. Da bi se osećali sigurnim, da bi dali i verovali zakletvi na tajnost i bratstvo, morao je taj čovek da se zakune pred Bogom. Oni koji su odbacivali Boga i nisu mogli da polože takvu zakletvu nisu bili ljudi kojima se moglo verovati, tako da ateisti nisu mogli postati članovi bratstva za zaštitu.

Ono što je tajnom društvu trebalo bili su ljudi koji će potvrditi svoju veru u Boga, sa željom da bratstvo bude dovoljno jako da prihvati lična religijska uverenja svakog čoveka kao sekundarna u odnosu na njihov osnovni cilj, preživljavanje. Brojni primeri, svuda oko njih, da religiozne razlike mogu razdvojiti ljude, dovele su do masonskog pravila koje zabranjuje prozelitizam i

odbacuje religiozne argumente, čak i religiozne diskusije, na sastancima bratstva. Ovo je značilo voditi dvostruki život, jer su i svetovne i crkvene vlasti zahtevale da svaki čovek bude odani i redovni posetilac crkve. Prema spoljašnjem svetu morao je da bude lojalan građanin, redovni posetilac mise, i davalac priloga crkvi bez roptanja. Njegova disidenstva, i njegova pomoć drugim otpadnicima, morali su biti tajna, jer je takvo disidenstvo bilo ozbiljan zločin protiv države i najozbiljniji zločin protiv crkve. Čini se da bi takvo društvo bilo osuđeno na propast još za života njegovih osnivača, ali je rođeno u vreme kada je takvo neslaganje bilo tek u začetku, i zasnovano na principu „neprijatelj mog neprijatelja je moj prijatelj", tako da nije bilo oskudice u kandidatima u vekovima koji su dolazili, kao što će jedan kratki pregled pokazati.

Disidenti u četrnaestom veku se često klasifikuju kao preteče protestantske reformacije, ali u stvarnosti su bili više reakcionari nego reformatori. Nisu imali ni nove doktrine ni nove rituale koje bi predložili crkvi, već su želeli da se crkva vrati ranim principima. Ljudi poput sveštenika Džona Viklifa su odbacivali ona crkvena učenja koja su nastala mnogo posle smrti Isusa Hrista. Nisu mogli da nađu biblijsku osnovu za papu, za doktrinu da se hleb i vino mise pretvaraju u stvarno telo i krv Isusa Hrista, i da se skladište zasluga zasnovano na vrlinama Hrista i Njegove majke u crkvi prodaje za srebro i zlato. Njihova žarka želja je bila ne da osnuju novu crkvu, već da vrate staru. U tom smislu, crkva je objavila da se u mnogim delovima učenja crkve više uvažavaju doprinosi vođa crkve u poslednjim vekovima nego ono što je zapisano u Bibliji. Propisano je da je svaka sumnja ili odbacivanje učenja crkve jeres ravna onoj jeresi odbacivanja Biblije i bila je određena ista kazna. To je učinilo jeres mnogo običnijom pojavom koja se lako ustanovljavala.

Jedno od tih učenja je bilo da je crkva sledila Hrista u tome da brzo oprosti, ali je takođe sledila Boga u njegovim akcijama posle pada Adama i Eve, kada je On podelio kazne konačne smrti, bolesti i potrebe da se radi da bi se živelo. Kazne su bile primenjene ne samo na direktne krivce, Adama i Evu, već na ceo ljudski rod, koncept koji je stvorila crkva kao doktrinu prvobitnog greha. Bog je ponudio oprost svima ali zahteva kaznu, što je suština sakramenta ispovedanja, kazne (pokajanja) i oprosta. Ovaj apsolutni zahtev da greh mora biti kažnjen je povećavao rizik za svakog ko protestuje bilo javno bilo kroz tajno društvo. Jedina garancija za maksimum sigurnosti je bila maksimalna tajnost, tako da je jedino sigurno sklonište ili pomoć koju je jedan čovek mogao ponuditi drugom

bila obavijena najvećom tajnošću koju je ljudski um mogao da smisli, a mnogi templarski umovi su bili obučavani baš u tom pravcu.

Bio je to period kada je Sveta stolica bila preokupirana širenjem svoje moći i bogatstva, uključujući nametanje vrhovne autokratske vlasti nad sveštenstvom. Kada je nadbiskup Sijetla Hanthauzen izjavio 1986. da bi biskupi mogli da imaju više autonomije u svom radu, usledila je suspenzija i oduzimanje nekih dužnosti koje je do tog trenutka obavljao. U petnaestom veku, biskup koji bi predložio tako nešto bio bi odmah uhapšen i bačen u crkveni zatvor na sedam godina. Biskupi su zaista bili autonomni stotinama godina posle Hristove srmti. Onda je došlo vreme kada je biskup Rima objavio da je, pošto je njegova dioceza ona kojom je upravljao sveti Petar lično, on najvažniji biskup crkve, i tako je biskup Rima postao „prvi među jednakima". Onda su rimski biskupi počeli da naglašavaju taj autoritet kao direktni naslednici autoriteta sv. Petra, kome su bili povereni ključevi Carstva Nebeskog, uzimajući titulu vikara sv. Petra. Kako je njihova moć rasla, počeli su da se nazivaju vikarima Hrista i smatrali su sebe autokratskim vladarima celokupne crkvene hijerarhije. Papa Gregor VII (1073-1085) objavio je, hiljadu godina od nastanka hrišćanstva, da od tog trenutka jedino biskup Rima može da koristi titulu papa, i naredio svim svetovnim prinčevima da od tada moraju da poljube papinu nogu kao gest poniznosti pune poštovanja koji se ne odnosi ni na jednog drugog biskupa. Kao što smo videli, Bonifacije VIII je kasnije papsku poziciju još više ojačao objavom da je uslov spasenja da svako ljudsko biće na zemlji treba da je podanik rimskog pontifa.

Sa novom vlašću su došla nova učenja Papa Gregor, koji se zakleo na čednost kao monah pre nego što se uzdigao do trona sv. Petra, bio je čvrsto uveren da sveštenici ne treba da se žene, ali je pao kao žrtva osvete od strane Svetog Rimskog Cara pre nego što je uspeo da uvede ovo pravilo. Ostalo je na papi Urbanu II, koji je pozvao na Prvi krstaški pohod, da zagrize u papsku osudu brakova klerika Naredio je svim sekularnim lordovima da zahtevaju od svih oženjenih sveštenika u svojim domenima da se odvoje od svojih žena. Određena je kazna za one koji odbiju da poslušaju naredbu, a bila je da se te žene silom uhapse i prodaju kao roblje. Mnogi sveštenici se nisu plašili da protestuju, jer u Svetom pismu piše da je Hrist isterao demone iz Petrove tašte. To je bio jasan biblijski dokaz da je sveti Petar, osnivač crkve, bio oženjen, pa zašto ne bi mogli i njegovi naslednici i sledbenici takođe biti oženjeni?

I tu nalazimo ključ zašto je nezadovoljstvo bilo tako često izražavano ili vođeno od strane klera. Oni su bili jedini koji su imali direktan pristup Svetom pismu koje je bilo baza njihovih razmimoilaženja sa crkvom, posebno u oblasti „učenja" crkve koja se nisu mogla odbraniti direktnim biblijskim citatima, već su bila rezultat klerikalnih zaključivanja. Jedno od njih koje je prouzrokovalo mnogo nezadovoljstva, bilo je razmišljanje da pošto su Hrist i Njegova majka bili na svaki način savršeni i prepuni vrlina, oni su u Božjim očima obezbedili neograničenu količinu blagoslova. Ovo Blago Zasluga, takođe nazvano Blago Crkve, nalazilo se pod potpunom kontrolom pape, koji je mogao da se koristi beskrajnim inventarom vrlina po slobodnom nahođenju. Delovi ovih zasluga mogli su se dati kao nagrada, što je dato krstašima, ali su se takođe mogli prodavati, i tu praksu su osudili mnogi ugledni klerici, uključujući Viklifa, Jana Husa i Martina Lutera. Ova prodaja „indulgencija" je bila moguća zbog još jednog učenja crkve, koncepta čistilišta, spiritualna međustepenica potrebna za to što nijedno ljudsko biće nije savršeno, a savršenstvo je zahtev koji treba ispuniti za ulazak u nebesko kraljevstvo.

Kupovina delova vremena od Crkve je mogla da skrati period pročišćenja stotinama, čak i hiljadama godina, a taj izvor prihoda je razgnevio veći deo nižeg sveštenstva.

Još jedna oblast klerikalnog protesta, iako time ne kompletiramo katalog neslaganja, vredna je pomena jer je stvorila više različitih neslaganja na jednoj temi: crkveno učenje o transsupstancijaciji. Ovo učenje kaže da u sakramentu Svetog pričešća hleb postaje stvarno telo Isusa Hrista, a vino postaje njegova stvarna krv. Ne može se prihvatiti da različiti delovi hleba postaju različiti delovi Njegovog tela, pa je prihvaćeno da svaki komad hleba, svaka mrvica hleba, postaje celo telo Hristovo, dok forma ostaje hleb. Bilo koje svetovno ispitivanje će ukusom, mikroskopom, kvalitativnom i kvantitativnom analizom, pokazati da je hleb hleb zato što oblik ostaje isti. Saržaj hleba postaje celokupno i stvarno telo Isusa Hrista, otuda izraz transsupstancijacija. Prvi protest je proistekao iz tvrdnje da je Poslednja večera samo sećanje, ne i stvarno grupno konzumiranje dvanaest tela Hristovih. Može li to biti kada je Hrist lično sedeo za stolom sa svojim učenicima? Sledeći protest na ovu temu je bio da je rukopoloženjem sveštenik opunomoćen da izvede čudo transsupstancijacije što je preneseno na sveštenika od prava koje je dato isključivo crkvi od Isusa Hrista

kroz Petra. Ovo je značilo da niko sem zaređenog sveštenika Crkve ne može da služi misu.

Treći protest je možda najjači od svih, protiv tvrdnje da svaki sveštenik ima pravo i moć da daje naređenja Bogu, koja Bog mora da izvrši. Izgleda da je pokornost crkve Bogu, bar delimično, preokrenuta, i nema tog prava crkve da daje naređenja Bogu jače ili dramatičnije izraženog nego kroz ulogu sveštenika u Svetom pričešću. Taj stav možda nekima izgleda prejak, pa neka ga iznese sveštenik. U knjizi „Vera za milione“, otac Džon A. O'Brajen sa Univerziteta Notr Dam izrazio je to na sledeći način: „Najveća moć svešteničkog delovanja je moć osveštanja 'Ništa nije uzvišenije,' kaže sveti Toma, 'od osveštanja Hristovog tela'. U ovoj suštinskoj fazi svete službe, moć sveštenika nije ispod moći biskupa, nadbiskupa, kardinala ili pape. Zaista, ona je jednaka moći Isusa Hrista. Jer u toj ulozi sveštenik govori sa glasom i autoritetom Boga lično.

Kada sveštenik izgovori veličanstvene reči osveštanja, on posegne za nebom, spusti Hrista dole sa Njegovog trona, i stavlja ga na oltar da ga ponudi ponovo kao žrtvu zbog ljudskih greha. To je moć veća od one koju imaju monarsi i imperatori, ona je veća od one koju imaju sveci i anđeli, veća od one koju imaju serafimi i kerubimi. Zaista, ona je čak veća od moći Device Marije. Jer, dok je blagoslovena Devica bila ljudski posrednik preko kog se Hrist ovaplotio jedanput, sveštenik dovodi Hrista dole sa Neba, i pruža ga na oltaru kao večnu žrtvu zbog ljudskih greha, ne jednom već hiljadu puta! Sveštenik govori, a Hrist, večni i svemoćni Bog, saginje svoju glavu u poniznoj pokornosti pred sveštenikovom naredbom.“

To je čudesna snaga, plus takve moći kao što je pravo da se opraštaju gresi s uverenjem da će Bog pristati uz sveštenikov sud, što sveštenika odvaja od svih drugih ljudi, i uprkos svih potresa i protesta, opredeljenje crkve za ovu ulogu se nije smanjilo tokom vekova. Na primer, u pokušaju da se engleska crkva vrati u okrilje Rima, učinjeni su neki kompromisi, kao što je dozvola da oženjeni anglikanski sveštenik koji napusti svoju veru da bi postao katolički sveštenik, može ostati u tom bračnom statusu. S druge strane, u pripremi za anglikansku konferenciju koja se održala u Lambet Palasu 1988, gde se raspravljalo, između ostalog, o ujedinjenju crkava, Vatikan je unapred poslao svoj stav da se rimsko učenje o transsupstancijaciji mora prihvatiti u celini i da ni na koji način neće biti predmet kompromisa ili pregovaranja.

U našem razmišljanju o religioznim stavovima masonerije i o mogućem nastanku tih stavova među prokaženim templarima i njihovim naslednicima, te kontinuiranom prilivu novih članova koji su tražili tajnost i zaštitu u svetlu svojih religioznih uverenja, interesuje nas vremenska podudarnost ovih protesta, ne njihova vrednost. Svi ovi protesti, i mnogi drugi, izrečeni su od strane sveštenika Džona Viklifa u četrnaestom veku neposredno pre i posle Seljačke pobune u Engleskoj, kao i od sledbenika sveštenika Džona Bola koji je igrao važnu i direktnu ulogu u tom konfliktu.

Progon templara i uvođenje appasez, ili plaćanje Svetoj stolici za novododeljene beneficije kao oblik poreza donesen na štetu seoskih sveštenika, podudara se sa početkom Vavilonskog ropstva kada je Sveta stolica prebačena iz Rima u Avinjon. Došao je tačno u trenutku kada se dvor Klementa V pretvorio u supermarket za prodaju indulegencija.

Nekako u to vreme kada se prvi veliki organizovani protest protiv crkvenih učenja rodio među Viklifovim sledbenicima koji su se zvali lolardi, i koji su prikriveni preživeli vekovima, u „tajnim ćelijama" širom Engleske, o kojima se skoro ništa ne zna. Njihovo odvojeno postojanje traži od nas da verujemo da su postojala dva odvojena tajna društva sa ćelijama, ili ložama, širom Britanije, oba u opoziciji sa zvaničnom crkvom, oba nudeći pomoć i sigurno sklonište za svoje članove. Iznenađujuće je da nikome nije palo na pamet da su ova dva tajna udruženja možda samo jedno.

U svakom slučaju, progon templara je došao u vreme nemira i nezadovoljstva nižeg sveštenstva, na početku prvog velikog talasa engleskog protesta protiv crkve, za vreme vladavine kralja čija je vladavina stvorila toliko nezadovoljstva i dezorganizacije da se graničila s anarhijom. Po svemu, bilo je to idealno vreme da se stvori tajno društvo u kome se moglo sakriti od osvete, ili čak znanja, zvanične crkve.

Nije progon templara bio jedini događaj u to doba koji je protivnicima crkve ulio strah. Najpitomiji od svih ljudi su bili spiritualni franciskanski fratri, na koje se gnev Svete stolice obrušio skoro u isto vreme. Sveti Francis je smatrao da su Hrist i apostoli bili siromašni ljudi koji su namerno izabrali život u siromaštvu kao deo svog načina života i služenja drugima. U početku su franciskanci živeli od milostinje koju su vernici bili voljni da stave u njihove činije. Visoki crkveni velikodstojnici su bili sasvim voljni da dozvole franciskancima da žive skoro na nivou umiranja od gladi, ali su besno odbili

sugestiju ovih fratara da sveštenstvo, biskupi, kardinali, čak i sam papa prate Hristov primer i odbace materijalne stvari, čije je prikupljanje u to vreme bilo glavna crkvena preokupacija. Fratrima je rečeno da odbace ovu glupu ideju da je Hrist bio siromašan, i većina jeste. Ali mala grupa, koja je u Italiji postala poznata kao JgageŠ, ili mala braća, a ostatku sveta kao spiritualni franciskanci, odbila je da se odrekne svog osnovnog učenja svog svetog osnivača. „Ako je Hrist išao pešice“, pitali su, „zašto biskupi jašu?“ Njihovo propovedanje je stvaralo neprijatnosti i ljutilo papu i biskupe i 1315. spiritualni franciskanci su proglašeni krivima za jeres i ekskomunicirani. Jedan broj njih je živ spaljen na lomačama 1318, samo četiri godine posle spaljivanja Žaka de Molea. Ovi ljudi su bili ponizni, posvećeni religiji, a ne ratnici–monasi.

Ako se moglo umreti za ovako malo negodovanje, čiji život je bio siguran? Bilo kakvo pošteno neslaganje sa učenjem crkve je bilo vezano za pošten strah.

Ne može biti drugog objašnjenja za tajnu organizaciju u Britaniji koja je imala stalan priviv novih članova generaciju za generacijom u toku od četiri stotine godine totalne tajnsoti.

Pa ipak, koreni masonerije i očuvanje reda kroz vekove religioznih razlika, ne mogu rešiti sve masonske misterije vezane za religiju zbog nekih događaja posle pojave masonerije u javnom životu.

Prvi od njih je bio izrada ustava Velike lože, koji je završen 1723. Bio je to uglavnom posao Džemsa Andersona, i u njemu je dr Anderson povodom pitanja religije masona napisao da se masoni priklanjaju „religiji sa kojom se svi ljudi slažu, zadržavajući svoja lična mišljenja za sebe“. Antimasoni su tvrdili da je ovom rečenicom Anderson „dehristijanizovao“ masoneriju, kao da je pre tog datuma masonerija bila limitirana samo na sledbenike Isusa Hrista, o čemu nema dokaza Baš suprotno, postoji indikacija da je misao o „religiji sa kojom se svi ljudi slažu“ bila poznata mnogo pre Andersona, koji teško da je mogao nezavisno da nametne lično religijsko uverenje celom redu.

Mnogo ranije, Entoni Ešli Kuper, erl od Šaftsberija, na jednoj zabavi vodio je ovakav razgovor sa jednom damom. „Razumni ljudi su slobodni od svega sem od jedne religije“, rekao je erl. „Recite, moj lorde, koja je to religija oko koje se razumni ljudi slažu?“ „Madam“, odgovorio je erl, „razumni ljudi to nikada ne kažu.“ Ako ovo odbacimo kao još jednu koincidenciju. treba napomenuti da je

lord Šaftsberi bio vodeći deista[13] svog doba, a po svoj prilici i mason. Bio je pokrovitelj Džona Loka, koji je pripremio nacrt ustava za Šaftsberijevu novu koloniju Južna Karolina. Lok je predložio da svaki građanin nove kolonije pristane da javno izrazi veru u Vrhovno Biće, a zakon će štiti svakog pojedinca od bilo kakvog mešanja u način na koji izabere da obožava to Vrhovno Biće. I drugo, nikome nije dozvoljeno da tuži drugog i traži odštetu u novcu. Oba koncepta su čisto masonska. Šaftsberi je umro 1683, četrdeset godina pre nego što je dr Anderson citirao Šaftsberijev poznati religiozni stav u masonskom ustavu 1723. Optužba da je masonerija namerno dehristijanizirana 1723. je lažna, ali otkriva zahteve da masonerija poprimi oblik religije, da ograniči svoje članstvo na hrišćane i isključi Jevreje, muslimane i druge, što bi, da je usvojeno, zadalo jak udarac sekularnom bratstvenom društvu.

Zadnja zabuna između religije i masonerije je ubrizgavanje religiozne atmosfere i ceremonijala u ložu i u javni istup. Prelazak iz taverne u specijalno opremljenu salu lože je doveo i do uvođenja muzike na orguljama i komponovanja himni koje braća pevaju. Masonski pogrebi su počeli da se održavaju ukrašeni masonskim simbolima. Neki su se održavali u protestantskim crkvama, gde bi posle sveštenika i završetka službe, nastavak obavio mason. S jedne strane može se reći da su ovo bile opšte službe, koje su pokazale da ljudi različitih veroispovesti mogu pronaći zajedničko polje na kome će se moliti zajedno. S druge strane, služba obavljena u Božjoj kući u prisustvu vernika, sa himnama i molitvama, opravdala bi javni utisak da je masonerija religiozni red. U novije vreme, masonima se savetuje da napuste praksu javnih službi sa masonskim regulama, sa ciljem da se ublaži religiozni imii.

Kao zaključak recimo da su religiozni zahtevi masonerije vrlo jednostavni: verovanje u Vrhovno Biće i sloboda od svih mešanja ili ubeđivanja, protiv individualnih uverenja masona. Za masoneriju se sa sigurnošću može reći da nije religija, zbog jednostavnog razloga Sve vere za sebe generalno tvrde da su prave. To znači da veruju da sve druge vere, bar u nekom delu, nisu prave. Pozicija masonerije je suprotna, u tome što prihvata da ima neke istine u ljudskoj percepciji Boga i što odbija da prihvati da je bilo koja vera savršena.

---

[13] Deizam – religioznofilozofsko učenje (17-18v.) koje dopušta postojanje Boga samo kao prvog uzroka sveta, a odbacuje njegov uticaj na dalji razvitak (prim. prev.).

Što se tiče kritike masonerije bazirane na percepciji njenog odnosa prema religiji, one se generalno svode na: (a) masonerija je religija, (b) masonerija nije dovoljno definisana kao religija i trebalo bi da usvoji principe hrišćanske vere (zavisno od toga koje bi hrišćanske principe kritičari prihvatili), i (c) krvave zakletve masonerije su odvratne pred Bogom kao i pred zakonom.

Testirajući templarsku hipotezu protiv religioznih aspekata masonerije, jasno je da ništa u vezi s masonskim uverenjima nije protivno stavu koji bi se očekivao od grupe koja je raskinula veze i bila odbačena od katoličke crkve, i da Stara pravila masonerije jasno definišu društvo za međusobnu zaštitu koje ne samo da predviđa mogućnost pribežišta već obezbeđuje zaštitu za sve one koji su u sukobu sa zvaničnom crkvom. Još preciznije, dok možemo videti uništenje drugih grupa na kontinentu od strane crkve u njenim pohodima protiv jeresi, nijedna grupa sem vitezova templara nije imala takav tretman od strane crkve u Britaniji, i sve do 1717. nema dokaza o masoneriji bilo gde sem na Britanskim ostrvima.

Ova geografska izolacija masonerije kroz mnoge generacije je sama po sebi misterija koja podupire hipotezu o templarskim korenima, jer je templarima u Britaniji bila data prednost tromesečnog upozorenja o predstojećim hapšenjima, i Britanija sa svojim jedinstvenim stavovima prema Crkvi u Rimu nikada nije dozvolila inkviziciji da se učvrsti na njenom tlu.

Preostala je još jedna misterija, a to je značaj perioda oko godine 1717. Zašto masonerija nije objavila svoje postojanje pedeset godina pre toga, ili pedeset godina kasnije? Zaključci da je masonerija bazirana na templarima živela zahvaljujući ljudima koji su bili u sukobu sa zvaničnom katoličkom crkvom, zahtevala je konačnu potvrdu. Nešto važno mora da se desilo nekoliko godina pre 1717. što je oslobodilo masoneriju njene potrebe za tajnošću, a možda i same njene svrhe.

O tom važnom datumu ćemo govoriti, ali ne pre nego što dublje istražimo najvažniji ritual masonerije, alegoriju o ubijenom Majstoru.

GLAVA 21.

DOKAZI U LEGENDI O HIRAMU ABIFU

U potrazi za odgovorima u alegoriji poznatoj kao legenda o Hiramu Abifu, potrebno je imati na umu da u Tajnoj masoneriji Majstor mason je bio Majstor nad ljudima, a ne majstor umetnosti ili zanata Većinu članstva masonskog reda čine Pomoćnici, puni članovi, i Učenici, čija diskrecija i pouzdanost još uvek nisu prihvaćeni u toj meri da budu prevedeni u punopravno članstvo. Većina ovih Učenika će upoznati onu braću masone koji su bili u njihovim ćelijama ili ložama. Majstori bili su „gospodari“ teritorije ili loža, što je zahtevalo da održavaju međusobnu komunikaciju. Ova komunikacija, i povremeni tajni generalni skupovi, su bili apsolutno potrebni zbog važnih principa standardizacije – zbog postizanja zajedničkog dogovora oko signala šakama i rukama, lozinkama, i alegorijskim pitanjima i odgovorima pomoću kojih se može zatražiti pomoć i pomoću kojih članovi mogu identifikovati jedan drugog sa određenom sigurnošću. Čak i kad bi se samo posumnjalo u tajnom društvu da je sigurnost ugrožena, tajni znaci su se menjali, i morali su da se organizuju sastanci da se te izmene naprave i posle toga to raširi i objasni članovima u ložama Takođe, u cilju da se brat u bekstvu usmeri do sledeće lože, bilo je očigledno potrebno da neko zna lokacije tih drugih loža, makar na regionalnom nivou. Stoga su Majstori bili u isto vreme i najvažniji i najopasniji članovi bratstva Braća čija su poznanstva bila ograničena na njihovu ćeliju nisu mogli odati nikog sem svoje drugove, ali Majstor je mogao da ugrozi opstanak društva otkrivajući imena drugih Majstora, od kojih su svi posedovali šire informacije, uključujući imena i staništa ostalih Majstora. To je bio razlog zašto je jedino Majstorima trebao Veliki Dozivajući Znak Nevolje, i specijalnipoziv za pomoć u

mraku ili kada nisu u vidokrugu onih od kojih traže pomoć: „Oh, Gospode Bože, zar nema pomoći za udovičinog sina?“

Svaki Majstor *je bio* „udovičin sin“. On je bio nastavak linije Majstora koja je očigledno bila prekinuta sa smrću prvog velikog Majstora Hirama Abifa. U drami inicijacije Majstoru je dodeljena uloga Hirama Abifa, centralno mesto u kandidatovoj ulozi u tajnom društvu uopšte. U toj ulozi on će imitirati Abifa, koji je radije umro nego odao tajne Majstora masona. U toj ulozi on će sprečiti efekte napada trojice ubica koji su želeli te tajne toliko da su zbog njih počinili ubistvo, ne vodeći računa da ubistvo Hirama Abifa znači kraj gradnji nezavršenog hrama.

Kontinuitet funkcije velikog Majstora i arhitekte hrama, je bila vrsta ideje o besmrtnosti, sna koji se održavao živim od onih koji dolaze posle njega, i bila je simbolizovana grančicom akacije, koja je simbol besmrtnosti mnogo stariji nego što je hrišćanstvo. Za ljude u to doba, vreme i njegov uticaj na useve su bile determinante života i smrti, dobrog života ili gladovanja u godini koja je dolazila Promene godišnjih doba, previše ili premalo kiše, smrtonosni mrazevi su bili lako razumljivi, i u vezi s njima se lako bilo obratiti bogu, a buđ, gljivice ili bolesti životinja su obično bile pripisivane veštičarstvu ili urokljivom oku. Bez sveže hrane koju su mogli da očekuju i bez sredstava da sačuvaju onu hranu koju su imali, najstrašnije godišnje doba je bila zima, kada dani postaju kraći jer Sile Mraka svakog dana oduzimaju pomalo prostora Sili Svetla Njihov jad još više potencira to što svaki grm, svako drvo i biljka umiru. Sve sem zimzelena. On ostaje svetao i zelen i to zato što ga naseljava duh moćniji od Sile Mraka, čuvajući život dok se sunce ne izbori za kratku, ali neizbežnu, pobedu. Taj jaki duh pomaže da se premosti vreme od jeseni do proleća, i sačuva nit života U nekim oblastima, zimzeleno drvo se seče kako bi se dobri duh uneo u kuću, gde se grančice kite poklonima, i ta drevna tradicija stare prirodne religije je danas sačuvana kroz Božić. Tako je zimzeleno drvo postalo simbol besmrtnosti, a jedna od tih zimzelenih biljaka je bila akacija.

Akacija je izabrana kao simbol „besmrtnosti“ Hirama Abifa zbog vrlo specifičnih razloga Bog je naredio da se od drveta akacije napravi Zavetni kovčeg, koji će biti smešten u Najsvetijem od Svetih, u Solomonovom hramu, gde je veliki majstor crtao svoje planove za sutrašnji radni dan. Akacija je takođe bila domaćin specijalnoj vrsti imele sa jarko crvenim cvetom. Ne samo da je imela, koja ostaje zelena i daje plod zimi, jak simbol besmrtnosti po sebi, već

mnogi veruju da je akacija, pokrivena jarkim imelinim cvetovima ustvari „gorući grm“ iz Starog zaveta. Još više, egipatska akacija ima crvene i bele cvetove, što podseća na templarske boje, crveni krst na belom ogrtaču.

Besmrtnost Hirama Abifa ne leži u večnom postojanju njegove duše u nekom nebeskom kraljevstvu, već u mislima i telima majstora koji su došli posle njega, ljudi određenih da zauzmu njegovo mesto i završe ono što je mitski veliki Majstor započeo. Njihov zadatak je bio da naprave planove i upravljaju „radnicima“, Učenicima i Pomoćnicima, u postizanju Abifovog cilja, završetka Solomonovog hrama.

Sve ovo ima samo daleke veze sa biblijskom temom. Prema Bibliji, Hiram nije bio arhitekta već majstor livac u mesingu i bronzi. Nije ubijen već je doživeo završetak zidanja hrama posle čega se vratio kući. Ključ za masonske korene i cilj se nalazi u alegorijskoj legendi a ne u Bibliji. Kada kroz britansku istoriju tražimo nezavršeni hram kao osnovu za neko ekskluzivno britansko tajno društvo, nalazimo samo jedan odgovor, religiozni red koji je sebe često označavao jednostavnim imenom, Hram. Žak de Mole i njegovi prethodnici su potpisivali dokumenta titulom *Magister Templi* Majstor Hrama. I taj hram, koji je uzeo ime po Solomonovom Hramu, je sigurno ostao nezavršen zbog ubistva njegovih majstora, koji su takođe bili mučeni da otkriju svoje tajne trojici ubica koji su ih uništili. To nisu bili Jubela, Jubelo i Jubelum, već Filip Lepi Francuski, papa Klement V i red vitezova Bolnice svetog Jovana Jerusalimskog. Oni koji čitaju jedino verziju katoličke crkve o progonu templara staviće primedbu, tvrdeći da se jedino kralj Francuske može smatrati „ubicom“ vitezova templara, jer je obavio sav prljav posao sam, uvlačeći u to slabog papu da mu pomogne. Ovo je uobičajena crkvena verzija ostala do dana današnjeg, ali istorijske činjenice govore upravo suprotno, ako pogledamo događaje opisane u ovoj knjizi. Kada je Edvard II Engleski odbio da primeni torturu protiv templara, papa je mogao da prebaci problem nazad na njegovog tasta, kralja Francuske. Niko nije naterao Klementa V da pošalje deset crkvenih specijalista za mučenje u London. Papa je mogao da prihvati oslobađajuću presudu templara na Kipru. Umesto toga, zahtevao je novo suđenje, poslao je tim mučitelja sa ovlašćenjem da angažuju lokalne dominikance i fransiciskance ako bude potrebno. Niti je kralj Francuske uspeo da realizuje svoju želju da se član iz njegove porodice nađe na čelu kombinovanog reda hospitalaca i templara, sa potpunom kontrolom njihovog bogatstva Iako je Klement V bio samo obična plašljiva lutka

čije konce je vukao Filip, kraljevi Francuske bi bili novi vlasnici imovine templara u Francuskoj, a ne hospitalci. Papa je bio mnogo tvrđi, ili u najgorem slučaju tvrdoglaviji, nego što istoričari crkve žele da vidimo, i jasno je da je skovao sopstveni plan u dogovoru sa hospitalcima.

Taj red je uspeo da izbegne svaku kritiku po pitanju progona templara, očigledno samo zbog toga što se sve vreme držao diskretno, iz verovatno dobrog razloga što je njihova uloga i nagrada bila dogovorena unapred. Poznato je da je papstvo želelo spajanje templara i hospitalaca, i unapred odredilo da Folk de Vilare, Majstor hospitalaca, bude veliki Majstor kombinovanih redova Templari, u svom štabu na Kipru, čuli su o ozbiljnim namerama da se redovi spoje i imali su vremena da pripreme pismeni odgovor. Hospitalci u svom štabu na istom ostrvu, mora da su primili istu informaciju, ali nisu pripremili odgovor, ni pisani ni usmeni. U stvari, De Vilare je uspeo da ostane po strani i nije se uopšte pojavio u Francuskoj, a nigde nije zabeleženo da ga je papa zbog toga kritikovao. Ovo bez sumnje zbog toga što njegovo prisustvo nije bilo potrebno i zbog toga što nije želeo da rizikuje sukob između dva reda, pošto se papa već odlučio da se pobrine za interese hospitalaca. Ne samo da hospitalci nisu imali primedbi na koncept sjedinjenja, već nisu ni pokušali da progovore koju reč u korist braće monaharatnika kada su počela hapšenja i mučenja Jednostavno su ostali van toga i čekali svoj trenutak, dok Klement V, razljutivši time kralja Filipa, nije objavio da se sva konfiskovana imovina templara daje vitezovima hospitala i da će svi oslobođeni templari preći u red hospitalaca, postigavši tako *de facto* spajanje koje je sve vreme planirao, uz puni pristanak i saradnju hospitalaca Ako neko traži motiv, red hospitalaca je bio glavni korisnik kada je započeo progon templara, i to je verovatno bilo planirano od početka Papa je zajedno sa hospitalcima sprečio planove Filipa Francuskog, i nema nikakve sumnje da hospitalce treba uračunati među trojicu ubica reda Hrama.

Interesantna tačka u legendi o Hiramu Abifu jeste da su u njoj trojica ubica koji su već bili kažnjeni bili „odvedeni u Jube“. Sigurno je da je bilo ratova sa Francuskom pre i posle pogroma nad templarima, i vrlo je verovatno da je kažnjavanje hospitalaca izvršeno za vreme Seljačke pobune, uključujući i ubistvo njihovog igumana, a ta osvetnička dela su izvedena pod plaštom političkih nemira Što se tiče kažnjavanja Svete stolice, podzemni pokret organizovan od strane templara je verovatno najopasniji neprijatelj koga je crkva imala na Britanskim ostrvima pre, za vreme, i posle reformacije. Preko

pet stotina godina od uništenja templara pape su još uvek proklinjale masoneriju, jer su u svoje članstvo primali ljude svih vera i jer nisu priznavali katolicizam u Rimu kao jedinu pravu veru. U Tajnoj masoneriji, religiozni otpadnici i buntovnici su imali organizaciju koja je mogla da im pomogne, da ih sakrije, i omogući komunikaciju sa ietomišljenicima, a kako su godine prolazile, konflikti između papa i kraljeva, papa i naroda, i između papa i njihovog sveštenstva su obezbeđivali reku novih članova za tajno društvo koje im je dozvoljavalo da obožavaju Boga na svoj način. Sva trojica ubica reda Hrama su imala razloga da zažale zbog te akcije protiv bradatih vitezova.

Glavna misterija legende o Hiramu Abifu je identitet „onoga što je izgubljeno". Neki istoričari masoni shvataju alegoriju bukvalno, što je uvek pogreška, i tvrde da to što je izgubljeno jeste „reč" velikog Majstora ili „tajne" Majstora. Ono što su templari izgubili, bukvalno, bilo je njihovo bogatstvo, ugled i moć. Ono što alegorija sugeriše da je izgubljeno je bio arhitekta, planer koji je bio potreban da se završi hram i obezbedi vođstvo da se krene napred. Čovek koga iniciraju u Majstora tako što učestvuje u predstavi ubistva, pretvara se u drugog Hirama Svaki Majstor igra tu ulogu i postaje Hiram (a tim imenom masoni ponekad oslovljavaju jedan drugog). On jeste „sin udovice", i njegov je zadatak da zameni ono što je izgubljeno: vođstvo, pravac, rad potreban da se „dovrši" zgrada (Reda) Hrama, što je brutalno prekinuto ubistvom. Svaki mason ima mogućnost da postane Majstor, i novoprimljeni član može ponekad biti zbunjen saznanjem da ono što mu izgleda kao samo još jedan stepenik na lestvici uspona u masoneriji može postati tako nedvosmisleno u vezi s načinom traženja i obezbeđenja pomoći, i tako nedvosmisleno kad je u pitanju potreba zaštite tajni druge braće masona.

Sve u svemu, legenda o Hiramu Abifu nam govori da nije koincidencija da su dve organizacije našle svoju glavnu identifikaciju u Solomonovom hramu, zato jer je jedna grupa rodila drugu. To objašnjava razlog grupe naslednika, masona, da ponavljaju, alegorijski, sudbinu prethodne grupe, reda Hrama. Hram je ostao nezavršen zbog ubistva velikog Majstora. Čovek koji se susreće sa ovom legendom u toku svoje inicijacije uzima ulogu velikog Majstora a zatim preuzima njegov zadatak, završetak Hrama. U tom smislu, mason nije ni „operativni" mason sa alatom u rukama niti „spekulativni" mason koji se pridružio cehu zidara kao neradni član. On je *simbolični* mason, čiji zadatak gradnje nije povezan ni sa jednom konkretnom zgradom već je u vezi samo sa

preživljavanjem i rastom simboličnog hrama, reda siromašnih vojnika Hrista i Solomonovog hrama: vitezova templara.

Kako su se pravi koreni masonerije zaboravili tokom vremena i onda sasvim izgubili, masonima je ostala samo alegorija, i stvorili su svoj fantastični svet prihvatajući tu alegoriju kao stvarnu. Jedan pisac mason je bio ispunjen strahopoštovanjem što je masonerija sačuvala ove detalje u periodu dužem od dve hiljade godina koji su promakli autorima Starog zaveta. Legenda o Hiramu Abifu nije predstavljana kao legenda već kao citiranje istorijske činjenice.

Uporedo sa prihvatanjem Hirama Abifa kao stvarne ličnosti, masonerija je generacijama prenosila učenje da je red osnovan među radnicima koji su gradili Solomonov hram. Ta zgrada je postala centralna tačka masonskog poštovanja.

Umetnička predstavljanja Solomonovog hrama na zidovima masonskih loža su bila podstrek za mnoge masone da krenu na hodočašća do originalnog mesta gradnje. Neki su uspevali da donesu nazad u svoje lože komade kamena sa mesta gradnje hrama ili iz obližnjih kamenoloma, i sponosom ih izlagali u ložama gde su dobijali oreol relikvija. Čak i danas, dugo pošto je masonerija pomerila svoje priče o korenima od izgradnje hrama na srednjovekovne cehove kamenorezaca, ima masona koji čvrsto veruju da je njihov red osnovan za vreme gradnje hrama.

Trezveniji umovi su ipak prevladali, i masonerija je došla na stanovište da je priča o Hiramu Abifu ne fakutalna priča već važan deo masonske mitologije. Njeno prihvatanje kao činjenice je dovelo do toga da se celo bratstvo usmerilo u pravcu građevinarstva i dovelo je do toga da identifikuju svaki komad alata kao masonski simbol, da identifikuju Vrhovno Biće kao Velikog Arhitektu Svemira, da šire verovanje da su masoni izgradili veličanstvene gotske katedrale, i da uključe detalje arhitekture i gradnje u masonske rituale.

Pošto je priča o Hiramu Abifu prepoznata kao legenda, a ne činjenica, sav građevinski simbolizam stvoren bukvalnim prihvatanjem priče je ostao, a taj simbolizam služi da se zamagle koreni i ciljevi jer su postali prožeti realitetom i starošću koju zapravo nisu imali. U odsustvu pisanih dokumenata, vekovi su odigrali svoju neizbežnu ulogu u zamračivanju početaka i ciljeva, a želja da se prihvati građevinarstvo je podigla paravan iza koga je samo nekolicina želela da zaviri. Simbolizam rođen iz alegorije je prihvaćen kao stvaran.

Misterija je jednostavno ova: Ako je priča o Hiramu Abifu i ulozi masona u gradnji Solomonovog hrama prihvaćena kao mit, kako je onda taj hram postao

centralna tačka masonskog rituala i legende? Sigurno da srednjovekovni kamenoresci nisu mogli da pruže odgovor na to pitanje, i kada je teorija o srednjovekovnom cehu otpala, izgleda da nije bilo rešenja misterije… osim jednog. Hram koji je toliko slavljen i poštovan od strane masonerije nije zgrada već je drugi red koji se jedini ikada identifikovao sa tom zgradom: vitezovi Hrama.

GLAVA 22.

MONASI U MASONE

Videli smo da su postojale samo dve organizacije koje su svoju osnovnu identifikaciju vezivale na Solomonov hram: masonerija i krstaški red Hrama. Velika količina posrednih dokaza je jasno pokazala da ova identifikacija nije bila obična koincidencija, već zapravo to da je tajna organizacija rođena iz pepela javne organizacije koja je bila osuđena i od strane crkve i od strane države u doba najbrutalnijih telesnih kazni. Jedini način na koji su progonjeni templari mogli da ostanu u kontaktu jedan sa drugim i pomažu jedan drugog, jste najveća tajnost. To stanje nije tražilo veliku adaptaciju za templare, jer je tajnost bila deo njihovih zaveta u okviru njihovih Pravila. Svaki templar bi bio podvrgnut brzom kažnjavanju ako bi otkrio bilo koji deo Pravila reda, ili neki deo postupka na njihovim sastancima, koji su držani u tajnosti sa stražarima ispred ulaznih vrata koji su u rukama držali spremne mačeve.

Na sreću, okolnosti tog doba, kao što je već izneto, bile su u njihovu korist. Tri meseca pre masovnih hapšenja u Francuskoj, u petak, u zoru 13. oktobra 1307, engleski presto je prešao u ruke njenog najslabijeg i najprezrenijegvladara, Edvarda II. Rezultat slabosti ovog vladara, konfuzija i odugovlačenje, omogućili su unapred osuđenim templarima u Engleskoj tromesečni period za pripreme i stvaranje planova. Kada su njihova hapšenja konačno počela u januaru 1308, kralj je otputovao u Francusku radi ženidbe, ostavljajući svog homoseksualnog partnera kao regenta. U isto vreme dok je Evard II svoje kraljevstvo vodio putem anarhije Robert Brus u Škotskoj je okupljao svoje ljude, spremajući se da rat između Engleske i Škotske iz stanja patpozicije okrene ka konačnoj škotskoj pobedi kod Banok Burna. Dobro mu je došao svaki ratnik u bekstvu iz engleskih

pokrajina u Britaniji ili sa kontinenta. Ignorišući papinu deriktivu da hapsi templare u Škotskoj, od te zemlje je stvorio raj za templare u bekstvu.

Što se tiče Engleza u to vreme, gledali su kako njihov francuski neprijatelj bira papu i kako se Sveta stolica premešta iz Rima u Avinjon. Tako se progon templara poklopio sa Vavionskim ropstvom papstva, što je bila situacija koja je stvorila i dugo održavala sumnje i zabrinutost engleskog stanovništva. Nisu imali želju da pomognu papi, koji je bio oruđe u rukama njihovog nacionalnog neprijatelja Filipa Francuskog, i koji je pokrenuo ogromnu mašineriju da otkrije i podvrgne mučenju vojničke monahe koje je osudio. Da je problem templara rešen brzo, monasi u bekstvu i njihovi drugovi bi možda pomogli jedan drugom na površan način, baziran na trenutnoj potrebi kada se ona ukaže. Proganjanje se oteglo, veliki Majstor De Mole je spaljen skoro sedam godina posle hapšenja u Francuskoj, i ovo odlaganje je omogućilo da se slobodni konci kontakta među beguncima pretvore u jake veze bratstva. Formalna organizacija koja se razvila dala je osnovu na kojoj se razvila stalna institucija koja se hranila neprekidnim dotokom nezadovoljnika i buntovnika protiv crkve.

Bez obzira na tvrdnje da se koreni masonskog tajnog društva nalaze među graditeljima Solomonovog hrama ili u srednjovekovnim cehovima kamenorezaca u Britaniji, uz mnoge druge pretpostavke koje su još čudnije, jedino počeci u vitezovima Hrama daju jasno objašnjenje izgubljenog značenja masonskih simbola kruga i mozaka na podu lože, ili jagnjeće kecelje i rukavica koji su uključeni u „garderobu“ masonerije. Šestar i uglomer se alegorijski pokazuju kao nezavršeni Solomonov pečat, direktno simbolišući nezavršen hram. Šestar i uglomer skriveni u Solomonovom pečatu daju grafičku vezu koja se ne može ignorisati, vezu između glavnog znaka masonerije i prekida gradnje Solomonovog hrama u legendi o Hiramu Abifu, što je simbolički prikazano u „nezavršenom“ Solomonovom pečatu.

Ta legenda, koja je centralna tema masonskog rituala, daje verodostojnost templarskim korenima, posebno zbog toga.

Ta legenda, koja je centralna tema masonskog rituala, daje verodostojnost templarskim korenima, posebno zbog toga što je bazirana na alegorijskom hramu čija izgradnja je obustavljena zbog ubistva velikog Majstora Hirama Abifa. Znamo da je pravi Solomonov hram izgrađen i bio u upotrebi nekoliko vekova. Solomonov hram koji *nije* završen može biti samo red siromašnih Hristovih vojnika i Solomovog hrama, vitezovi templari. Mrtvi majstor je

zamenjen inicijantom koji se diže do stepena Majstora masona. On ne samo da „postaje“ Hiram Abif u ritualnoj drami, već preuzima prekinuti cilj velikog Majstora, završetak hrama, čuvajući tajno društvo živim i šireći ga, simbolično spasavajući red Hrama od uništenja koje su naredili kralj i papa.

Legenda daje takođe velikom Majstoru titulu Majstora graditelja, a alegorija izgradnje hrama daje osnovu za eventualnu lažnu priču o tajnom društvu kamenorezaca. Ovo su bili *simbolički* masoni, koji su u tajnosti izgrađivali simbolični hram za koji je svet verovao da je bio uništen. Ta lažna priča je iskorišćena kao paravan da se očuvaju Stara pravila i oznake masonerija kao da su to bila pravila za rad srednjovekovnih cehova zidara. Pravila starih cehova su dobro poznata i imaju vrlo malo sličnosti sa Starim pravilima masonerije koja su očigledno napravljena da podrže tajno društvo za međusobnu zaštitu. Nijedan ceh ne zahteva od svog člana da štiti tajne bratstva koje ga ako se otkriju, mogu koštati života ili imovine, niti je ikada u nekom lokalnom cehu postojala obaveza da se obezbedi „zaposlenje“, smeštaj i peparac za braću iz drugih cehova koji su u prolazu.

Taj rizik po život i imovinu nije bio mali, nedefinisani strah, već vrlo specifična kazna izmišljena od strane crkve. Papski koncil u Tuluzu 1229. je odlučio da svaki čovek koji pomaže jeretiku izgubi imovinu i bude kažnjen. Svaka kuća u kojoj je jeretik pronađen biće porušena a zemlja ispod nje biće konfiskovana u korist crkve. I na kraju, jeretici i njihovi zaštitnici biće osuđeni na smrt. Jasno je, stoga, da je tajna brata koja može poruzrokovati gubitak života i imovine bila ta da bi bio kriv zbog jeresi, a takva optužba nije nikada podignuta protiv nekog zanatskog ceha. Stari cehovi su bili skoro militantno religiozni, i svi su se otvoreno držali za skute katoličke crkve. Nijedan nije imao, niti bi pravno članstvo onima čije se verovanje na bilo koji način kosilo sa učenjima crkve.

Bilo koja ekskomunicirana jedinka bi imala problem u svojoj vezi sa Bogom, kada tu vezu odseče crkva, ali bi morala da reši taj problem jedino da zadovolji svoje lične potrebe. Templari su, s druge strane, bili odsečeni od crkve kao grupa. Nije bilo za očekivanje da će sveopšte nezadovoljstvo ili protest stići brzo, ali potreba da se veruje u Boga jeste bila potrebna da bi se dala suština međusobnim zakletvama na tajnost i pomoć. Njihova prva briga je bila da se spasu životi, a ne duše, a rešenje za trenutnom potrebom za obavezujućim zakletvama je nađeno u izraženoj veri u Boga, bez ikakvih uslova prema

pojedinčevim oblicima izražavanja vere ili njegovom odnosu prema zvaničnoj crkvi. Okruženi kao što su bili bezbrojnim dokazima kako religiozne razlike vode ljude u krvoproliće, begunci su očajnički želeli da negiraju religiozne razlike u okviru rada kako bi se grupa održala na okupu. Odgovor je ležao u zabrani svih religioznih rasprava, čak i razgovora, jer se verovanju svakog člana odavalo puno poštovanje od strane braće.

Danas masonska pravila kažu da je prijem moguć za pripadnike svih religioznih ubeđenja, ali to nije bio originalni koncept u četrnaestom veku, periodu neposredno pošto je Edvard I proterao Jevreje iz Britanije, ali pre pojave Jasno profilisanih protestantskih sekti. Postojala je samo jedna vera, katolička, tako da su religiozne razlike mogle biti samo one u okviru protesta protiv učenja crkve, neslaganja sa njenim interpretacijama Biblije i „zaključivanjima", i odbacivanje načina života i materijalizma crkvene hijerarhije. Odbacivanje templara od strane crkve, praćeno neobično brutalnim kaznama koje su probudile mržnju i želju za osvetom, obezbedile su vrlo jasnu osnovu za tajno društvo sa takvom religioznom filozofijom, kojoj se ne može ni približiti bilo koji drugi događaj ili organizacija u britanskoj istoriji. Težinu ovom zaključku daje činjenica da su templari bili jedna od retkih grupa u Evropi koja je upražnjavala i ohrabrivala versku toleranciju. Velika џamija u Akri je bila pretvorena u hrišćansku katedralu, ali je u njoj obezbeđen protor za molitvu muslimanima. Na drugom kraju grada, џamija kod Bikovog izvora, ostavljena je muslimanima, ali je u njoj postojao prostor kovog izvora, ostavljena je muslimanima, ali je u njoj postojao prostor za molitvu za hrišćanske posetioce. Teško je naterati nekog da čak i fantazira o tome da bi hrišćanska crkva u srednjovekovnoj Evropi dozvolila jevrejsku službu na svom zemljištu ili dozvolila da se u sinagogi nađe krst. U to vreme i na tom mestu, sama pomisao na toleranciju se nije tolerisala, i bila je nezakonita.

Konačno, otkriće izgubljenog značenja masonskih izraza u srednjovekovnom francuskom jeziku pruža vitalnu podršku hipotezi o rođenju masonerije među vitezovima Hrama koji su govorili francuski, i obezbeđuje odgovarajući vrmenski okvir. Ne ostaje mnogo sumnje da je masonerija nastala iz ove jedinstvene organizacije čiji je sam unutrašnji život funkcionisao u tajnosti sa šiframa, lozinkama i sopstvenom špijunskom mrežom.

Moglo bi da se učini da je skok od uništenja templara 1307. do javnog pojavljivanja masonerije 1717. prevlik, jer se čini da nema dokaza o bilo kakvom

postojanju masona u ovih četiri stotine godina, ali to nije tačno. Dokazi postoje, ali pošto nijedan istoričar nije ni posumnjao da je to veza sa masonima, preko većine tih dokaza se prelazilo. Razmotrimo ponovo Seljačku pobunu iz 1381. sa njenim nagoveštajima o masoneriji i misterijama povezanim sa templarima, kao što je koncentrisanje žestokih napada na imovinu hospitalaca; neverovatno lako zauzimanje Tauera u Londonu iz nejasnih razloga sem da se ubiju nadbiskup Kenterberija i iguman reda hospitalaca; posebna zaštita centralne crkve templara iako su pobunjenici spalili sve zgrade oko nje. Zatim je tu dokaz koji ne izbija iz glave, da su vođe pobunjenika priznale da pripadaju Velikom društvu, što nijedan istoričar nije pokušao da definiše. Jednom kada se prihvati da su koreni masonerije u tajnom društvu izbeglih templara, lako je zaključiti da je Veliko društvo postavilo Voltera da upravlja pobunom i dalo mu ime „Tu1eg“, i time pokazalo da je direktni potomak templara i preteča tajnog društva masonerije.

Tačno taj vremenski period je most do sledećeg dokaza za postojanje masona, među pobunjeničkim sveštenicima i drugima na koje je uticao protest protiv crkve i njene hijerarhije od strgne engleskog sveštenika Džona Viklifa. Sledbenici Viklifove doktrine nezadovoljstva i protesta su stvorili i mrmljali molitve dok su koračali). Nadbiskup Kortni, koji je postao vodeći čovek engleske crkve kao naslednik nadbiskupa čiju je glavu posekao Volt Tajler, identifikovao je postojanje lolarda u proleće 1382, manje od godine posle Seljačke pobune. Isterao ih je iz Oksforda i pokušao da skrši ovaj pokret. Lolardi su preživeli njegovo angažovanje, kao i drugih civilnih i crkvenih vođa, u naredna dva veka, tako što su se povukli u tajnost. Lolardi su radili u okviru ćelija širom zemlje, držeći tajne sastanke, i nekako su zadobili podršku izvesnog broja aristokrata, posebno viteške klase. Nijedan istoričar nije u stanju da nam kaže nešto o ovim ćelijama sem da su postojale, da je pokret bio u životu do perioda protestantske reformacije, kojoj je mnogo doprineo, da je više puta kretao u otvorenu akciju tokom ovih godina, od kojih je najdramatičnija pobuna pod ser Džonom Oldkaslom 1414. Ne izgleda mi razumno da su postojala dva tajna društva jedno pored drugog, u malim gradovima u Britaniji, bez veza između sebe, posebno što su oba imala centralnu funkciju pribavljanja „smeštaja“ za skrivanje braće od gneva državne religije. Mora se uzeti u razmatranje da je postojalo samo jedno takvo široko rašireno tajno društvo u Britaniji, i da su tajne ćelije lolarda ovih ranih protestanata i tajno društvo koje

se razvilo u masoneriju jedno te isto, ili u najgorem slučaju, blisko povezano. Ako je tako, Tajna masonerija je odigrala glavnu ulogu u protestantskoj reformaciji u Britaniji, što im do sada niko nije stavio u zaslugu.

Ako se koncept masonskih loža baziranih na ćelijama lolarda čini previše nategnutim, proučićemo sada izvesne aktivnosti lolarda u Lesteru i oko njega, kako je zapisao Henri Knajton, kanonik Opatije sv. Marije u tom gradu. Ovo što sledi su direktni navodi iz tih hronika, izvučeni zbog kratkoće i jasnoće izlaganja.

„Vilijem Smit, tako nazvan od svojih… je odbacio sva zadovoljstva … podučavao je alfabet i bio crkvenjak. Razni vitezovi su uobičavali da idu i štite ga od svake opasnosti po njegova profana naučavanja, jer su imali želju za Bogom ali su bili nepodučeni, jer su verovali u ono što su čuli od lažnih proroka… Prisustvovali su propovedi sa mačem i malim štitom da spreče svaku žalbu zbog blasfemije.

Neki Ričard Vejtest, sveštenik, i ovaj Vilijem Smit su običavali da bacaju čini u kapeli *Sv. Jovana Krstitelja* blizu Lestera pored bolnice za leprozne. Ovde su se ostali *sektaši okupljali na tajnim sastancima*… jer je ovde bilo *prenoćište* i *smeštaj* za takvu vrstu posetilaca i tu su imali školu zloćudnih doktrina i mišljenja i kuću jeresi. Kapela je bila posvećena Bogu, ali je sada bila sklonište bogohulnika koji mrze Hristovu crkvu.

Bio je u Lesteru sveštenik po imenu Vilijem de Svinberi, koga su ljudi zvali pustinjak jer je jednom živeo kao takav … On se pridružio Vilijemu Smitu u *Sv. Jovanu Krstitelju* pored bolnice za leprozne i povezao se sa ostalim Viklifima… držao je propovedi protiv sveštenstva govoreći da su loši i kao i ostatak sekte rekao parohijanima da ne plaćaju desetak nečistima, strancima, ili onima kojima je zabranjeno poučavanje i propovedanje zbog neznanja ili slabosti, jer su drugi viklifovci rekli da je desetak dobrovoljni dar i plaćanje zlima gledanje kroz prste. Takođe je propovedao da *ljudi mogu tražiti plaćanje dugova ali ne tužiti ili hapsiti zbog njih*, da je ekskomunikacija za neplaćeni desetak ucena i da onaj koji živi u suprotnosti sa Božjim zakonom nije sveštenik, iako je zaređen.

Džon Bakingem, biskup Linkolna, čuo je za ovo odmah mu zabranio da propoveda u kapeli, crkvi ili na groblju, ekskomunicirajući svakog koji ga sluša i poslao poruku o ovome raznim crkvama … Biskup ga je pozvao da se pojavi u katedrali u Linkolnu … Tu je javno osuđen zbog jeresi i grešaka i bogato je zaslužio da bude hrana vatri.

Tog dana pobožni vojvoda od Lankastera *se zatekao u Linkolnu* i često je štitio lolarde, zbog njihovog veštog jezika i lica kojima su varali njega i ostale da misle o njima da su sveci Božji. *Ubedio je biskupa da dosudi Vilijemu drugu kaznu…*“

Tako se još jednom srećemo sa telesnom kaznom, što će neki nazvati koincidencijom, ali to isto bi lako moglo da se nazove posrednim dokazom. Grupa nezadovoljnika protiv crkve i sveštenstva je bila bazirana u kapeli Sv. Jovana Krstitelja, sveca zaštitnika masonerije. Držali su tajne sastanke. Propovedali su protiv parnica za naplatu dugova, što je bio masonski koncent. Obezbeđivali su „smeštaj“ za putnike u prolazu koji su bili njihovi istomišljenici. Štitili su ih lokalni vitezovi. Kada je jedan od njihovih bio osuđen da bude živ spaljen zbog jeresi, kraljevski vojvoda se „zadesio“ da bude pri ruci da ubedi biskupa Linkolna da ublaži kaznu. Kad se sve sabere, izgleda da je masonska „loža“ bila aktivna u Lesteru pri kraju četrnaestog veka.

Za nove posredne dokaze skočićemo u sedamnaesti vek, koji se desio generacijama posle verovanja da su lolardi potpuno iščezli, jer ono što se desilo je na čudan način povezano sa događajem u Lesteru.

U svojoj autoritativnoj istoriji o delu vladavine Čarlsa I pod naslovom „Kraljev mir 1637-1641“, C. V. Veџvud je uključila interesantnu anegdotu. Vilijem Lod, anglikanski biskup Kenterberija, postao je zabrinut zbog izveštaja o povećanom broju tajnih sastanaka u Kraljevstvu tokom prethodne godine. Kada je konačno njegovom strpljenju došao kraj, uhapsio je čoveka po imenu Trendal koji je u Londonu, daleko od svoje kuće, propovedao protiv crkvene hijerarhije. Nadbiskup je odlučio da spali Trendala na lomači, kao primer drugima, ali prošlo je bilo dosta vremena od kada je neko bio spaljen u Engleskoj. Lod je pisao starijem nadbiskupu Jorka interesujući se za detalje ceremonije pogubljenja, do koga nikad nije došlo. Nekako je Trendal izbegao zlu sudbinu. Sve što se znalo o njemu bilo je to da je za sebe rekao da je *kamenorezac* iz Dovera.

Videli smo da je Džon Lok uključio masonska pravila u ustav koji je napisao za novu koloniju Južne Karoline, više od pola veka pre nego što je masonerija izašla u javnost, uključujući i zabranu parnica zbog novčanih dugova. Ovo mora biti još jedna od mnoštva koincidencija, ali Južna Karolina je postala bastion masonerije u Sjedinjenim Državama, što je i danas. Grad

Čarlston je bio ulazna luka za ono što se zove masonerija škotskog obreda, kada je stigla iz Francuske.

Idući u prošlost pre Loka i Loda, u period jedan vek pre nego što je masonerija objavljena, možemo naći značajne dokaze o masonima u pisanju ser Frensisa Bekona, naučnika, filozofa i političara na dvorovima Elizabete I i Džemsa I. Njegovi eseji se nikad ne razilaze sa masonskim principima niti sa masonskim stavovima prema pitanju nauke i religije. U skladu sa masonskim upozorenjem da se isprave bratovi pogrešni putevi, čvrsto ali u prijateljstvu, a da se o bratu uvek govori dobro i čuva njegov ugled, Bekon je napisao: „I sigurno da jeste, da Svetlost koju čovek prima kao savet od drugog, je suvlje i čistije od onoga što dolazi od njegovog razumevanja i suda… najbolji način da se um sačuva zdravim je iskreno upozorenje prijatelja" I dalje, „Čovek retko potrvrđuje svoje sopstvene zasluge skromnošću, a još manje veličajući ih. Čovek ne može trpeti da moli ili preklinje… ali sve ove stvari zvuče milostivo iz usta prijatelja, dok iz sopstvenih izazivaju crvenilo u licu."

Mnogo bliže suštini Bekon je u delu pod naslovom „Nova Atlantida" koje je objavljeno 1627, godinu dana posle njegove smrti. Delo sadrži Bekonov koncept Utopije, nepoznatogostrva kojim vlada učeno društvo, ispričano kroz usta џentlmena koji je doživeo brodolom. Jedan od zvaničnika mu objašnjava: „Mi na ovom ostrvu Bensalem (tako ga zovu na svom jeziku) imamo ovo, da zbog naše usamljene situacije, i zakona tajnosti, koje imamo za naše putnike, i naše retko primanje stranaca, mi znamo dobro skoro sve delove naseljenog sveta, a sami smo nepoznati."

Bekon je prorekao postojanje „Nevidljivog koleџa" naučnika masona koji su osnovali Kraljevsko društvo, i čiji je prvi „poznati" sastanak bio 1645, iako ova priča sugeriše da je mogao biti pre toga U pričanju istorije tajnog ostrva, zvaničnik govori o velikom i drevnom kralju koji je ljudima dao mudre zakone: „Razumećete, moj dragi prijatelju, da je među sjajnim delima tog kralja, jedno iznad svih. Bilo je to podizanje i osnivanje reda ili društva koji mi zovemo *Solomonova kuća*; najplemenitija fondacija koja je ikada postojala na zemlji; i svetlost ovog kraljevstva. Posvećena je proučavanju dela i bića Božjih. Neki misle da je ime osnivača pomalo korumpirano… Ali arhive su ga zapisale kako je izgovoreno. Zato prihvatam da je to ime kralja Jevreja, koje je slavno kod vas, a nije nepoznato ni nama."

Dalje mu je objašnjeno da svakih dvanaest godina (podseća nas na dvanaest. Pomoćnika koje je Solomon poslao, u trojkama, da traže Hirama Abifa), dva broda isplovljavaju u svet u potrazi za znanjem: „Da u svakom od ovih brodova treba da misija od trojice Pomoćnika ili braće iz Solomonove kuće čiji je zadatak da nam donesu znanje o stanju u onim zemljama gde su poslati, a posebno iz nauka, umetnosti, proizvodnje i izuma celog sveta, i povrh svega da nam donesu knjige, instrumente i uzroke svake vrste…"

Zatim Bekon sve to stavlja u masonski zaključak: „Ali kao što vidite, mi ne održavamo trgovinu zlata, srebra ili dragulja; niti svile; ni zbog začina; niti zbog bilo kojeg drugog predmeta; već samo zbog Božjeg prvog stvorenja, koje je bilo Svetlost."

Kao sporedan podatak o religiji u mističnom kraljevstvu, Bekon navodi da na ostrvu žive Jevreji, da im je dozvoljeno da ispovedaju svoju religiju bez prisiljavanja da je promene, a oni su zauzvrat „pod našim Spasiocem dali mnogo značajnih doprinosa". O ovome obaveštenje daje jevrejski trgovac Joabin, čije ime je Bekon izgleda izmislio od Jakina i Boaza, što su imena stubova na ulazu u Solomonov hram, a ta imena su takođe primenjena kod tajnog masonskog rukovanja. Sve ovo nas navodi na čvrst zaključak da je masonerija bila prisutna, među ličnostima kao što su bili Drejk, Hokins, Reli, na dvoru Elizabete I, i da je poremetila, i tajno i javno, katoličke ambicije jezuita i Filipa Španskog da vrate Englesku pod autoritet crkve u Rimu.

Naravno, u suprotnosti sa skoro potpunim nedostatkom prihvaćenih istorijskih dokumenata o postojanju Tajne masonerije, oni koji poznaju masonsku istoriju znaju da je bilo povremenih tvrdnji, pošto su masoni izašli u javnost, o vezi templara i masonerije. Jedna od njih je bila kratkog veka, poznata kao „Masonerija strogog pridržavanja", koja je tvrdila da su templari pobegli u Škotsku gde su se udružili sa cehovima kamenorezaca. Druga tvrdnja, takođe iz Francuske, bila je da je Žak de Mole potpisao dokument u kome naimenuje čoveka po imenu Johanes Markus Larmenius za velikog Majstora templara, i da od tog trenutka postoji neprekinuti niz tajnih velikih majstora. Sve ovo je zapisano u dokumentu po imenu *Larmenijusova povelja o prenosu*, za koju je dokazano da je običan falsifikat. Trenutno se čuva u Mark Mejsons holu u Londonu. Neki vide templarsku vezu u Remzijevim Besedama, iako Remzi nikada nije spomenuo templare. Neki masoni odbacuju tvrdnje o templarskoj vezi kao jezuitsku zaveru da se nanese zlo masonese zlo masoneriji, jer je u to

vreme vladalo uverenje da su templari bili krivi po svim tačkama optužnice za aroganciju, subverziju i jeres. To verovanje u krivicu templara je ostalo živo u delima masona ser Valtera Skota gde su vitezovi Hrama opasni nevaljalci u popularnom romanu *Ajvanho*, a predstavlja velikog Majstora templara u Svetoj zemlji kao potpuno zlog čoveka u *Talismanu*. Ostalo je kasnijim istoričarima da, proučavajući spise sa suđenja templarima, utvrde da nisu bili neprijatelji crkve već njene žrtve.

Nekako se drevna veza između templara i masona održala u životu kao koncept, ali bez dokaza dokumentima. Odgovor nekih koji su bili ubeđeni u ovaj koncept je bio da pokušaju da stvore dokaze, i kako su se ti dokazi pokazali lažnim, tako je veza sa templarima gubila na kredibilitetu. Jedna od tih teorija je tvrdila da su templari namerno izabrali џamiju Al-Aksa za svoj štab jer je bila na mestu Solomonovog hrama, i da su na svojim tajnim sastancima templari održavali red masonerije, koji je osnovan za vreme gradnje hrama. Kada je postalo jasno da masonerija nema nikakve veze sa izgradnjom pravog Solomonovog hrama, i templarska veza je, takođe, proglašena za lažnu tvrdnju. Pokušaji da se povežu masonerija i vitezovi Hrama uz pomoć fantazije i falsifikata kao da su uništili bilo kakvu šansu da se otkriju pravi izvori masonstva i usmerili su istraživanja u pravcu nategnutih pretpostavki o korenima kao što su Steinmetzen (kamenoresci) u Nemačkoj, eseni ili druidi, od kojih nijedna nema nikakve veze sa stvarnošću.

U pravoj eksploziji francuske masonerije posle Remzijevih Beseda pojavili su se masonski viteški redovi, uključujući i seriju pobožnih stepenova u masonskim redovima vitezova sa Malte i vitezova Hrama. Originalni red Malteških vitezova, koji su promenili ime od ranijih hospitalaca Sv. Jovana, postoji i danas, priznat je od Vatikana za suverenu državu i ima sedište u Rimu u palati prenetoj redu kao deo imovine koja je bila konfiskovana templarima. Što se tiče masonskih vitezova templara, prvo su se pojavili u Nemačkoj, zatim raširili po Francuskoj, i sa varijacijama su se pojavili u Sjedinjenim Državama pre 1770, a u Velikoj Britaniji do 1778. Nijedan od ovih redova nije baziran na pravim korenima masonerije nastale iz templara koji su pobegnu iz kanci Klementa V. Iako masonski templari naučavaju priču o progonu templara i imaju „stepene osvete“ usmerene na osvetu za smrt Žaka de Molea, naša istraživanja su pokazala da je mason najbliži „da bude“ vitez Hrama kada je uzdignut na stepen Majstora masona u ritualu zasnovanom na stvarnim

događajima, iako sećanje na njih postoji samo alegorijski, za razliku od redova stvorenih mnogo kasnije i koji ne poseduju znanje ili prepoznavanje prave veze između templarizma i rođenja masonskog reda. Interesantna tačka u primanju u red masonskog viteškog reda je da inicijant postaje vitez. U stvari, kakav god preduslov tražen za originalne redove vitezova Hrama ili vitezova sa Malte (hospitalaca), neporeciv preduslov je bio da je kandidat već član viteške klase. Ono što je njegovo članstvo značilo bilo je da ga neće načiniti vitezom, što je već bio, već da će viteza učiniti monahom, što je bila transformacija koja danas ne bi bila privlačna većini članova. Takođe, nećemo se zadržavati na pobočnim stepenima izvan bazične „Plave lože“ Zanatske masonerije zato što nisu u vezi ni sa jednom misterijom od pre 1717, niti sa „izmišljenim društvima“ koja imaju sopstvene nerešene misterije, koje nemaju nikakve veze bilo sa drevnom Tajnom masonerijom ili originalnim vitezovima Hrama. Te veze se zaustavljaju sa tri bazična stepena Zanatske masonerije.

Što se nje tiče, kakvi su efekti otkrića da se razvila iz društva za zaštitu odbeglih templara, a ne iz srednjovekovnih cehova kamenorezaca? Da li sadašnji red treba napustiti? Naravno da ne treba. Priča o kamenorescima je važan zaštitni paravan masonske tradicije. U prošlosti, kada je hrišćanstvo moralo da funkcioniše kao tajno društvo usvojilo je paravanpriču o „ribarima“. Očuvanje tog paravana u simbolizmu i pesmi, čak u crkvenoj dekoraciji, obogaćuje sadržaj religiozne tradicije, kao što to čini alegorijsko predstavljanje crkve kao pastira stada, jer je Hrist rekao: „Nahrani moje stado.“ Celokupni tradicionalni simbolizam i ritual treba da ostane netaknut, iako će prihvatanje otkrića iznetih u ovoj knjizi zahtevati izvesnu promenu u interpretaciji masonstva. Te promene će povećati i obogatiti tradiciju reda i možda čak dovesti do povećanja članstva jer će biti u stanju da govore o korenima reda koji su senzibilniji i uzbudljiviji od onih koji su se do sada saopštavali novim članovima. Tajne kojima se čuva ljudski život izazivaju više poštovanja od tajni zanata, a tajni znak prepoznavanja je dramatičniji kada se njime prepoznaje brat po krvi a ne drugi vlasnik dleta. Stara su Pravila, takođe, prošla put od paravanpriče do otkrivanja kao osnovnih pravila za bratstvo bazirano na očuvanju samog života. Ništa u templarskim korenima ne odbija potencijalne članove od masonerije. U stvari, mnogo dodaje, posebno u delu razumevanja rođenja masonerije, njene svrhe, i sadržaja religiozne slobode koja je bila toliko važna u to vreme da su ljudi bili spremni da vekovima rizikuju svoje živote i

slobode pod okriljem zajedničkih ciljeva koji su skovali istinsko bratstvo. Oni su svoj život stavljali u ruke drugih kroz zakletvu na sigurnost, tajnost i podršku. I neće škoditi bratstvu da podsetimo da svet još uvek nije u takvom stanju da možemo reći da je religijska sloboda univerzalno prihvaćena, pa da više ne treba da bude centralna tema svrhe reda, kao što je to bilo u danima Tajne masonerije. Što se osnovnih principa tiče, nezavršeni Solomonov hram je još uvek nezavršen.

GLAVA 23.

PROTESTANTSKO KLATNO

U ponovnom razmatranju, sa masonima i drugima, zaključka da je centralni razlog Tajne masonerije bio zaštita članova od otkrivanja i kažnjavanja od strane zvaničNe crkve, nekolicina se zapitala kako se taj razlog može isticati dva veka posle odluke Henrija VIII da odvoji Englesku ispod supremacije katoličke crkve, jer od tada tajna zaštita više nije bila potrebna. Zašto bi masoni čekali dve stotine godina, sve do 1717, da bi se pojavila u javnosti? Vladalo je uobičajeno shvatanje, barem u Sjedinjenim Državama, da je Engleska prestala da bude katolička zemlja za vreme vladavine Henrija VIII i postala neopozivo protestantska kao da je to postignuto okretanjem prekidača. Kratak pregled religijske klime u Britaniji od prvog raskida sa Rimom do 1717. će izbrisati odgovor na važno pitanje tempiranja vremena masonskog napuštanja totalne tajnosti.

Kralj Ričard III je 22. avgusta 1485. izgubio presto, i život, u bici kod Bosvorta. Pobednik je bio Henri Tjudor, velški erl od Ričmonda, koji je seo na presto kao kralj Henri VII. Morao je da utvrdi svoju poziciju ne samo kod kuće, kao novi kralj, već i među zemljama Evrope, kao osnivač nove dinastije. Njegov prvi konkretan potez kod kuće je bio da oženi Elizabetu od Jorka, naslednicu svog najvećeg rivala. Tražeći na kontinentu saveznike, bio je zainteresovan da sklopi savez sa novom španskom silom stvorenom venčanjem kralja Ferdinanda od Aragona s kraljicom Izabelom od Kastilje, koji su zajedno širili svoju teritoriju potiskujući Arape iz Španije. Bio je oduševljen ugovaranjem veridbe svog najstarijeg sina Artura s princezom Katarinom od Aragona, ćerkom Ferdinanda i Izabele. Njegov mlađi sin Henri se pripremao za sveštenika, što je bilo od ogromnog značaja za savez sa Rimom. Njegova ćerka Margareta je bila

udata za kralja Džejmsa IV Škotskog, a njegova ćerka Meri je bila verena za mnogo starijeg kralja Francuske, koji je umro samo nekoliko meseci posle njihovog venčanja. Ona se tada preudala za vojvodu od Safoka, a plod tog braka je bila tragična figura ledi Džejn Grej.

Najvažniji savez Henrija Tjudora je uzdrman smrću princa Artura od tuberkuloze 1502. godine. Drugi sin, Henri, sada je bio prestolonaslednik, ali on nije mogao da održi savez s Ferdinandom i Izabelom oženivši se udovicom svog brata jer je crkva smatrala takav brak nezakonitim, kao da je to brak sa krvnim srodnikom. Odgovor na to za Henrija VII i Ferdinanda bio je da udruženim snagama dobiju papsko oslobađanje, i bili su uspešni. Engleski presto je prešao u ruke osamnaestogodišnjeg Henrija VIII 1509. godine, a šest nedelja kasnije oženio se udovicom, Katarinom Aragonskom, uz blagoslov Svete stolice.

Učvršćenje dinastije Tjudor je bila njegova preokupacija kao i njegovog oca, ali Henri VIII i njegova kraljica izgleda da nisu bili u stanju da rode zdravog muškog naslednika. U osamnaest godina braka kraljica je doživela veliki broj pobačaja i mrtvorođenčadi. Samo jedan sin je izbegao kanџe smrti 1511, ali je i on umro mesec i po dana kasnije. Onda je 1516. rođena ćerka koja je preživela i izgledala zdrava, živeći normalno kao princeza Meri. Konačno je Henri ubedio sebe, i pokušao da ubedi i ostale, da mu Bog uskraćuje muškog naslednika kao kaznu zbog teškog greha jer se oženio bratovom udovicom. Njegovo rešenje je bilo da uputi peticiju papi Klementu VII da ukine prethodno papsko oslobađanje kojim je brak bio dozvoljen iako je bio izvan pravila crkve, što će staviti van snage njegov dugotrajni neplodni brak s Katarinom od Aragona. To će, takođe, rođenje princeze Meri učiniti nezakonitim.

Henri je mogao da uradi ono što je naumio, ali vremena nisu bila dobra. Karlo V je krenuo na Italiju, i u Rimu je bio s vojskom. Nije mu padalo na pamet da dozvoli papi da otkaže legalni bračni status kraljici Engleske, koja je bila njegova tetka. Rasprava se otegla pet godina, a za to vreme se Henri VIII oženio sa Anom Bolen, koja će postati majka buduće kraljice Elizabete I.

Neuspeh kardinala Tomasa Vulzija, Henrijevog lorda kancelara, da obezbedi povlačenje papskog oslobađanja je doveo do njegovog pada, na veliko zadovoljstvo većine na engleskom dvoru. Vulzijeva moć je bila velika, a njegova pohlepa legendarna. Preko hiljadu slugu je opsluživalo njegove potrebe u brojnim palatama, uključujući veličanstvenu Hempton Kort palatu, koju je sagradio za sebe koristeći crkvene i državne prihode. Obogatio je svog

nezakonitog sina dajući mu crkvene beneficije koje su tom sretnom mladiću donosile neverovatan prihod od preko dve hiljade sedamstotina funti godišnje, što je bilo više nego dovoljno da pobudi zavist i neprijateljstvo barona i erlova. A tu je bilo i pitanje zemlje: crkvi nikad nije bilo dovoljno zemlje i teška srca se odvajala od bilo kog dela, čak i prodajom. Zemlju je dobijala, zemlju je kupovala i plenila kroz poreze i kazne. Ta zemlja je uglavnom bila neoporezovana, i veći deo prihoda sa nje je išao u Rim ili odsutnim korisnicima engleskih beneficija.

Suština je u tome da Henri sam ne bi mogao da raskine veze sa Rimom, ali u atmosferi koja je okruživala crkvu u Engleskoj, imao je podršku svih slojeva društva. Niti je Henri VIII imao na umu protestantsku crkvu kada je raskinuo sa Rimom. Sebe je smatrao vrlo odanim katolikom sem po pitanju papske supremacije. Bio je ponosan na dodeljenu titulu Branilac Vere od strane pape Lava X za traktat *U odbranu sedam sakramenata*, u kome je kategorički razotkrio i osudio jeresi augustinskog monaha Martina Lutera. Obnovio je spaljivanje na lomači kao primerenu kaznu za poricanje doktrine o transsupstancijaciji. Ono što je Henri želeo bila je Engleska („anglikanska") katolička crkva kojom bi upravljao vladar Engleske, a ne Rimska katolička crkva kojom upravlja papa stranac. Nezadovoljnici i otpadnici od katoličke doktrine u Engleskoj su imali razloga da se plaše Henrija VIII isto onoliko koliko i Klementa VII. Papa je objavio da podanici Henrija VIII više ne uživaju papsku zaštitu od porobljavanja od strane drugih hrišćana, i da je bilo koji osvajač Engleske slobodan da ih sada proda na pijaci roblja. Henri je dozvolio objavljivanje i distribuciju Biblije na engleskom, ali je zbog toga zažalio. Pokušao je kasnije da ograniči njenu upotrebu na privilegovane klase, ali je bilo prekasno. Nova generacija je okusila plod sa Drveta saznanja, i želela je još.

A bila je tu i sva ta zemlja. Dvorjani oko Henrija VIII nisu propuštali nijednu priliku da ga podsete kolika bi se podrška vitezova, barona i erlova obezbedila preraspodelom tog nedokučivog bogatstva, koje je činilo jednu trećinu svih zemljišnih površina. Zatim su, takođe, istakli da se svaki manastirski centar može smatrati mestom u kome se planira zavera i prevrat da se Engleska vrati pod kontrolu Rima. Religiozna zajednica je imala malo toga da ponudi zauzvrat, pošto su generacije dokonog življenja po principu „seoskog kluba" sa armijom kmetova, zakupaca i slugu, učinila većinu potpuno nezainteresovanom i često otvoreno amoralnom. Između 1536. i 1539. manastiri su bili raspušteni. Kralj nije zemlju zadržao u posedu krune, već je najveći deo

prodao po veoma niskim cenama svojim sledbenicima, vezujući ih tako u odluci da zadrže Englesku odvojenom od Rima. Sticanje profita na novoj zemlji je prouzrokovalo veliku antirimsku euforiju, jer je ovo bio najveći transfer zemlje od vremena Viljema Osvajača 1066. godine.

Ovi zemljoposednici su značili veliku podršku za Henrijevog sina Edvarda VI, koji je došao na presto 1547. u dobu od deset godina. Vladao je samo šest godina i umro neposredno pred svoj šesnaesti rođendan, ali je svojim tendencijama, i tendencijama svojih savetnika, otvorio vrata protestantskoj reformaciji. Ukinuo je zakone protiv jeresi. U drugoj godini svoje vladavine je dozvolio objavljivanje na engleskom jeziku *Knjige zajedničke molitve* nadbiskupa Krenmera, koja je predstavila program jedinstvenih molitvi Engleske crkve koji se toliko razlikovao od rimske prakse da je prouzrokovao oružanu pobunu na jugozapadu Engleske.

Dok je mladi kralj umirao od tuberkuloze, njegov glavni „zaštitnik", vojvoda od Nortamberlenda, iskoristio je kraljevu opredeljenost za crkvene reforme da ostvari sopstvenu šemu. S obzirom na činjenicu da je Edvardova polusestra Meri, naslednica prestola, bila odani katolik, Nortamberlend je nagovorio Edvarda VI da odredi svoju rođaku ledi Džejn Grej za naslednicu krune. Iako je bila peta po redu kao potencijalna naslednica krune, u šemi Nortamberlenda je bila prva, jer je sredio njenu udaju za svog sina.

Edvard VI je umro 1553. Njegov otac je ostavio Englesku kao anglikansku katoličku zemlju, Edvard VI ju je pomerio iz centra u pravcu protestantizma.

Plan vojvode od Nortamberlenda da bude stvarna snaga u pozadini kraljice Džejn I raspao se posle samo nedelju dana, i koštao ga je glave. Ledi Džejn Grej je sedela na prestolu Engleske samo devet dana pre nego što je bila zbačena od superiornijeg prava Henrijeve ćerke Meri, koja je je vladala pet godina kao kraljica Meri I, a koja je bila poznata po svom nadimku „Krvava Meri". Nova kraljica je obezbedila podršku obećavši versku toleranciju i, što je važnije, da moćni lordovi neće morati da vrate manastirsku zemlju koju su kupili pod jako povoljnim uslovima. Drugo obećanje je održala, ali je potpuno zanemarila prvo. Poništila je antirimske zakone koje je doneo njen otac, i kasnije brat, i vratila Englesku crkvu pod jurisdikciju Rima u duhu nemilosrdne odanosti. Opoziciju crkvi u Rimu je tretirala kao izdaju i kao jeres. Anglikanske biskupe Latimera i Ridlija spalila je na lomači u Oksfordu 1555. davši im milost da oko vrata drže kese sa barutom, a nadbiskupa Kramera je spalila sledeće godine na istom mestu.

Elizabeta I će narediti tri stotine egzekucija za četrdeset pet godina vladavine. Meri je taj skor ostvarila za tri godine. Tražeći katoličkog monarha koji će vladati sa njom, udala se za kralja Španije i insistirala da on vlada kao kralj Engleske, što čak ni njeni podanici katolici nisu mogli lako da prihvate zbog straha od španske političke dominacije. Meri je vladala terorom, spaljivanjem i pogubljenjima, što je otpadnike od crkve u Rimu odvelo u veću tajnovitost nego ikada.

Jedna od glava za koju se stalno iščekivalo da padne, bila je glava njene mlađe sestre Elizabete, potajnog protestanta, koja je spasla svoj život prihvatajući poziciju potpune servilnosti i služenjem mise svakog dana u svojoj kući na selu. Bila je odlučna da postane najodaniji katolik u Engleskoj, jer je to bila jedina šansa da se zaštiti od svoje krvave sestre.

Shodno tome, svi su pretpostavljali, uključujući i papu, da će, kada bude sela na presto kao Elizabeta I, nastaviti da održava ekskluzvinu poziciju Rimske crkve u Engleskoj. Započeti su pregovori s ciljem da se dogovori njena veridba sa Filipom Španskim, ljubimcem crkve. Ali malo po malo, Elizabetina prava osećanja su se pokazala kada je oko sebe organizovala dvor. Ponovo je vratila anticrkvene zakone svog oca i brata, koje je kraljica Meri ukinula, i bila je odmah ekskomunicirana od strane pape, koji je objavio da Englezi katolici više nisu u obavezi prema njoj po pitanju lojalnosti i poslušnosti. Definitivni raskid sa crkvom je doneo Elizabeti tri odlučna katolička neprijatelja: jednog na severu, jednog na jugu, i jednog podzemnog.

Pretnja sa severa je bio mogući atentat, jer je naslednica prestola u slučaju Elizabetine smrti bila njena rođaka Meri Stjuart, kraljica Škotske, koja je bila odani katolik i koja je mogla računati na pomoć crkve i kontinentalnih katoličkih monarhija. Pobuna je izbila 1569. i predvodili su je katolički erlovi sa severa Engleske, i u sledećih nekoliko godina bilo je više zavera da se ubije engleska kraljica. Meri Stjuart je 1586. budalasto dozvolila sebi da bude umešana u zaveru koju je vodio gnevni katolik po imenu Entoni Babington, koji je dobio od.svih zaverenika pismenu zakletvu da će raditi na Elizabetinom ubistvu. Iako je Elizabeta pokušala da izbegne da se lično umeša, škotska kraljica Meri je uhapšena zbog izdaje i pogubljena sledeće godine.

Neprijatelj na jugu je bio španski kralj Filip, Njegovo katoličko veličanstvo, koji je intelektualno bio opredeljen da obori jeretičku kraljicu Engleske i uz to razdražen pomorskim uspesima Drejka, Hokinsa, Grenvila i Relija, koji su

uspešno parirali superiornoj Španiji u obe Amerike. Samo da održi Englezima lekciju nije bilo dovoljno. Ono što je njega zadovoljavalo je bila invazija i potpuno osvajanje ostrvskog kraljevstva i njegovo potpuno vraćanje Rimu. U maju 1588. Filip je bio spreman. Prikupio je flotu od sto trideset brodova, računajući portugalske i venecijanske galije. Njegova namera je bila da ukrca dvadeset hiljada vojnika, onda pokupi još šesnaest hiljada u španskoj Holandiji, i krene da se iskrca na jugu Engleske. Srećom po Englesku, španska Armada je bila loše planirana, loše vođena, i bez sreće. Englezi su im naneli strašan poraz zahvaljujući bržim brodovima i topovima većeg dometa, a i vetrovi su išli naruku njihovim brodovima. Rastureni Španci su krenuli kući idući na sever sa željom da oplove Škotsku i Irsku, ali ih je „protestantska oluja“ bacila na kamenitu obalu gde su pretrpeli više gubitaka nego u samoj bici. Antirimsko stanovništvo Engleske je slavilo u ubeđenju da je Bog bio na njihovoj strani.

Trećeg neprijatelja nije bilo tako lako oduvati. Bio je to red jezuita, odanih i dobro pripremljenih, i veliki broj ovih Hristovih vojnika je poslat u tajnu misiju u Englesku, gde su organizovali lokalne katolike, rukovodili i trudili se da obore Elizabetu sa njenog jeretičkog trona, i ubistvom ako je potrebno. U nekim slučajevima su bili maskirani kao posluga kod katoličkog plemstva, a drugi su bili skriveni, služili su mise u katoličkim kućama, spremni da pobegnu u svoja skloništa, ili „svešteničke rupe“, na najmanji znak približavanja progonitelja. Mnoga od ovih skloništa su bila ingeniozna, ali su prednjačila ona koja je zamislio i sagradio Nikolas Oven, u mnogim lojalnim katoličkim domovima. Uhvaćen je, mučen i konačno pogubljen 1606, ali njegove neuobičajene usluge nisu bile zaboravljene. Kanonizovan je kao svetac katoličke crkve preko tristotine šezdeset godina kasnije, 1970.

Engleska pod Elizabetom I je skrenula ka protestantizmu, ali više nego što je imala na umu. Bilo je podanika koji su želeli da se ide i dalje od onog dokle je ona stigla. Neki su odbijali ne samo pokroviteljstvo rimske crkve već i vladavinu engleske crkve pored prestola. Tako je za vreme Elizabetine vladavine došlo do rađanja puritanzima i koncepta „prezviterstva“, vladavine kongregacijom od strane njenih sopstvenih sveštenika i starijih članova. Puritanski protesti protiv bogatih ceremonijala, službene odeće i ukrasa u crkvama su uveli notu stroge bezosećajnosti u novi protestantizam. Njihov uticaj se širio, u parlamentu kao i u gradovima i selima. Za njih, Anglikanska crkva i njena hijerarhija nisu samo previše ličili na katoličku crkvu, već je bila u suprotnosti sa biblijskim tekstom.

Ali su u jednoj stvari bili vrlo slični srednjovekovnim papama: uzeli su sebi pravo da određuju šta je normalno, s pravom da kažnjavaju one koji su se odvojili od određenja.

To je bila religiozna situacija koju je Elizabeta ostavila u trenutku svoje smri, 1603. Rimski katolici potčinjeni, anglikanski katolici su držali pod kontrolom dvor, novi protestanti u usponu. Bio je to metež koji je vodio u još veću gužvu i konačno u građanski rat. U međuvremenu, dinastija Tjudora je ustupila mesto dinastiji Stjuarta, a ujedinjenje engleske i škotske krune je učinjeno pod monarhom za koga je Tomas Mekali rekao: „Bio je napravljen od dve ličnosti, bistrog, obrazovanog naučnika koji je pisao, diskutovao i huškao, i nervoznog, balavog idiota koji je delao."

Džejms VI Škotski je bio sin Meri, kraljice Škota, i praunuk Henrija VII. Stjuart dinastije Engleske i Škotske su se spojile u njemu kada je seo na presto kao Džejms I posle smrti kraljice Elizabete. Bio je srećan što napušta dosadne prezviterijance, koji su se brzo širili u Škotskoj, ali mu je oduševljenje splasnulo zbog sekte puritanaca koju je zatekao u Engleskoj. Što se tiče njega samog, bio je zadovoljan da služi kao upravljač Anglikanske crkve, iako je tu ulogu glorifikovao više nego oni oko njega, i u vezi s tim je napisao: „Kraljevi su oživljene slike Boga na zemlji."

Potajna katolička opozicija se nastavila iz perioda Elizabetine vladavine, uključujući planove za ubistvo, kulminirajući u planu grupe katolika koji su iznajmili podrum za ugalj ispod zgrade parlamenta. Podrum su napunili buradima baruta, planirajući da dignu u vazduh kralja i ceo puritanskoanglikanski parlament na dan početka rada, 5. novembra 1605. Zavera je otkrivena, barut uklonjen, a zaverenik, Gaj Fouks, uhapšen i pogubljen. Jedina eksplozija koju je izazvala Barutna zavera je bila eksplozija antikatoličkog besa. Do današnjeg dana ljudi u Engleskoj se sećaju Gaja Fokusa svakog 5. novembra sa petardama i vatrometom, kada se spali krpena lutka.

Džejms I se nije slagao dobro sa Donjim domom, niti sa rastućim brojem puritanaca u njemu, ali je dozvolio da ga nagovore da će svaki Britanac pojedinačno imati koristi od proučavanja Biblije. Ovlastio je grupu naučnika da prevedu Bibliju na engleski, i „Verzija kralja Džejmsa" je postala trenutni bestseler. Do današnjeg dana ostala je najprodavanija knjiga ikada štampana. Na nesreću po njegovo stanovište, unapredila je protestantizam. Ljudi su mogli da čitaju, razmišljaju, debatuju i druže sa ljudima koji su došli do sličnih

zaključaka, koji su u Džejmsovo vreme ponekad pred proganjanjem morali da se povuku, a najsnažniji primer je ekspedicija „Mejflauera“ u Ameriku.

Kada je umro 1625, Džejms je ostavio sa sobom kombinovano britansko kraljevstvo koje je preživljavalo period nove mržnje i straha od rimskog katolicizma. Anglikanska katolička crkva je bila zvanična državna religija, ali je novi protestantski pokret pokazivao svoju snagu u unutrašnjosti i parlamentu.

Njegov naslednik, kralj Čarls I, bio je opisan kao „anđeoski mladić od dvadeset četiri godine“. Možda je bio anđeoski, ali je živeo ceo svoj život kao da je stvarni svet tamo negde u magli gde on ne može da nađe put. Oženio se katoličkom princezom iz Francuske, Henrijetom Marijom, i očigledno nije mogao da shvati zašto se njegovi anglikanski baroni i parlamentarci brinu zbog priliva stranaca katolika na engleski dvor. U sukobu sa Donjim domom, koji je imao pravo da uvodi poreze, Čarls je krunske prihode obezbeđivao genijalnim šemama, kao što je uvođenje velikih taksi za dodeljivanje viteštva, a onda uvodio visoke kazne za bogatu gospodu koja bi odbila tu skupu počast. Njegov glavni savetnik za pitanja religije je bio nadbiskup Lod, koji je radio na tome da ustanovi složene rituale i bogatu crkvenu odeću u englesku crkvu, u apsolutnoj suprotnosti sa stavom puritanskog parlamenta. Lod je nametnuo svoje ritualističke ideje crkvi u Škotskoj, i to je dovelo do oružane pobune. Čarls je odbio želje parlamenta da ima uticaja na strukturu ili upravljanje anglikanskom crkvom i da imaju bilo kakvu kontrolu nad vojskom. Po njegovom mišljenju, crkva i vojska su pripadali samo kralju. Nezadovoljstvo je raslo dok nije prevršilo meru u januaru 1642. kada je kralj ušao u Donji dom sa oružanom pratnjom, sa namerom da lično uhapsi petoricu članova. Nijedan od njih nije bio prisutan, i sve što je Čarls dobio zauzvrat zbog ovog dramatičnog prekida zasedanja, bilo je obraćanje spikera Donjeg doma njemu lično. (Njegove reči su bile takve da se nijedan britanski vladar nije odlučio da prekorači prag Donjeg doma od tog dana do danas.) Do avgusta te godine situacija se degenerisala do stanja građanskog rata, sa Čarslom na jednoj strani iza koga su bili crkva, univerzitet u Oksfordu i seosko plemstvo na severu i zapadu. Sa druge strane su bili puritanci u Donjem domu i bogati slojevi u trgovačkim gradovima na jugu, uključujući London. Čarls je imao podršku ideja; parlamentarci su imali novac. Sa njim su stvorili novu uzornu vojsku pod vođstvom člana, Olivera Kromvela, koja je porazila kraljevsku vojsku 1646. Da učvrste pobedu, odlučili su da izvedu kralja pred sud. Čarls I je, i to mu služi na čast, branio sebe čistom logikom i

kraljevskim dostojanstvom, ali bez shvatanja činjenice da nije izveden pred javni tribunal da bi bio suđen, već da bude proglašen krivim. Turistima danas pokazuju prozor korz koji je kralj izveden iz sale za bankete u njegovoj novoj palati u Vajtholu, 30. janura 1649, do visokog gubilišta gde mu je pred masom sveta odrubljena glava. Nekoliko dana kasnije, parlamentarci su iuzglasali ukidanje monarhije kao „nepotrebne, opterećujuće, i opasne po slobodu, sigurnost i javni interes naroda“. Kraljev naslednik, koji će postati Čarls II, živeo je u egzilu u katoličkoj Francuskoj. Zemlja kojom će jednog dana vladati bila je sada čvrsto, čak rigorozno, puritanska.

Kromvel koji je vladao kao diktator sa titulom lorda protektora, nije u svom srcu ili umu imao prostora za toleranciju i uspeo je da pokaže kako religija može biti lišena bilo kakve radosti. Doneseni su beskonačni zakoni protiv takvih prekršaja kao što je rad na sabat, a primenjivale su se oštre kazne za psovanje, stvarajući atmosferu depresivnosti kod naroda i nezadovoljstva u vojsci. Kromvel je imao snagu volje i posvećenost da drži kontrolu potrebnu da se takvo društvo održi, ali je zadatak prešao na njegovog sina, koji je preuzeo rukovođenje vladom posle smrti svog oca, septembra 1658. Konačno je vojska izašla na scenu, skinula neefikasnog mladog protektora, i pozvala Čarlsa II da se vrati kući i uzme krunu. Kralj je stigao u London na svoj trideseti rođendan, 29. maja 1660.

Čarls II je bio potajno katolik, ali je bio dovoljno pametan da shvati da je najbolji način da zadrži krunu taj da se prikloni umerenosti i toleranciji, radeći protiv takvih predloga kao što je bilo isključenje svih neanglikanaca iz državnih službi. Kružile su glasine da je Čarls II sklopio tajni pakt sa francuskim kraljem u kome se složio da će raditi na povratku Britanije u krilo Rimske crkve, u zamenu za veliku sumu novca. Te glasine su dobile potvrdu nedavno, 1988, kada je lord Kliford od Kadlija najavio da će prodati neka stara dokumenta koja su bila u posedu njegove porodice. Među njima je bila i potpisana povelja po kojoj se Čarls obavezuje da vrati Britaniju pod jurisdikciju Rimske crkve za sumu od 1,2 miliona zlatnih livri. Nema dokaza da je ova suma ikada isplaćena.

Najdramatičniji događaj u Čarlsovoj vladavini je bio veliki požar u Londonu 1666. Još jednom, raspoloženje naroda je uzvitlano protiv katoličke crkve jer su se proširile glasine da su vatru podmetnuli papini agenti. Nel Gvin, jedna od kraljevih ljubavnica, spasla se doviknuvši razljućenoj masi koja joj se isprečila na putu: „Dobri ljudi, ja sam *protestantska* kurva!“ Kraljeva prava

osećanja su se ispoljila za vreme zadnjih časova njegovog života februara 1685. kada je na njegov zahtev doveden katolički sveštenik da mu da poslednju pomast.

U poslednjim godinama njegove vladavine, od Čarlsa II se često tražilo da isključi svog mlađeg brata Džejmsa iz nasledstva, jer je bio odan katolik. Dvorjani su želeli kraljevog nezakonitog sina, lorda od Monmauta, koji je bio isti takav, samo protestant. Čarls je uporno odbijao, tako da je posle njegove smrti kruna prešla na katoličkog vladara Džejmsa II. Monmaut je pokušao da se domogne prestola, i iskrcao se u Zapadnoj zemlji, gde je pokušao da digne pobunu. Njegove snage su brzo poražene, ali su ljudi bili šokirani brutalnošću kazni koje je izrekao sudija Džorџ Džefris. Ljudi su likvidirani, žigosani i pordavani kao kmetovi karipskim plantažerima šećera. Jedan seljak je pogubljen jer je prodao ribu pobunjenicima, a u toj stvari taj jadni čovek nije mogao da ih odbije. Brutalnost se prenela na parlament, gde je započela nova kampanja proganjanja protestanata. Džejms II je zamenio zvaničnike vlade, uključujući admirale i generale, svojim katoličkim pristalicama Takođe je suđeno sedmorici anglikanskih biskupa.

Postojanje masonerije za vreme vladavine Čarlsa II je valjano dokumentovano, a za vreme njegovog naslednika Džejmsa II je samo moglo da se uveća, jer je kralj lično bio majstor katalizator za prijem novih članova. Svojim nesmanjenim angažovanjem da vrati supremaciju katoličke crkve nad Britanijom svim raspoloživim sredstvima, Džejms je uspeo da ujedini prvi put sve antikatoličke sekte u zajedničnoj akciji.

Bilo je zavera i kombinacija i tajnih sastanaka, i možemo biti sigurni da su masoni, kao najbolje organizovano tajno društvo, odigrali glavnu ulogu.

Ipak, čekali su pravi trenutak, jer nije bilo naslednika Katolička kruna će umreti sa Džejmsom II. Onda je u junu 1688. kraljica rodila sina, i kralj je objavio da će dečakovo obrazovanje i vaspitanje poveriti jezuitima. Protestanti su počeli da šire spletke da je nasleđe prestola plod zavere jezuita, da krunski princ ne postoji i da je beba prokrijumčarena u kraljevske odaje.

Konačno se grupa protestantskih vođa, u kojoj je bio i biskup Londona, odlučila za akciju. Obratili su se Meri, Džejmsovoj rođenoj ćerki, koja je bila udata za svog rođaka Vilijema od Oranža, nećaka Čarlsa II. Zajedno, bili su najjači pretendenti na presto posle novorođenog sina Džejmsa II. Što je važnije, Vilijem je bio na čelu holandskih protestanata koji su se borili protiv katoličkog

fransuskog kralja, Luja XVI. Na premisi da beba nije bila pravi sin Džejmsa II, Vilijem i Meri su pozvani na engleski presto. Kada je Vilijem stigao na dan Gaja Fouksa, 5. novembra 1685, podrška Džejmsa III je otpala I bilo je samo trideset dve godine pre nego što će se masonerija objaviti u Londonu 1717. godine.

Šesnaest godina pre toga, 1701, donesen je zakon koji je isključio iz pretendenata na presto sve one koji nisu pripadnici Crkve Engleske, a postignuta je religijska nagodba koja je garantovala ograničenu slobodu veroispovesti neanglikanskim protestantima („nonkonformisima"). Značajno je to da je ovo bio kraj božanskog prava kraljeva u Britaniji. Bilo je sada jasno da će parlament odlučivati ko će sedeti na kraljevskom prestolu.

Iako se Vilijem tobože zalagao za religioznu toleranciju, jedna tamna mrlja u njegovoj vladavini govori suprotno. Postavio je zahtev da sve vođe katoličkih klanova Škotske potpišu dokument o potčinjenosti. Vođa male grupe Mekdonadd klana u dolini Glenkou je propustio zadnji rok jer nije mogao da dođe zbog snežne oluje koja je blokirala puteve. Cena koja je plaćena se pamti kao masakr Glenkouna, krvoproliće u kome su stradali i muško i žensko svih doba starosti, za kaznu što je njihov vođa zakasnio. Religiozna osećanja su ostala na visokom nivou, i Vilijemova smrt se ceremonijalno pamtila godinama pošto se desila. Umro je od povreda koje je zadobio kada je njegov konj zapeo nogom u krtičnjak u Hemptom Kortu, a jakobiti su se sa zahvalnošću sećali hrčka kome su često nazdravljali: „Za malog џentlmena u crnom somotu."

Tako je 1701. kruna prešla na Anu, protestantsku ćerku Džejmsa II, čije je trideset sedmogodišnje telo iskusilo sedamnaest trudnoća od kojih nijedna nije rezultirala rađanjem naslednika prestola.

Kraljica Ana, poslednji vladar iz kuće Stjuarta, bila je bezbojni vladar, ali se za vreme njene vladavine desio veliki broj spektakularnih događanja. Talas pobeda na kontinentu pod vođstvom vojvode od Marlbornoua je doneo nov ugled britanskoj vojnoj veštini. Kraljevsko društvo je cvetalo zbog ljudi od pera i nauke, kao što su Džon Lok i Isak Njutn, a mason ser Kristofer Ren je nastavio da ispoljava svoj genij u restauraciji katedrale Sv. Pavla. Aktom o ujedinjenju između Engleske i Škotske je neraskidivo povezana i stvorena Velika Britanija.

Na planu religije, Ana je čvrsto bila uz Crkvu Engleske i čak je koristila kraljevski novac da poboljša životne uslove nižeg sveštenstva, a tu milost su џentlmenski zvali „Premija Kraljice Ane." U Rimu, Sveta stolica se još uvek sećala lojalnosti koju je pružala prethodnom vladaru, i voljno je pružala utočište

čoveku koji je trebalo da bude Džejms III. Još uvek su jakobiti pleli zaveru u Britaniji kako bi se na presto vratio pretendent katolik, ali takvo vraćanje bi zahtevalo vojsku, pošto je tako nešto bilo izričito zabranjeno zakonom. Još 1689. je Džejmsu II i njegovom sinu bila zabranjena smena na prestolu, odlukom parlamenta u kojoj se kategorički zabranjuje svakom ko je katolik ili bračni drug katolika da sedne na britanski presto. U 1701. parlament je bio još određeniji. U Aktu o nasleđu je odlučeno da posle kraljice Ane kruna pripadne najbližem protestantskom rođaku kuće Stjuart. To je bila Sofija, unuka Džejmsa I, koja je bila udata za elektora Hanovera.

Tako je posle Anine smrti 1714. Sofijin sin postao osnivač hanoverske dinastije u Britaniji kao Džorџ I. Nikada se nije potrudio da nauči engleski i više vremena je proveo u svom domu u Nemačkoj nego na svom dvoru u Londonu, ali to nije nikom smetalo. Zemljom je vladao parlament, kako je nova monarhija poprimala oblik, a Robert Valpoul postao prvi engleski predsednik vlade.

Sledeće godine je došlo do dugo očekivane jakobinske pobune koja je bila katastrofalni neuspeh. Bila je tako brzo ugušena da Džejms nije ni stigao do Engleske da se stavi na njeno čelo. Jakobinski cilj, borba da se Britanija vrati Rimskoj crkvi je bio uništen samo dve godine pre nego što će četiri masokske lože u Londonu odlučiti da se otkriju pred svetom. Sada, zaista, masoni nisu imali potrebe za tajnošću, razloga da se kriju od establišmenta, ili da protiv njega kuju zavere. Masonerija je *postala* establišment.

GLAVA 24.

STVORENE MISTERIJE

Ova knjiga se bavila najvažnijim misterijama drevnog Reda slobodnih i priznatih masona, od kojih je većina misterija i za masone same, i ponudila razumna rešenja za većinu njih kao podršku osnovne teze ovog istraživanja – da koreni masonerije leže u članstvu reda vitezova templara, koji su izbegli hapšenje i torturu od strane kralja i pape. Sigurni smo da će mnogi reći da je ova knjiga nekompletna jer se ne bavi masonskim misterijama i problemima o kojima su čitali ili slušali: Šta je sa obožavanjem đavola kod masona? Kolika je odgovornost masona za korupciju Vatikana i njegovo uvlačenje u najveći finansijski skandal našeg doba? Šta je sa tajnim ifiltriranjem u policiju i vladu? Kakve su veze sa KGB-om?

Naša prva pomisao je bila da ignorišemo sve ovo samo što su to misterije koje ne izviru iz rituala, istorije, ili čak legendi o masoneriji. One su uglavnom izmišljene, konstruisane, ili čak razglašene od nastrojenih antimasonskih pisaca. Poslednjih godina javlja se sve više antimasonskih stavova, naročito u Britaniji, a većina je posledica atmosfere nastale objavljivanjem knjige Bratstvo britanskog novinara Stivena Najta. Njegova prethodna knjiga, koja je izašla 1976. i privukla svetsku pažnju, *Džek Trbosek – Konačno rešenje*, tvrdila je da je rešio ubistva Džeka Trboseka dokazujući da su bila izvršena, zatim prikrivena od strane uglednih masona, i da su krvava kasapljenja žrtava bila u skladu sa kaznama iz masonskih zakletvi. Dramatizovana verzija ove priče je pretvorena u film Ubistvo po odluci, u kome Šerlok Holms rešava misteriju i suprotstavlja se krivim masonima.

Kao nastavak ovog izdavačkog uspeha, gospodčn Najt je napisao *Bratstvo*. Podnaslov ove knjige je bio *Tajni svet masona*. Džepno izdanje ove knjige je

nosilo još senzacionalniji podnaslov, *Eksplozivni ekspoze o tajnom svetu masona*. Objavljena prvi put 1984. knjiga je izazvala senzaciju u Britaniji i drugde. Mister Najt je brzo proizveden u vodeći autoritet povodom pitanja zla i potencijalnog zla masonerije i slovi za najuticajnijeg protivnika masonstva u svetu danas. Kao takvu, Njegovu knjigu je bilo neizbežno pročitati i videti da li je njegovo istraživanje donelo kakvu značajnu informaciju koja bi mogla voditi ka rešenju masonskih misterija ili baciti novo svetlo na korene organizacije. Njegova knjiga nije pružila nikakvu pomoć ni u jednom značajnom pitanju, ali je fascinantna po tome što je pokazala kako se informacije mogu bojiti i izvrtati, kako se činjenice mogu menjati nepotpunim navođenjem ili vađenjem iz konteksta, do efekta da neko prisilno uteruje podatke u unapred pripremljene zaključke.

Gospodin Najt nikada svojim čitaocima nije izneo svoju poziciju. Zato mi, pre nego što ispitamo neke od masonskih misterija koje je on plasirao svojim čitaocima, dozvolite da izjavim da ja lično nisam niti sam bio, mason, niti da sam bio ili sam sada katolik. Slobodan sam da prihvatim kritiku bilo koje od ovih grupa povodom onoga što sam otkrio analizom knjige *Bratstvo.*

Pozabavimo se prvo najnegativnijim od svih njegovih zaključaka o masoneriji iznetim u poglavlju „Prerušeni đavo?“ U ovom poglavlju gospodin Najt citira papsku encikliku *Humanum Genus*, izuzetan dokument izdat 1884. od strane pape Lava XIII. Gospodin Najt kaže: „Lav XIII je okarakterisao masoneriju kao grupisanje društva u „carstvu Satane“. Ono što je papa stvarno rekao bilo je da su Armija spasa, Baptistička crkva, Budisti i Mormoni, u stvari svi pripadnici ljudske rase koji nisu katolici, deo „carstva Satane.“ Da ne bi izgledalo da ja interpretiram, neka Lav XIII govori sam za sebe:

„Ljudska rasa (*Humanum Genus*) se posle, zbog zlobe đavola, odvojila od Boga, Stvoritelja i Davaoca božanskih darova, i podelila se u dva različita i suprotna tabora, od kojih se jedan istrajno bori za istinu i vrlinu, a drugi za one stvari koje su suprotne vrlini i istini. Prvi je Božje Carstvo na zemlji, to jest (katolička) Crkva Isusa Hrista; oni koji žele da ga se drže celom svojom dušom jer je korisno za spasenje, moraju da služe Bogu i njegovom jedinorodnom Sinu celim svojim umom i celom svojom voljom. Drugi je carstvo Satane, u čijem su području i vlasti svi oni koji su pratili njegov tužan primer i naših praroditelja.“

I kako je to papa reka da su masoni uključeni u veliko nekatoličko carstvo Satane? „U naše vreme, oni koji prate zlog, organizuju se i okupljaju pod

vođstvom onog društva ljudi koje je rašireno posvuda, i dobro organizovano, koje oni zovu masoni."

Gospodin Najt dalje kaže da je papa Lav XIII rekao: „Kvalifikaovao je masoneriju kao subverzivnu po Crkvu i Državu." Ono zbog čega se papa u stvari žali bilo je *razdvajanje* crkve i države, ali još jednom neka papa govori lično za sebe, podsećajući da kada upotrebi reč *crkva*, misli isključivo na katoličku crkvu.

„Oni (masoni) rade, zaista, tvrdoglavo do kraja, i na njih ni učenje ni autoritet Crkve nemaju nikakvog uticaja. Stoga oni propovedaju i podržavaju potpuno odvajanje Crkve od Države. Tako su zakon i vlada oteti od zdrave i božanske vrline Katoličke crkve, i oni žele, stoga, svim sredstvima da vladaju državama nezavisno od institucija i doktrina Crkve."

Pošto je *Humanum Genus* jedva petnaestak strana dugačak, pretpostavljamo da ga je gospodin Najt pročitao celog i da je svestan da je njegova centralna tema rasprava o ideji demokratije, i protiv teorije o odvajanju katoličke crkve od svetovne vlasti nad državama. Papa je bio užasnut idejom da ljudi treba da stvaraju zakone po kojima će se vladati, a ne da budu pokorni vladaru kome je data božanska vlast i koga je miropomazala crkva. Previše nategnuto? Lav XIII kaže: „Prepoznati, kao što ona (crkva) čini, *božansko pravo komandovanja*, što daje veliki ugled civilnoj vlasti i doprinosi da se uskladi poštovanje i ljubav podanika." Te 1884. Sveta stolica je još uvek favorizovala autokratske monarhije blagoslovene od strane crkve i one koje su priznavale svetovni autoritet crkve. U tom smislu, *Humanum Genus* je svakim svojim delom osuda Ustava Sjedinjenih Država kao što su osuđeni i masoni, kako se vidi iz kataloga grehova za koje je masonerija optužena:

„Masonske sekte ciljaju jednoglasno i uporno da preuzmu obrazovanje dece. Shvataju da se u ranim godinama lako vrši uticaj, i da nema korisnijeg puta za pripremanje ljudi za potrebe države po njihovoj želji. Stoga, u obrazovanju dece ne ostavljaju sveštenicima (katoličke) Crkve nikakav udeo u usmerenju ili njihovom čuvanju. U mnogim situacijama su otišli tako daleko da je dečije obrazovanje u potpunosti u rukama laika, a iz moralnog učenja prognana je svaka ideja o svetim i velikim dužnostima koje povezuju čoveka i Boga."

Optužbe su još žešće kad se masoni izjednačavaju sa „naturalistima".

„Principi društvene nauke slede. Ovde naturalisti poučavaju da svi ljudi imaju ista prava, i da su savršeno jednaki po uslovima; da je svaki čovek prirodno nezavistan; da niko nema pravo da komanduje drugima; da je tiranija držati ljude u potčinjenosti pred bilo kakvom vlašću sem one koja proističe iz njih samih. Stoga su ljudi suvereni; oni koji vladaju nemaju vlasti sem one koja im je data i ustupljena od strane naroda; zato mogu biti smenjeni, slagali se ili ne, prema željama naroda. Koreni svih prava i građanskih dužnosti su u ljudima ili u državi, kojom se vlada po novim principima slobode. Država mora biti bezbožna; nema razloga da se jednoj religiji da prednost u odnosu na drugu; sve treba poštovati na istom nivou.

Dobro je poznato da masoni odobravaju ove maksime, i da žele da vide vlade oblikovane po ovom obrascu i model ne treba dalje demonstrirati.“

To je ono što „carstvo Satane“ čini u encikliki *Humanum Genus*: lišava crkvu autoriteta i privilegija, a ponekad i imovine, zamenjujući vladare potvrđene od strane crkve demokratskom vladom. Moramo se prisetiti datuma kada je pismo objavljeno, 20. april 1884. Sveta stolica je upravo izgubila papsku državu u Italiji u korist novog kraljevstva Italije tako da je Lav XIII bio prvi papa koji je bio samo sveštenik a ne i kralj. U Meksiku je pobedila revolucija pod vođstvom Benita Huareza, čija je nova meksička vlada oduzela crkvi zemlju, stavila van zakona manastire, i zabranila slanje crkvenog novca u Rim, ostajući pri tom strogo katoličkom zemljom, ali jasno poručujući papi da je njegova misija na zemlji spiritualna i pastoralna, a ne ekonomska i politička Neizmerno bogatstvo je crkva izgubila u Južnoj Americi kao rezultat revolucija pod Simonom Bolivarom i Hoze de San Martinom. *Humanum Genus* je optuživao naturaliste, ljude koji su razumom hteli da zamene učenja crkve i koji su smatrali da zakoni treba da budu napravljeni „pristankom onih na koje se odnose“. Da, papa je optužio masone za „religijsku ravnodušnost“, kako Najt piše, ali propušta da naglasi da je crkva u stvari osudila masonsko prihvatanje ljudi svih religioznih ubeđenja u svetlu činjenice da su sve religije izuzev katoličanstva bile proglašene lažnim: „Otvarajući svoja vrata osobama svih vera oni potpomažu, u stvari, veliku modernu grešku religiozne ravnodušnosti i jednakosti svih veroispovesti, što je najbolji način da se izbrišu sve religije, naročito katolička, koja se budući da je jedina prava, ne može spojiti sa ostalima a da joj se ne nanese ogromna nepravda“

Nije bilo ničeg zlog ili subverzivnog sa strane pape. Lav XIII je bio čovek u neprilici. Duboko je osećao velike gubitke u crkvenoj moći, privilegijama i bogatstvu koji su nastali u toku demokratskih revolucija i razvio tako duboko nepoverenje da je zlato Vatikana držao u sanduku ispod kreveta Duboko je verovao da je demokratija bila zlo, deo „carstva Satane“, i da katolička crkva ima pravo i dužnost da nadgleda sekularne vlade. Taj stav nije umro sa njim. Ne tako davno, u aprilu 1948, zvanična jezuitska publikacija *Civilità Catolica*, jasno je iznela stav da će crkva kada su katolici u nekoj zemlji u manjini tražiti religioznu slobodu za sve. Ali kada je većina katolika, svim drugim verama će biti uskraćeno legalno postojanje. Lav XIII je bio u saglasnosti sa ovakvim načinom mišljenja:

„Rimska katolička crkva, ubeđena, kroz svoje božanske prerogative, da je jedina prava crkva, mora zahtevati pravo na slobodu samo za sebe, jer takvo pravo može posedovati samo zbog istine, nikada zbog greške. Što se tiče drugih religija, Crkva na njih sigurno neće izvući mač, ali će zahtevati da se svim zakonskim sredstvima njima ne dozvoli da propagiraju lažnu doktrinu. U skladu s tim, u državi gde je većina stanovništva katoličke vere, Crkva će zahtevati da se njihovo legalno postojanje uskrati zbog zablude, a ako religiozne manjine stvarno postoje, one će imati samo pravo na *de facto* postojanje bez mogućnosti da šire svoje verovanje… U nekim zemljama, katolici će morati da traže punu religioznu slobodu za sve, podnoseći da zajednički žive tamo gde bi punim pravom trebalo da žive sami. Ali čineći tako Crkva se ne odriče svojih teza, koje ostaju imperativ njenih zakona već se jednostavno prilagođava *de facto* uslovima, koji moraju biti uzeti u obzir u praktičnim poslovima.“

Ovde leži nepomirljiva razlika između masonerije i katoličke crkve. Centralna tema masonerije je prihvatanje ljudi svih religijskih uverenja, uključujući katolicizam, dok Rimska crkva veruje da je njena vera jedino prava, i kada je to u stanju da ima božansko pravo da ugnjetava sve ostale. Svaka od organizacija čvrsto veruje u svoj stav, i kompromis je izgledao nemoguć, dok papa Jovan XXIII, na Drugoj ekumenskoj konferenciji, nije predložio dijalog sa drugim verama. Naravno, bilo je to dugo posle bujice papskih osuda masonerije koje je citirao Najt. Te osude su bile skoro u potpunosti političke i ekonomske. One nisu ništa doprinele tezi gospodina Najta da obožavanje đavola ima svoje mesto među masonima. Naravno, u *Bratstvu* on govori „o zlokobnoj situaciji u Rimu, jer imam dokaze da su se masoni infiltrirali u sam Vatikan“. Zašto nam

nije pružio te uzbudljive informacije? Zar nije bilo prostora u knjizi? Zar nije bilo mesta u njegovoj knjizi da objasni da je slavna papina osuda masonerije po imenu *Humanum Genus* velika greška? Ona osuđuje masonska učenja o odvajanju crkve od države, vladavinu naroda, civilni brak, obrazovanje dece od strane laika a ne sveštenika, ali nijedna od ovih stvari nije specifično izum masonerije, koja izbor povodom ovih pitanja u potpunosti ostavlja pojedincu. Papa je jednostavno pomešao masoneriju sa svim ostalim nekatolicima Bilo kako bilo, *Humanum Genus* ne daje nijedan dokaz o tezi da su masoni obožavali đavola.

U stvari, gospodin Najt je sve dokaze o masonskom obožavanju đavola našao u otkrivenju „zabranjenog imena boga" kako je to opisano u ritualu inicijacije za stepen Kraljevskog Luka. Odlučio je, i objavio, da je ovo ime, koje je akronim sa značenjem simboličnog masonskog prihvatanja ljudi sbih vera, neporeciv dokaz postojanja posebnog i lako identifikovanog Boga masona. Iako se u masonskom ritualu ne spominje ništa drugo sem imena, Najt je shvatio „pravu prirodu" masonskog boga koga je stvorio. To „tabu ime" je *Jahbulon*, za koje se kaže da je nastalo od tri sloga iz imena Jehova, Baal i On, ili Oziris. Neki masoni koji su pokušavali da „razbiju kôd" imena došli su do ovog zaključka, iako ova interpretacija nije univerzalno prihvaćena od masonskih istoričara. Gospodin Najt je radosno prihvatio interpretaciju, jer je služila cilju u pokušaju da dokaže da Satana ima svoju ulogu u masoneriji. Za ime *Jahbulon* Najt kaže da „to nije generalni termin koji mason pojedinac može da izabere, već precizno označeno natprirodno biće". U određivanju prirode tog specifičnog masonskog boga, on govori o samo jednom slogu, i kaže da *bul* znači Baal. Onda ističe da su demonolozi šesnaestog veka opisivali Baala kao đavola sa telom pauka i glavama čoveka, žabe i mačke. To sigurno izgleda kao natprirodno biće.

Problem je u tome što Baal nije ime. To je titula, i njena upotreba ne ukazuje na specifično božanstvo. Mi ne znamo da li je to Baal čiji je oltar prevrnuo Gideon i da li je tog istog Baala prorok Elija pozivao na duel sa Jehovom, i da li je to isto božanstvo koje je obožavano u Libanu u hramu Sunpa u Balbeku.

Jednostavno, *Ba'al* je hebrejska reč koja znači lord ili gospodar. Brojna božanstva su imala tu titulu na Bliskom istoku, ali njihova imena nisu sačuvana do danas. Veliku konfuziju bi izazvalo prevođenje ove reči iz Starog zaveta na

engleski,[14] pa je ostao originalni termin na hebrejskom. Čitaocu na engleskom to izgleda kao ime a ne počasna titula što zapravo jeste, a ta titula se još uvek koristi u jevrejskoj veri. Na primer, onaj koji čini čuda u Božje ime je poznat kao *Ba'al šem*, lord (ili gospodar) imena. Možda je najslavniji od svih bio *Ba'al šem Tov*, ukrajinski rabin koji je osnovao hasidski pokret u Poljskoj, pa ako sretnete mladića u crkom dugom kaputu bez mašne, sa bradom i kikama koje vise ispod crnog šešira, nemojte rizikovati da mu kažete da Ba'al znači đavo.

Ono što se desilo, nije se mnogo razlikovalo od stava pape Lava XIII da je svaki rival katoličke crkve član satanskog kraljevstva, sem u slučaju „Baala“, to je svaki rival Jehove. U jednom trenutku istorije deo Izraelaca su bili sledbenici neimenovanog „lorda“, a ne Jehove, i da bi se stvar proverila Elija je naredio da svaka frakcija zakolje vola i stavi ga na lomaču, a onda zamoli svog boga da zapali vatru. Četiri stotine pedeset sveštenika „Ba'ala“ se iskreno molilo celog dana, sekući se i ranjavajući sebe u ceremoniji ličnog žrtvovanja da bi naterali svog boga da dela, ali se ništa nije desilo. Onda je Elija, koji je svoje drvo dobro natopio vodom, zazvao Jehovu, koji je odgovorio munjama koje su zapalile Elijinu vatru. U pravoj eksploziji religioznog žara i zahvalnosti, Elija i njegovi sledbenici su odmah pobili 450 rivalskih sveštenika.

Na stranu od toga da ako postoji neko čudo koje bi Satana mogao da napravi je da zapali malu vatru, Jevreji nisu optužili Jehovinog protivnika da je đavo, već su ga radije ponizili nazivajući ga gospodarem ničega, gospodarem muva, ili na hebrejskom – *Ba'al-zbub*. Više od hiljadu godina posle toga neki strastveni hrišćani su to shvatili kao da se bilo koji Jehovin rival mora smatrati đavolom i anglicirali hebrejskog gospodara muva u Belzebuba, što je proglašeno za ime satane. Sve je to strašno neprirodno, motivisano zlobom koja se često pojavi u religijskim neslaganjima. Ipak, ni to nije u stanju da pruži neki opipljiv dokaz o tome da postoji obožavanje đavola u masoneriji, posebno što je pretpostavka da Jahbulon znači Jehova, Ba'al i Oziris, nedokazana. Niko ne zna šta ta reč zapravo znači, ili čak kako se ime u originalu izgovaralo pre nego što je pretrpelo promene od vremena vekova čiste verbalne komunikacije. Na primer, poslednji slog neki izgovaraju *on, om* i *un*. Možda je nekada glasio *am*? Ako jeste, neko bi mogao da uzme poslednji slog iz imena koje je Bog otkrio Izraelcima: *Ja sam*. Ako je originalno ime bilo Jahbaalam, pošto Ba'al na

[14] Lord na engleskom – Gospod (prim. prev.).

hebrejskom znači „lord" (gospodar), bilo bi to onda ime napravljeno od tri različita imena za Jehovu. Ne tvrdim da imam nov dokaz, samo ističem mogućnosti i razumnu sumnju. U *Bratstvu*, Stiven Najt ne sumnjua uopšte kada piše: „Ako je Hrist prihvatljiv deo masonerije čak i za nehrišćane, zašto ne bi bio i đavo? Neprihvatljiv za, možda, većinu inicijanata, on ima svoje mesto."

Tako počinjemo da uviđamo šta je tipičan izvor „stvorene misterije" o masoneriji (i mnogim drugim institucijama), koje su izmišljene ne za analizu već za destrukciju, a *Bratstvo* se ne zaustavlja na masonskom obožavanju đavola. U poglavlju pod naslovom „Italijanska kriza" Najt piše o umešanosti papske banke u najveću finansijsku prevaru ovog veka, o katastrofalnom papskom skandalu koji još nije okončan. Ipak, u Najtovoj knjizi predmet izmiče i najmanjem nagoveštaju o crkvenom skandalu, i opisan je kao „masonska zavera".

Osnova za karakterizaciju ovog slučaja kao „masonskog" je bivša masonska loža poznata kao *Propaganda Due*, ili P2, loža koju je prvobitno formirao italijanski Veliki Orijent kao ložu za istraživanje. Godine 1975. italijanski fašista Ličo Đeli je postao Poštovani Veliki Majstor lože P2, a sledeće godine loža je suspendovana od strane Velikog Orijenta Italije, i P2 je prestala da bude zvanična masonska organizacija. Đeli je preokrenuo P2 u svoju sopstvenu korist i korist svojih partnera, koristeći ih da izgradi organizaciju tajnih ćelija koje su činili moćni političari, bankari, izdavači širom Italije. Sve je to učinjeno u potpunoj tajnosti, i bez bilo kakvih odobrenih masonskih veza.

Uskoro pošto je P2 izbačena iz zvanične italijanske masonerije, Đeli je doveo Mikele Sindonu, vodećeg finansijskog savetnika Vatikana. Onda je, 1977, Sindona doveo Roberta Kalvija, direktora *Banco Ambrosiano* u Milanu, koja je bila u bliskim vezama sa papskom bankom, jednim od njenih glavnih akcionara Sve do pada Musolinijeve vlade, važilo je pravilo da svaki zajmotražilac ili čak i depozitor, on ili ona, dokažu da su katolici pre nego što im se dozvoli da rade sa *Banco Ambrosiano*. Kalvi je za sto doveo svog najvažnijeg partnera, *Instituto per lo Opere di Religione*, Institut za religiozne poslove, (skraćeno IOR), finansijsku instituciju koju su često greškom zvali „Vatikanska banka". IOR ne pripada vatikanskoj državigradu, već papi lično. Kao što ime kaže, funkcija Instituta je da prima depozite od katoličkih organizacija i pojedinaca, a onda pozajmljuje novac pod povoljnim uslovima za finansiranje gradnje katoličkih škola, crkava i sirotišta širom sveta U vreme skandala, i do 1989, IOR-om je

rukovodio nadbiskup Pol Marcinkus, rodom iz Cicera, Ilinois, dugogodišnji prijatelj i bivši telohranitelj pape Jovana Pavla II.

Pošto su se našli Kalvi, Đeli i Sindona, *Banco Ambrosiano* je pomogla da se osnuje mnoštvo finansijskih kompanija u inostranstvu, uključujući deset u Panami, koje je kontrolisala papska banka. Onda je *Banco Ambrosiano* pozajmila ovim kompanijama 1,3 milijarde dolara. Papska banka je takođe u njih ubacila novac iz svojih fondova, ali niko u Rimu nije mogao ni da nasluti veličinu sume ili ciljeve ovog velikog tajnog finansiranja. Jedino što se zna jeste to da se deo novca koristio za kupovinu i podizanje vrednosti akcija *Banco Ambrosiano.*

Kada su institucije italijanske finansijske kontrole postale sumnjičave, Kalvi i nadbiskup su razmenili pisma. Marcinkus je bankaru poslao „pisma utehe“ izjavljujući da su strane finansijske institucije zaista pod kontrolom, direktnom ili indirektnom, papske banke, a Kalvi je odgovorio pismima tvrdeći da IOR nije u stvari posedovao 1,3 milijarde dolara. Obojica su znali da su pozajmice nenaplative i da je razmena pisama od male koristi. Kako se vladina istraga oko njih sužavala, Kalvijevo krajnje rešenje je bilo da se obesi na Mostu Crnih fratara u Londonu, џepova punih novaca, iako sumnje o ubistvu nisu nikada nestale. Kalvijeva smrt je izazvala iscrpnu istragu i *Banco Ambrosiano* je bankrotirala. Pretpostavlja se da je papska banka izgubila više od 450 miliona dolara u ovom debaklu.

Uprkos velikim gubicima, uprkos kontrolnom paketu akcija u *off-shore* kompanijama, i totalnoj umešanosti u najveću finansijsku prevaru ovoga i bilo kog drugog veka, Sveta stolica nije odgovorila ni na jedno pitanje, niti je dala dokumentaciju o umešanosti papske banke ili zvaničnika Vatikana. Početkom 1987. nadbiskup Marcinkus je optužen od strane italijanske vlade za namešteno bankrotsvo. Sveta stolica nije omogućila istražnim organima da ispitaju Marcinkusa, i odbila je ekstradiciju zbog vrlo interesantnog razloga.

Davne 1929, u godini kada se Ličo Đeli pridružio Musolinijevim crnokošuljašima, italijanski diktator je potpisao sporazum sa Svetom stolicom poznat kao Konkordat. U zamenu za podršku Vatikana, Musolini se složio da u Italiji neće biti zakona koji nisu u skladu sa crkvenim učenjima, zbog čega italijanski zakon ne dozvoljava razvod i zbog čega Vatikan ima cenzorsku ulogu nad objavljivanjem knjiga, magazina i novina u Italiji. Musolini je popustio pred zahtevom Vatikana da se kardinalima crkve dodeli rang, ugled i privilegije

prinčeva kraljevske krvi. Doprineo je bogatstvu Vatikana pristajući da plati 92 miliona dolara na ime kompenzacije za izgubljenu teritoriju papskih država, tako da je crkva došla do značajnih gotovinskih sredstava kojima je mogla da kupuje, u trenutku kada je ostatak sveta bio pod pritiskom da proda na samom početku velike depresije. Duče se takođe složio da Vatikanu bude priznat status potpuno nezavisne države u odnosu na Italiju ili bilo koju drugu državu, uskraćujući Italiji pravo na ekstradiciju. Ovo se pokazalo korisnim za mnoge za vreme II svetskog rata, jer je i Hitler priznao Konkordat između svog saveznika Musolinija i Vatikana, tako da su mnogi aristokrati a i drugi sa dobrim vezama bili u stanju da sebi obezbede azil u Vatikanu, iako su celog rata morali da paze da ostanu unutar granica od 108 jutara zemlje vatikanske države.

Upravo to je uradio nadbiskup Marcinkus kada je saznao da je optužen od strane italijanske vlade. Italijanskim sudskim i policijskim službenicima nije bio dozvoljen ulazak, a nadbiskup je morao da pazi da ne kroči izvan zidova Vatikana u narednih pet meseci koliko je trajao proces pred Vrhovnim sudom u sudskoj jurisdikciji nad njim. Konačno, u julu 1987. sud je odlučio da italijanska vlada nema nikakvog prava da podigne optužnicu koja se odnosi na dela počinjena unutar druge suverene države, a takav zaključak se i očekivao. List „Observer“ iz Londona je prokomentarisao ovu odluku šaljivim komentarom: „Iznenađenje, iznenađenje.“

Zaista veliki šok je bio kada je papska banka pristala da plati *Banco Ambrosiano* neverovatnu sumu od 244 miliona dolara, negirajući pri tom bilo kakvu krivicu, ili čak umešanost u veliku prevaru. Zajedno sa pretpostavljenim gubitkom od 450 miliona dolara, jasno je da je avantura između papske banke i *Banco Ambrosiano* koštala katoličku crkvu skoro 700 miliona dolara, što je deset puta više nego što su 1987. bili operativni gubici Vatikana koji su pokriveni zahtevom svim katolicima u svetu da prilože ekstra donacije, bez ikakvog objašnjenja vernicima o krupnim greškama u upravljanju fondovima koje su dali ili deponovali u prošlosti. Totalno ćutanje je bilo strogo sprovedeno po svim aspektima skandala od strane Svete stolice, ostavljajući malo sumnje o tome koje „tajno društvo“ je bilo umešano u ovu sramotu.

To je ono što se desilo, aki kako je opisano u Najtovoj knjizi *Bratstvo*, to uopšte nije bio skandal Vatikana, već *masonski* skandal. Njegova optužba je bazirana samo na činjenici da je na sekularnoj strani afere bila umešana tajna grupa koja je sebe *nazivala* masonskom ložom, iako to nije bila. Njegovo

poglavlje „Italijanska kriza“ počinje rečenicom: „Masonska zavera gigantskih proporcija je uzdrmala Italiju iz temelja u leto 1981.“ Tu objašnjava da je Đeli izvukao državne i lične tajne od članova i koristio ih za ucenu, a odavanje ovih tajni nazvao „masonski dug.“ Takođe upućuje na „korumpirane masone u italijanskoj vojsci“.

O vešanju Kalvija na londonskom Mostu crnih fratara Najt piše da je utvrđeno da je smrt posledica samoubistva, ali dodaje glasine koje je čuo (ili ulepšao), da je Kalvi „ritualno ubijen od masona, sa „masonskim užetom“ oko vrata, a da je lokacija ubistva izabrana zbog imena – u Italiji je logo za Bratstvo figura fratra“. Ja tvrdim da je reč o ulepšavanju glasina (ako takve postoje) jer nisam uspeo da nađem logo fratra u italijanskoj masoneriji, iako u skladu sa običajem da masonske lože imaju imena, postoji jedna loža koja nosi ovo ime u množini, *Frati Nere* (Crna braća). Druga poenta svega ovoga je da gospodina Najta ne interesuje pitanje motiva Zašto bi masoni rizikovali da ubiju italijanskog bankara? Drugi su možda imali motiv: funkcioneri *Banco Ambrosiano*; oni koji su umešani u kompanije pod kontrolom Vatikana kojima su otišli prihodi; svako ko je primio deo tog novca; svako sa jakom potrebom da se to zataška; ali nijedan od mogućih motiva ne ukazuje na masonsku umešanost. A što se tiče samog Vatikana, Najt je ne samo opisao aferu kao masonski skandal, a ne vatikanski, već je nastavio u tom tonu da je Vatikan verovatna žrtva daljih masonskih nevaljalština, citirajući: „Masoni su prodrli ne samo u katoličku crkvu, već i u sam Vatikan.“ Njegovi zaključci pritom nisu propraćeni ni jednim jedinim dokazom.

Ali čekajte, još nije gotovo. Upretljan u sve ovo, Najt vidi „KGB koji se uvukao u masoneriju“. U *Bratstvu* on hladnokrvno tvrdi: „Sovjetska špijunska mašinerija je imala prevashodni zadatak da se infiltrira u sve organizacije u svakoj zemlji sveta. Njen primarni cilj, u svakoj zemlji gde postoje, neizbežno su bili masoni.“ *Njen primarni cilj!*

Gospodin Najt je sreo nedavno penzionisanog obaveštajnog oficira u maniru tajne službe, pored akvarijuma na prvom spratu jedne banke. Kako piše u *Bratstvu*: „Složio se da se sretnemo samo ako prihvatim da ne razgovaramo o stvarima koje potpadaju pod Zakon o službenim tajnama. On nije bio mason. Rekao mi je da nikada nije verovao da pripadništvo masoneriji može biti prednost u državnoj službi, niti da mu to može pomoći u napredovanju. Ali je dodao: 'možda zbog toga što nikada nisam mislio o tome'.“

„Rekao mi je da nikada nije naišao na slučaj da je KGB koristio masoneriju u Engleskoj, i dodao: 'Naravno, to ne znači da se to nije desilo.'“ Kako vam se dopada ovo kao dokaz koji podržava optužbu da je masonerija primarni cilj KGB?

Još samo jedan primer pa ćemo ostaviti na miru masonsku „misteriju“ o njenoj navodnoj umešanosti u sovjetski špijunski sistem. U britanskom Inteliџens servisu, strano odeljenje je MI6, a odeljenje unutrašnje bezbednosti MI5. U *Bratstvu*, Najt piše: „Kako sam saznao od bivšeg ministra unutrašnjih poslova… zabranjeno je svim pripadnicima ovih službi da budu masoni.“ Nešto dalje kaže: „Prema evidenciji sada dostupnoj, nesumnjivi aspekt 'posla za braću' britanske masonerije je široko korišćen od KGB da se prodre u najosetljivije oblasti vlasti, najspektakularnije ilustrovano u godinama posle 1945. ubacivanjem špijuna na najviše nivoe MI5 i MI6.“ Na nesreću, gospodin Najt ne stavlja ove dve informacije jednu pored druge, kao što su ovde, tako da većina njegovih čitalaca ne uočava poentu da je KGB uspešno koristio masoneriju da ubaci špijune u više strukture ova dva odeljenja, gde je masonima bilo zabranjeno da rade. Pokušavajući da odgonetne ovu logiku neko može da dobije žestoku glavobolju.

Sve u svemu, Najtovi definitivni zaključci o vezi KGB i masonerije su bazirani da ubeđenju da masoni uživaju neprikladnu prednost i napredovanje u službi, i da su stoga meta za špijunske organizacije koje žele da iskoriste tu situaciju. I pored svega nije bio u stanju da pruži nijedan čist dokaz na trideset četiri strane tog dela knjige pod naslovom „KGB veza“. To je još jedna masonska misterija stvorena od strane gospodina Najta ili smo možda bili zavedeni knjigama dvojice KGB prebega koje su se pojavile u proleće 1988. godine: *Tajni službenik: Moj život sa KGB i sovjetskom elitom*, od Ilje Džirkvelova, i *Na pogrešnoj strani: Moj život u KGB*, Stanislava Levčenka Nijedan od autora ne spominje masoneriju kao glavni cilj KGB. U stvari, nijedan od njih nije uopšte spomenuo masoneriju.

U stvarnosti, Najtove optužbe o vezama KGB sa masonerijom su jednostavno produžetak osnovne teze Bratstva, a to je favoritizam i protekcionizam na poslu među masonima, na štetu ostatka društva. On vidi mosonsko favorizovanje posvuda, ali u svojoj knjizi ima užasnih problema da to dokaže. Razlog je taj, iako zaista postoji veliki broj stvarnog favorizovanja u svim segmentima života u svakoj državi sveta, što najveći deo postoji u mislima

onih koji osećaju da su preskočeni ili im je naneta nepravda, što je prirodna reakcija svih nas da instinktivno potražimo oko nas uzroke naših nedostataka. Ako šef katolik daje prednost radniku katoliku, protestantski rival za to isto mesto će možda gnjaviti svoju ženu pričom o favoritizmu baziranom na religiji. Ako trgovac katolik pokuša da napravi veliki posao sa jevrejskom firmom i izgubi posao zbog drugog ponuđivača koji je Jevrejin, sigurno će reći svom pretpostavljenom: „Znate kakvi su Jevreji, drže se zajedno."

Odbacujući neosnovane žalbe gubitnika pitamo se, da li zaista postoji favoritizam na radnom mestu ili u vladi. Apsolutno. Ali ne može se baciti krivica na bilo koji segment društva, iako će kao grupa, političari morati da ponesu najveći teret optužbi zbog zloupotreba moći koja im je data. Donedavno je u Sjedinjenim Državama predsedavajući pobedničke partije na izborima automatski bio naimenovan za generalnog direktora američke pošte, kao da je njegova sposobnost da bude političar bila jednaka sposobnostima koje su potrebne da se upravlja organizacijom koja obrće milijarde dolara godišnje. Čak je i predsednik Kenedi podlegao tome kada je odlučio da svog mlađeg brata izabere za državnog tužioca Sjedinjenih Država. U mnogim slučajevima, kao što je bilo sa predsednikom Kenedijem, želja da se bude okružen ljudima sa kojima se ima dobra komunikacija, dovodi do takvih odluka. Pre nekoliko godina u reklamnom biznisu je kružila priča o velikom proizvođaču italijanskog testa koji je od nekoliko reklamnih agencija naručio predloge za novu reklamnu kampanju. Vlasnik, inače Italijan, pažljivo je pratio prezentaciju istraživanja koje je poduzela jedna od agencija. Mladić koji je vodio prezentaciju je sve prisutne iznenadio kada je finale prezentacije izložio na italijanskom jeziku, koji je razumeo samo vlasnik. Kada je prezentiranje bilo završeno, predsednik je objavio da su dobili posao. Jedan od njegovih savetnika je imao primedbu: „Ali, gospodine, to što govore italijanski ne znači da razumeju naše marketinške probleme." „Možda ne", odgovorio je srećni vlasnik, „ali to znači da razumeju *mene*!" Bio je to očigledan slučaj lingvističkog favorizovanja.

Jedan drugi aspekt se mora istaći kod favorizovanja na poslu, a to je da postoje oni koji očekuju da profitiraju od prečica u napredovanju. Kao mladić radio sam u kompaniji koja je bila u vlasništvu jevrejske porodice, i većina rukovodilaca su bili iste vere. Jednog dana nam je predstavljen mladić koji je upravo došao sa univerziteta i koga je angažovao predsednik kompanije lično, a ne šef personalnog. Posle nekoliko dana novi čovek nam se poverio da ne treba

to da shvatimo lično ako on za nekoliko nedelja postane šef odeljenja. Objasnio nam je da je bio predsednik jevrejskog bratstva na univerzitetu gde je predsednik naše kompanije bio direktor, a pripadali su i istom hramu. Mladić je bio doveden kako bi brzo napredovao. Verovatno je mislio da ova veza ne pretpostavlja obavezu da radi, i u roku od tri meseca on je otpušten, što je bio pravi šok za njega. Nije shvatio poentu da ono što je imao nije bila garancija, već *kontakt*, što znači da mu je bila pružena šansa, a ne osigurana budućnost. To je ono što povezanost znači – kontakte koje možete napraviti u crkvi, u amaterskom pozorištu, u bratstvu ili u poslovnom klubu.

Poenta je da posao i poslovno favorizovanje sigurno postoje, ali ne u rasponu kako bi potencijalni korisnici možda voleli da misle. To je oblast ljudske aktivnosti o kojoj se istinski može reći da posle svega što je o tome rečeno i urađeno, postoji mnogo toga što je više rečeno nego urađeno. Do kraja sveta ljudi će se nadati da će iskoristiti kontakte koje su napravili u drevnom redu Hibernijanaca, Kaledonija društvu, Sinovima Italije, Vitezovima Kolumba, Lavljem klubu i masonima. Ali nisam ni čuo ni vedeo nijedan dokaz, uključujući stranice Bratstva, da je masonsko favorizovanje veće ili bolje nego kod bilo koje druge bratsveničke organizacije. Ljudi će nastaviti da se naginju u pravcu ljudi koje već znaju; članovi bilo koje nacionalne, etničke ili religiozne grupe će se i dalje bolje osećati sa onima koji su isti kao i oni. I ljudi će nastaviti da nalaze načine da prave posao sa ljudima koje vole i kojima veruju, kao što će i izbegavati da rade posao sa ljudima koje ne vole i kojima ne veruju. Mogu da se kladim da nijedan menaџer neće rizikovati svoj posao, ili ga sebi otežati, angažujući nekompetentnog čoveka samo zato što sede u istoj crkvenoj klupi, pripadaju istom klubu, ili dele isti tajni način rukovanja.

Ni na koji način ne optužujemo gospodina Najta da izmišlja „misterije" masonskih favorizovanja na poslu i zataškavanja masonskih korupcionaških afera. Takve optužbe su u opticaju već dugo vremena. Ali je Najt preuzeo vođstvo u njihovom izvlačenju u sadašnjost i u štampu, sa zaključcima baziranim na nekim od najobmanjivačkijih članaka koje sam ikada video. Posle prvog čitanja *Bratstva* bio sam zbunjen zaprepašćujućim optužbama i zaključcima baziranim na klimavim ili nepotpunim podacima. Kada sam je pročitao po drugi put bilo mi je neprijatno zbog stvari koje su mi prvi put promakle zbog pitkog toka jezika. Na primer, u prilogu gospodin Najt kaže da su dva brata izdavača, koji su mu već bili dali značajan avans, odlučila da ga se

odreknu jer su odlučili da ne objave knjigu. Izdavač je izjavio da „iako ni on niti njegov brat nisu masoni, knjigu neće objaviti u znak poštovanja prema svom ocu koji je ugledni član masonske organizacije“. Stvar je jasna. Braća izdavači *nisu* masoni. Na sledećoj strani Najt sumira ovu situaciju izjavom: „Ako incident ne demonstrira direktnu moć masonerije, on pruža živ primer odanosti koju masonerija tako često budi u svojim sledbenicima, odanost koja je gotovo religiozna“ Koji *sledbenici*: Prema knjizi, ovi ljudi nisu bili odani masonski sledbenici, jer su se jasno izjasnili da nisu masoni. Incident nije „živ primer“ ničega sem odluke dvojice braće koji su odlučili da ne zarađuju novac na način koji bi povredio osećanja njihovog oca.

Pošto smo ilustrovali ovaj jedinstven primer logike, bacimo konačni pogled na duboko poznavanje materije na kome je ova kritika bazirana citiraću samo jedan paragraf *Bratstva* koji osuđuje rituale masonerije. Paragraf je celovit, a kurziv u zagradama moj:

„Većina masonskih rituala usredsređena je na ubistvo. *(Pogrešno: U tri kompleksna rituala Zanatske masonerije, postoji samo jedno simboličnoubistvoujednom stepenu.)* Na trećem stepenu, žrtva je Hiram Abif, mitski arhitekta koji je rukovodio gradnjom Solomonovog hrama. Ceremonija sadrži scenu ubistva Hirama od strane tri masona Učenika *(Pogrešno: To su tri masona Pomoćnika),* i njegovo uskrsnuće. *(Pogrešno: Hiram nije ustao iz mrtvih. On je samo iskopan i sahranjen u drugom grobu).* Tri Učenika *(ponovo greška)* se zovu Džubela, Džubelo i Džubelum. U masonskoj tradiciji, oni su bili gonjeni, i pogubljeni *(Pogrešno: Oni su bili gonjeni, uhvađeni i onda dovedeni pred Solomona da bi im se sudilo),* tako što su im grudi otvorene a srce i unutrašnji organi izvađeni i prebačeni preko levog ramena (Pogrešno: *samo jedan od trojice ubica je osuđen na tu kaznu od strane Solomona),* što je vrlo blisko sa *modus operandi* Džeka Trboseka.“

Ova poslednja konstatacija je iz knjige S. Najta *Džek Trbosek: Konačno rešenje*, koja je posvećena dokazivanju da su Trbosekova ubistva masonski motivisana i masonski zataškana od strane ser Čarlsa Vorena, načelnika Gradske policije. Najtu je ova teza toliko mila kao osuđujući dokaz da je ponavlja i u *Bratstvu*. On tvrdi da je na zidu blizu mesta ubistva nađena poruka ispisana kredom. Ona glasi: „Džuvi su ljudi koji neće biti okrivljeni nizašta.“ Najt piše da je ser Čarls kad je čuo za poruku požurio na mesto događaja i izbrisao je. Doslovce kaže: „Voren je predobro znao da će poruka na zidu saopštiti svetu:

„*Masoni* su ljudi koji neće biti osuđeni nizašta". Ovaj zaključak daje gospodinu Najtu pravo da se smatra prvim piscem o masoneriji u 270 godina koji je izrekao tvrdnju da je reč *Džuvi* sinonim sa „Masonerija". Svi koji nešto znaju o masoneriji, uključujući one koji su pročitali ovu knjigu, znaju da je reč Džuvi sinonim za *neprijatelje* masonerije, ubice Velikog Majstora Hirama Abifa.

Jednostavno nisam mogao da verujem da je ovo knjiga koja je uzdrmala vladu. Uzdrmala je mene, ali iz sasvim drugih razloga. Zaprepašćen sam time što Najtu sve što je mogao da skupi iz velikog rezervoara gluposti služi da sebe u knjizi *Bratstvo* predstavi kao „nepristrasnog posmatrača". Naime, ako „neutrlani posmatrač" iznese optužbe o nefer napredovanju u službi i vladi, korupciji policije i pravosudnog sistema, vezi sa KGB, infiltraciji u Vatikan radi zavere da se počini najveća finansijska prevara našeg vremena, odgovornosti za ubistva Džeka Trboseka, i nesumnjivo obožavanje đavola, šta je ostalo *neprijateljima* da iznesu?

GLAVA 25.

NEZAVRŠENI SOLOMONOV HRAM

U Ovalnoj sobi Bele kuće okupila se 11. februara 1988. godine grupa masona visokog ranga. Okupili su se da ukažu počast američkom predsedniku Ronaldu Reganu. Prvo je gospodin Regan primio počasnu diplomu Velike lože Vašingtona, a onda je proizveden u počasnog člana Škotskog masonskog obreda. Treća počast je bila najviša, kada je gospodin Voris King, imperijalni vladar drevnog Arapskog reda plemića Mističnog hrama, naimenovao predsednika Sjedinjenih Država počasnim članom Imperijalnog saveta Hrama.

Hram, najvidljiviji aspekt masonerije u Sjedinjenim Državama prešao je dug put. Samo jednu generaciju unazad, konvencije hramovnika su izazivale uzbunu i brigu; uvodnici su pisani protiv odraslih ljudi koji su smatrali da je strašno smešno baciti kesu sa vodom kroz prozor hotela na glavu nevinih prolaznika.

Onda su neki pametni ljudi našli način da zauzdaju i preusmere veliku energiju, i to sa velikim uspehom. Fokus su bila deca, a rezultat je bio sistem od dvadeset dve hramovske bolnice za hendikepiranu decu, uključujući devetnaest ortopedskih bolnica i tri centra za opekotine. Istraživački rad je takođe važan deo njihovog rada. Pre dvadeset godina bi dete kome je opekotinama prvog stepena zahvaćeno 30 procenata kože sigurno umrlo, dok će danas dete kome je izgorelo 60 procenata kože preživeti zahvaljujući istraživanjima u njihovim bolnicama. Najinteresantniji aspekt rada ovih bolnica je da se lečenje ne naplaćuje. A kada hramovski cirkus dođe u grad radi prikupljanja novca za te bolnice, posebno su pripremljena sedišta za decu iz lokalnih sirotišta i domova za napuštenu decu, a poklon se ovde ne završava. Hramovnici pojedinačno svojim kolima razvoze tu decu do njihovog doma. U cirkusu je za njih spremna

velika količina kokica, slatkiša i limunade, a nezaboravni klovn koji je oduševio svu decu je možda bankar iz vašeg susedstva. Sve zajedno, promena pravca kod hramovnika i cilj do koga se stiže nepobitnim dobrim radom, izvanredan je primer efikasnosti rukovodstva, nerazdvojiv od želje ljudi da se angažuju lično i finansijski zbog cilja u koji veruju.

Pošto je to slučaj, neko se može zapitati zašto ova knjiga nije posvetila više pažnje poznatim stepenima masonerije, kao što je Škotski obred ili Masonerija jorkširskog obreda. Odgovor je jednostavno u tome što su koreni i organizacija ovih masonskih sistema dobro poznati i ne sadrže nikakve zaboravljene misterije. Prave misterije leže u srcu originalne „Zanatske“ ili „Plave lože“ masonerije, prvog tajnog društva čiji koreni i ciljevi su se činili izgubljenim tokom vremena i zbog ćudljivosti usmenog prenosa.

Atmosfera misterije je prešla u javnu sferu, jer svako „tajno“ društvo budi radoznalost, neprijateljstvo i zavist onih koji nisu u njemu, i čak više ako nisu podobni za prijem. Cena koju takva društva plaćaju je da, u odsustvu znanja o njihovom radu, društvo u celini nosi pečat delovanja pojedinih članova. „Moli Megvajers“, na primer, koji su terorisali rudnike uglja u Pensilvaniji spaljujući kuće i sekući uši i noseve nadzornika rudnika koji su otpuštali njihovu braću pijaice, bili su svi članovi drevnog Reda Hibernijanaca, i trebalo im je mnogo vremena i truda da dokažu da ta sakaćenja nisu bila ozvaničena. Slično tome, masonerija se našla pod udarom koji su na red navukli pojedini članovi, kao u slučaju ubistva kapetana Vilijema Morgana. Drugi takav slučaj je vezan za mormonsku populaciju u zemlji.

Nedaleko od Morganove kuće u Bataviji, Njujork, nalazi se grad Mančester, u kome se rodio mladić po imenu Džozef Smit, koji je osnovao mormonsku crkvu. Smit je novu crkvu bazirao na instrukcijama koje su bile napisane na dve zlatne ploče koje mu je navodno dao anđeo Moroni koji se pojavio godinu dana posle Morganovog nestanka. Započeo je s radom u Palmiri, Njujork, ali je odatle izbačen pa je sa svojom kongregacijom prešao u Ohajo, ali je i odatle najuren, i konačno se smestio u gradiću Novu, Ilinois. Grad se širio, a sa razvojem grada se razvijala i masonerija, jer su mnogi mormoni bili u njenim redovima. Zabeleženo je da je do 1843. bilo aktivno pet mormonskih loža, ali su sve bile suspendovane od strane Velike lože zbog nepravilnosti u radu. Mormonske lože su ignorisale suspenziju, što je samo povećavalo tenziju između mormona i

lokalnih hrišćana, uključujući masone koji nisu bili mormoni, povodom pitanja poligamije.

Ono što se zatim desilo je neobjašnjeno. Antimormonsko lokalno stanovništvo je jedne noći krenulo u pogromaški pohod, spaljujući mormonske kuće, pucajući i prebijajući, a na kraju je ubijen i Džozef Smit. Njegov naslednik Brigam Jang je optužio lokalne masone za napad, žigošući ih kao sluge Satane. Naredio je da svi mormoni koji ne napuste masone ili odluče da im se priključe, budu ekskomunicirani iz mormonske crkve. Masoni iz grada Nova su tvrdili da sa događajima nisu povezani, a pogotovo sa brutalnim napadom na mormone. Mormoni su odlučili da napuste Sjedinjene Države i krenuli su na zapad dok nisu stigli do tada meksičke teritorije Juta. Masoni su doneli odluku da je mormonizam nespojiv s principima masonerije, i dugi niz godina je važilo pravilo da mormon ne može postati mason. Tek 1984. Velika loža Jute je dozvolila mormonima da mogu postati njeni članovi.

U vreme građanskog rata u Americi mnogi masoni, oficiri i vojnici, našli su se na suprotnim stranama. Poznato je mnogo legendi iz rata koje govore o međusobnom pomaganju koje je usledilo posle masonskih znakova o nevolji, ali se najznačajnija stvar desila po okončanju rata. Besna zbog erozije svog dotadašnjeg načina života i iznenadnog političkog rasta ljudi koji su do juče bili njeni robovi, dok rat nije izgubljen, grupa južnjaka je odlučila da se suprotstavi formiranjem tajnog društva. Mnogi od njih su bili masoni koji su svoje poznavanje masonskih obreda iskoristili da razviju ritualističku infrastrukturu za društvo koje je želelo da spase Jug kroz održanje supremacije belaca. Usvojili su krug lože kao svoj formalni okvir za sastanke članova, nazvali društvo po krugu, i demonstrirali svoj obrazovni nivo upotrebljavajući grčku reč za krug kik1o8. Izgovor i pisanje se brzo pretvorilo u Ki K1ih a sebe su nazivali Vitezovima Ku Kluks Klana, kada su u društvo uveli elemente viteštva. Svevideće oko masonerije je postalo Veliki Kiklop. Uveli su signale rukama, tajne lozinke, tajne rukovanja i signale raspoznavanja, čak i svetu zakletvu, sve adaptirano iz masonskog iskustva. Neki klanovci su se čak hvalili i zvaničnim vezama između Klana i masonerije.

Društvo koje je počelo kao jedini južnjački odgovor na posleratnu invaziju Juga, brzo se degenirisalo u nešto drugo. Započela su nasilja, sa prebijanjima i linčovanjem, pa je rukovodstvo odlučilo da raspusti Klan. Veliki majstor i bivši vojnički general Konfederacije Natan Bedford Forest je 1869. izdao svoju jedinu

Generalnu naredbu, o raspuštanju reda. Bilo je prekasno. Generalovo naređenje je ignorisano od većine onih koji su još uvek živeli sa osećanjem poniženja zbog poraza u ratu, a ono što su osećali zbog načina života posle rata, bilo je još veće poniženje. Kako je nasilje raslo, meta klanovske mržnje se povećavala od crnaca do Jevreja, pa do katolika, i svih stranaca, i priče o vezi sa masonima su se uporno širile. Konačno, državne masonske velike lože i Severa i Juga su se javno oglasile i totalno odbacile filozofiju, motive i akcije Ku Kluks Klana.

Bez obzira na to, u mislima mnogih je ostala senka sumnje u masoneriju, a razbijanju te sumnje nije pomogao odnos mnogih masona prema crncima. Istina, vrlo je mali broj crnaca učlanjen u masoneriju, i ne čini jedan procenat ukupnog članstva. Jedan mason mi je objasnio da je to zbog toga što Stara pravila masonerije kažu da član masona ne može postati čovek koji nije „slobodan čovek rođen od slobodne majke“, a svi američki crnci su direktni potomci robova. Nije mogao da mi odgovori na primedbu da u Starim pravilima ne piše da mason mora biti slobodan čovek rođen od slobodne čukunbabe.

Jedna starija senka o masonskim rasnim stavovima stoji nadvijena nad uticajnom ali skoro nepoznatom mrežom masonskih loža koje čini značajan deo crnog establišmenta širom Sjedinjenih Država i koju ne priznaju beli masoni. Poznata je kao Prins Hol masonerija, po svom osnivaču, slobodnom crncu koji je kao vojnik služio u engleskoj armiji u ratu za nezavisnost. On i četrnaestorica drugih crnaca su postali masoni odlukom putujuće masonske lože br. 441 britanske 38. regimente pešaka, stacionirane u Bostonu. Kada se regimenta povukla iz te oblasti, ostavila je crnce, stanovnike te oblasti, sa dozvolom da drže sastanke, ali bez prava da primaju nove članove ili dodeljuju stepene.

Kada je zbog rata postalo jasno da se britanska vojna loža neće vratiti u Boston, Prins Hol je podneo molbu Velikoj loži Engleske, koja mu je izdala povelju 29. septembra 1^84. za Afričku ložu br. 459. Iako je bila zvanična loža, Br. 459. nije bila priznata od bele masonerije u Sjedinjenim Državama. Ona je odgovorila time što je počela da izdaje povelje drugim ložama u crnačkim sredinama, čak osnivajući putujuće vojne lože koje su postojale u crnačkim vojnim jedinicama u Građanskom ratu, kao i kasnije u oba svetska rata. Prins Hol masonerija se postepeno raširila po zemlji i u druge segmente društva, na isti način kao i bela masonerija. Postala je jedan od najuticajnijih ali najmanje poznatih stubova crnačke zajednice, naročito na jugu sa preko četvrt miliona članova.

S vremena na vreme obnove se diskusije na masonskim konferencijama o potpuno priznavanju Prins Hol loža, ali oni koji su za to još nikada nisu uspeli da obezbede potrebnu većinu glasova za priznavanje. Masoni tvrde da nisu rasisti, ali je teško braniti koncept *ograničenog* univerzalnog bratstva.

Još jedna barijera „univerzalnom" bratstvu je bio odnos između masona i katoličkih društava i katoličke crkve, iako se on dosta promenio poslednjih godina, naročito posle Drugog vatikanskog koncila. Sveštenici više ne primenjuju tako striktno instrukcije pape Lava XIII da „insistiraju da roditelji i druhovni učitelji u učenju katehizma nikada ne prestanu da upozoravaju na prikladan način decu i učenike na zlu prirodu ovih sekti (masona)", i deca su tako poučavana. Jedan advokat katolik mi je ispričao da su u njihovoj parohijskoj osnovnoj školi, u pedesetim godinama, časne sestre držale predavanja protiv masonerije. U njegovom slučaju, masonski hram je bio dva bloka udaljen od škole, i učenicima koji su prolazili pored njega na putu od kuće do škole i nazad je savetovano da okrenu glavu dok prolaze, da izbegnu pogled na kuću antihrista. Da budem iskren, dvadeset godina pre toga moja majka, koja je pripadala prezviterijanskoj crkvi, govorila mi je, a imao sam tada sedam ili osam godina, da se katoličke crkve i manastiri grade na uzvišenjima zato što će sa njih dejstvovati artiljerija kada katolici pokušaju da osvoje celu zemlju.

Lav XIII je takođe preporučio formiranje društava koja će „radnom čoveku" biti alternativa u odnosu na masoneriju. Savetovao je da „budu pozvani u dobra društva kako ne bi bili odvučeni u loša" i izrazio svoje odobravanje za takva društva koja su se već bila formirala. Možda je imao na umu činjenicu da je dve godine pre toga u Hartfordu, Konektikat, otac Majkl J. Mekgivni osnovao društvo katolika irskog porekla koje je dobilo ime „Vitezovi Kolumba". To je bratstvena organizacija, sa svojim tajnim sastancima, lozinkama i stepenima, koja je osnovana da ispuni potrebe irskih katolika koji su se našli u etničkim getima Okruženim protestantima, i kako su otvoreno izjavljivali, da omoguće katolicima alternativu u odnosu na masoneriju. Koncept se održao, i danas se procenjuje da ima preko 1,3 miliona Vitezova Kolumba u Sjedinjenim Državama, Meksiku, Kanadi i Filipinima.

Obe ove organizacije su rasle u početku ovog veka, i napadali su jedni druge u svim mogućim prilikama. Konflikt između masona i Vitezova Kolumba je bio najdramatičniji u Meksiku, gde su Vitezovi u takozvanoj „Meksičkoj kampanji" krenuli protiv „komunista", kako su nazivali anticrkvenu vladajuću

partiju zemlje. Pobeda revolucionara u Meksiku je crkvi oduzela ogromne posede i većinu tradicionalnih crkvenih privilegija. Religiozni redovi su stavljeni van zakona, a predavanje u osnovnim školama je bilo zabranjeno klericima i religioznim nastavnicima. Izvršeno je potpuno odvajanje crkve i države i sveštenicima je bilo zabranjeno da glasaju, jer su smatrani građanima strane države, pošto su svoju lojalnost iskazivali Vatikanu.

Do 1925. hiljade Vitezova Kolumba su bili odlučni da se bore protiv antikatoličkih zakona i za vraćanje Meksika Rimu. Čak su pokušali da otvore religiozne škole, ali nisu uspeli. Konačno, mnogi vitezovi su se udružili sa laicima katolicima radi formiranja Nacionalne lige za odbranu religiozne slobode, *Liga Nacional*. Liga je formirala jezgro oružane pobune protiv vlade. Pobunjenici su davali svoj zavet Hristu Kralju, *Cristo Rey* i zbog toga su ih zvali Cristeros. U Sjedinjenim Državama, skupljala su se sredstva za pomoć i jednoj i drugoj strani. Pobuna je besnela između 1926. i 1929. i konačno brutalno rešenje za poražene Cristerose su bili atentati za pokušaj pobede. U 1927. dva člana Liga Nacional, jedan je bio jezuitski sveštenik, pogubljena su bez suđenja zbog pokušaja ubistva predsednika Alvaro Obregona, koji nije uspeo da izbegne metke atentatora godinu dana kasnije. Kada je pobuna ugušena, StJego zatvorenici su bili streljani.

Na pragu Velike depresije u Americi Ku Kluks Klan doživljava ponovni uspeh, koji su Vitezovi Kolumba povezivali sa masonerijom. Obostrani antagonizam je pretio izbijanjem nasilja, ali su se već pojavljivale pukotine u velikom religioznom zidu koji je razdvajao vitezove od masona, baziranom na američkom nacionalizmu. Vitezovi su osnovali svoje organizacije u Evropi za vreme Prvog svetskog rata, a posle rata su odlučili da poklone konjičku statuu Lafajeta gradu Necu u Francuskoj, kao simbol zahvalnosti i bratstva, i odmah su bili napadnuti od strane katolika. Njihova kritika se odnosili na činjenicu da je Lafajet bio mason te stoga nije uputno za lojalne katolike da mu odaju počast. Najjače i najžučnije osude projekta su došle od društva nemačkoameričkih katolika, koji su optužili Vitezove da žele da stvore „masonskog sveca“. Vitezovi su se našli pred odlukom. Zaključili su da su lojalni katolici, ali isto tako da su i lojalni Amerikanci. Nisu mogli da prihvate politiku koja je odbacivala doprinos masona američkoj istoriji, jer bi to značilo eliminisanje Džorџa Vašingtona, Benџamina Franklina, Džona Henkoka i mnogih drugih. Sa idejom se nastavilo i bronzana statua posvećena francuskom aristokrati masonu je otkrivena 6.

avgusta 1920. Posle ceremonije, delegacija Vitezova je otišla u Rim na audijenciju kod pape Benedikta XV, koji je smirio konflikt komentarom da potpuna odanost nekog čoveka svojoj zemlji nije u suprotnosti sa katoličkim idealima.

Bilo bi glupo pomisliti da neprijateljstvo više ne postoji između masona i katoličkih bratsveničkih društava kao što su Katolički red šumara, dredni Red Hibernijanaca i Vitezova Kolumba, ali sigurno je da postoji značajno poboljšanje u poslednje vreme. Još 1967. visoki predstavnici i Zanatske i Škotske masonerije su se sreli sa vođama Vitezova Kolumba da prodiskutuju zajedničke ciljeve morala, patriotizma, poštovanja reda i zakona, kao i optužbe upućivane na račun i jednih i drugih o favorizovanju na poslu i političkom uticaju. Pošto sam pročitao optužbe Stivena Najta o favorizovanju među masonima, bio sam zainteresovan da vidim šta piše Kristofer J. Kaufman u knjizi *Vera i Bratstvo: Istorija Vitezova Kolumba*: „Naravno, ima onih koji su pristupili redu prvenstveno zbog ekonomskih i političkih razloga Ipak, iako su ovo uobičajeni motivi za učlanjenje u bilo koju bratstvenu organizaciju, oni nisu raširena pojava među Vitezovima Kolumba“

I dok su bratstvenička društva učila kako da žive jedni pored drugih, svi zajedno su se suočili sa istim problemom – opadanjem članstva. Masoni su i dalje najveći bratstvenički red u Sjedinjenim Državama, i u svetu, ali je priliv novih članova počeo da opada u poslednjih nekoliko godina, a mnogi članovi su jednostavno otpali iz društva. Neizbežno se sa promenom vremena menjalo i članstvo. U periodu velike ekspanzije, dok su ljudi koji su govorili engleski obilazili svet, masonerija je omogućavala zadovoljenje značajnih socijalnih potreba. Bez obzira na to da li je bio poslat u Hong Kong, ili da se zaposli u rudnicima Južne Afrike, ili iskrcao u San Francisku u vreme zlatne gorznice, usamljeni mason nije morao da se plaši da će ostati sam i izgubljen duže od dan ili dva, koliko mu je trebalo da uspostavi kontakt sa lokalnom masonskom braćom, koji su mu pomagali kad mu je najteže i rekli pravu reč na pravom mestu za njega. Njegovo članstvo u masonima mu je osiguravalo socijalni status.

Koliko važno to može biti, dramatično je ilustrovano u ranoj istoriji Australije. Dobro je poznato da je početak „kolonizacije“ baziran na hiljadama osuđenika, ali nije toliko poznata činjenica da su vojne jedinice poslate sa njima da održavaju red u svojim redovima imale masone organizovane u putujuće vojne lože. Tehnički gledano, osuđenik koji je služio svoju kaznu imao je

mnoštvo prilika na novoj zemlji, ali bez obzira na to što je odslužio svoju kaznu i izgradio svoj posao, ili značajnu farmersku operaciju, on i njegova porodica, možda u toku nekoliko generacija, nosili su žig te zatvorske kazne, koja ih je čvrsto držala prikovane za najniži nivo društvene lestvice. Sve što je bilo potrebno da se promeni status bivšeg kažnjenika bilo je primanje u masonsku ložu, koja ga je odmah izjednačavala sa oficirima garnizona, vodećim građanima i članovima vlade. Ova prednost nije bila omogućena mnogim irskim bivšim zatvorenicima zbog katolicizma kome su pripadali, što je isključivalo mogućnost masonske pomoći prilikom uklapanja u društvo. I pored toga, Australija se priklonila masoneriji, i sada u njoj ima preko tri hiljade loža.

Društveni status masonerije u Britaniji je bio osiguran u prošlosti zahvaljujući patronatu kraljevske porodice, ali i to se, izgleda, menja. Princ Čarls je prvi britanski naslednik krune koji je odbio ulazak u masone u poslednjih dve stotine godina. Objašnjenje koje se najčešće daje, i koje nije potvrđeno, jeste ono da je na Čarlsova osećanja protiv masona uticao njegov otac, princ Filip, koji se sa gorčinom seća pritisaka koje je na njega vršio njegov tast, kralj Džorџ VI. Filip se pridružio, ali je ostao totalno pasivan, tako da je trenutno veliki Majstor njegov kraljevski rođak, vojvoda od Kenta.

Ne treba pomisliti da se zavetom na bratstvo stvara veliki „lonac za topljenje“ klasnih razlika. Kada je vojvoda od Saseksa postao veliki Majstor Ujedinjene velike lože, predložio je da se loža sastoji samo od perova kraljevstva, tako da bi imao „pravu“ ložu u kojoj bi služio Poštovani Majstor. Kraljevski patronat sigurno olakšava da se osnuju masonske lože u pomorskim i vojnim jedinicama, kao i u tako poštovanim institucijama kao što su Skotland Jard i Engleska banka.

Kao dodatno objašnjenje odbijanja princa od Velsa neka posluži podatak da se britanska masonerija još uvek bori sa ostacima mišljenja proisteklih iz napada na red od strane Stivena Najta i drugih, što je rezultiralo pokušajima (neuspešnim) da se 1988. u Donjem domu proturi zakon o zabrani prijema masona u gradsku policiju.

Iako je još rano proceniti uspešnost učinjenih napora, Ujedinjena velika loža Engleske je započela akciju za neutralisanje lošeg pisanja o redu. Jedna od njih, započeta 1986, bio je program slobodnih javnih poseta Masonskoj dvorani, ali na nesreću, nešto od novinarskog izveštavanja je i dalje bilo uvredljivo i podsmešljivo. Članak objavljen u *Ilustrovanim londonskim novostima*

novembra 1987. pod naslovom „Hram horora“ ilustrovan je crtežom na kome hiljade slepih miševa izleću iz Masonske dvorane. On tobože izveštava r poseti sa ženske tačke gledišta. Pošto nam je prenela svoje utiske o mirisima Dvorane (zadah iz usta, briljantin i pasta za poliranje nameštaja) izveštač nas upoznaje samo sa dvojicom ljudi iz te grupe, obojicom iz Amerike. Jedan je zapravo žena, „masonka“, prva za koju sam uopšte čuo, čije su visoke potpetice, naravno, odjekivale mermernim podom, i koju su videli u jednom trenutku kako gladi statue Džonatana i Davida. Drugi Amerikanac je bio Teksašanin koji je neprekidno žvakao gumu i na vodičeva tumačenja oglašavao se sa „uhu“ i „ahaha“. Kada se grupa zaustavila da prouči zvezde.u mozaiku na podu, reporter se oglasila konstatacijom da ne bi bila iznenađena da „vidi princa Tame lično kako izlazi kroz *lapis lazuli* zvezdu dok mu crveni dim izlazi iz plamtećih nozdrva“. Prolazeći pored zatvorenih vrata, ona izmišlja da se možda iza njih pilićima odsecaju glave. Teško je zamisliti kakva osećanja kod čitalaca izaziva ovakva vrsta novinarstva, ali verovatno izaziva salve smeha čak i kod novinarkinih prijatelja. Takvi članci takođe deluju umirujuće na javnost jer njihovo objavljivanje dokazuje da masonerija ne kontoliše štampu u Britaniji.

U prethodnom periodu masonerija je bila značajna snaga u borbi za religiozne slobode. Novoformirane Sjedinjene Države su nastale iz kolonija gde su bigotizam i verska netrpeljivost bili način života. Kolonije su imale svoje državne religije, a Konektikat je zvanično ostala kongregacionalistička[15] država do 1818. Rocer Vilijams je pobegao pred verskom netolerancijom iz Masačusetsa u Rod Ajlend, a čak su i katolici kalverti dobili svoju povelju za Merilend prihvatajući da državna religija bude anglikanski katolicizam. Virџinija je militantno bila za Englesku crkvu, sa zakonima koji su predviđali javno bičevanje sveštenika baptista i metodista koji bi se usudili da propovedaju svojim sledbenicima. Sve je zavisilo od protestanata različitih usmerenja, ali su svi bili za predloženu versku slobodu koju je garantovala Povelja slobode. Povezanost mnogih ljudi koji su se borili za verska prava sa masonima, bila je znak da su ozbiljno shvatili svoje zavete da se bore za princip da svaki čovek ima pravo da se moli Bogu na način koji sam izabere.

Ako su masoni bili od koristi jedni drugima u prošlosti, koji su glavni ciljevi reda danas, i gde on ide odavde? Koncentracija na individualni moral i

---

[15] Savez slobodnih crkava u kome svaka pojedinačna crkva vodi svoje poslove.

grupno milosrđe nisu zaustavili eroziju članstva, jer mladi ljudi sve češće odbijaju da slede svoje očeve i dedove ulaskom u red. Jedan od problema može biti u popustljivom i sve više materijalističkom društvu, konceptu ličnog morala, ličnom ponosu i časti koji su možda prevaziđeni. Ako je tako, potrebno je započeti sa programom koji će ih vratiti nazad.

Ono što je posebno kod masona, a što je od potencijalne koristi za sve nas, jeste njihova stara tradicija uperena protiv parničenja na sudovima. Svake godine se rodi 3,8 miliona beba i započne 8 miliona parnica. Izračunato je da se od svih advokata u svetu, muških i ženskih, preko 60 procenata nalazi u Sjedinjenim Državama. Kao odgovor na ovu poplavu tužbi, naglo povećani troškovi osiguranja su povećali troškove i mogućnost dobijanja vitalnih roba i usluga. U jednom delu Džorџije, lekari koji se bave akušerstvom i ginekologijom su objavili da neće više prihvatati pacijente advokate, žene advokata ili zaposlene u advokatskoj firmi, a sve zbog rastućeg i realističkog straha od tužbi za neadekvatno obavljanje službe. Nesrećne trudnice su bile prinuđene da se voze sedamdeset milja do grada Savane radi medicinske nege i pomoći. Čak i blagi zakoni unose strah, jer se ljudi plaše da dozvole prijateljima da koriste njihov bazen ili jašu konja, ili da dozvole njihovoj deci da se penju na drvo. Masoni mogu pružiti veliku uslugu svima ako na svetlo dana, pred javnost iznesu svoje stare stavove oko parničenja. Iako je jasno da su masonski stavovi zamišljeni za odnos unutar bratstva, i da nisu mogli ni zamisliti vrste parničenja koje postoje danas, Stara pravila predviđaju da čovek pokuša svim ostalim sredstvima pre nego što se odluči za sud. Ako tri miliona ljudi bude zastupalo to gledište javno i pred svojim zakonodavcima, onda će to biti moćan uticaj i snaga. Takva neka snaga je potrebna pre nego što se situacija koja je već na ivici kontrole degeneriše u krajnje agresivno društvo motivisano isključivo postizanjem materijalnog uspeha koje će početi da uvodi sve više planiranih monetarnih napada hranjenih zbunjujućom zbrkom zakona koje niko ne može ni da upamti, a kamoli da razume.

Još je važnije za ceo svet da masoni javno popularišu i rade na vezama koje Stara pravila uspostavljaju među ljudima raznih vera, kao i podsticanje svojih članova da svaki odvoji vremena i pruži aktivnu podršku svojoj veri. Religija je još uvek u korenu političkih zbivanja, terorizma i rata te nosi opasnost da će se to nastaviti i u budućnosti. Siki u Indiji, koji žele samostalnu državu u Penџabu, pokazali su intenzitet svojih osećanja ubivši premijera Indiru Gandi, a kažnjeni

su tako što su se mašinske puške oglasile u njihovom Zlatnom hramu u Amritsaru. Indijska armija je poslala Hindu trupe na Šri Lanku da uguše ustanak Tamila budista. Homeini je dokazao da religija može biti veća snaga nego socijalni program i oružje visoke tehnologije pa je zbacio takvu vladu, a onda poslao stotine hiljada svojih šiitskih sledbenika protiv takođe militantnih sunita u Iraku. Obe strane su spremne na ogromne žrtve zbog nerešenog pitanja koja grana Muhamedovih rođaka treba da nasledi vođstvo islama Još apsurdnija situacija je bila u Bejrutu, gde su u maju 1988. proiranski šiiti napadali prosirijske šiite tenkovima i drugim teškim naoružanjem sve dok stotine mrtvih nije ležalo na ulicama grada.

Rusi su mislili da će efikasno blokirati mladiće Centralne Azije da se zainteresuju za islam ako smanje broj medresa sa preko četiri stotine na samo dve. Antireligiozna predavanja su se držala u školama, a antireligiozni posteri su bili izlepljeni po џamijama. Ali u početnoj fazi rata u Avganistanu, u koji su poslate trupe Uzbeka, Rusi su bili iznenađeni kada su Uzbeci i avganski gerilci počeli da se dovikuju preko borbene linije: „Brate, svi smo mi Pravoverni i Sinovi Proroka. Zašto ubijamo jedni druge za račun ovih Rusa?“ Uzbeci su morali da budu povučeni iz borbe, a ruski oficiri mora da su se pitali kako su se ovi mladići dvadesetih godina mogli smatrati muslimanima kada je totalna mašinerija vlade, škola, kontrolisanih medija neprekidno ponavljala da Bog ne postoji.

U Britaniji, članstvo u crkvama drastično je opalo, i biskupi Engleske crkve su počeli da preispituju čuda u Novom zavetu. U severnoj Evropi, više ljudi ostaje kod kuće nego što ide u crkvu. U Japanu, antisemitizam je u porastu kroz knjige, članke i postere u podzemnoj železnici. U Grčkoj je predloženo da se većina bogatstva pravoslavne crkve stavi pod kontrolu vlade.

U Švajcarskoj je 1988. nadbiskup Lefevr s radošću prihvatio ekskomunikaciju iz katoličke crkve, kao i hiljade njegovih sledbenika širom sveta, jer je posvetio četvoricu biskupa protiv izričite volje Svete stolice. Naglasio je svoju odlučnost da crkvi vrati status koji je imala pre „jeretičkih“ promena na Drugom vatikanskom koncilu (1962-65). Broj sveštenika u Sjedinjenim Državama se naglo smanjio, a članstvo u religioznim društvima se smanjilo sa preko sto hiljada na samo šest hiljada članova u 1988. Zatvoreno je mnogo katoličkih škola i crkava jer nije bilo dovoljno sveštenika da ih vode. Nije još dozvoljeno ženama da popune tu prazninu iako će ženama biti

dodeljena značajnija uloga u poslovima crkve, ali nikada neće biti zaređene kao sveštenici u katoličkoj crkvi. Nešto slično se desilo oktobra 1987. kada su južne baptističke crkve isključile celokupnu kongregapiju koja je izabrala ženu za pastora, navodeći biblijske autoritete da žena ne može imati vlast nad muškarcem.

Papa Jovan Pavle II nije oklevao da kritikuje crkvene disidente, ali se otpadništvo od crkve nastavilo, posebno zbog problema ženidbe sveštenika, uloge žena, abortusa, upotrebe kondoma radi zaštite od side, kontrole rađanja i homoseksualizma. Nije rešio ni probleme sveštenika komunista u Latinskoj Americi, iako im je zabranio političke aktivnosti.

U Sjedinjenim Državama, Ku Kluks Klan je, očigledno živ i zdrav, militantno proti crnaca i katolika. Imiџ propovednika sa televizije je izgubio sjaj zbog ličnog ponašanja nekolicine njih. U 1987. Vrhovni sud SAD je izmenio odluku federalnog sudije u Luizijani koji je prekršio ustavno pravilo o razdvajanju crkve i države: u martu je okružni sudija V. B. Hend doneo presudu protiv, kako je on to nazvao, „sekularnog humanizma“ – pokušaja da se o moralnom ponašanju psdučava na sekularnoj osnovi, a ne religijskoj. Naredio je da se uklone četrdeset četiri uџbenika, uključujući i dve knjige iz ekonomije za početnike graditelje kuća. Takođe u 1987. Vrhovni sud je poništio kao protivustavan zakon koji je zahtevao od državnih škola da podučavaju „kreacionizam“ – literarnu priču o stvaranju sveta iz Biblije, uporedo sa teorijom evolucije. Ova odluka je ozbiljno razljutila protestantske fundamentaliste, koji su imali velikih primedbn na trostruki standard koji je postavio Vrhovni sud školskim programima: Program mora imati isključivo sekularni cilj; ne sme davati efekat unapređenja bilo koje religije; i mora izbeći uvlačenje vlade u religijske probleme. U međuvremenu, još jedan predmet čeka na odlučivanje, u kome je federalni sudija u Tenesiju doneo odluku da deca fundamentalista budu izuzeta da čitaju neke knjige kao školsku lektiru, među njima su: *Dnevnik Ane Frank, Pepeljuga* i *Čarobnjak iz Oza.*

Ovde smo govorili o fundamentalistima iz redova muslimana, katolika i protestanata, i mora se pomenuti još jedna grupa. Posle rata Irak – Iran i povlačenja Sovjeta iz Avganistana, potencijalno najeksplozivnija situacija u svetu je ona sa fundamentalistima u Izraelu, i ima dva opasna aspekta. Prvi je pitanje ustanka na okupiranim teritorijama, gde je čak i premijer opisao lokalno stanovništvo, od kojih neki tu žive već deset generacija, kao „strance“. Važno je

za Izrael da bude tretiran kao demokratska zemlja, pogotovo u odnosima sa Sjedinjenim Državama, i od strane mnogih američkih Jevreja. Da bi sačuvala taj utisak, država Izrael mora naći način da se nagodi sa značajnom nejevrejskom populacijom koju je stekla vojnim pobedama. Da bi ostvario svoju preteranu ambiciju da sačuva čisto jevrejsku državu, Izrael nije dao pravo glasa nejevrejima, koje bi im omogućilo da budu zastupljeni u Knesetu. Za mnoge Jevreje, solucija da se odustane od nekih osvojenih teritorija je biranje manjeg od dva zla Drugi su ogorčeni na pominjanje takvog rešenja, a neki čak govore da Izrael još nije u posedu sve one zemlje koju je Bog dao svojoj izabranoj deci. Ultradesni fundamentalisti imaju i žešće rešenje, da se jednostavno protera muslimansko stanovništvo i zameni jevrejskim doseljenicima, što bi moglo izazvati osudu celog sveta, a vrlo verovatno i rat.

Drugi problem u Izraelu vraća nas pravo na masoneriju, jer je usmeren na originalno mesto Solomonovog hrama, na Templ Maunt u Jerusalimu, mesto rođenja vitezova templara. Možda nijedno mesto na svetu ne vapi toliko za bratstvom ljudi različitih religija kao što je originalno mesto Solomonovog hrama u situaciji tako napetoj da bi mogla da započne treći svetski rat. I prvi put u ovoj knjizi ne razmatramo alegorije bazirane na hramu, već pravi hram, na Templ Mauntu u Jerusalimu.

On je od vitalnog značaja za tri velike religije – judaizam, islam i hrišćanstvo. Kralj David je imao viziju da izgradi veliku Božju kuću, na brdu Morija, ali je to ostalo da učini njegov sin Solomon, što je trajalo sedam godina, u desetom veku p. n. e. Jerusalim je pao u ruke Vavilonaca pod kraljem Nabukodonosorom 587. p. n. e. kada je hram opljačkan i iz njega odnete sve dragocenosti, a onda spaljen.

Otprilike pedeset godina posle toga Vavilon su zauzeli Persijanci, koji su dozvolili Jevrejima da se vrate iz ropstva. Persijanci su naimenovali Zerubabela za guvernera, koji je ohrabren od strane prvosveštenika Džošue odlučio da izgradi drugi hram na istom mestu. Bila je to velika građevina, ali bez veličanstvenosti koju je posedovao Solomonov hram. Završen je oko 515. p. n. e. i služio je vekovima, ali ne bez bolova sukoba i promene vlasnika.

Kralj Sirije Antioh Epifan se 168. p. n. e., posle neuspelog pokušaja da pokori Egipat, osvetio na jevrejskoj teritoriji, i to je bilo najmračnije razdoblje u kome se našao hram. Obrezivanje muške dece je bilo zabranjeno i kažnjivo smrću, kao i slavljenje jevrejskog sabata. Kao smišljeno poniženje Jevreja, čiji

zakoni zabranjuju svinjetiku, Antioh je podigao oltar na Maunt Templu za žrtvovanje svinje.

Bilo je zato normalno što su se pojavili gerilci, militantni Jevreji, poznati pod imenom Makabejci, ili „čekićari“. Posle smrti njihovog vođe Matatiasa, komandu je preuzeo njegov sin Juda. Neprijatelj je toliko potcenjivao vojnu genijalnost ovog čoveka da je pred jednu veliku bitku neprijateljski general ugovorio prodaju jevrejske vojske trgovcima robljem, ali je bio poražen od Makabejaca, iako su ovi bili u manjini. Pobeda je sledila za pobedom, dok Makabejci nisu osvojili Jerusalim. Otišli su u hram da se pomole u znak zahvalnosti i da ponovo upale svetu menoru, ali su otkrili vrlo malu količinu posvećenog ulja, koja nije bila dovoljna za ritual, a za dobijanje više posvećenog ulja bilo je potrebno osam dana, koliko je trajao ritual. Ipak su započeli sa molitvom i desilo se čudo, ta mala količina ulja je gorela osam dana i noći dok se novo ulje nije pripremilo, a čudo se i danas slavi kao praznik Hanuka, praznik Svetlosti.

Ali došli su Rimljani, i njihovo osvajanje Jerusalima je odvojilo sveti grad od jevrejske kontrole više od dve hiljade godina, sve do rata 1967. Kralj Herod, rimski vazal, preuzeo je na sebe da proširi i ulepša drugi hram. Bio je veći nego Solomonov hram i da bi izdržao proširenje osnove, podignut je masivni potporni zid na jugozapadnoj strani Maunt Templa U dvorištu sa kolonadama ovog proširenog hrama je Isus Hrist podučavao svoje učenike. Ovaj najnoviji hram je imao najkraći život, jer su ga Rimljani potpuno razorili 70. g. n. e. u vreme građanskog rata Sve što je ostalo od velelepne građevine je deo potpornog zida, koji se sada zove Zapadni zid, ili Zid plača.

Iako je Izrael došao u posed Jerusalima 1967, oklevao je da preuzme i Maunt Templ. Njega još uvek drže muslimani, jer se umesto jevrejskog hrama na brdu nalaze dve џamije podignute u periodu islamske vladavine, uključujući slavnu, zlatom pokrivenu џamiju Kupola kamena. Ova situacija je predmet neslaganja među Izraelcima. Mnogi misle da stvari za sada treba ostaviti takvim kakve su, ali na drugoj strani su fundamentalisti, kao što je *Guš Emunim* „Pravoverni“, koji smatraju da je nepodnošljiva i sama ideja da se muslimani mole svom Bogu na mestu jevrejskog hrama, dok su Jevreji ograničeni na zid u podnožju. Meir Kahani, američki rabin koji je na čelu ulstradesničarskih Kah fundamentalista, ne vidi problem sa muslimanima. Njih jednostavno treba proterati iz Izraela, a onda će problem na Maunt Templu biti lako rešen.

Ova grupa, kao i druge, želi jevrejski hram na istom mestu na kome se nalazio Solomonov hram. Zašto bi se inače učio drevni ritual hrama u školi Ješiva Ateret Hakohanim? Postavlja se pitanje da li je neka od ovih grupa dovoljno jaka da prevlada do tačke kada bi konkretno razmotrila rušenje џamije kako bi se stvorio prostor za izgradnju novog hrama. Ovo bi nesumnjivo izazvalo gnev svih muslimana širom sveta, koji ovo mesto smatraju svetim, jer se tu Mohamed lestvicama popeo do Alahovog trona.

I za Jevreje je ovo nisko brdo u Jerusalimu najsvetije mesto na zemlji. Solomonov hram prethodi hrišćanstvu hiljadu godina, a islamu još i više. I za hrišćane je, takođe, sveto mesto jer je tu Hrist propovedao i oterao odatle menjače novca. Katolička crkva je predložila da Jerusalim postane internacionalni grad, ali ta interesantna ideja neće rešiti problem. Nije grad predmet kontroverze, već nekoliko svetih hektara zemlje na brdu Morija koji su centar kontroverze. Mogu li sledbenici tri velike religije naći način da žive u miru i bratski na ovom malom prostoru? Ovo je mesto na kome se više nego bilo gde, može primeniti stav masonerije o religiji, koji bi imao pozitivan efekat na ceo svet, gde se ljudi koji veruju u Vrhovno Biće mogu sresti kao braća i pokazati puno poštovanje za druge oblike poštovanja Boga.

Postići ovaj cilj na Maunt Templu će biti monumentalan zadatak. Da li tu treba sagraditi trostruki hram za sve? Da li je praktično ostaviti џamiju kako jeste, a sagraditi jevrejski hram i hrišćanski hram na brdu i sve to povezati istim dvorištem? Potrebno je sačiniti senzibilan plan i onda ubediti Izraelce da ga prihvate, jer kontrolišu zemlju i žele hram; muslimane, jer su zabrinuti zbog skrnavljenja Kupole kamena; i hrišćane, koji su usitnjeni na više struja, pa bi bila potrebna jedna međuverska grupa koja bi rukovodila hrišćanskim delom.

Samo pokretanje u ovom pravcu može pomoći da se ometu planovi onih koji su spremni da rizikuju rat u manijakalnoj igri „kralj na brdu“, da postave svog boga iznad ostalih bogova, bez obzira na to koji od tri boga je u pitanju. Ko god da pobedi, izazvaće smrt mnogih ljudi, i vreme je da ljudi prestanu da umiru i da se ubijaju oko tvrdnje da je njihov bog milostiv, sažaljiv i pun ljubavi prema svojim sledbenicima Crkve su rekle, i još uvek govore, da njihovi sledbenici ne mogu biti masoni, jer priznati sve religije znači poniziti „pravu religiju“ izjednačavajući je sa svim lažnim religijama, tako da ja ne sugerišem da svi ljudi treba da postanu masoni. Ono što ja predlažem jeste da oko pet miliona masona u svetu, koji prihvataju bratstvo sa ljudima svih vera, u tom duhu mogu

preuzeti vođstvo u rešavanju problema na Maunt Templu kombinujući svoje religiozne stavove sa sopstvenim poštovanjem Solomonovog hrama, na korist celog sveta. Biće to dugo i skupo putovanje sa zapada na istok, ali će dati novo značenje svakom čoveku koji će se formirati u savršenog ašlara spremnog da zauzme svoje mesto u Božjem hramu. Biće to prelep način da se završi Solomonov hram i da se zatvori krug do prvobitnog cilja njihovih prethodnika, vitezova Hrama, sigurnog prolaza svih hodočasnika do tog svetog mesta.